

The Late Prof. C. V. Rajawade. M. A., B. Sc.

(By the courtesy of Mr S R Godbole)

Born 30th August 1889.

Died 8th May 1920

To
My Friend and Colleague
The Late Prof. O. V. Rajawade,
M. A., B. Sc.

This book is gratefully dedicated
as a mark
of high respect and admiration
for his great scholarship
in
Pāli Language and
Literature.

CONTENTS

PREFACE FOREWORD

v
vii

I. ABBREVIATIONS xxxiii

Text—

[१ उग्गयग्गो]

1	१ उरगमुत्त	१
2	२ धनिपमुत्त	१
3	३ ज्ञग्गविसाणमुत्त	५
4	४ कस्सिमारद्वाजमुत्त	११
5	५ पुन्दमुत्त	१३
6	६ परामवमुत्त	१४
7	७ वसलमुत्त	१७
8	८ मेत्तमुत्त	२०
9	९ हेमपत्तमुत्त	२१
10	१० आळवक्कमुत्त	२४
11	११ विजयमुत्त	२६
12	१२ मुनिसुत्त	२८

[२ चूळवग्गो.]

13	१ रतरनमुत्त	३०
14	२ आमगन्धमुत्त	३३
15	३ हिरिसुत्त	३५
16	४ मङ्गमगलमुत्त	३६
17	५ सूचिलोममुत्त	३७
18	६ धम्मचरियमुत्त	३८
19	७ माङ्गणधम्मिकमुत्त	४०
20	८ नायामुत्त	४४

21	९ किस्सीलमुत्त	४५
22	१० उट्टानमुत्त	४६
23	११ राहुलमुत्त	४६
24	१२ वर्गासमुत्त	४७
25	१३ सम्मापरिद्वेषाजनियमुत्त	४९
26	१४ धम्मिकमुत्त	५१

[३ महावग्गो]

27	१ णव्वज्जमुत्त	५५
28	२ पवानमुत्त	५७
29	३ सुमासितमुत्त	६५
30	४ सुन्दरिकमारद्वाजमुत्त	६८
31	५ मापमुत्त	६९
32	६ सामियमुत्त	७२
33	७ सैलमुत्त	८१
34	८ सलमुत्त	८८
35	९ वासेट्ठमुत्त	९०
36	१० कोकालियमुत्त	९७
37	११ नाळकमुत्त	१०२
38	१२ द्वयतानुपस्सनासुत्त	१०८

[४ अट्ठकवग्गो.]

39	१ काममुत्त	११७
40	२ गुहट्ठकमुत्त	११८
41	३ दुट्ठकमुत्त	११९

42	४ सुदृढकमुत्तं	१२०	63	९ हेमकमाणवपुच्छा	१५९
43	५ परमदृढकमुत्तं	१२१	64	१० तोदियमाणवपुच्छा	१६९
44	६ जरासुत्त	१२२	65	११ वणमाणवपुच्छा	१६०
45	७ तिरस्तेतेय्यमुत्त	१२४	66	१२ जतुकण्णिमाणवपुच्छा	१६१
46	८ पसू'मुत्त	१२५	67	१३ मद्रावुमाणवपुच्छा	१६१
47	९ माण'न्दियमुत्त	१२७	68	१४ उटपमाणवपुच्छा	१६२
48	१० पुराभेदमुत्त	१२९	69	१५ पेसाणमाणवपुच्छा	१६३
49	११ कलहविवादमुत्त	१३१	70	१६ मोपराजमाणवपुच्छा	१६४
50	१२ चूळविद्यु'मुत्त	१३२	71	१७ विंगियमाणवपुच्छा	१६५
51	१३ महाविद्युहमुत्त	१३४	72	१८ [पाठावणमुत्त]	१६५
52	१४ तृषट्कमुत्त	१३६		सत्तिसपदवण्णना	१६९
53	१५ अत्तदण'मुत्त	१३८		I Index of Proper names (i) Gods, persons, sects and peoples (ii) Places, rivers, countries, mountains	190
54	१६ साण्णित्तमुत्त	१४०		II Index of similes and metaphors	194
	[५ प रायणचम्पौ.]			III Index of subjects and important words	196
55	१ व भुगामा	१४३		IV Index of Dittthis	210
56	२ अजितमाणवपुच्छा	१५०		Corrections and additions	217
57	३ तिरस्तेतेय्यमाणवपुच्छा	१५१			
58	४ पुण्णकमाणवपुच्छा	१५२			
59	५ मेत्तगुमाणवपुच्छा	१५३			
60	६ धोतकमाणवपुच्छा	१५५			
61	७ उपतीवमाणवपुच्छा	१५६			
62	८ तन्दमाणवपुच्छा	१५७			

P R E F A C E .

My experience, during the last six years of teaching Pali in Fergusson College, Poona, has led me to believe that foreign scripts like Sinhalese or Burmese, or even Roman, presented a great difficulty to students at the beginning of their Pali studies, and that the publication of Devanāgarī editions of as many Pali books as possible, would go a long way to make the study of Pali popular, both among the students of Universities, as well as the readers of the public in general. My friend and colleague, the late Prof. C. V. Rajawade of Baroda, whose life was prematurely cut short in the spring of 1920, had informed me that he had already made a beginning to prepare a Devanāgarī edition of the Sutta-Nipāta, and I was under the impression, when I had to write an obituary note on him, in the Annals of the Bhandarkar Institute, Poona, published in July 1920 (vol. II, Part I, p. 84-85), that he had prepared an almost complete manuscript of a Devanāgarī edition of the Sutta-Nipāta. But, when I could actually see the manuscripts left behind by him, I found that he had prepared a copy of 1-77, 766-861, 976-1149 stanzas only. I thought it to be my sacred duty to complete the work which he had begun, and I requested his father, Principal V. K. Rajawade, to allow me to make use of his manuscripts and complete the work. I am glad to say that he readily consented, and left the manuscripts of his son at my disposal, for which act of kindness, I am highly obliged to him.

I approached the University of Bombay to give me some help, to enable me to complete the work left behind by the great Pali scholar, and publish it. I have a great pleasure to say that the syndicate readily responded and laid me under deep obligations by promising to give me partial help.

I am greatly indebted to Pandit Vidhushekhara Bhattācārya, Principal, Vishvabhārati, Sāntiniketan, Bolpur, for having consented to write a foreword to this book, which originated with our common friend I must express my thanks to Prof N K Bhagwat, M A of St Xavier's College Bombay, who made me several useful suggestions, and who could make it possible for me to attach to the work a photo of the late Prof Rajawade I cannot forget to express my thanks to Pāli students of Fergusson College, Poona, and especially to Mr K B Sathe, B A, for having helped me, to a great extent, in preparing the copy for the press And last but not least, I have to tender my thanks to the Manager, Aryabhushana Press, Poona, for the great pains he took in keeping the printing of this book as faultless as possible

I have used in the text, the Avagraha Sign ˚ to indicate that the second of the two vowels, combined together in a Sandhi, is dropped सप्पवित्तइव = सप्पवित्त + इव (1) वित्तयमिदंति = वित्तय + इद + इति (12), वीसायऽपि = वीसाय + अपि P 69) मूलऽपि = मूल + अपि (968) मेऽति = मे + इति (951) कोऽय = को + इय (1010)

Jan. 1934.

P V BAPAT

INTRODUCTION.

What the Vedas are to the Hindus, the Koran to the

The Tipitaka : The
sacred canon of
the Buddhists

Mohomadens and the Bible to the
Christians, the Tipitaka (Sans Tripi-
taka) is to the Buddhists. The Tipitaka

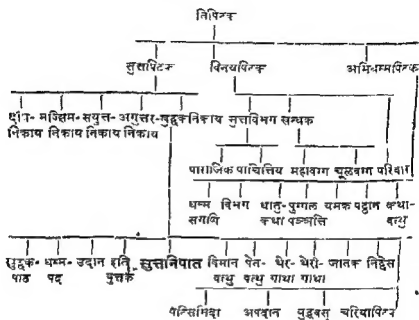
consists of the three Pitakas or baskets, which form the
Sacred Canon of the Buddhists. The three Pitakas are the
Sutta Pitaka, the Vinaya Pitaka and the Abhidhamma
Pitaka. [The Sutta Pitaka purports to give, in a popular
and interesting form, the general discussions or discourses
of the Buddha or his disciples, on certain religious or
philosophical tenets, or ethical principles of Buddhism.]
The Vinaya Pitaka gives the rules and regulations for
the Buddhist monks and nuns, with several stories to
illustrate the occasions, when the Buddha was forced to
lay them down, or was driven, by force of experience, to
make certain modifications in the original rules. The
Abhidhamma Pitaka contains abstruse philosophy,
treated in a manner, which is not enticing or interesting
to those who are not initiated into the orthodox ways of
Buddhist thought, and the manner and method of its
expression. The inordinate love of an Indian mind for
classifications, subdivisions and enumerations is
abundantly clear in the books of the Abhidhamma Pitaka.
The study of these books involves a high training of
intellect and sharpening of memory.

The Sutta-Nipata forms a part of the Sutta Pitaka.

The Sutta-Nipata and its
relation with other books
of the Tipitaka.

The following table will, at a glance,
give an idea of the relation of the
Sutta-Nipata with other books of

the Canon:—

All the books of the Tipitaka have not been composed at one and the same time. They represent the literary activities among the Buddhist community for about three centuries. The Tipitaka represents the literary activities among the Buddhist community, for about three centuries since Gotama Buddha was accepted and recognised as the

leader of a new school of religious reform, that is to say, since the foundation of his religious order—the Samgha. A major part of the Samyutta and Anguttara Nikayas is later than the Digha and Majjhima Nikayas. In the Anguttara, there is a sutta based upon the death of the wife of Munda, a king of Magadha, who began to rule some forty years after the Buddha's death. Some books of the Khuddaka Nikaya also clearly reveal traces of later origin. Books like the Peta-Vatthu and Vimana-Vatthu strike a clearly distinct note. In the Peta-Vatthu (IV 31), there is a reference to a king Pingalaka who is said to have reigned at Surat, some 200 years after the Buddha. There

FOREWORD.

The Dhammapada of the Buddhists which is well-known even to an ordinary reader, is now rightly included in the world literature. There is one work more, viz the *Sutta Nipāta*, in Pali. It holds rather a better position, but, unfortunately, it is not yet so much appreciated as it should have been. Indeed this single small book can sufficiently represent the whole of what is the best in Buddhism. One of the special features of it is that it can hardly be regarded as sectarian, and as such can safely be placed in every one's hand. Like the *Dhammapada* the *Sutta Nipāta* is an anthology and contains among others, a large number of verses from the different *Nikāyas*. The verses therein are edifying and inspiring and are revelations of truth. The language of the book shows unmistakably that some portions of it are far older than the *Dhammapada*. Asoka in his Bhabra Edict says that whatever was said by the Buddha was well-said yet, he wants to adduce those words of the Buddha, which according to him, might be for the long endurance of the Good Law. He then refers there to seven passages expressing his desire that the monks and nuns as well as the laity, male and female, should listen to them and understand them. One of these seven passages is the *Munigūthā*, 'the song of the hermit'. This *Munigūthā* is identical with the *Munisutta*, which the readers will find in the following pages of our *Sutta nipāta* (I 12, vv 207-221). It can thus rightly boast of containing at least one of the seven favourite passages of Asoka. It may also be added here, as Fausboll observes, that the Suttanipata is "an important contribution to the right understanding of primitive Buddhism, for we see here a picture not of life in monasteries, but of life of the hermits in its first stage. We have before us not the systematizing of the later Buddhist

church, but the first germs of a system, the fundamental ideas of which come out with sufficient clearness."

The chief speciality of the present edition, by Prof. Bapat, is that it is printed for the first time in Devanāgarī characters. Pali works in Devanāgarī are badly wanted for Indian students, to whom even the Roman characters are not suitable, as our own experience shows. I discussed the matter, among others, with the late Prof. C. V. Rajwade, whose premature death has removed from us a real worker in the field of Pali literature, and the result was that he brought out a Devanāgarī edition of the first fifty Suttas (*Mūlapaṇṇāsa*) of the *Majjhimanikāya* with his friends, the present editor, Prof. Bapat, and Prof. N. K. Bhagwat of St. Xavier's College, Bombay. It is unfortunate that he could not survive to see the present edition of the Sutta-Nipāta, which he so much desired and attempted to prepare.

The other speciality of the edition consists in its attempt to supply the parallel passages of the gāthās.

It is now placed before the readers who are to judge it on its own merit.

Venukūṣja
Visvabharati,
Santiniketan,
Jan. 20, 1924.

}

Vidhushekhar Bhattacharya,

then, there does not appear to be any tampering with the text, as, perhaps, it was believed that it would be profane to dabble with the sacred texts. The Canon was supposed to be closed. Even the name of the great Emperor Asoka is not found in any of the books of the Tipitaka. There is no mention of any geographical name in Ceylon. Even in India, as far as I know, the southernmost geographical references are to Patitthana (modern Paithan in Aurangabad district, in H. E. H. the Nizam's dominions), the river Godāvarī, and the countries that are called by the names of Assaka or Alaka.

This then fixes the latest limit of time for the date of the Tipitaka—the first quarter of the third century B. C., 273 B. C. * being the latest approximate date for the accession of Emperor Asoka.

According to Ceylonese tradition, the Buddha died in 543 B. C., after a career of nearly *forty five* years as that of a preacher of his reformed religion. "For a long time," says Sir Charles Eliot, "western scholars accepted 483 or 487 B. C. as approximate dates of Gotama Buddha's death, but, the most recent discoveries into the history of the *ऐजनाग* dynasty have shown that the date should be put back to 554 B. C."†—a date which is much nearer to 543 B. C., the date according to Ceylonese tradition. If then we accept 543 B. C. as a fairly approximate date of Gotama Buddha's death, he must have begun his career of a preacher early in the sixth century B. C. So we come to the conclusion that the probable age of the Tipitaka is from the sixth to the fourth century B. C. The time of three hundred years is not much for the growth and completion of the whole Canon.

* See V. Smith's *Asoka* p. 20.

† See Sir Charles Eliot's "Hinduism and Buddhism" Vol. I. Introduction p. xix. See also Vincent Smith's "Oxford History of India" p. 52.

Last word has not yet been said on this question of the date of Gotama Buddha's death. It is however admitted even in the most recent authoritative books on this question that 483 B. C. is still regarded as *provisional* (See, for instance, Cambridge History of India edited by J. Rapson vol. I p. 171.)

Of all the works on Buddhism, the Sutta-Nipāṭa, like the Dhammapada, is a text that is very often referred to, on account of its high antiquity and its great importance for the knowledge of the old teaching of the Buddha.* Though no exact date can be assigned to the collection of the suttas in the form of this anthology of the Sutta-Nipāṭa, it may not be far from correct, if we infer from the contents and style of the Sutta-Nipāṭa, that the composition of most of these suttas may not have been later than the first half century after the death of the Buddha. The Sutta-Nipāṭa is the oldest of the poetic books of the Tipitaka and this anthology must have been in existence before the necessity of having short separate anthologies like the Dhammapada, Khuddakapāṭha, Udāna, Itivuttaka, was keenly felt. Thera and Therī Gāthā, Buddhavaṃsa, Cariyā Pitaka and Apadāna are undoubtedly later. There are many suttas which may be allowed to originate and go back to the time of the rise of Buddhism, and many at least to the period of the first disciples of the Buddha :

* The antiquity of Sutta-Nipāṭa is based upon the following internal evidence —

- (1) It contains a representation of the Buddhist community in its primitive stages
- (2) There is no reference to any later doctrinal points such as Dhutanga-Pāramitas etc. or even to the two-fold distinction of Nibbāna such as स उपदिशेत् or अनुपदिशेत्
- (3) There is a mention of old obscure gods like वासुदेवा (543), which are not included in the later Buddhist pantheon
- (4) There is no mention of any relic or Stupa
- (5) We find that the study of the Atharva Veda was still not looked upon with favour
- (6) Sacrifices among the Brāhmanas were common and cows were killed in such sacrifices. Mention has been made of a few of these (303), some of which are now obscure
- (7) Many Pādas from the Gāthās of the Sutta-Nipāṭa are found in decidedly later Pāli books, like the Khuddakapāṭha, Dhammapada, Udāna, Itivuttaka Thera Gāthā etc., as well as in later Sanskrit Buddhist books.
- (8) Old and aquatic language and style
- (9) Old form of versification

* See Winternitz, *Die Geschichte der indischen Literatur*, zweiter Band, Erst Hälfte 'Die Buddhistische Literatur' p. 72

is another reference (V. 2.), in the same, to an event fifty-six years after the Buddha's death.

Similar lines of growth are discernible in the Vinaya and Abhidhamma Pitakas also. One can very easily see that the Parivāra, the fifth book of the Vinaya, is much later than the other four books of the same, and that the Kathā-Vatthu, also, is much later than the Dhamma-Sangani.

The traditional view of the Buddhists is that, immediately after the death of the Buddha, his disciples, under the leadership of Mahā-Kāśapa, assembled at Rājagaha, and held a council of 500

Tradition of the three
councils: of Rājagaha
Vesālī and Pāṭali-
putta

wise men. They decided to bring together all the teachings of the Buddha, and incorporate them into some fixed literary form, in order to prevent, as far as possible, the cropping up of a serious difference of opinion, as to whether any particular thing was sanctioned, or not, by the Buddha. King Ajātasattu helped these monks, and tradition says that the Dhamma (which is interpreted by a later commentator as including both the Sutta and Abhidhamma Pitakas) was recited by Ānanda, who was chosen by the Buddha to be his personal attendant, and that the Vinaya was recited by Upālī. A hundred years after this, another Council of 700 wise men was held at Vesālī, to decide certain legal points which created a schism in the Buddhist Saṃgha. This time also the Tipitaka was recited and the teachings of the Buddha were redacted. One hundred and thirty-six years after this, i. e. two hundred and thirty-six years after the death of the Buddha, in the reign of the great Emperor Asoka, a third Council was held at Pāṭaliputta, (modern Patanā,) and, once more, there was a redaction of all the literary material that was available till then. A special mention has been made of the Kathā-Vatthu, the last book of the Abhidhamma-Pitaka, being recited by Moggalliputta Tissa Thera, who presided over the deliberations of that Council.

These are the only three Councils, which are recognised by the adherents of the Therawada school (who were later on called as Hinayanists), to whom the Pāli literature properly belongs

Though western scholars, like Oldenberg and Kern, doubt the traditional historicity of the First Council, I believe, we can not deny the fact of such a Council itself. There is nothing unnatural in that the followers of a founder of a religion should assemble immediately after the death of their Master, to give a fixed literary form to his teachings. On the contrary, it appears improbable that they should at all have been indifferent to allow the teachings of their Master to perish, through lack of zeal on their part. I, however, do not think it probable that they could have recited all the existing books of the Tipitaka, either in the First, or Second Council, for the simple reason that the Canon, as we have seen above, could not, then, have been complete.

The references in Asoka's Bhabra Edict to certain passages from Pāli literature such as (1) विनयसमुत्तरे, (2) अलियवत्तानि, (3) अनागतमयानि, (4) मुनिवाथा (5) मोनेयसुत्ते, (6) उपत्तिवत्तानि, (7) सायुल्लोवादि, (all of which have been identified except no 1*), and the occurrence of words like धम्मरथिक्, पेदकी, सुतन्तिक, सुतन्तिकिनी and पयनेययिक्, in the inscriptions of the third century B. C.,† conclusively prove that the Buddhist literature and the technical names of the divisions of the literature, such as Pitaka, Suttanta, Nikāyas, were widely known to the people and that the number of Nikāyas, then in existence, was five.

After the Third Council, according to tradition, the Pāli literature was taken to Ceylon by the mission that Asoka sent to that country, under his son Mahinda. Since

* See Prof. H. Kosambi's article in the Indian Antiquary number of February 1912 vol. 41 P. 37 ff.

† See Epl. Indica II 93 Z. D. M. G. XL P. 58 Rhys Davids Buddhist India P. 167 and his introduction to the Dialogues of the Buddha I 1.

on the Pārayana-Vagga and the Khazgavisana sutta Tradition ascribes that commentary to Sariputta, the Dhamma-Senāpati (the commander-in-chief) of the Buddha.

The suttas of the Sutta-Nipāta may be classified under

Subject matter and
Classification of the
Suttas

several heads. There are several suttas like the *ब्राह्मणधम्मिक सुन्दरिक्कमारट्ठान* or *माघ suttas*, which treat of the life of the Brahmanas and their sacrifices. The

आमगग्यसुत्त gives the Buddhist idea of purity and impurity, as contrasted with the Brahmanical idea of the same. The *मेत्तसुत्त* gives the Buddhist idea of *मत्तविहार*. There are many suttas which are merely didactic poems on Buddhist ethics, such as *परामर भगल*, *नावा विविल* or *भम्मिक* (partly) suttas. Like the *Yaksha Prashnas* of the *Mahābhārata*, we find some riddle poems in the *हेमवत् सुवेल्लोम* or *आळवक्क* suttas, where a Yaksha approaches the Buddha and puts him several questions, which are answered by the Buddha. There are some beautiful dialogues as in the *Dhaniya* and *Kasibhāradwaja* suttas. Some are merely extolatory poems, like the *Vangisa* or *Sela* sutta, which are intended to sing the virtues and merits of the Buddha. There are some suttas, like the *Vasala* and *Vasettha*, which deal with social questions as that of the caste system. There are others, like the *Vijaya*, *Salla*, *Kāma* or *Dvayatanupassana* which treat of the philosophical matter. The *Ratana* sutta is of the nature of *Paritta* (an incantation to be sung for one's protection from evil spirits), and the *Kokāliya* tells us, quite in the mythological fashion, how the Buddhists believed the sinners to be suffering in hells, on account of their sins. There is a very large number of suttas, like the *उरण*, *सम्मविसाण*, *मुनि*, *धम्मवरिय*, *राहुल*, *सम्मापरिव्याचनिय धम्मिक* (partly) *नाळ*, *तिस्रमेत्तण्य*, *मागन्धिय*, *पुराणेद*, *नुय्ज*, *अत्तदण्ड* and *सारिप्त* suttas, which treat of the life of an ascetic, or a Muni, and the *ideala* that he is expected to keep before him. There are some narrative poems like the *पवत्ता* and *प्यान* suttas, and the *Vatthu-Gāthās* of the *नाळसुत्त* and the *पारायणवरग*, which remind us of the *Ākhyānas* of the *Rigveda* or of the *Mahābhārata* §

The names of the suttas in the Sutta-Nipata do not seem to have been rigidly fixed. The Names of the Suttas in the Sutta Nipata commentator, for instance, gives alternative titles to several suttas. The विनयसुत्त is called वामविच्छ-दनिस्सुत्त the नागसुत्त is called धम्मसुत्त, the सुन्दरिफवारद्वाय ५ म्मचारय and the सम्मापत्तिजिनिय suttas are also called as वृद्धास, कपिल, and महासमय suttas, respectively. Names of the suttas seem to have been given to them either from the (i) subject matter of the suttas, as in the परमा, प्रधान, विनय, सुनि or ब्राह्मणधम्मिक suttas, or from (ii) the important personage of the sutta, as in the धनिय, सेल, नाळरु or समिय suttas, or from (iii) some simile or some other important word that is prominent in the sutta, as in the उरग, जगविमाण, पराभव, नाका or वसूर suttas, or from (iv) the opening words, as in the हिरि, or सिंहील suttas.

The Sutta Nipata reminds us of the Buddhist community in its primitive stages and not in its full grown organised form with its rich monastic institutions. We find that, at the time of the Buddha, there were several religious or philosophical teachers, wandering from place to place, preaching their own doctrines. A special mention has been made of the six famous teachers—Purana Kassapa, Makkhali Gosala, Ajita Kesakambali, Pakudha Kaccayana, Samjaya Belatthiputta, and Nigantha Nataputta who were heads of six different sects. The followers of these like the Ajivikas or the Niganthas, as well as the Brahmanas are labeled as purely disputatious [ये वचिमे तिथिया वादतीना आर्त्ताविहा वा यदि ना निगण्ठा ३५१] These teachers roamed over the country, trying to recruit followers for their own schools by condemning the doctrines of others and exalting their own to the skies. They spent their time more in the discussions of useless speculative dogmas than in doing something actually good to themselves or to the people at large. Mention has been made of 63 speculative dogmas of these Samanas [यानि च तीणि यानि न मट्ठि। समणस्वादसितानि भूरिपेज्जा 538]. Gotama Buddha had to give a solemn warning to his followers against

The study of the Sutta-Nipata is ^{of} important from several points of view. It gives an authentic knowledge of the philosophical and ethical teachings of the Buddha and of the ideals of a Buddhist monk. It affords us a glimpse into the state of the Indian society some 2400 years ago. It tells us a good deal of religious sects like the Samanas or the Brahmanas and sometimes, in passing, it refers to certain customs of the people. In stanza 598, we find a reference to the old Indian custom of bowing to the moon, when she makes her appearance again after her extinction on the new moon day. Stanza 440 refers to another custom—that of putting grass on the head to show that the man who puts it on his head will never return defeated from a battlefield. This custom is still now seen in certain provinces of India, when people go out, with a tuft of fresh green grass on their head, on the Dusserah day, for *śīnoṭṭan* (crossing the borders of the town), which really represents a starting out on a fresh expedition of war. We also glean a few historical facts about Gotama Buddha. He belonged to the race of the Sākya and was Ādicca by clan (423). Perhaps the anecdote of the sage Asita in the Nālaka sutta, when shorn of all the elements of mythical wonder, represents a grain of truth. The cause of his dissatisfaction with the world (and his consequent renunciation) was that he saw the people suffering in this world on account of their mutual quarrels over petty things. He saw the people wriggling with pain, like fish in scanty water. He was overpowered with fear, and discontent cast its shadow over him (935-38). What a vast contrast this plain and simple account presents to the rich and florrid imaginative accounts of the same incident in the later literature as in the Nidānakatha of the Jātakaṭṭhakatha or the Lalita Viśāra or the Bud dhacarita of Asvaghosha! We breathe an air of historical probability, when we read, in the Pabbajja sutta, the account of King Bimbisāra's visit to Gotama and of the dramatic conversation that took place between them. The Padhāna-sutta describes his supreme efforts for attaining the goal

of Perfect Bliss and the mental struggle that he had to overcome for the attainment of the same. We are furthermore told the names of his two foremost disciples, Śāriputta and Moggallāna, the former of whom was a teacher of his son Rāhula and his lieutenant, who continued turning the wheel of the Law, which was first set in motion by him (557). In the Vatthugāthas of the Parāyanavagga, we get some interesting geographical information. We find the names of some of the important towns in India, Patitthana, on the banks of the Godavari, being the southernmost town of all.

The Sutta-Nipāta is not the work of one author. It is simply an anthology of poems, and, as

The Sutta-Nipāta not
the work of one
author

Dr Rhys Davids puts it "the result rather of communistic than individual

effort." The suttas are arranged in five Vaggas. The first four Vaggas contain stray suttas collected together, while the fifth contains suttas which are strung together by a framework of a story, given at the beginning of the Vagga and at its end, before the hymn on the Buddha with which the Vagga is closed. Of the 38 suttas in the first three Vaggas no less than seven are found in other parts of the Canon. Numerous isolated verses are found in other canonical books. The Atthaka and Parāyana vaggas seem to have already existed as separate poems. The Atthaka Vagga is referred to by name in Samyutta III 12, Vinaya I 196, and Udāna II 6*. The Parāyana Vagga also has been quoted or referred to in Samyutta II 49 and Ang I 144, II 45 III 399, IV II 3. There is a commentary named Niddesa—itsself a canonical book—on the Atthaka and Parāyana Vaggas and the Khagga visāṇa sutta, the Mahā Niddesa being a commentary on the Atthaka Vagga and the Cula-Niddesa

† Sutta No. 4=I. 172, No. 8=Khp No. 9 No. 13=Khp No. 5 No. 15=J III 196 No. 16=Khp No. 6 No. 33=M No. 92, and the Khaggavisāṇa Sutta also is found in the Apadāna. (Burmese edition of the Zabu Me i Swe Press pp. 5-7)

* Also in Alhidharmakosa Vyākhyā as Arthakavarga.

seeds and thus implies that he should eat his bread in the sweat of his brow. Gotama replies that he does not remain idle, but does his work in his own way. He also is a farmer and does the work of cultivation of mind and heart, and as such he can not be branded as an idler. There is another beautiful dialogue in the Dhaniya sutta (No. 2), where the comfortable state of a rich cowherd, happy with his obedient and dutiful wife, healthy, amiable children and a large number of cattle, is contrasted with the happy blissful state of the homeless and hearthless wanderer, who, penniless as he is, knows no ties and is servant to none. With his well-disciplined mind, he is the master of his own self; he has no reason to rejoice or to quail; for, he is निहयि (free from all worldly turmoils.)

The Pabbajjā, Padhāna and Nālaka suttas are of peculiar importance to us. They are the precious remnants of an old religious ballad poetry*, of which, subsequently, an epic poem on the life of the Buddha, would have arisen. The Nālaka sutta plays round about the birth of the Buddha-Child. The venerable sage Asita, having seen the gods in heaven rejoice and sport merrily, on account of the birth of the Buddha, comes to the court of King Suddhodana to see the Child. When he sees it, he comes to know, with his prophetic vision, that the Child would be a great teacher of the world. To his regret, however, he finds that he is not fortunate enough to be alive at the time when the great teacher of the world would turn the wheel of the Law, and so he asks his nephew Nālaka to be his disciple. Thus the first part of the Sutta comes to an end. The mythical element of miraculous wonder has already crept into the description of the Buddha-Child. The Pabbajjā sutta is about the renunciation of Gotama

* See Winternitz Die Geschichte der Indischen Literatur, Zweiter Band, Erste Hälfte, Die Buddhistische Literatur P. 75. See also Rhys David's Buddha at India P. 18c—85

in search of perfect Bliss. We are told in that sutta of King Bimbisara of the Magadhas, paying a visit to him and requesting him to stay in his court. The Padhana sutta narrates the conversation between Mara and Gotama, when he was sitting on the bank of the river Nerañjarā, for making supreme efforts to attain his goal. Mara tries to dissuade him from his efforts, and asks him to be content with leading a life of celibacy, or with performing fire sacrifices, and thus secure merit for himself. Gotama replies that he has nothing to do with merit [अयुनत्तेनपि पुञ्जेन अयो महं न विजानि 431]. Mara, seeing at last, that he would not be able to overpower him, confesses that, for seven years, he followed him in vain. He becomes sad and dejected, and disappears then and there. This episode of Gotama's combat with Māra is a poetic representation of the struggle that was going on between the satanic and angelic tendencies of Gotama's mind and the victory of the latter over the former. Covetousness, discontent (असुखं), hunger, thirst (सुखिपासा), bankersing (तण्हा), laziness, dullness (धीनमिद्ध), fear, doubt, desparagement (मक्खो), stubbornness (यमो) (love of) glory and hospitality, ill-earned fame, self exaltation, and condemnation of others formed the whole array of Mara's or the Black One's army.

The Vatthugathas of the Parayana-Vagga form another narrative poem, which provides

(5) Another narrative poem the Vatthugathas of the Parayana Vagga a connecting link to the suttas of that vagga. A certain Brahmana, by name Bavari, was living on the banks of the

Godavari performing his sacrificial rites. Another Brahmana comes to him after a long journey and asks of him 500 coins. Bavari, poor as he is, is not in a position to satisfy the guest, whereupon the fiery guest, being enraged, cursed Bavari that his head would be rent into seven pieces. Bavari became anxious when he heard the curse pronounced. A certain deity, disposed to be on friendly terms with him, approaches him and assures him that the fraudulent guest could not possibly have any knowledge of मुदा (head), or मुदानिपात, and recommends him to go to the

imitating the example of such teachers. A number of suttas in the Atthaka-Vagga contain a severe condemnation of the general tendency of making an unnecessary display of one's own doctrines or religious practices and condemning those of others. He calls him an ignoble man, who tells others without being asked for anybody, his own doctrines or practices [यो भत्तो गीउत्ताणि चतु । अनत्तुता ७ परम पाता । अनारयधम्म दुग्गहा तमाहु 782] The Buddha wants his followers to abstain from all such discussions as are likely to stir up quarrels among different sects [वा च चाद मुनि मो उवेति । 780, 787 796 825 827 etc.] He does not like them to draw comparisons between themselves and the followers of other sects and call themselves as superior inferior or equal to them (799 810 815 860 918 954). Gotama preaches toleration to his followers even when they see dangerous practices of others [परमस्मिता पि न मत्तया विस्वासि तेस बहुभेरकानि 965]

Many of these Samanas seem to have held that purity lies in holding their own philosophical views [अपेय मद्द दत्ति व दियति । नान्नेगु धम्मेषु निमुदिमाहु 874] They entered religious assemblies for the discussions of such views and called all those who differed from them as fools [ते वादमात्ता परि । विमात्ता । ताल दहन्ति मिमु अज्जमज्ज 825] According to their personal bearing and sincerity and zeal for their religious life the Samanas it appears were divided into four categories—Maggajinas Maggadesis Maggajivis and Maggadasis (84-89)

The Brahmanas formed another important class of religious sects. They are described

(2) The Brahmanas as well versed in the three Vedas

Nighantu Itihāsa Grammar and the sciences of rhetoric, prosody and astrology and taught their lore to hundreds of disciples in their hermitages. Their fourth Ved the Atharva veda has been referred to in 927* as Athabara but it appears, the study of that Veda was not much commended. The Brahmanas are called Brothers of sacred hymns [मन्त्रपुत्रा] and Sivitti is mentioned as their principal

*Dr. Rhys Davids in his *Buddh at Ind* p. 166 says that the Atharva veda is never mentioned in the Vedas. This view seems to be incorrect.

hymn The Brahmanadhammika sutta, which may as well stand in an old Purāṇa, tells us how the then Brāhmanas were depraved and had fallen from their original state of simplicity and moral glory. They became lustful. They were allured by the luxurious life of the king and allowed themselves to be presented with beautiful wives and rich estates. They approached the king and performed sacrifices, like अस्मिन्नेव पुरिसमेव, सम्पापस, राज्ञेय्य and निरगळ, and at last came to kill even innocent cows, as a result of which, we are told, Dhamma disappeared and Adhamma ruled, 98 diseases appeared on the earth, wife began to disrespect husband, and there was all confusion and disorder among people.

The Buddha condemned all sacrifices that involved loss of life. In the Sundarikabhāradwāja and Māgha suttas, we are told that a Tathāgata, a Buddha,—an ideal man according to the Buddhists—irrespective of the caste to which he belongs, deserves to be given offerings to by a Brāhmana, who wishes to obtain merit for himself. That would be a real sacrifice. The idea, that true Brahmanhood does not lie in high birth but in conduct, is impressed on the mind in 63 verses of the वसिष्ठसुत्त with the refrain "Him I call a Brahmana." It is conduct or Kamma that counts and not birth. Though in the Mahābhārata, we do sometimes find a similar idea.

शृणु यदा कुलं तात न त्वाभ्यासो न च भुवः ।

कारणं हि दिगन्ते च वृत्तमेव न सत्यम् ॥ III 313 108

still in another place, we do find that *कुल* also is included as one of the requirements of Brahmanahood.

कुलं शीलं च विद्या च त्रयं ब्राह्मणमुच्यते ।

—शांतिपर्व.

From the Kasi-Bhāradwāja sutta, we know that a

(3) The two beautiful monk was still looked upon by some
 dialogues in the *कसि* people as an idler. The Brāhmana
 भारद्वाज and धनिक Bhāradwāja says to the Buddha, when
 suttas he came to him to beg his food, that
 he should do some work like ploughing fields or sowing

Buddha of Sāvattthi and get those things explained from him. Bāvari calls his sixteen disciples, Ajita and others, and asks them to approach the Buddha, with those questions in mind. They start on their long journey and we are told the names of the big towns they touched on their way—Patitthāna, (a) The geographical information found therein (Patthana in Aurangābāda district of H. E. H. the Nizam's dominions) Māhissati (Māhishmati) Ujjeni Gondhā, Vidīā (modern Bhilsa), Vanasavhaya, Kosāmbi (near Allahābad), Sāketa, Sāvattthi, Setavya, Kapilavattthu,

Buddha saw them approaching, with his miraculous powers, what queries they had in their mind, and satisfied them by answering that अविज्ञा was the मुद (head), and विज्ञा accompanied by सदा, सति, समाधि, छन्द and विरिय was the मुदातिगतिनी. The disciples were pleased with him, when they came to know, in this way, his miraculous powers and his supreme knowledge. They prostrated themselves before him. The Buddha expresses his wishes for good luck to them and to their master, Bāvari, and also expresses his willingness to answer any questions which they would put to him. Then each of those sixteen disciples takes his turn, one after another, to ask him some philosophical questions, which the Buddha answers one by one.

The Pārāyana-Vagga is a fitting closure to the Sutta-Nipāta, as in almost all the answers

(b) The subject of the Suttas in the Pārāyana Vagga. to the questions of the sixteen disciples, the Buddha tells them the way to cross the worldly ocean (परायणं, ममो परामनस्य), to destroy thirst and attachment, to cease all ditta, is, as and vatas, and to attain, in this very world, a state, where one would have no fear from death, and where one would be completely happy; in short, to attain Nibbāna, the goal of Buddhist

There is another class*—and a very big class too—of

(6) An ideal Muni the suttas, that describe the life of an
(a) His Life ascetic or a Muni, and the ideals for

the attainment of which he is expected to exert. The Sutta Nipata supports and confirms what is said in another old text—"न मिदं सुकरं अगारं अज्झावणता एकान्तपरिमुद्धं सपल्लिखितं प्रज्ञावस्थिं चरितुं" § "It is not easy for a man who dwells in his house to lead a perfectly spotless, holy, life." An ascetic or a Muni, knowing this, removes himself from all relatives and worldly possessions, such as house, cattle, etc., † for, he knows that attachment to these things is harmful. He chooses to stay in a forest and comes to the town or village, only for getting food. As soon as that is obtained, he repairs to the forest, without thinking of dabbling in the politics of the town or village. He observes all rules of moral conduct, such as abstaining from murder theft, falsehood, incontinence, and all kinds of liquors. He leads a life of simplicity, by abstaining from the use of garlands, perfumes or scents, or high and costly seats or beds. He has no dealings in gold or silver. nay, he does not engage himself in any kind of buying or selling, nor does he act as a messenger or a servant to any one. He walks with his eyes cast down (अक्षितचक्षुः) and is never flighty of steps (न पादलोले). He takes his food only once by day and that too before noon. He is moderate in his food and never allows himself to be intoxicated with the food that he begs of others [सुद्धा परमोजने न मग्गे 966]. He does not store food in his hut. He does not earn his livelihood, by telling prophesies, or interpreting signs of dreams or sounds of birds and beasts, or by prescribing medicine or by reciting charms or incantations, as of the Atharva Veda. He scrupulously observes the rules of Pātimokkha and has perfect self restraint over his body, tongue and mind. He never allows the peace of his mind to be disturbed by profit or loss pain or pleasure praise or censure fame or no fame. He drives away all thoughts like—What shall I eat? Where shall I eat? I did not

* See page xvii. § D 2 41

† See Pātimokkha especially 35 37 40 48-49 53 54 60-61

comfortably sleep (last night) where shall I sleep to-day? [किंमु अमितामि कुत्रचा असिस्म, दुस्स क्व सेय वुवन्न तेस्स 970] He suffers calmly not only the inclemencies of weather, such as heat or cold or the bites of gnats mosquitoes, or reptiles but all harsh words spoken to him. He does not retaliate. He spends the after noon in meditation and attains the Rupavacara or Arupavacara Jhanas or cultivates the *महाविहार* i.e. he has kindness or pity for all living beings, takes delight in their prosperity and has no attachment for any one. He has feelings of equanimity for all.

He avoids both the extremes of indulgence in pleasure and self mortification and follows the middle path. He does not believe in the doctrine of Eternity (ससत्तादिदि) or the doctrine of Annihilation (उच्छेददिदि). He realizes the three cardinal principles of Buddhist philosophy—(1) that all worldly things are impermanent (अनिच्च) (2) painful (दुक्ख) and unsubstantial (अत्ता) i.e. non ego, or not soul, or devoid of any individuality that is considered to be a permanent entity. He understands that it is Kamma that governs the whole world—

कम्मना वत्तति लोको कम्मना वत्तसि पजा ।

कम्मनिबधना सत्ता रयस्सणीव यायतो ॥ 654

By deep and constant reflection over the problem of Suffering, he comes to have the knowledge of the Four Noble Truths (चत्तारि अरियसच्चानि) and the Law of Causation (पटिच्चसमुत्पाद). He knows that अविज्जा (ignorance) produces तण्हा (thirst) in man's mind that तण्हा is the cause of misery, that it is possible to remove that misery by destruction of thirst and that there is a way for its destruction. The *द्वयतापुपस्सनामुत्त* makes it abundantly clear, that common folk who are wrapped up in darkness, who are attached to worldly life, cannot easily comprehend this deep law [भयराग-परेतहि भयसत्तानुगतिदि मात्थय्यानुपेदि नाय धम्मो सुवज्जुस (764)] It is only the Aryanas who can have a real insight into it or into that State of Bliss where all *Āsava*s cease—

को नु अज्झममसिंहेहि पद सवुद्धमरहति ।

य पदं सम्मदज्जाय पारानञ्जन्ति अनासवा ॥ 705

That Blissful State is attained by the Muni

But what is that state of bliss, that state of deli-

(c) His ideal Nibbana verance from all worldly turmoils—the state, which is commonly known by the familiar term Nibbana?

We must bear in mind that the Buddhist conception of Nibbana underwent several fundamental changes in the later history of Buddhism, and here, in the *Sutta-Nipāta*, we find the earliest Buddhist conception of the same. It is an inexplicable state, which, no doubt, can be attained in this very life, by the complete destruction of thirst (*तण्हा*, *विषयिका*) and of all defilements of mind, such as *राग*, *द्वेष*, *मोह* etc

नन्दी संयोजनी लोको वित्कस विनारणा ।

तण्हाय विपद्दमेन नि-व्रणमिति बुच्यति ॥ 1109

In another verse, also, we are told what that state of deliverance is—

यस्मिं कामा न वसन्ति तण्हा यस्त न विज्जति।

कथकथा न यो रिण्णे विमोक्खो तस्स नापरो ॥ 1089

When such a state has been attained, that poor, penniless Muni, having no grasping for anything in this world, no clinging, even for any *ditthi*, *sila* or *vata*, with perfect equanimity of his mind, leads on his virtuous life, until the day of separation from this world dawns upon him.

But, what becomes of the Muni who has attained

(d) What becomes of the Nibbana, after his death? The Buddha Muni after his death? does not give any definite answer. His answer savours of agnosticism, as his answers to other questions, like those regarding the origin, purpose or end of the universe, do. His answer is, "We do not know what happens to him, just as we do not know what becomes of a flame, when it is extinguished by wind."

अत्थि यथा वातवेगेन भिन्नो । अत्य फेहि न उपेति सत्त्व ।

एव मुनि नामधेया विमुक्तो । अत्य फेहि न उपेति सत्त्व ॥ 1074

Even gods or *gandharvas* do not know what becomes of him [यस गतिं न जानन्ति देवा न यच्चमाजुसा 644] All words come

to a stand-still. Upasiva, one of the sixteen disciples of Bavari, asks the Buddha whether the Muni, who has freed himself from consciousness and form (नामरूपाविमुक्तो), attains annihilation or eternal bliss. The Buddha answers that he has disappeared, he is above all measurement, and no words could be used to describe him.

अत्यगतस्य न परमाणमस्ति । येन न वज्जु त तस्य न वि ।

न त्रेषु धम्मेषु समूहेषु । मयूहता वदपि ऽपि गच्छे ॥ 1076

Buddhism is often described as an ethical religion, and we find ample proofs of the same in the Sutta Nipata. There is a complete absence of all dogmas as to God or

Buddhism an Ethical religion

Brahman, although we find from our text, that the Buddhists did believe in the existence of gods or deities and heaven or hell. The Brahmanical gods, like Brahma or Sakka, are all represented to be inferior to the Buddha. They are often described as coming to the Buddha and bowing to him. The burden of the song of Buddhism is to lead a perfectly moral life. His teachings to monks and householders emphasise nothing but the urgent necessity of understanding the Law of the Buddha for knowing the real nature of the world, and of leading a perfectly moral life. The Dhammika sutta (391-400) gives simple rule of moral conduct for the householders, and, if those are observed, Buddhism is satisfied. Another feature, of the same ethical tendency of Buddhism is found in the unusual fondness displayed—as for instance in the (32) समियमुत्त—in interpreting, according to the Buddhist philosophy of ethics, some older Brahmanical or other technical terms, like ब्राह्मण (ब्रह्म वा स उपापानि), ममण (समितापि पहाय पुञ्जसायं न्हातुं (निनहाय मज्झमपमानि) सेतुत्तिनो (सज्जसेतुमूलमन्धता पमुत्तो), वेद [वेदानि विचेय्य केवलानि ममणान् यानि ऽपदि ब्राह्मणान् । सज्जवेदनामु वीतरां सज्ज वेदगतिच्च वेदगू सो 529], परिव्यापक (दूम्रविषक म्म परिवज्जायित्वा, परि यन्तमकासि नामरूप) नाग (आगु न करोति), पणित (पण्डरानि विचेय्य, क सुत्त उपातिस्ती) सोदिय (गुत्वा मज्झमम्, गाव नान्वज्ज अभिज्जाय, अकथरु विमुत्त), etc

The high antiquity of the *Sutta-Nipāṭa* is proved not only by the subject-matter, but also by the language and style. Mr. Fausbøll has already drawn attention[†] to the fact that there are many old Vedic forms of substantives and verbs in the plural, such as, *समृहतासे* (14) *पचयामे* (15), *पञ्जितासे* (875-76), or *चरामे* (32) *तिनिससामसे* (°14); the shorter Vedic plurals, as, *विनिच्छया*, *उत्तरणा* for *विनिच्छयानि*, *उत्तरणानि*; shorter instrumental singulars as, *मन्ता*, *परिञ्जा*, *सामकम्या* for *मन्ताय*, *परिञ्जाय*, *सामकम्याय*; Vedic infinitives as *निष्पहातवै*, *उगमेभवे*, *संपयातवै*; contracted forms, such as, *मन्त्या* *दुग्ग्वा*, *तिथ्या*, *मम्मुक्वा*, *यियो* by the side of protracted forms, such as, *आनुमानं*, *सुशामि*, *सुशाना* (201), as well as some archaic forms, as, *गमयसि* (= *सक्खिस्ससि*), *पाव* or *पावा* (*पवदति*), *पवेच्छे* (= *पवेसेय्य*), *सुत्तां* (= *सुणिस्सामि*), *दृ* (= *दिस्सा*), *परिव्वसानो* (*परिवसमानो*), *अनोचासि*, *हण्णेन*, *उग्ग्हायन्ति* (791); and some unusual words like *व्यप्पव*, *भूवहु*, *पट्ठेनेनियन्ति*, *क्यास्स*, (981) *उपय* (787) and *अदीवदात्ता* (784) Sometimes forms are contracted for the sake of metre—*तद्* for *तदा* (685), *जनेव* for *जनेत्वा* (695), *यद्* for *यदा* (698), *सिधित्व* for *निधित्वा* (771) Sometimes we meet with difficult and irregular constructions, especially in the *Atthaka Vagga* (249, 458, 837-841), and sometimes with very ambiguous or condensed words or expressions like *विगुण एकगुण* (714) *कुप्पपटिच्चसन्ति* (784) *सज्जसज्जी*, *विज्जसज्जी*, *विभूतमज्जी* (874) etc. As in the *Upanishads* and in other *Pāli* texts, phrases and expressions are several times repeated. In a number of *Suttas* like 3, 6, 7, 13, 14, 16, 30, 31, 35, the last *Pāda** is repeated in several verses, as the burden of the *Sutta*.

As in other *Pāli* books, we find here also, a large use of striking similes, metaphors or illustrations that go home to our hearts (46, 48, 221, 255, 321, 353, 443, 580, 831, 920, 1014) How true to life appears that simile, in which a fool is compared to a pot, half-filled with water, or to a noisy rivulet, and a wise man to a calm serene lake, or to a

†In this Introduction to the Translation of the *S N* (S B E, vol. A.)

*Comp Mbh, V. 46 1-20, 13 24

broad silent river (720-21), or that in which man, that succumbs to death, while he is in the midst of his relatives, talking to them, is compared to a cow that is taken to the butcher's block of execution (580), or that in which the people of the world, who are always tussling with one another, are compared to fishes in scanty water, that struggle for existence (936)!

The most common metres of the Sutta-Nipata are the old Vedic metres of eight syllables

Versification (अनुष्टुप्), eleven syllables (त्रिष्टुप्) or

twelve syllables (जगती), where only the number of syllables is fixed and no attention is paid to the collocation of long and short syllables. Hence we find that as in the case of the Upanishads or the Bhagavadgita as well as the Vedas, the later Gana system of the science of prosody cannot be applied to all the lines. We very often find a mixture of इन्द्रवज्रा and उपेन्द्रवज्रा (208-212, 214-219) or वसत्य and इन्द्रवज्रा (221, 688-90). There are some stanzas of thirteen syllables like 220, 679-80, 691-98, which may be styled as अतिजगती, but, the lines, if scanned, show that they do not conform to any of the subdivisions of that class, according to the later Gana system. A mixture of Gana and Matrā Vrittis is also found. There are, for instance, some stanzas in Vaitaliya (33 34, 658 59, 804 813) and Aupachhandasika (1-17, 83-87, 361-73) metres. The metre of stanzas 663-676, in the Kokaliya sutta, is वेगवती, with some variations here and there (as in 674). There are some other stanzas like 143-152, 916-934, which cannot be properly chanted. They should better be styled by the general name of Gathas.

Another feature, that illustrates the fact, that there was no inflexible rigidity in the then existing scheme of versification, as in the later Sanskrit classical literature of the Kavyas and Nātakas is that there are a number of stanzas here in अनुष्टुप् metre, where we find six Padas* or quarters

*Comp; Mbh V 29 45 2 11 V 46 1-10 13-21 also V 47 14 V 126 10. V 182 11, 15. V 186 33. V 189 3

(303, 306-07, 547, 739, 751, 762, 763, 992), or five or six Padas in stanzas of त्रिष्टुप् metre (469, 476, 503, 863, 875), or even, seven or eight pādas of the same metre as in 213, 231, 1079, 1081 and 1082. In 659, we find five Padas in वैतालिक्य metre. There is, also, very often a mixture of different classes of metres, as of अनुष्टुप् and वैतालिक्य (153, 457 540), or of अनुष्टुप् and त्रिष्टुप् (327, 459, 482, 486, 1055-1068, 1149).

As the Sutta-Nipāca is considered to be a standard work

Parallelisms

of high antiquity, it is no wonder if we find quotations from it or ideas,

parallel to those expressed in it, in other Pālī texts. There are a number of stanzas from the Sutta Nipāca, which are quoted in the Dhammapada or Thera-Gāthā, Udāna or Iti-Vuttaka. We have already said above that there are, at least, as many as seven poems, which are found complete in other canonical books. Such parallelisms are confined not only to the Pālī texts, but are also found in Sanskrit works on Buddhism, like the Mahā-Vastu, Lalita-Vistara, or Divyāvadāna. The Khaggavissāna, Pabbajjā, Padhana, Nalaka and Sabhiya suttas find their counterparts, in some cases, almost word for word,† in the Mahā-Vastu, and Lalita-Vistara. There are some poems which are found in the Chinese Buddhist literature. The Māgha and Kokaliya suttas have got their parallels in the Chinese Samyuktāgama. The Atthaka-Vagga resembles the Chinese Arthapada, and a number of suttas from the Pārāyana-Vagga are found in the Chinese Samyuktāgama, Yogacārya, Maha-Vibhāsha, or Prajñā-Paramitāsāstra. References to these parallel texts have been given in foot notes to individual stanzas. Such parallelisms are found also in the works of the Jainas and the Brāhmanas. The idea, that it is by व्रत that one becomes a Brāhmana or Khatṭiya, Vesā or Sudda (136, 650) is found almost word for word in the Uttarapphayana sutta of the Jainas. Likewise the rules of conduct for a Buddhist monk are similar to those for the Jain monks (see 360, 810, 924, 927, 929, 932 968, 969) and what is more the ideas are very

† See foot notes to 454 411, 414-16 411 411 433, 525, 523, 537 547, 699, 705, 711, 716, 721 etc

often expressed in almost identical words (119, 150, 547, 568, 625, 629, 950, 960)

As said above, the similarity is extended to Brahmanical works also, for instance, the Bhagavadgītā, and the Maha-Bharata. The idea that is contained in stanzas 568-69 is found in the Bhag Gita, (X. 21) and the Mahabharata * XIV 43 7-8, XIV 44 5, 7. We have already referred to, above, the analogy between the Hemavata, Sucloma, and Alavaka suttas, on the one hand, and the Yaksha Prashnas of the Mahabharata, on the other. We have also pointed out, above, that the Mahabharata, also, sometimes recognises that true Brahmanhood depends more upon conduct than upon birth. The simile of the serpent, loosening his slough which occurs in all the stanzas of the Uraga sutta, is found in the Mahabharata in identical words. The ideas that the world is struck with old age and death, that human life has its beginning and end in mystery, and the ideas of universal love and the probability of quarrels in the company of many, also occur in the Great Epic. Here, also, the similarity is extended not only to the ideas, but, also to the expressions actually used (See foot notes to I, 249, 288-581, etc.)

The description of an ideal Muni in the Sutta-Nipata is much similar to that of a स्थितप्रज्ञ (Bhag II, 55-72), or ब्रह्मनिष्ठ (IV 19-23, V 18-28) or a भूक (XII 13-19) in the Bhag Gita †

* Mbh अश्वमेधपर्व अ० १३—

यम दिव्यामपि सरितामघ सागर ।
अमर्षा वरुणा राजा मरुतामन् उच्यते ७ ॥
अक्षयितिरुष्णान् ज्योतिषामि बुद्धयस्त ।
अग्निस्तपतिर्नित्यं नाजगाम भूदरपति । ८ ॥

Mbh अश्वमेधपर्व अ० १४—

आदित्या ज्योतिषामादित्यश्रुतादिरुच्यते ।
सावित्री सर्वं विद्यानां देवतानां प्रजापति । १ ॥
नाचप्राञ्जलसामादि प्रज्ञानां सर्वं उच्यते
गावश्चतुष्टयमग्निमनुष्यान् दिव्यतप २ ॥

† See Mr K. T. Telang's *Transal of the Bhag Gita* (S. B. E. vol VIII) where at several places throughout the book, the similarity of ideas is pointed out by him.

See Mr H. G. Tilak's *श्रीमद्भगवद्गीता* Marathi edition fourth reprint P. 565-566. There, he has also pointed out the similarity or identity of words and expressions (संज्ञानं विज्ञानं निज्ञानं, अनारम्भ अनिदेह etc.)

It is also shown that the idea in ज्ञानमन्यो सो न यकोन कश्चि (215) is similar to यन्माको द्विजे लको लकाको द्विजे च न (Bhag XII 15)

I cannot conclude this introduction, without acknowledging my debt. In preparing this edition, I consulted (i) the Sinhalese edition of the Sutta-Nipāta, edited by Pan-nāṭissa Thera (සුද්ධප්ପິनिञ्चाणतो 2434), (ii) the Burmese edition of the Zabu Meit Swe Press, Rangoon, and (iii) the Pali Text Society's edition of the same, edited by Anderson and Smith (1913). I, also, consulted the Burmese edition of the Niddeśa, printed in the Zabu Meit Swe Press, Rangoon, and the Paramitthajotikā, the well-known commentary on the text, published by the Pali Text Society. It is needless for me to say, of what substantial use I found the P. T. S. editions, both of the text and the commentary. I can never forget to express my indebtedness to R. Otto Franke's articles, "Die Sutta-Nipāta Gāthās mit ihren Parallelen" in Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft (Journal of the German Oriental Society) vols. 63, 61 and 66 (1909-10, 1912), which are now available in a book-form †

†The Gāthā number of this edition corresponds to the Gāthā number of the Pali Text Society's edition.

For facilitating references to the Sinhalese text mentioned above, the following table will be found to be useful :—

Stanzas 1-163 of this edition correspond to 1-163 of the Sinhalese text

" 163a-63b	"	"	"	164-65	"	"
" 164-461	"	"	"	166-463	"	"
" 462-591	"	"	"	465-594	"	"
" 592-93	"	"	"	595	"	"
" 594-765	"	"	"	596-767	"	"
" 766-975	"	"	"	771-980	"	"
" 976-1030	"	"	"	983-1037	"	"
" 1032 ...	Corresponds to	1038-39	"	"	"	"
" 1032-1149 ...	Correspond to	1090-1157	"	"	"	"

Similarly, it may also be noted that

Stanzas 1-29 of this edition correspond to 1-29 of Fausbøll's Transl. (S B E vol X.)

Stanzas 30 " " corresponds " 96 " " " "

Stanzas 31-163 " " correspond " 30-162 " " " "

" 163a-163b have no corresponding stanzas in " " "

" 164-461 of this edition correspond to 163-460 of " " "

A prose line " corresponds " 461 " " "

Stanzas 461-1040 " correspond " 462-1040 " " "

" 1041-1042 " " 1041 " " "

" 1043-1149 " " 1042-1148 " " "

ABBREVIATIONS.

- a. b, c, d etc. denote the number of Pādas as 1, 2, 3, 4 etc.
in each stanza.
- A. = Anguttaranikāya, Pali Text Society's edition
(1885-1900), (References to the number of the book
and its subdivisions and in brackets, to the number
of the volume and its page)
- Ap. = Apadāna.
- Asl. = Atthasālini P. T. S (1897); (the number of the
paragraphs and the Gāthās in them; in brackets
the number of the page.)
- Av. = Avadānasataka ed. by J. A. Speyer, Bibliotheca
Buddhica III. vol. I and II Part I. (The number of
the Avadāna and the Gāthā in the same).
- B. = Buddhavamsa P. T. S. 1882 (The number of the
chapter and the Gāthā).
- Bh.G. = Bhagvad Gītā (The number of the chapter and
the verse).
- C. = Cāriyāpiṭaka, P. T. S. 1882 (The number of the book,
the chapter and the Gāthā).
- Cv. = Cullavagga (Vinaya Pitaka ed. Oldenberg).
- D. = Dīgha Nikāya (The number of the Sutta, Section
and the Gāthā).
- Dhp. = Dhammapada (The number of the Gāthā).
- Dhp.A. = Dhammapada Atthakathā, ed. by W. Dhammā-
nanda Thera and M. Nanissara Thera (The number-
of the page and the Gāthā on it).

Divy.—*Divyāvadāna*, ed. by Cowell and Neil, Cambridge, 1886.

Dip.—*Dīpavamsa* ed. by Oldenberg, London 1879.

Dutr.—*Manuscript Dutrouil de Rhins*, ed. by Senart, J. As. IX. Sér. T. 12. 193-308.

Fab.—*Fausböll*.

G.—*Gāthā* (The figures over the line indicate the *Gāthā* number).

It.—*Itivuttaka*, P. T. S. 1889 (The number of the *Sutta* and the *Gāthā* in it).

J.—*Jātaka* ed. by Fausböll, Vols. I-VI (The number of the *Jātaka* and in brackets, the number of the volume and the page in it).

Kh.P.—*Khuddakapāṭha* ed. by R. C. Childers, JRAS., New Ser. 4, London 1870.

K.V.—*Kathavatthu*, P. T. S., (The number of the *vagga*, the *Kathā*, the paragraph and the *Gāthā* in the paragraph; in brackets, the volume and the page).

L.V.—*Lalitavistara* ed. by Lefmann 1902, (The number of the Chapter and the *Gāthā* in it)

M.—*Majjhimanikāya* P. T. S. (The number of the *Sutta* and the *Gāthā* in it; in brackets, the volume and the page).

Mbh.—*Mahābhārata*.

Mil.—*Milindapañha* ed. by V. Trenckner, London 1830 (The number of the page and the *Gāthā* on it).

Mpā.—*Manorathapūraṇī*, Sinh. edition by Dharmapala, 1893 onwards (The number of the page and the *Gāthā* on it).

- Mv. = Mahāvagga (Vinayaṭṭaka ed by Oldenberg II)
- Mvu = Mahāvastu ed by Senart, Paris, (The number of the volume, page and line)
- N^c = Cula-Niddesa (The number of the chapter and the Gāthā in it, in brackets, the number of the page of the Siamese edition)
- N^m = Mahā-Niddesa (The number of the chapter and the Gāthā in it, in brackets, the number of the page of the Siamese edition)
- Netti = Nettīpakarṇa P T S 1902
- Nid = Nīdanakathā, Jātaka vol I, ed by Fausbøll
- P = Paṭisambhīdā (The number of the Vagga, the Kathā and the Gāthā, in brackets the number of the page of P T S edition for Mahāvagga, Kathā 1-3, and for the remaining, of the Siamese edition)
- Par Dip = Parmatthadīpanī P T S (The number of the volume, the page and the Gāthā)
- Pv = Parivara (Vinaya vol V)
- PV = Petavatthu, P T S 1888
- RV = Rīgveda
- S = Saṃyuttaṇṭikaya P T S 1884-98 (The number of the Saṃyutta, the chapter in the Saṃyutta, the paragraph in the chapter, the subsection of the paragraph and the Gāthā in the subsection, in brackets, the volume and the page)
- Smp = Saṃantapāsādikā, Parts 1-3, edited by Dhammakitti.
- SN = Sutta Nīpāta, P. T. S.

- Eum. = Sumangalavilāsini Part I P. T. S. (The number of the page and Gāthā on it).
- Thag. and Thīg. = Thera Gāthā and Therī Gāthā P. T. S. 1883.
- Ud. = Udāna, P. T. S. (The number of the vagga, and the Udāna in it).
- Udv. = Udānavarga.
- Vbh. = Vibhanga, P. T. S. 1904.
- Vin. = Vinayapitaka vols. I-V. ed. by Oldenberg 1879-83.
- V.M. = Visuddhimagga, Sinhalese edition edited by Bhikkhu A. P. Buddhadatta (1914).
- VV. = Vimānavatthu, P. T. S. (The running number of the Vimāna and the Gāthā in it; in brackets, the number of the book, the Vimāna in the book and the Gāthā in the Vimāna, according to the enumeration in *Paramattha Dipanī IV*).
- आद्या० = आचार्यमुक्त.
- उ० = उत्तरसंख्यमुक्त (The number of the chapter and the verse)."
- नि० = निर्देश Burmese edition, printed in the Zabu Mait Swo Press, Rangoon.
- सु० = Buddhaghosa's commentary on the Sutta-Nipāta (P. T. S.).
- म० = Burmese printed text, or Burmese Mss. consulted by Anderson and Smith (P. T. S.).
- महा० = महाभारत.
- रो० = The Roman character text of the P. T. S.

सू० वि० - संहितावस्तर edited by Rajendra Lal Mitra.

सी० - Sinhalese text, edited by पञ्चातिस्सत्थेर (बुद्धपरिनिब्बानतो 2434)
or Sinhalese Mss. consulted by Anderson and Smith
(P. T. S.)

सूय० = सूयगङ्ग in two vols published by Āgāmodaya Samiti,
Mehesana (The number of the volume, the Chapter
and the verse in the Chapter.)

नमो तस्मै भगवतो अरहतो सम्मासंबुद्धस्त ।

सुत्तनिपातो ।

[१. उरगवग्गो.]

I.

(१. उरगसुत्त.*)

- 1 यो' उप्पातित विनेति कोधं विसेत सप्पविसस्र ओसधेहि ।
सो भिक्खु जहाति ओरपार उरगो जिण्णमिव तच्च पुराण ॥ १ ॥
- 2 यो रागमुदच्छिद्वा असेस भिसप्पुप्फस्र सरोरुह विगय्ह ।
सो भिक्खु जहाति ओरपार उरगो जिण्णमिव तच्च पुराण ॥ २ ॥
- 3 यो तण्हमुदच्छिद्वा असेस सरितं सीघसर विसोसयित्वा ।
सो भिक्खु जहाति ओरपार उरगो जिण्णमिव तच्च पुराण ॥ ३ ॥
- 4 यो मानमुद्वन्धी असेस नळसेतुस्र सुदुब्बल महोपो ।
सो भिक्खु जहाति ओरपार उरगो जिण्णमिव तच्च पुराण ॥ ४ ॥

१ सी०-यो वे २ म०-विसर ३ सी०-विसेसयित्वा

* Uragasutta corresponds to Dutr B 40 ff See Luders G V 1899 phil-hist kl 478 ff See text & transl in Fr Spiegels' Anecdota Palica

1a cf Dhp 202 1a of Mbh I 792a (=Oalc 13320a) 1a 4a य
समत्पन्नित कोध cf Mbh III 2917c (=Oalc 1081e) यस्तु कोध सप्तत्यन्त्रम्
1d of Mbh I 794c यथोरगस्त्वचं जीर्णम् cf P V I 121a =J 3541a
=B IX²⁹ उरगो यत्तच्च जिण्ण Mvu III 105 1a उरगो वा जीर्णवचम्
1=Smp II 16

2 1 Dutr B 43 या उपत्त हनेति कोध । विसर विस ।
सो भिक्खु जहाति ओरपार । उरगो जिण्णमिव तच्च पुराण ॥

2-also in Mahavibhāṣā, Nanjio 1263-64, 1273, Aresaki,
Transactions of the A S of Japan vol 35 Part 3 (1908) P 9
3, 9, 14, 16, 17 also in Chinese Dhp (Nanjio 1321, 1365, 1439)
Dutr. B [45 48-50 6a+b=OV VII 1 6a+b=Ud II 10 a+b

- ० यो नाञ्जगमा भवेसु सारं विचिने पुष्कमिव उदुंबरेसु ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ ५ ॥
- ॥ यस्सऽन्तरतो न सन्ति कोपा इति मयामवतं च वीतिवत्तो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ ६ ॥
- ७ यस्स वितक्का विधेपिता अञ्जत्तं सुविकारिता असेसा ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ ७ ॥
- ८ यो नाञ्चसारी न पच्चसारी सब्बं अञ्जगमा इमं पपब्बं ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ ८ ॥
- ९ यो नाञ्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति अत्वा लोके ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ ९ ॥
- १० यो नाञ्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति वीतलोभो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ १० ॥
- ११ यो नाञ्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति वीतरागो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ ११ ॥
- १२ यो नाञ्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति वीतदोसो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ १२ ॥
- १३ यो नाञ्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति वीतमोहो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ १३ ॥
- १४ यस्सानुसया न सन्ति केचि मूला अकुसला समूहतासे ।
 ० सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ १४ ॥
- १५ यस्स देरथजा न सन्ति केचि ओरं आगमनाय पच्चयासे ।
 ० सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ १५ ॥

१ म०-विदुसिता. २ म०-पच्चसारी. ३ म०-अञ्ज. ४ म०-उरगजा.

7a+b = Ud. VI. 7a+b vl. विदुसिता

8a Datr. B 47 (Lūdors 45) यो एवमरि न मेवसरि ।

9a Datr. B. 48 (Lūdors) यो नेवमरि न मेवसरि । सर्वं वितथमिदं अत्वा ।

14a+b=369 a+b. 15=Datr. B 49 (Lūdors 47) ओरं अरुपवदं प्रवेज. ।

- 16 यस्य वनथजा न सन्ति केचि विनिबन्धाय भगव्य हेतुमुपा ।
 सो भिक्षु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ १६ ॥
- 17 यो नीवरणे पहाय पंच अनियो तिण्णकयंकथो विसल्लो ।
 सो भिक्षु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ति ॥ १७ ॥
 उरगसुत्तं निहितं ।

2.

[२. धनियसुत्तं.*]

- * 8 पञ्चोद्वनो पुट्टंखीरोऽहमस्मि (इति धनियो गोपो) अनुतीरे महिया समानरासो ।
 छन्ना कुटि आहितो गिनि अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ १ ॥
- 19 अक्कोधनो विरुत्तखिलोऽहमस्मि (इति भगवा) अनुतीरे माहियेकरत्तिवासो ।
 विवटा कुटि निव्वुतो गिनि अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ २ ॥
- 20 अधकमकसा न विज्जरे (इति धनियो गोपो) कँउ रुद्धतिणे चरन्ति गावो ।
 बुट्ठिऽपि सहेध्यु आगतं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ३ ॥
- 21 बद्धा हि भिंसी सुसखैता (इति भगवा) तिण्णो पारंगतो विनेट्य ओष ।
 अत्थो भिसिया न विज्जति अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ४ ॥
- 22 गोपी मम अस्सवा अलोळा (इति धनियो गोपो) दीघरत्तं संवासिया मनापा ।
 तस्सा न सुणामि किञ्चि पापं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ५ ॥

१ सी०, यु०- अनीयो २ म०-सितो ३ म०-पत्थयसि. ४ सी०-सखीलो
 ५ म०-गच्छे. ६ म०-भिसि ७ म०-साता ८ म०-पारंगतो ९ म०-दि.

16=Dutr. B. ४० (Luders 48) यस्य वनशजन सन्ति कथि । विनिबन्धउ कवद
 (मयह ?) हउकप ।

* Comp Luke XII 16

1 of Thag २+५ छन्ना मे कुटिका मुखा निवाता । पवस्स देव यपासुव ।

=Thag 51-54, 325-329 छन्ना मे कुटिका मुखा निवाता । अथ चे पत्थयसि
 पवस्स देव ।

1 d. =Mil 369 14 cf आत्तापी विहरामि वस्स देव । 10°=Mil 186f ;

२+५=Thag. १०+६ चित्ते मे सुसमादिनं विमल

- २३ पिते मन अस्तरे विमुतं (इति भगवा) ईश्वरं परिभाषितं सुदन्तं ।
पापं दन मे न विज्जति अयं वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ६ ॥
- २४ अरिणमभोऽहमस्मि (इति धनियो गोपो) पुनं दे ने समानिया अरोगा ।
तेसं न सुयामि किंचि पापं अयं वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ७ ॥
- २५ नाऽहं भौकोऽस्मि कस्तपि (इति भगवा) जिन्हेत्तेन चरामि सब्बलोके ।
अथो भानियो न विज्जति अयं वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ८ ॥
- २६ अयि वसा अयि धेनुरा (इति धनियो गोपो) गोधराणियो पवेणियोऽपि अत्थि ।
उत्तमोऽपि मग्गेयी च अयि अयं वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ९ ॥
- २७ अयि वसा अयि धेनुरा (इति भगवा) गोधराणियो पवेणियोऽपि नत्थि ।
उत्तमोऽपि मग्गेयी च अयि अयं वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ १० ॥
- २८ हरिद्वेनिसं च उत्तरदेवो (इति धनियो गोपो) दामा मुंजमया नवा सुसंज्ञाना ।
न हि सारिसेन्ति धेनुयाऽपि तेनुं अयं वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ११ ॥
- २९ उत्तमोरिषि तेऽहं बंवनानि (इति भगवा) नागो पूतिलतंऽव वोलयिन्वा ।
(१०) नाऽहं पुन उपेसं गन्धसेव्यं अयं वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ १२ ॥
- ३० निक्खं च थलं च पूरयन्तो महामेघो पावस्सि तावदेव ।
सुत्वा देवस्स वसतो इममर्थं धनियो जमासय ॥ १३ ॥
- ३१ कामा वत नो अण्णका ये मय भगवन्तं अइसाम ।
सरणं तमुपेम चकसुम सत्था नो होहिं तुवं महामुनि ॥ १४ ॥
- ३२ गोपी च अहं च अस्सवा ब्रह्मचरिणं सुपाते चरोमसे ।
जातिभेत्तस्स पारंगो वुक्कस्सन्तकरा भणामसे ॥ १५ ॥

१ म०—'मगे. २ म०—'मे. ३ म०—'भक्की. ४ म०—'भत्थिया. पु० म
याऽपि ति ५ म०—'पवेणियो. ६ म०—'ति. ७ म०—'ति थ. ८ म०—'सिद्धा म
सिला. ९ म०—'सत्तिसरमस्मि १० म०—'देवता. ११ म०—'पुनं. १२
पदावधिरा. १३ म०—'उत्तमो. १४ पु०—'पवेणियो इति १५ म०—'पारंगो म
म०—'जातिजरा मरणम १५ म०—'गु.

29=Mil 3691. 30d of 409d=419d=Thag 4824 Milp XVI

31c of J. 5491a (VI 356)—'अण्णका.

32c of Thag. 1022d मत्तिसरमस्मि. 32d of 337d.

- 33 नन्दति पुनेहि पुत्तिमा (इति मागे पाविमा) गोमिंको गोहि तथेव नन्दति ।
 उपधी हि नरस्स नन्दना न हि सो नन्दति यो निरुपधि ॥ १६ ॥
 34 सोचति पुनेहि पुत्तिमा (इति भगवा) गोमिंको गोहि तथेव सोचति ।
 उपधी हि नरस्स सोचना न हि सो सोचति यो निरुपधीति ॥ १७ ॥
 धनियसुत्तं निहितं ।

३.

(१. सगगविसाण-सुत्तं.)*

- 25 सत्त्वेसु भूतेषु निधाय दण्डं अविहेठयं अज्झतरं अपि तेन ।
 न पुत्तमिच्छेप्य कुतो सहायं एको चरे सगगविसाणकप्पो ॥ १ ॥
 30 संसग्गजातस्स भवन्ति छेहा छेहन्ययं दुग्गमिदं पतोति ।
 आदीनयं छेहजं पेडरामानो एको चरे सगगविसाणकप्पो ॥ २ ॥

१ म०-गोमियो, व० गोमियो. २ म०-गोमिका, गोमिया. ३ म०-अविठयं.
 ४ रो०-भवति केहो.

33, 34 = S. I 2.2 1 + 2 (I. 6) = S. IV. 1.8 2 II (I 107 I.) v. l. गमा गोमि
 = Mvu. III 417. 15. 18 + 418. 2-3. नन्दति पुनेहि पुत्तिमा. गोमिको गोहि
 (B. M गोमिको गोरीहि) तथेव नन्दति ।

उपधीहि नन्दति जनो न हि सो नन्दति यो निरुपधि (= धि)
 गोचनि..... तथेव सोचति
 उपधीहि जनो प्रचाधियो न हि सो सोचति यो निरुपधि
 = Netti p. 34 2 + 4, also in Chinese Samyuktāgama (Nānjo 544,
 546) Anesaki.

* See Mvu. I. 357 ff.

31 = Mvu. I. 358 सर्वेषु भूतेषु निधाय दण्डं अविहेठको अज्झतेति तेनाह
 निमित्तपण्डो असत्थापेत्तु एको चरे सगगविसाणकप्पो ।

cf. S. VI. 1. 3. b. c (I. 141)

35 = also in Rockhill Udv 185 (Rhd. J. R. A. II. 1929 P.
 6 = 1) = M. 46 2 (II 99), also in Agarasutta I 8. 3. 2 and S. N. 629.
 244 p. 142 c = S. N. 394 c = Thag. 867 b cf. J. 503 2 c 522 2 c =

* J. XXIII 2 c (339) 35 d = Sam. I 207 d = Mpu. 597 d Divy. XX
 एकपण्डे सगगविसाणकप्पो cf Mvu I. 357-21 etc.

cf Divy. XX. I (294) लमेवमानस भवन्ति छेहाः छेहागव संभरन्ति इत्यह
 आदिनयं छेहजं पेडिया एकपण्डे etc

cf Mvu I. 358-13-16. भवेवमानस निधा ति छेहा छेहाजं दुग्गमिदं पतोति ।
 संसेधानं तु सुगुप्तापावो एको etc.

- 37 मिते सुएज्जं अनुद्वम्पमानो हापेति अत्थं पटिरेद्धचित्तो ।
एतं भयं सन्धये पेक्खमानो एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ३ ॥
- 38 वंसो विसालोऽयं यथा विसत्तो पुत्तेसु दारेसु च या अपेक्खेता ।
वसार्कट्ठीरोऽयं असज्जमानो एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ४ ॥
- 39 मिगो अरुद्धमिद्दं यथा अयद्धो येनिच्छक गच्छति मोचराय ।
विद्धे नरो सेरितं पेक्खमानो एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ५ ॥
- 40 आमन्तना होति सहायमज्जे योत्ते ठाने गमने चारिकाय ।
अनाभिच्छित्तं सेरितं पेक्खमानो एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ६ ॥
- 41 सिद्धा रत्ती होति सहायमज्जे पुत्तेसु च त्रिपुलं होति पेम् ।
पियविण्णयोमं विजिगुच्छमानो एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ७ ॥
- 42 चातुदित्तो अप्पट्ठिपो च होति सन्तुस्तमानो इतरीसरेन ।
परिस्तपानं सहित्ता अत्तंभी एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ८ ॥
- 43 दुत्तंसग्गा पञ्चजिताऽपि एके अथो गहट्ठा परमावसन्ता ।
अप्पोस्तुक्का परपुत्तेसु हत्वा एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ९ ॥

१ म०-पटिपधचित्तो, २ म०-^१य ३ सी०-अपेक्षा ४ सी०-^१वलीतो
॥ -वसकलीरो म०-वसकलीतो, ५ म०-विद्धु ६ निद्धे-सेरित त. ७
म०-^१गला, ८ म०-पानेव्यठाने ९ म०-अनतिच्छित्त, अनाभिच्छित्त १०
पु०-अच्छमी

37 of Mva 1359-8-16

पुत्रा सहायानलोकवन्तो हापेति अथ प्रतिपद्धचित्तो
न पुत्रमिच्छेय्य कतो सहायान् एकोचो ।
हामी सहायानलोकवन्तो हापति अर्थं प्रतिपद्धचित्तो ।
हामी न इच्छेय्य कतो सहायान् एको चरे . ॥

38 ^b=Netti II 35 ^{ad}=S III 1 103^{1d} (I 77)=Dhp 34^{ud}

=Dutr c ^{ro} 31 ^d पुत्तेसु दारेसु य च अपेक्ष =Ud¹, II 6 ^d पुत्तेसु दारेसु अ या
अपेक्षा

=J 201 ^{1d} of Thag 187^d.

39 of Mbh XII, 178ro

41 ^c+^b Mva I, 358-23 --24

प्रिया विषेण विजिगुस्तमानो एतो चरे

42 =Sam. I 207 =Mpa 69-7

44 ^a+^b of 64 ^a+^t

- ४१ आरोपयिन्ना गिहिञ्चनानि ससीनपत्तो यथा काविट्ठारो ॥
छेत्वान् धीरो गिहिञ्चनानि एको चरे रागविसाणकण्ठो ॥ १० ॥
- ४५ सचे लभेय निपक्वं सहायं सद्धिं चरं साधुविहारि धीरं ।
अभिभुज्य सत्त्वानि परिस्तयानि चरेय तेनसमनो सर्त्तमा ॥ ११ ॥
- ४० नौचे लभेय निपक्वं सहायं सद्धिं चरं साधुविहारि धीरं ।
राजाऽथ रट्ठं विजितं पहाय एको चरे रागविसाणकण्ठो ॥ १२ ॥
- ४७ अद्धा पसंसाभ सहायसंपदं सेटा समा सेवितत्त्वा सहाया ।
एते अलद्धा अनयज्जभोजी एको चरे रागविसाणकण्ठो ॥ १३ ॥
- ४८ दिस्वा सुवग्गस्स पमस्सरानि कम्मारपुत्तेन सुनिहितानि ।
संपट्टमौनानि दुवे मुज्झिं एको चरे रागविसाणकण्ठो ॥ १४ ॥
- ४० एवं द्वातिथेन सहो ममऽस्त वाचाभिन्नापो अभिसज्जना वा ।
एतं भयं आयति पेक्खमानो एको चरे रागविसाणकण्ठो ॥ १५ ॥
- ५० कामा हि चित्रा मधुरा मनोरमा विरूपरूपेण मयेन्ति चिन्तं ।
आदीनवं कामगुणेसु दिस्वा एको चरे रागविसाणकण्ठो ॥ १६ ॥

१ म०-सभिन्नं, सच्छिन्नं. २ म० धीरो. ३ पु०-“वि ४ म०-“नि.
५ निद्धे-सपट्टमन्तानि. ६ निद्धे-दुनीयेन. ७ म०-सऽ.

- ४५-४० = Dhp 328-29 = J 428 *+* cf. Dhp 61
Also in Chinese Dhp. (Nanjio 1365, 1419) Ane-akhi.
cf. MV. x 3 *+* = M. 128 *+* (III. 151)
M. takes साधुविहारिधीरं as Compound; Also Dhp
Also MV. x. 3 *+* = M. 128 *+*
= Dhp 330 *+* = J. 428 *+*
एको चरे न च वपानि कथिहा अयोत्तुहा मायमाज्जित जाते ।
See S. N. 42 *+* 43 *+*
- ४६ *+* cf. J. 539 cf. उत्तरां XXXII 5 न च लज्जिता निग्रहं सहायं
गुणादिभेदा वा गुणभेदा सव वा । एकाऽत्र वाराहं निज्जन्ते विहरिज्जं कमेमु अमज्जन्ते ॥
- ४७ cf. Dhp 61
- ४८ cf. Mbh. XII 178 ॥ बहूनां कल्हा निर्वृत्तं हृषोः संकषणे धुरम् ।
एकाकी विवरिष्यन्ति कुमारीशम्भो वपः ॥
cf. J. 539 (VI. 64, 10. ff for story.
- ५० *+* = Par. Dip IV 11 *+*, Thag 1112*
+ = M. 82 *+* (II 74) = Thag 767 *+* = J. 438 *+*, 524 *

- ५१ ईर्त्ति च गण्डो च उपद्वा च रोगा ३ सह च मय च मैऽत ।
एतं मय कामगुणेषु दिवा एको चरे सग्विसाणकण्यो ॥ १७ ॥
- ५२ सीतं च उणं च सुंद पिपास वातातपे दससिरिसिपे च ।
सत्तानि पेतानि अभिसभवित्वा एको चरे सग्विसाणकण्यो ॥ १८ ॥
- ५३ नागोऽय यूषानि विवज्जायित्वा संजातरग्गो पवुमी उच्चारो ।
यथाभिरन्त विहरे अरुग्गे एको चरे सग्विसाणकण्यो ॥ १९ ॥
- ५४ अहानं च सगणिहारतसं च पुंस्तये सामैयिक्क विमुत्ति ।
आदिश्वश्रुस्त वचो नितम्भ एको चरे सग्विसाणकण्यो ॥ २० ॥
- ५५ विट्ठिनिगूकानि उपात्तिवतो एतो नियाम पण्डिद्वमग्गो ।
उप्पन्नअणोऽहि अनउन्ननेग्गो एको चरे सग्विसाणकण्यो ॥ २१ ॥
- ५६ निज्जालुगो निरुहो निभिपासो निम्भकत्ता निद्धन्नकसावमोहो ।
नितोसयो सच्चलोके भवित्वा एको चरे सग्विसाणकण्यो ॥ २२ ॥
- ५७ पाप सरायं परिवज्जयेथ अनत्थदस्सिं विसम निविट्ठ ।
सय न सेवे पसुतं पमत एको चरे सग्विसाणकण्यो ॥ २३ ॥
- ५८ उट्ठमुत्त धम्मपा भजेथ मित्त उल्लार पग्गिभानवन्त ।
अउज्जाय अत्थानि विनेय्य कल एको चरे सग्विसाणकण्यो ॥ २४ ॥
- ५९ सिट्ठु रति कामसुरा च लोके अनलकस्सिवा अमपेस्समानो ।
विभूतनेंढाना विरतो सच्चवादी एको चरे सग्विसाणकण्यो ॥ २५ ॥

१ म०-इति २ म०-सुह ३ म०-विहर ४ म०-अहान ५ म०-य
पस्तये नि०-कं- (Franke) ६ म०-समायिक, सामायिक ७ म०-
विमुक्तानि = म०-णस्सि ८ विट्ठि०-नितोससो ९ म०-विट्ठुगति ११
निद्धे०-विभूताना

52 cf J 389 13a-c को वाऽपि सति अथ वाऽप उणं वातान्ते दससिरिसिपे च ।

सुंद पिपास चभिभुज्य सत्तं ।

52 a+b of 1hag 1097 a+b कदा नु य तदिगुहपिपासा वातातपा कीत्तिरिसिपा यः

58 a cf Ang 6-2 a (II 8) वटुस्तुतं यमपुत्त

59 a cf Thag 1109 b पिड्डातिं कामसुरं च लोके; also J 540 3c (IV 208)

13c of J 545 3a-c

- 60 पुत्रं च दारं पितरं च मातरं धनानि धञ्जानि च बंधवानि ।
हित्वान कामानि यथोधिकानि एको चरे खगविसाणकृत्यो ॥ २६ ॥
- 61 संगो एसो परित्ते य सोख्यं अप्पस्सादो दुक्कतमेत्थ मिट्ठो ।
झल्लो एसो इति अत्रा मुनीमा एको चरे खगविसाणकृत्यो ॥ २७ ॥
- 62 सँदालयित्वा संयोजनानि जालऽव भेत्वा सलिलम्पुचारी ।
अग्गीव दद्धं अनिरत्तमानो एको चरे खगविसाणकृत्यो ॥ २८ ॥
- 63 ओविसत्तचरँसु न च पादकोलो गुत्तिन्द्रियो रत्तित्तमानसानो ।
अनवस्सुतो अपरि-रुहमानो एको चरे खगविसाणकृत्यो ॥ २९ ॥
- 64 ओहारयित्वा गिरि-त्र्यञ्जनानि संछिन्नपत्तो यथा पारित्तो ।
कासायवरथो अभिनियत्तमित्वा एको चरे खगविसाणकृत्यो ॥ ३० ॥
- 65 रसेसु गेधं अकरं अलोलो अनञ्जपोसी सपदानचारी ।
कुले कुले अप्पट्ठिच्चचित्तो एको चरे खगविसाणकृत्यो ॥ ३१ ॥
- 66 पहाय पंचावरणानि चेतसो उपकिन्नेसे व्यपनुग्गं सज्जे ।
अनिस्सितो छेत्वा सिनेहँदोसं एको चरे खगविसाणकृत्यो ॥ ३२ ॥
- 67 विपिट्ठिकम्बान सुस दुँसं च पुञ्चेऽव च सोमनदोमँनस्सं ।
लुब्धानुपेक्ख समथ विमुत्थं एको चरे खगविसाणकृत्यो ॥ ३३ ॥
- 68 आरद्धनिरियो परम-यपात्तिया अलीनचित्तो अकुसीनवुत्ति ।
वृद्धनिज्जमो धामवल्लूपपन्नो एको चरे खगविसाणकृत्यो ॥ ३४ ॥

१ रो०-धनानि च २ म०-यथोधिकानि (cf M I. 37th note) ३ नी०-गल्लो,
म०-गण्डो, गण्ठो ४ निद्धे०-मुनिमा ५ म०-वदालयित्वा. Feb Mh. सन्दालयित्वा.
६ सी०-जाल भेत्वा, म०-जाल मित्वा, जालऽव मित्वा. ७ रो०-“चक्कं” सी०-सत्तन्ने
८ निद्धे०-व्य०. ९ पु०, म०-जेहं ११ म०-दुक्कत. १२ म०, पु०-सोमनस्सदोमनस्सं.

60c cf J. 509 m d m d दिष्टानि कामानि ज्ञोत्पानि Thag 733, Mpu 79^b, 82^b,
83^b पडाप० cf J 408 c. + d 50th m c + d 53th m c + d. Mvu II 33 14 + 25
62a = 74^b 63 a = 972^a १ m XVI 52^a, 53^a 64 a + b cf 44 + b.
64 cf Mvu I 358 ५-8 चोत्तरयिवा मूहिच्चजनानि सत्तीरपन्नो यथा पारित्तो
कासायवरथो अभिनियत्तमित्वा एकोचरे ॥
68 cf Mvu I 357 12-15 चक्कं व्यपरीयां सपदानुसोमी उद्धमरिना भङ्गरीवद्वी ।
वृद्धनिज्जमो धामवल्लूपपन्नो एकोचरे खगविसाणकृत्यो ॥

- 60 पटिसत्तानं ज्ञानमरिञ्चमानो धम्मेषु निच्च अनुधम्मचारी ।
आदीनवं सम्मसिता भवेसु एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ३५ ॥
- 70 तण्हन्नसयं पत्थय अप्पमत्तो अनेलमूगो सुतवा सत्तीमा ।
संत्तातधम्मो नियतो पधानवा एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ३६ ॥
- 71 सौहोऽव सद्देसु असन्तसन्तो वातोऽव जालम्हि असज्जमानो ।
पदुमंऽव तोयेन अलिप्पमेनो एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ३७ ॥
- 72 सौहो यथा दाढवली पसय्ह राजा मिगान अभिभुत्थचारी ।
सेवेथ पन्तानि सेनासनानि एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ३८ ॥
- 73 मेत्त उपेक्ख कङ्गण विमुत्ति आसेवमानो मुदित च काले ।
सग्गेन लोकेन अविहज्जमानो एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ३९ ॥
- 74 राग च दोस च पहाय मोह संदालयित्वा संयोजनानि ।
असन्तसं जीवितसखयम्हि एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ४० ॥
- 75 भजन्ति सेवन्ति च कारणत्थां निकारणां वुल्लभा अज्ज मित्ता ।
अत्तट्ठपेज्जा असुची मनुत्ता एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ४१ ॥

सग्गविसाणसुत्त निहितं ।

१ मा०, म०-अलिं' (cf 21.) २ म०-पदालयित्वा, Pab
तदालयित्वा ३ न०-त्ता ४ म०-अत्त' ५ नद्दे०-असुचि मनुत्ता

69 b cf Dhp 20 b = A IV 7c (II 8)

69c cf Mvu I 359 = मित्रेण आदीनवं सम्मसितो

71 cf 213 a+c+d+e 72a of Mvu II 261, 10a सिंह इव वाडी वन्दी

72c = S VI 2 3 4 1a, 2c (I. 154) = Thag 142a = Mil 402a

73 cf Mvu I 357, 18-21

उपेक्षां कङ्गणां च माध्य आसेवमानो मुदितो च काले ।

मेत्रेण चित्तं हितावुत्तरी एको चरे . ॥

74a of S N 493b Dhp. 20 c J 537 IIIc

cf. Mvu I 196 19. तप्यं च मोहं च पहाय होयम् ।

74b = 82a

[४. कसिभारद्वाजसुत्तं.*]

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा भगधेसु बिहरति दक्खिणागिरिस्मिं
एकनाळायं ब्राह्मणगामे । तेन खो पन समयेन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स
पञ्चमत्तानि नङ्गलसत्तानि पयुत्तानि होन्ति वप्पकाले । अथ खो भगवा पुब्बण्ह-
समयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स कम्मन्तो
तेनुपसंकमि । तेन खो पन समयेन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स परिवेसना
पत्तति । अथ खो भगवा येन परिवेसना तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा एकमन्तं
अट्ठासि । अइसा खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं पिण्डाय ठितं । दिस्वान
भगवन्तं एतदवोच—अहं खो समण कसामि^१ च वपामि च, कसित्वा च
वपित्वा च भुजामि; त्वं^२पि समण कसस्सु च वपस्सु च, कसित्वा च
वपित्वा च भुजस्सुति । अहं^३पि खो ब्राह्मण कसामि च वपामि च, कसित्वा च
वपित्वा च भुजामीति । न खो पन प्रयं पस्साम भोत्तो गोतमस्स युगं वा नंगलं
वा फालं वा पाच्चनं वा बलियद्दे वा, अथ च पन भव गोतमो आह—अहं^४पि
खो ब्राह्मण कसामि च वपामि च कसित्वा च वपित्वा च भुजामीति । अथ खो
कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

70 कस्सको पटिजानासि न च पस्साम ते कसिं ।

कसिं नो पुच्छितो बूहि यथा जानेम ते कसिं ॥ १ ॥

77 सद्धा बीजं तपो वुट्ठि पज्जा मे युगनंगलं ।

हिरि ईसा मनो योत्तं सति मे फालपाच्चनं ॥ २ ॥

78 कायगुत्तो चचीगुत्तो आहारे उदरे यतो ।

सच्चं करोमि निदानं सोरुच्चं मे पमोचनं ॥ ३ ॥

* Comp. Sp. Hardy M. of Buddhism P. 214. Gospel of St John v. 17. Also S. VII, 2. 1. (I. 172-173).

76c. cf. S. VII, 2. 1. 9. कस्सको (व). कसिने, कसने) पुच्छितो बूहि ।

76d cf. S. N. 599. = Men. III. 211. 4b. कथं जानेम ते ववम् ।

S. N. 999d. = यथाजानेम ते ववम् ।

77c+d cf. S. XLV, 4. 51c+d हिरि ईसा यदोयोत्तं । सति भारक्खरापि ।

78 cf. S. VII, 2. 1. 10³.

79 विरियं मे घुरघोरेहं योगवस्सेमाधिवाहनं ।

गच्छति अनिवत्तन्तं यत्थ गत्वा न सोचति ॥ ४ ॥

80 एवमेसा कसी कट्टा सा होति अमतप्फअ ।

एतं कसिं कसित्वान सग्गदुक्खा पमुञ्जतीति ॥ ५ ॥

अथ सो कसिमारदाजो ब्राह्मणो महातिया कंसपतिया पायासं वड्ढेत्वा भगवतो उपनामेसि— भुञ्जु भवं गोतमो पायासं, कस्सको भवं, यं हि भवं गोतमो अमतफलं कसिं कसतीति—

81 गाथाभिगीतं मे अभोजनेय्यं । संपत्ततं ब्राह्मण नेत्त धम्मो ।

गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा । धम्मो सति ब्राह्मण वुत्तिरेसा ॥ ६ ॥

82 अञ्जेन च केवलिनं महेसिं । सीणसवं कुञ्जचयूपसन्तं

अजेन पानेन उपट्ठहस्सु । सेत्तं हितं पुञ्जपेक्खंस्स होतीति ॥ ७ ॥

अथ कस्स चाहं भो गोतम इमं पायासं दम्मं ति । न त्वोऽहं तं ब्राह्मण पत्तामि सदेवके लोके समारके सबहाके सस्समणवाहाणिया पजाय सदेवमनुस्साय यस्स सो पायासो भुत्तो सम्मा परिणामं गच्छेय्य, अञ्जअ तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा; तेन हि त्वं ब्राह्मण तं पायासे अप्पहरिते वा छड्ढेहि, अप्पाणके वा उदके ओपिल्लपेहीति । अथ सो कसिमारदाजो ब्राह्मणो तं पायासं अप्पाणके उदके ओपिल्लपेसीति । अथ सो सो पायासो उदके पक्खित्तो चिट्ठिचिट्ठायति चिट्ठिचिट्ठायति सन्धूपायति सम्पधूपायति । सेध्वयापि नाम फालो दिवससन्तसो उदके पक्खित्तो चिट्ठिचिट्ठायति चिट्ठिचिट्ठायति सन्धूपायति सम्पधूपायति, एवमेव सो पायासो उदके पक्खित्तो चिट्ठिचिट्ठायति चिट्ठिचिट्ठायति सन्धूपायति सम्पधूपायति । अथ सो कसि-
म दाजो ब्राह्मणो संविग्गो लोमहट्ठजातो यन भगवातेनुरसंकमि, उरसंकमिवा

१ बु० * धोरेय.

79 = S. VII. 2. 1. 1^o.

79^d = A. III. 29^d (I. 137) = Th. g. 138^a

80 = S. VII. 2. 1. 10^a (I. 173). 80^d cf. Dh. 1^o 9^a. 19^o 361^r

81 = Mil. 228¹². 81-32 = 489-81. = S. VII. 1. 8. 71¹² (I. 167) etc.

82^c cf. J. 446. ^{12b} J. 524 ^{41b} Pv. 11,9 ^{82b} अजेन पानेन उपट्ठितो गिया ।

मगवन्तं पादेसु स्तिरसा निपतित्वा मगवन्तं एतद्वोच—अभिकन्तं भो
 गोतम, अभिकन्तं भो गोतम, सेय्यथापि भो गोतम निकुञ्जितं वा उक्कुञ्जेय्य,
 पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळहस्स वा मगं आचिक्खसेय्य, अन्धकारे वा तेल-
 पज्जोतं धारेय्य च्चत्तुरमन्तो रूपानि दविसन्तीति, एवमेव भोता गोतमेन अनेक-
 परिपायेन धम्मो पक्कासितो । एसाहं मगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च
 भिक्खुसंपं च । लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके पञ्चज्जं, लभेय्यं उपसंपदं ति ।
 अलत्थ स्रो कसिमारद्वाजो ब्राह्मणो मगवतो सन्तिके पञ्चज्जं, अलत्थ उपसंपदं ।
 अचिरूपसम्पन्नो स्रो पनायस्मा मारद्वाजो एको वूपरुट्ठो अप्पमत्तो आतापी
 पहित्तो विहरन्तो न चिरस्सेव यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मंदव अगारस्मा अन-
 गारियं पञ्चजन्ति तदनुत्तरं ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे रायं अभिञ्जा
 सच्छिकत्वा उपसंपज्ज निहासि, खीणा जाति, बुसितं ब्रह्मचरियं, कतं कर-
 णियं, नापरं इत्थत्तायाति अध्मञ्जासि । अउत्तरो च स्रो पनायस्मा मार-
 द्वाजो अरहतं अहोसीति ।

कसिमारद्वाजसुत्तं निवृत्तं.

5.

[५. शुन्दसुत्तं.]

- 83 पुच्छामि मुनिं गहूतपञ्च (इति शुन्दो कम्मरपुत्तो) बुद्धं धम्मस्सामि वीततण्हं
 द्विपदुत्तमं सारणीनं पवरं । कति लोके समणा तद्विधं ब्रूहि ॥ १ ॥
 84 चतुरो सप्पणा न पक्खमारिधे (शुन्दाति भगवा) ते ते आविक्करोमि सक्खिपुट्ठो ।
 मग्गजिनो मग्गदेसको च मग्गे जीवति यो च मग्गदूसी ॥ २ ॥
 85 कं मग्गजिनं वदन्ति बुद्धा (इति शुन्दो कम्मरपुत्तो) मग्गवत्तायी कथं
 अनुत्थो होति ।

- मग्गे जीवति मे ब्रूहि पुट्ठो अथ मे आविक्करोहि मग्गदूसी ॥ २ ॥
 86 यो तिण्णकथं कथो विसल्लो निब्बाणाभिरतो अनानुगिदो ।
 लोकस्स सदेवकस्स नेता तद्वि मग्गजिनं वदन्ति बुद्धा ॥ ४ ॥

१. म०—द्विपदुत्तमं. २. रो०—पक्खमारिधि. ३. रो०—मग्गज्जायी. ४. सी०—
 अननुगिदो.

- ४७ परमं परमंऽति योऽथ अत्वा अवस्सति विमज्जति ह्येव धम्मं ।
त कंठच्छिदं मणिं अनज दुतिय भिक्खुनमाहु मग्गवेसि ॥ ५ ॥
- ४८ या धम्मपदं सुदेसिते मग्गे जीवति संयतो सतीमा ।
अनवज्जपदानि सेवमानो ततिय भिक्खुनमाहु मग्गजीवि ॥ ६ ॥
- ४९ छदनं कत्तानं सुव्वतानं पयसन्दि कुलद्वसको पगम्भो ।
मासूखी असुज्जतो यलापो यतिरूपेन चरं स मग्गदूसी ॥ ७ ॥
- ५० एते च पटिविज्झि यो गहट्ठो सुतग अरियसाउको सपज्जो ।
सव्वे नेतादिसाऽति अत्वा इति दिस्वा न हापेति तस्स सद्धा ।
कयं हि दढेन असंपदुढं सुद्धं असुद्धेन समं करेय्याति ॥ ८ ॥

चुन्दसुत्तं निदितं.

७

[६. पराभवसुत्त.*]

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
विण्डिकस्स आरामे । अथ सो अज्जतरा देवता अभिक्कन्ताय राक्षिया जनि-
कन्तउण्णा केवलकप्यं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि । उप-
संकमित्वा भगवन्तं अभिगदेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता सो सा
देवता भगवन्तं गाथाय अज्जभासि—

- ४१ पराभवन्तं पुरिसं मयं पुच्छाम गोतम ।
भगवन्तं पुटुभागम्म किं पराभवतो मुसं ॥ १ ॥
- ४२ गुरिजानो भवं होति सुविजानो परामयो ।
धम्मकामो मयं होति धम्मदेग्गी परामयो ॥ २ ॥
- ४३ इति हेतं विजानाम पठमो सो परामयो ।
दुनियं भगवा च्छि किं परामज्जतो मुसं ॥ ३ ॥

१. गे०, सी०—मज्जमे

* Text by Grinblot in J. Asiatique, t. XVIII (1871) P. 237,
Transl. by I. Feer, in J. Asiatique t. XX. (1872) P. 226
■ = JAL. 252 (II, P. 281)

91c of S. I, 5. 9th (L. 3f) मयं (1) पयसं (1) पुटुभागम् ।

- 94 असन्तस्स पिया होन्ति सन्ते न कुरुते पियं
असतं धम्मं रोचेति तं परामवतो मुखं ॥ ४ ॥
- 95 इति हेतं विजानाम त्तित्यो सो परामवो ।
ततियं भगवा ब्रूहि किं परामवतो मुखं ॥ ५ ॥
- 96 निदात्तली सभासीली अनुदाता च यो नरो ।
अल्लसो कोभपञ्चाणो तं परामवतो मुखं ॥ ६ ॥
- 97 इति हेतं विजानाम त्तित्यो सो परामवो ।
चतुर्थं भगवा ब्रूहि किं परामवतो मुखं ॥ ७ ॥
- 98 यो मातरं वा पितरं वा जिण्णकं गतयोज्जनं
पह्नुं सन्तो न मरति तं परामवतो मुखं ॥ ८ ॥
- 99 इति हेतं विजानाम चतुत्थो सो परामवो ।
पञ्चमं भगवा ब्रूहि किं परामवतो मुखं ॥ ९ ॥
- 100 यो ब्राह्मणं वा समणं वा अज्जं वा पि वणिज्जकं ।
मुसावावेन वञ्चेति तं परामवतो मुखं ॥ १० ॥
- 101 इति हेतं विजानाम पञ्चमो सो परामवो ।
छट्ठमं भगवा ब्रूहि किं परामवतो मुखं ॥ ११ ॥
- 102 पह्नुवित्तो पुरिसो सहिरज्जो समोजनो ।
एको भुज्जति सादूनि तं परामवतो मुखं ॥ १२ ॥
- 103 इति हेतं विजानाम छट्ठमो सो परामवो ।
सत्तमं भगवा ब्रूहि किं परामवतो मुखं ॥ १३ ॥

१. १०—प२.

99. cf. S VII 2 ॥ 4^a (I 182) यो मानरं विनां च

J. 540¹¹³ 114 J. 257²⁰ न मानरं विनां च

98+9 = Mro I 184 21. या मानरं च पितरं न गच्छन्तं पितरं
cf. Jat. 468 a+b+c. 469 a+b+c

100 a+b = Mro I. 188 14 यो ब्राह्मणं वा समणं वा अज्जं वा पि वणिज्जकं ।

102 b cf. Jat 235 10 लाहुरज्जा समोजना. 13 c [J 3 6¹⁰ एका मादुन मुमेय ।
Mbh V 33 10. एक सादु न मुज्जति

- 104 जातिवृद्धो घनत्वद्धो गोतत्वद्धो च यो नरो ।
सं ज्ञातिं अतिमञ्जेति तं पराभवतो मुखं ॥ १४ ॥
- 105 इति हेतं विजानाम सत्तमो सो पराभवो ।
अहमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ १५ ॥
- 106 इत्थिधुत्तो मुराधुत्तो अक्खधुत्तो च यो नरो ।
लुद्धं लुद्धं विनासेति तं पराभवतो मुखं ॥ १६ ॥
- 107 इति हेतं विजानाम अहमो सो पराभवो ।
नवमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ १७ ॥
- 108 सेहि दारोहिऽसन्तुडो बेसियासु पदिस्सति ।
विस्सति परदारेसु तं पराभवतो मुखं ॥ १८ ॥
- 109 इति हेतं विजानाम नवमो सो पराभवो ।
वसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ १९ ॥
- 110 अतीतयोम्भनो पोसो आनेति तिंवकत्थनिं ।
तस्सा इस्सा न सुपतिं तं पराभवतो मुखं ॥ २० ॥
- 111 इति हेतं विजानाम दसमो सो पराभवो ।
एकादसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ २१ ॥
- 112 इत्थिं सोण्हिं विकिरणिं पुरिसं वाऽपि तादिसं ।
इस्सरियहिं ठापेति तं पराभवतो मुखं ॥ २२ ॥
- 113 इति हेतं विजानाम एकादसमो सो पराभवो ।
द्वादसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ २३ ॥
- 114 अप्पभोगो महातण्हो खत्तिये जायते कुले ।
सोऽथ रज्जं पत्थयति तं पराभवतो मुखं ॥ २४ ॥
- 115 एते पराभवे लोके पण्डितो समवेनिसय ।
जरियो वस्सनसंपन्नो स लोके मज्जेते सिवेंऽति ॥ २५ ॥
पराभवसुत्तं निद्धितं.

१ म०-दारेसु*. सी०-^०सुत्तुही

106 cf. Smp. I 233^a लद्ध लद्धं विनस्सति; also J. 382^{ab} लद्ध मल्लं विनस्सति ।

108. of A. V. 279 B^a (III. 213) सेहि वरेहि सेत्तुओ

115 *+d=Δ. III. 45^{ab}

७

[७ वसलसुत्त.*]

एव मे सुत्त । एक समय भगवा सावत्थिय विहरात्ते जेतवने अनाप-
पिण्डकस्स आरामे । अथ सो भगवा पुव्वण्हसमयं निगासत्वा पत्तचीवरमादाय
सावत्थियं पिण्डाय पाप्सि । तेन सो पन समयन अगिकभारद्वाजस्म
ब्राह्मणस्स निवेसने अग्गि पज्जलिता हात्ति, आट्ठति पग्गहिता । अथ सो
भगवा सावत्थिय सपदान पिण्डाय चरमानो येन अगिकभारद्वाजस्स
ब्राह्मणस्स निवेसन तेनुपसकमि । अत्ता सो अगिकभारद्वाजो ब्राह्मणो
भगवन्तं दुरतोऽव आगच्छन्न । द्विस्वान भगवन्त एतद्वोच—तत्रेव मण्डक,
तत्रेव समणक, तत्रेव वसलक तिट्ठाणात्ति । एव वन भगवा अगिकभारद्वाजं
ब्राह्मण एतद्वोच—जानासि पन त्व ब्राह्मण वसल वा वसलकरण वा
धम्मोऽस्ति । न ख्वाह भो गोतम जानामि वसल वा वसलकरण वा धम्म ।
साधु मे भव गोतमो तथा धम्म दसेत्त, यथाऽह जानेम्य वसल वा वसलकरणे
वा धम्मोऽस्ति । तेन हि ब्राह्मण सुणाहि, साधुक् मनासि करान्ति, भासिस्सामीति ।
एव भोऽस्ति सा अगिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवतो पञ्चमोस्ति । भगवा
एतद्वोच—

- 116 कोधनो उपनाही च पापमग्गी च या नरो ।
विपन्नादिही मायायी त जञ्जा वसलो इति ॥ १ ॥
- 117 एकज वा द्विज वाऽपि योऽथ पाण विहिसत्ति ।
यस्स पाणे दया नत्थि त जञ्जा वमलो इति ॥ २ ॥
- 118 यो हन्ति परिरुन्धति गामानि निगमानि च ।
निग्गाहको समञ्जाता ॥ जञ्जा वसलो इति ॥ ३ ॥
- 119 गामे वा यदि वा रज्जे य पणस ममायित ।
येय्या अदिन्न आदिपति त जञ्जा वसलो इति ॥ ४ ॥

*Comp Sp Hardy, The Legends and Theories of the Buddhists
P 49 Text and transl in Alwis's Buddhist Parwana P 119
116 * of Thag 952 a, J 380a al o P I 73 (I 160)
119 * = S III 1 1 9 1a (I 69) etc = A III 126 3a (I 281)
cf Ayarang 1 7 8 7a गये अजुपरणे ।
110 b = Pv VIII a 46 b (Vin V 149)

- 120 यो हवे इणमादाय चुज्जमानो पलायति ।
न हि ते इणमत्थीति तं जज्जा वसलो इति ॥ ५ ॥
- 121 यो किञ्चिक्कम्यता पन्थस्मिं वजतं जनं ।
हन्त्वा किञ्चियस्समादेति तं जज्जा वसलो इति ॥ ६ ॥
- 122 यो अत्तहेतुं परहेतुं धनहेतुं च यो नरो ।
सक्खिणपुट्ठो मुसा ब्रूति तं जज्जा वसलो इति ॥ ७ ॥
- 123 यो जातीनं सखानं वा दारेसु पटिदिस्सति ।
सहसा संपियेन वा तं जज्जा वसलो इति ॥ ८ ॥
- 124 यो मातरं वा पितरं वा जिण्णकं गतयोच्चरं ।
पट्टु सन्तो न मरति तं जज्जा वसलो इति ॥ ९ ॥
- 125 यो मातरं वा पितरं वा भातरं भगिनिं ससुं ।
हन्ति रोसेति वाचाय तं जज्जा वसलो इति ॥ १० ॥
- 126 यो अत्थं पण्डितो सन्तो अनत्थमनुसासति ।
पटिच्छन्नेन मन्तेति तं जज्जा वसलो इति ॥ ११ ॥
- 127 यो कत्वा पापकं कम्मं मा मं जज्जाऽति इच्छति ।
यो पटिच्छन्नकम्मन्तो तं जज्जा वसलो इति ॥ १२ ॥
- 128 यो वे परकुलं गत्वा भुत्वाणं सुचिभोजनं ।
आगतं न पटिपूजेति तं जज्जा वसलो इति ॥ १३ ॥
- 129 यो ब्राह्मणं वा समणं वा अज्झं वाऽपि वनिच्चकं ।
मुसावादेन वज्जेति तं जज्जा वसलो इति ॥ १४ ॥
- 130 यो ब्राह्मणं वा समणं वा भक्काले उपहिते ।
रोसेति वाचा न च देति तं जज्जा वसलो इति ॥ १५ ॥
- 131 असत्तं योऽथ पवृत्तिं मोहेन पलिगुण्ठितो ।
किञ्चियस्सं निजिगिंसानो तं जज्जा वसलो इति ॥ १६ ॥

१ सु०- असन्तः. २ म०- पटिगुण्ठितो.

125. cf. J. 237^{a+b} मातरं भगिनिं ससुं (v. 1. तत्प)

127^{a+b} cf. A. VI. 45. 3^a (III. 164) कान्दुसरितं कत्वा वच्चादुसरितानि च ।

वनोदुसरितं कत्वा मा मं जज्जति इच्छति ।

- 132 यो चत्तानं समुक्कंसे परं चमवजानति ।
निहीनो सेन मानेन तं जज्जा वसलो इति ॥ १७ ॥
- 133 रोसको कदरियो च पापिच्छो मच्छरी सठो ।
अहिरिको अनोत्तणी तं जज्जा वसलो इति ॥ १८ ॥
- 134 यो बुद्धं परिभासति अथवा तस्स साजकं ।
परिवाजं महद्धं वा तं जज्जा वसलो इति ॥ १९ ॥
- 135 यो वे अनरहा सत्तो अरह पटिजानति ।
चोरो समझके लोके एस खो वसलायमो ।
एते खो वसला बुत्ता मया वो ये पकासिता ॥ २० ॥
- 136 न जज्जा वसलो होति न जज्जा होति ब्राह्मणो ।
कम्मुना वसलो होति कम्मुना होति ब्राह्मणो ॥ २१ ॥
- 137 तद्धमिनाऽपि जानाथ यथा मेऽहं निदस्सन ।
चण्डालपुत्तो सोपाको मातङ्गो इति विस्सुतो ॥ २२ ॥
- 138 सो यसं परमं पत्तो मातङ्गो यं सुवुल्लभ ।
आगच्छुं तस्सुपट्टानं सत्तिया ब्राह्मणा बहू ॥ २३ ॥
- 139 सो देवयानमारुह विरजं सो महापथं ।
कामराणं विराजेत्वा ब्रह्मलोकूपगो अहु ।
न न जाति निवारोसि ब्रह्मलोकूपपत्तिया ॥ २४ ॥
- 140 अज्झायककुलेजाता ब्राह्मणा मन्तवन्धुनो ।
ते च पापेषु कम्मेसु अमिण्हमुपादिमसरे ॥ २५ ॥

१ धु०— 'अज्झायका कुले जाता' नि नि पाठो

- 132* cf. 438c+d, 133 cf. A. VIII 10 5^{ab+d} (IV 179)
133* cf. Mvu III 11.4^b अहिरिको अनोत्तणी cf. A. VI 45. 3^d.
134*+b cf. J 415. (Comm.) (III 409) तथागते वा सजुद्धे अथ वा तस्स
सावके । cf. A. III 4. 3 1^{b-d} (II. 4) . . यो पिच्छा पटिपज्जति ।
तथागते वा सजुद्धे अथ वा तस्स सावके ॥
136, cf. 142, 65Q 137^b=Dhp. 3 13^b 137^a=G V. VII 4. 8. 1^c It. 89. 1c
J. 3. XXV. 32. कम्मुणो बंधुणो होइ कम्मुणा होइ सत्तिमो ।
कम्मुणो बहसो होइ सद्धो होइ कम्मुणा ॥
Comp मार्तगजानक 497. (I 7. P. 375 ff.)
139+cd = J. 431^{a+d}. 507^{a+c+d} = K. V. I. 5. 14^{a+e}.

141 दिद्वेव धम्मं गारय्हा संपराये च दुग्गतिं ।

न ते जाति निवारेति दुग्धञ्च गरहाय वा ॥ २६ ॥

142 न जज्ञा वसलो होति न जज्ञा होति ब्राह्मणो ।

कम्मुना वसलो होति कम्मुना होति ब्राह्मणोऽति ॥ २७ ॥

एवं सुप्ते अग्निकमारुह्यो ब्राह्मणो भगवन्तं एतद्वचः—
अभिक्रन्तं मी गोतम...पे०...धर्मं च मिमसुरार्यं च । उपासकं मे भवं
गोतमो धारेत् अञ्जतगे पाणपेतं सरणं गन्ऽति ।

5

[८. भेत्तसुतं.*]

143 करणीयमथकुसुलेन यं तं सन्नं पदं अभिसमेज ।

सप्तो उज्ज्वलश्च सुख्यो च सप्त मुक्ता अनतिमानी ॥ १ ॥

144 सन्तुस्तको च सुभरो च अगकिञ्चो च सहाहकपुति ।

सन्तिन्द्रियो च निष्को च अप्यगम्भो कुलेषु अननुगिद्धो ॥ २ ॥

145 न च सुई समाचरे किञ्चित् तेन विज्झू परे उपपदेयं ।

सुसिनो वा त्रेभिर्नो होन्तु सन्धे सत्ता भवन्तु सुशितता ॥ ३ ॥

146 ये केचि पाणभूतस्थि तसा वा धात्रा वा अनग्नेसा ।

दीपा वा ये मन्त्रा वा मज्झिमा सम्मन्नाऽणुच्छ्रया ॥ ४ ॥

147 दिद्वा वा येवं अदिग्वा ये च त्वं वमानि अदिग्वा ।

भूता वा भंभयेसी आ सङ्गे सत्ता भवन्ति सुखितता ॥ ५ ॥

148 न परो परं निकुञ्जेय नातिमञ्ज्रेय इत्यग्नि ने वगि

व्यारोसना पट्टिषष्टञ्जा नाञ्जमञ्जय दुरागिर्येय ॥ ६ ॥

१ म०-ये ष अदिहा

141 cf. Q. V. VI, 6, 3c+d = J, 37c+d, J. 823

રિટેન્ડ થયે જાંસણ સંગ્રહને બંધ કરવાનો નિર્દેશ

*Text by Gribolt in *J. Asiatique* t. XVII (1871) p. 300 and by Childers in *Khaffaka Patha* p. 15, Tranel. (†) by Gogerly in the *Ceylon Friend* 1833 p. 211, by Childers in *Kh. Patha* and by L. Peir in *Journal Asiatique* XVII (1871) p. 224

[illegible]

144-147 3c VIII, 10. 2000/10/10 2000/10/10 2000/10/10 2000/10/10 2000/10/10

શ્રી ઝેલિયાને દુર્ગ મંત્રના વચનના આદરના કારણે

१ हेमवतसुत्तं.

१.१.१.]

- 149 माता यथा नियं पुत्तं आयुसा एकपुत्तमनुरक्खे ।
 एवंऽपि सब्बभूतेसु मानसं भावये अपरिमाणं ॥ ७ ॥
- 150 मेत्तं च सब्बलोकस्मि मानसं भावये अपरिमाणं ।
 उद्धं अथो च तिरियं च अगंत्ताधं अवेरं असपत्तं ॥ ८ ॥
- 151 तिट्ठं चरं नित्तिन्नो वा रयानो वा यायतस्स विगतामिद्धो ।
 एनं सति अधिट्ठेय्य ब्रह्ममेत विहारं इधमाहु ॥ ९ ॥
- 152 विट्ठिं च अनुपगम्म सीलवा दस्सनेन संपन्नो ।
 कामेसु विनेट्ठ्यं गेधं न हि जातु गम्भसेट्ठ्यं पुनरेतीति ॥ १० ॥
- मेत्तसुत्तं निट्ठितं

९

[९. हेमवतसुत्त.]

- 153 अज्ज, पण्णरसो उपोसथो (इति सातागिरो यक्खो) दिव्वा रत्ति उपट्ठिता ।
 अनोमनामं सत्थारं हन्द् पस्साम गोतम ॥ १ ॥
- 154 कच्चि मनो सुपाणिहितो (इति हेमवतो यक्खो) सब्बभूतेसु तादिनो ।
 कच्चि इट्ठे अनिट्ठे च संकप्पस्स वसीकता ॥ २ ॥
- 155 मनो चस्स सुपाणिहितो (इति सातागिरो यक्खो) सब्बभूतेसु तादिनो ।
 अथो इट्ठे अनिट्ठे च संकप्पस्स वसीकता ॥ २ ॥
- 156 कच्चि अदिन्नं नादियति (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि पाणेसु सज्जतो ।
 कच्चि आरा पमादग्घा कच्चि झानं न रज्जति ॥ ४ ॥
- 157 न सो अदिन्नं आदियति (इति सातागिरो यक्खो) अथो पाणेसु सज्जतो ।
 अयो आरा पमादग्घा बुद्धो झानं न रज्जति ॥ ५ ॥
- 158 कच्चि मुसा न भणति (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि न सीणज्यप्पथो ।
 कच्चि वेभूतिर्यं नाह कच्चि सम्पं न भासति ॥ ६ ॥

१ ति०, म०—विनय. २ बु०—‘नासीणज्यप्पथो’तिपि.

150 c+d = *Āyārang. I. 8. 4* 1st उद्धं अहे य तिरिय थ.

cf. B. 1V 3-3 20^a (I. 122), also B. N. 537 b

* 53-54 = Mpā. 147 1+2 (दिव्वा for दिव्वा)

- 159 मुत्ता च सो न मणति (इति सातागिरो यक्खो) अथो न खीणव्यप्पथो ।
अथो विभूतियं नाह मन्ता अत्थं सो भासति ॥ ७ ॥
- 160 कच्चि न रज्जति कामेसु (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि चित्तं अमाविलं ।
कच्चि मोहं अतिकन्तो कच्चि धम्मेसु चक्खुमा ॥ ८ ॥
- 161 न सो रज्जति कामेसु (इति सातागिरो यक्खो) अथो चित्तं अमाविलं ।
सव्वं मोहं अतिकन्तो बुद्धो धम्मेसु चक्खुमा ॥ ९ ॥
- 162 कच्चि विज्जाय संपन्नो (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि संसुद्धचारणो ।
कच्चिऽस्स आसवा खीणा कच्चि नत्थि पुनब्भवो ॥ १० ॥
- 163 विज्जाय चेव संपन्नो (इति सातागिरो यक्खो) अथो संसुद्धचारणो ।
सव्वस्स आसवा खीणा नत्थि तस्स पुनब्भवो ॥ ११ ॥
- 163a संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्पथेन च ।
विज्जाचरणसंपन्नं धम्मतो न पसंससि ॥ ११ (अ) ।
- 163b संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्पथेन च ।
विज्जाचरणसंपन्नं धम्मतो अनुमोदसि ॥ ११ (आ) ।
- 164 संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्पथेन च ।
विज्जाचरणसंपन्नं हम्द पस्साम गोतमं ॥ १२ ॥
- 165 एणिज्जं कित्तं धीरं अप्पाहानं अलोलुपं ।
मुनिं वनाप्पिं क्षायन्तं एहि पस्साम गोतमं ॥ १३ ॥
- 166 सीहंऽपेक्खरं नागं कामेसु अनपेक्खिनं ।
उपसंकम्पं पुच्छाम मच्चुपासा पमोच्चनं ॥ १४ ॥
- 167 अक्खातारं पवचारं सव्वपम्मागं पारुणं ।
बुद्धं वेरमयातीतं मयं पुच्छाम गोतमं ॥ १५ ॥

१ रो०-विज्जापमेव.

165 a+b, 166, 171 cf. B. I. 3. 10 1+2 (I. 16)

एणिज्जं कित्तं धीरं अप्पाहानं अलोलुपं । सीहंऽपेक्खरं नागं कामेसु अनपेक्खिनं
उपसंकम्पं पुच्छाम कथं दुक्खा पमुच्चनीति । वचपापयुगा.....
.....एव दुक्खा पमुच्चनीति ॥

167 b+d cf. 890+4

- 168 किमि लोको समुप्यन्नो (इति हेमवतो यक्खो) किमि कुब्बति सन्धवं ।
 किस्स लोको उपादाय किमि लोको विहञ्जति ॥ १६ ॥
- 169 छस्सु लोको समुप्यन्नो (हमवताति भगवा) छस्सु कुब्बति सन्धवं ।
 छन्नमेव उपादाय छस्सु लोको विहञ्जति ॥ १७ ॥
- 170 कतम त उपादान एत्थ लोको विहञ्जति ।
 निप्यान पुच्छितो ब्रूहि कथं दुक्खा पमुञ्चति ॥ १८ ॥
- 171 पच्च कामगुणा लोके मनोछट्ठा पमोदिता ।
 एत्थ छन्द विराजेत्वा एव दुक्खा पमुञ्चति ॥ १९ ॥
- 172 एत लोक्खस्स निप्यान अक्खात वो यथातथं ।
 एत वो अहमक्खामि एव दुक्खा पमुञ्चति ॥ २० ॥
- 173 को सुं तरति ओष कोऽथ तरति अण्णव ।
 अप्पत्तिट्ठे अनालम्ब को गमीरे न सीदति ॥ २१ ॥
- 174 सब्बदा सीलसपन्नो पञ्चवा सुसमाहितो ।
 अज्झत्तचिन्ती सतिमा ओष तरति वृत्तर ॥ २२ ॥
- 175 विरत्तो कामसञ्जाय सव्यसयोजनातिगो ।
 नन्दीभवपरिवस्सीणो सो गमीरे न सीदति ॥ २३ ॥
- 176 गमीरपञ्च निपुणत्थदस्सि । अकिञ्चन कामभवे असत्त ।
 त पत्तथ सब्बधि विप्पमुत्त । दिव्ये पथे कममानं महेसि ॥ २४ ॥
- 177 अनोमनाम निपुणत्थदस्सि । पञ्चादव कामालये असत्त ।
 त पत्तथ सब्बविट्ठ सुमेध । अरिये पथे कममानं महेसि ॥ २५ ॥
- 178 सुदिट्ठ वत नो अज्ज सुप्पभात सुहृद्धित ।
 य अद्दसाम सनुद्ध ओपतिण्णमनासव ॥ २६ ॥

१ म०-छसु २ म०-अज्झत्तसञ्जी ३ म०-विरत्तो न वि ४ म०-चरमन

168-69=B I 7 10 (I 141)

171 a+b+c of Mvu III 417 2+3= एवकामगुणे लोके यव पठ महेदिनए
 तत्र मे विगतो छ-दः ।

171=K V VJH 3 2 (II 367) 174=B II 5 2 a+b+d,

175 of B II 2 5 2 176 Thag 372 b गमीरपञ्चो निपुण-यदस्सी

177=B I 6 5 (I 33) 178 a+c of Thag 287 a+c

१७० इमे दससता यक्खा इद्धिमन्तो यस्सिनो ।

सब्बे ते सरणं यन्ति त्वं नो सत्था अनुत्तरो ॥ २७ ॥

१८० ते मयं विचरिस्साम गामा गामं नगा नगं ।

नमस्समाना संबुद्धं धम्मस्स च सुधम्मतेऽति ॥ २८ ॥

हेमघतसुत्तं.

१०.

[१०. आळवकसुत्तं.]†

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा आळवियं विहरति आळवकस्स यस्सस्स
भवने । अथ खो आळवको यक्खो येन भगवा तेनुपसंहरमि, उपसंहरमित्वा
भगवन्तं एतद्वोच—निक्खम समणाति । साधायुसोऽति भगवा निस्समि ।
पविस समणाति । साधायुसोऽति भगवा पाविसि । इतिर्यंऽपि खो आळवको
यक्खो भगवन्तं एतद्वोच—निक्खम समणाति । साधायुसोऽति भगवा निस्समि ।
पविस समणाति । साधायुसोऽति भगवा पाविसि । ततिर्यंऽति खो आळवको
यक्खो भगवन्तं एतद्वोच—निक्खम समणाति । साधायुसोऽति भगवा निस्समि ।
पविस समणाति । साधायुसोऽति भगवा पाविसि । चतुर्थंऽपि खो आळवको
यक्खो भगवन्तं एतद्वोच—निक्खम समणाति । न रवाहं ते आवुसो निक्खमि-
स्सामि, ये ते करणीयं ते करोहीति । पञ्चं ते समण पुच्छिस्सामि सत्थे मे ॥
व्याहरिस्ससि चित्तं वा ते सिपिस्सामि, हृदयं वा ते फालेस्सामि, पाँदु वा
गहेत्वा पारमगाय सिपिस्सामीति । न रवाहं ते आनुसो पस्सामि सदेवके लोके
समारके सद्धक्के सस्समणजाल्लणिया पमाय सदेवममुग्गाय यो मे चित्तं वा
सिपेय्य, हृदयं वा फालेय्य, पाँदु वा गहेत्वा पारमगाय सिपेय्य, अपि च
त्वं आनुसो पुच्छ मदाकंमसीति । अथ सा आळवको यक्खो भगवन्तं साधाय
अज्झमासि—

१ प०—मानगिरिमुत्तं वि गृह्यते सुत्तान् २ सु०—व्याहरिस्सामे.

† = S. x, 17 (1 21^a 21^b) 150^b cf 192^b cf B VIII. 12 2 1-4

परेस्समा विहरिस्सु-व गामा मे ३ १११६ ।

cf. Thag. 1253-4

अपराधाय मनुदे ।

१८० एतं D. XVIII 131c-1^a मयं गते वयस्समं च धम्मं च सुधम्मं ।

= Mv III 203 10

मयागं वयस्समं सदेव लोकाय ।

- 181 किं सुयं वित्तं पुरितास्स सेट्ठं । किं सु मुचिज्जं सुरमागहाति ।
किं सु हवे सादुतरं रसानं । कथंजीविं जीवितमाहु सेट्ठं ॥ १ ॥
- 182 सद्धीधं वित्तं पुरितास्स सेट्ठं । धम्मो मुचिज्जो सुरमागहाति ।
सद्यं हवे सादुतरं रसानं । पञ्जाजीविं जीवितमाहु सेट्ठं ॥ २ ॥
- 183 कथं सु तरती' ओपं कथं सु तरति अण्णयं ।
कथं सु दुसरं अजेति कथं सु परिमुञ्जति ॥ ३ ॥
- 184 सद्धाय तरती' ओपं अप्पमादेन अण्णयं ।
विरियेन दुसरं अजेति पञ्जाय परितुग्गति ॥ ४ ॥
- 185 कथं सु लभते पञ्चं कथं सु विन्दते धनं ।
कथं सु किञ्चिं पप्पोति कथं भित्तानि गण्यति ।
अस्मा लोका परं लोकं कथं पेअ न सोचति ॥ ५ ॥
- 186 सद्धानो अरहते धम्मं निम्बाणपरिया ।
सुस्सुणा लभते पञ्चं अप्पमतो विचस्रणो ॥ ६ ॥
- 187 पतिरूपकारी धुरा उट्ठाता विन्दते धनं ।
सथेन किञ्चिं पप्पोति वदं भित्तानि गण्यति ॥ ७ ॥
- 188 यस्संते चतुरो धम्मा सद्धस्स परमेसिनो ।
सद्यं धम्मो धिति चागो स वे पेअ न सोचति ।
अस्मा लोका परं लोकं स वे पेअ न सोचति ॥ ८ ॥
- 189 इदं अज्जेअपि पुच्छसु पुष्टं समणब्राह्मणे ।
यदि सथा दमा चागा सन्त्या भिय्योअ विज्जति ॥ ९ ॥

१ म०-तरति.

- 181-182=S. I. 8. 31+3 (L. 42). 182=Tha. 303 J. 447^{ms}, 510^{ms}.
183-185=S. x. 12. 11-12. 186-189=S. X. 12. 14-17.
190-192=S. X. 12. 15-17.
188+19=S. J. 57+10. J. 2241a+c cf. Mva. III. 32 17a+17a.
अथदे चतुरो पदं । सीदं दुद्धिः स्फुरि. ५५.

190 कथं नु दानि पुच्छेय्यं पुण्णं सम्पणं ब्राह्मणे ।
सोऽहं अज्ज पजानामि यो चत्थो संपरायिको ॥ १० ॥

191 अत्थाय वत मे बुद्धो वासायाळविभागमा ।
सोऽहं अज्ज पजानामि यत्थं दिशं महप्फलं ॥ ११ ॥

192 सो अहं विचरिस्सामि गामा गामं पुरा पुरं ।
नमस्समानो संबुद्धं धम्मस्स च सुधम्मतं ॥ १२ ॥

एवं बुद्धे आळवको यवसो भगवन्तं एतद्वोच-अभिक्कन्तं भो गोतमः...
पे०....भिक्षुसंघं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतगो पाणुपेतं सरणं
गतं ॥

आळवकसुत्तं निद्रितं ।

II.

[११. विजयसुत्तं*]

193 चरं वा पदि वा तिठुं निसिञ्जो उद वा सयं ।
सम्मिजेति पसारति एसा कायस्स इज्जना ॥ १ ॥

194 अट्ठिन्हास्संयुचो तच्चमंसावलेपनो ।
उपिया कायो पटिच्छन्नो यथाभूतं न दिस्सति ॥ २ ॥

195 अन्तपूरो उदरपूरो यक्केल्लस्स वत्थिनो ।
हवयस्स पप्फासस्स वक्खस्स पिहकस्स च ॥ ३ ॥

196 सिंघाणिकाय सेल्लस्स सेदस्स च मेदस्स च ।
लोहितस्स लसिकाय पित्तस्स च वसाय च ॥ ४ ॥

१ म.—यो, २ म.—सो, ३ रो०—अलो. * Burmese and P. T. S. editions do not give this prose portion at all.

* Comp. J. I. P. 146.

190^a=Mpa. 7^b. 191^{a+b} of. Thag. 340^{a+b}.

191 cf. J. 496¹². 191^d cf. Mva. III. 16^b.

193^{a+b}=A. IV. 11. 31^{a+b}. 194-199 of. J. 12 (I. 146.)

194^d cf. Thig. 85^{a+d}. यथाभूतं अयं कायो दिट्ठो सम्परपाक्षितो ।

- 197 अथस्स नवहि सोतेहि असुचि सवति सन्वदा ।
अक्खिम्हा अक्खिगूथको कण्णम्हा कण्णगूथको ॥ ५ ॥
- 198 सिंघाणिका च नासातो मुखेन वमतेकदा ।
पित्तं सेहं च वमति कायम्हा सेदजल्लिका ॥ ६ ॥
- 199 अथऽस्स सुसिरं सीसं मत्थलुंगस्स पूरितं ।
सुमतो नं मज्जती^१ बालो अविज्जाय पुरक्खतो ॥ ७ ॥
- 200 यदा च सो मतो सेति उड्डमातो विनीलको ।
अपविद्धो सुसान्भिं अनपेक्खा होति ज्ञातयो ॥ ८ ॥
- 201 खादन्ति नं सुवानौ च सिंगाला च वका किमी ।
काका गिज्झा च खादन्ति ये चऽज्जे सन्ति पाणिनो^२ ॥ ९ ॥
- 202 सुत्वान बुद्धवचनं भिक्खु पज्जाणवा इव ।
सो सो न परिजानाति यथाभूतं हि पस्सति ॥ १० ॥
- 203 यथा इदं तथा एतं यथा एतं तथा इदं ।
अज्झत्तं च बहिन्हा च काये छन्दं विराजये ॥ ११ ॥
- 204 छन्दरागविरतो सो भिक्खु पज्जाणवा इव ।
अज्झगा अमत्तं सन्ति निव्वाणैपद्मच्चुत्तं ॥ १२ ॥
- 205 द्विपादकोऽर्थं असुचि दुग्गन्धो परिहीरति ।
नानाकुणपपरिपूरो विस्सवन्तो ततो ततो ॥ १३ ॥
- 206 एतादिसेन कायेन यो मज्जे उण्णमेतवे ।
परं वा अवज्जानेय्य किमज्जत्र अदस्सनाऽति ॥ १४ ॥
- विजयसुतं निदितं ।

१ म०-वमति एकदा. २ म०-मज्जति. ३ सी०-सुवाणा. ४ म०-सुपाणा ५
मु०, रो०, सी०- पाणयो. ५ म०-निव्वाण पद्मच्चुत्तं. ६ म०-द्विपादकोऽर्थं.
७ मु०- 'कायविच्छन्दनिकमुत्तं' तिपि

201 cf. J. 531a+b+d. सोणा वका सिंगाला च ये चऽज्जे सन्ति वाटिनो ।
202d=204b.मक्खविरया..... ॥

203a+b=Thag. 222a+b. Thig. 63a+b 203c+d of. Thig. 86a+b.

204 a+d of. 1086 . 204c+d. Mva. III. 422,3.

अधिगच्छति पदं शान्तं । निर्माणं पदमुच्यते ॥

205 =Thag. 453.

12.

[१२. मुनिसुत्त.]

- 207 सन्यवार्तो भयं जातं निकेता जायते रजो ।
अनिकेतमसन्धवं एतं वे मुनिदस्सनं ॥ १ ॥
- 2.8 यो जातमुच्छिज्ज न रोपयेत्थ । जायन्ममस्स नानुप्पवेच्छे ।
तमाहु एकं मुनिनं चरन्तं । अद्विखं सो सन्निपदं महेत्ति ॥ २ ॥
- 2.9 संखाय वत्थने पहायं भिजं । सिनेहमस्स नानुप्पवेच्छे ।
स वे मुनी जातिखयन्तस्सी । तज्जं पहाय न उपेति संखं ॥ ३ ॥
- 21 अज्झाय सज्जानि निवेसनानि । अनिक्कामयं अज्जअनंरुपि तेसं ।
स वे मुनी र्वातगेधो अग्निद्धो । नायूहनि पारगतो हि हंति ॥ ४ ॥
- 311 सज्जभिमुं सज्जविदुं सुमेधं । सग्गेसु धम्मेषु अनुरत्तितं ।
सज्जज्जहं तप्पहसत्थये विमुत्तं । तं वाऽपि धीरा मुनिं वेदयन्ति ॥ ५ ॥
- 212 पज्जावळं सीलवतूपपन्नं । समाहितं ज्ञानरतं सतीमं ।
संगा पमुत्तं अखिळं अनासवं । तं वाऽपि धीरा मुनिं वेदयन्ति ॥ ६ ॥
- 213 एकं चरन्तं मुनिं अप्पमत्तं, निन्दापसंसासु अवेषमानं ।
सीहेऽव सदेसु असन्तसन्तं । वातंऽव आलम्हि असज्जमानं ।
पदुमंऽव तीयेन अळिप्पमानं । नेतारमज्जेसमनज्जनेज्जं ।
तं वाऽपि धीरा मुनिं वेदयन्ति ॥ ७ ॥

१ म०-संधवनो. २ म०, सी०-अद्विख. ३ म०-महेत्ति. ४ रो०,
मु०-पमाय. म०-समाय. ५ म०-मुनि. ६ सी०-ससित.

207 = Mil. 211 f. 211 cf Dhp. 353. म० नि० 26. 14. Mvu. III 118. 8-10.
सर्वाभिधु सर्वविदुमस्सि । सर्वेषु धम्मेषु अनोपल्लि । सर्वज्जे वृष्णासपा विमुत्तो ।
326. 5-7 सर्वाभिधु सर्वविदोहमस्सि । सर्वहि धम्मेषु अनोपल्लि । सर्वजोऽहं वृष्णासने विमुत्तो ।
212a + b. cf. Thag. 12 + 13. पज्जावळी सीलवतूपपन्नो समाहितो ज्ञानरतो सतीमा ।
213 cf. 71. = Mvu. III 110. 8-12.

एकं चरन्तं मुनिं अप्पमत्तं । निन्दापरोसासु अपेयमानम् ।
सीहेव शब्देषु अलोचसन्तं । वानं व आलस्मि असज्जमानम् ।
नेतारं धम्मेषु अनज्जनेयम् । also cf. Mvu. III. 123. 17-21.

213b cf. 928a. निन्दाय न प्पवेधेय्य. also cf. Mbh. V. 36¹⁰. निन्दापरोसासु समस्वभावो
213c cf. Divy. XXXVI. 520. 3 पदं यथा चरिक्खीरजितम् ।

- 214 यो ओगाहने' यम्भोरिवाभिजायति । यस्मि परे वाचापरियन्तं वदन्ति
तं वीतराग सुसमाहितान्द्रियं । तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ ८ ॥
- 215 यो वे ठित्तो तसरंऽव उज्जं । जिगुच्छति कम्मेहि पापकेहि ।
वीमसमानो विसमं सम च । तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ ९ ॥
- 216 यो सञ्जततो न करोति पापं । दहरो च मज्झो च मुनी यततो ।
अरोसनेय्यो सो न रोसेति कंचि । ॥ वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ १० ॥
- 217 यदग्गतो मज्झतो सेसतो वा । पिण्डं लभेय परदत्तपजावी ।
नालं युतु नोऽपि निपञ्चवादी । तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ ११ ॥
- 218 मुनिं चरन्तं विरतं मेथुनस्मा । यो योम्बने न उपायवज्झत कचि ।
मदप्पमादा विरतं विण्णमुत्त । ॥ वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ १२ ॥
- 219 अज्जाय लोक्कं परमत्थदस्सि । ओषं समुदं अतिरयि तादि ।
तं छिन्नगन्धं असिः अनासिः । ॥ वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ १३ ॥
- 220 असमा उमो' दूरविहारवुत्तिनो । गिहिं दारपोसी अममो च सुब्बतो ।
परपाणरोधाय गिही' अराञ्जतो । निञ्चं मुनीं रक्कति पाणिनो यतो ॥ १४ ॥
- 221 सिखी यथा नीलगीवो विहगमो । हसस्स नोपेति जव कुदाचनं ।
एवं गिही नानुक्करोति भिम्भुनो । मुनिनो विवित्तस्स वनं हि आयतोऽति ॥ १५ ॥
- मुनिसुत्तं निद्वितं ।

उरगवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं—

उरगो धनियो चैव विसाणं च तथा कसि ।
चुन्दो पराभवो चैव वसलो भेत्तभावना ॥
सातामिरो आळणको विजयो च तथा मुनि ।
द्वादसेतानि गुत्तानि उरगवग्गोऽति वुच्चति ॥

१ प्र०—ओगाहणे सा०—गाहणे २ म०—वाच ३ सी०—उमो ४ म०—गिहि ५ म०—मुनि

217=Dhp A 615

219c cf S I 4 43^{sc} (I 23) त छिन्नगन्धं अनिघ निरासः

=S I 2 10 22^c (I 13) त छिन्नगन्धं अनिघ निरास (cf निरासत्त)

[२ चूळवग्गो]

13.

[१. रतनसुत्तं.]*

- 222 यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्तळिकसे ।
सब्बे च भूता सुगमा भवन्तु । अथो च सकच्च सुणन्तु भासितं ॥ १ ॥
- 223 तस्मा हि भूता निसाभेय सब्बे । मेत्तं करोथ भानुसिया पजाय ।
दिवा च रत्तो च हरन्ति ये बल्लिं । तस्मा हि ने रक्खथ अप्पमत्ता ॥ २ ॥
- 224 यं किञ्चि वित्तं इध वा हुरं वा । सुग्गेसु वा यं रतनं पणीतं ।
न नो समं अत्थि तथागतेन । इदंऽपि बुद्धे रतनं पणीतं ।
एतेन सत्थेन सुवत्थि होतु ॥ ३ ॥
- 225 खयं विरागं अमत्तं पणीतं । यद्वज्झगा सक्क्यमुनी समाहितो ।
न तेन धम्मेन समत्थि किञ्चि । इदंऽपि धम्मे रतनं पणीतं ।
एतेन सत्थेन सुवत्थि होतु ॥ ४ ॥

* = KhP. VI. cf. Mvu. I. 290 ff.

222 cf. Mvu. I. 290. 15-18.

यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्तरीसे ।
सर्वाणि वा आचमनानि भूता । भुण्वन्तु स्वल्पपाने जिनेन भासितम् ।

223 cf. ibid I. 294 13-15.

मेचीकतेन्यु सदा मन्त्रध्वका प्रजा । दिव च रात्रि च हरन्ति नो बलिं ।
तस्माद्दि ते रक्षय अपमत्ता ।.....

224 cf. ibid I. 290. 19-21 and 291. 2+3.

हमस्मि वा लोके परस्मि वा पुनः । स्वर्गेषु वा यं रतनं प्रणीतं ।
न ते समं अस्ति तथागतेन ।
हमऽपि बुद्धे रतनं प्रणीतं । एतेन सत्थेन सुवत्थि भोतु ।

225 Mvu I. 291. 7+8 इदंऽपि धर्मे रतनं प्रणीतं । एतेन सत्थेन सुवत्थि भोतु ।

- 226 य बुद्धसेट्ठो परिवण्णयी सुचि । समाधिगानन्तरिकञ्जमाहु ।
समाधिना तेन समो न विज्जति । इदऽपि धम्मे रतन पणीन ।
एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ ५ ॥
- 227 ये पुग्गला अह सत पसत्था । चत्तारि एतानि युगानि होन्ति ।
ते दक्षिणेष्वय्या सुगतस्स सावका । एतेसु दिन्नानि महप्फलानि ।
इदऽपि सधे रतन पणीत । एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ ६ ॥
- 228 य सुप्पयुत्ता मनसा दक्खेन । निक्कामिना गातमसासनम्हि ।
ते पत्तिपत्ता अमत विगम्ह । लब्धा मुधा निम्बुति भुञ्जमाना ।
इदऽपि सधे रतन पणीत । एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ ७ ॥
- 229 यधिन्दखीलो पठवि सितो सिया । चतुग्धि वातेहि असम्पकम्पिया ।
तथूपम सप्पुरिस वदामि । यो अरियसञ्चानि अवेच्च पस्सति ।
इदऽपि सधे रतन पणीत । एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ ८ ॥

226 = Mvu I 291 10-14

य बुद्धसेट्ठा परिवर्णये सुचि । यमाहु आनन्तरिय समाधिम् ।
समाधिना तस्य समा न विद्यते ।

227 = Mvu I 291 16-21

ये पुद्गला अह सदा प्रशस्ता । चत्वारि एतानि युगानि भोजि ।
ते दक्षिणीया सुगतेन उक्ता । एतानि दिन्नानि महप्फलानि ।
इदऽपि सधे रतन पणीत । एतेन सधेन सुवत्थि होतु ॥

228 = Mvu I 293 5-10

ये युक्तयोगी मनसा सुच्छन्दसा । नेष्कम्पियो गीतमशासनम्हि ।
ते प्राप्तिपत्ता अमृत विगम्ह । विभुजचित्ता निवृत्ति भुञ्जमाना । etc.

229 = Mvu I 292 14 20

यधेन्द्रकीलो पृथिवीधनिभितो स्या । चतुर्भि वातेहि अष्टमकम्पि ।
तथोपरम सत्पुरुष वदेमि । यो आर्यसञ्चानि सुवेक्षिष्याति ।
नवीर्यमर्चानि अवेच्च पश्यति । इदं etc

- 230 ये अरियसञ्चानि विभावयन्ति । गंभीरपञ्चेन सुदेसितानि ।
किञ्चापि ते होन्ति मुसप्पमत्ता । न ते भवं अट्ठमं आदियन्ति ।
इदंपि संघे रतनं पणीतं । एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ ९ ॥
- 231 सहावऽस्स दस्सनसंपदाय । तयस्सु धम्मा जहिता भवन्ति ।
सक्कायदिट्ठि विचिकिञ्चित्तं च । सीलव्यतं वाऽपि यदत्थि किञ्चि ।
चतूहपायेहि च विप्पमुत्तो । छ चाभिठानानि अभव्वो कार्तुं ।
इदंपि संघे रतनं पणीतं । एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ १० ॥
- 232 किञ्चापि सो कम्मं करोति पापकं । कायेन वाचा उद चेत्तसा वा ।
अभव्वो सो तस्स पट्टिच्छदाय । अमव्वता दिट्ठपवस्स वुत्ता ।
इदंपि संघे रतनं पणीतं । एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ ११ ॥
- 233 वनप्पगुम्बे यथा फुस्सितग्गे । गिम्हान मासे पठमस्मिं गिम्हे ।
तथूपमं धम्मवरं अदेसयि । निव्वाणगामिं परमं हिताय ।
इदंपि बुद्धे रतनं पणीतं । एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ १२ ॥
- 234 वरो वरञ्छू वरदो वराहरो । अनुत्तरो धम्मवरं अदेसयि ।
इदंपि बुद्धे रतनं पणीतं । एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ १३ ॥

230 = Mvu. I. 292. 22-293. 3.

ये आर्यसञ्चानि विभावयन्ति । गंभीरपञ्चेन सुदेसितानि ।
किञ्चापि ते होन्ति भृश प्रमत्ता । न ते भवामह उपादियन्ति ।

231 cf K V. I 4. 18 (I. 109), II. 2. 20 (I. 179.)

231 cf Mvu I. 291. 23-292. 5.

सर्वत्र यस्य दर्शनसंपदायो । तयोऽस्य धर्मा जहिता भवन्ति ।
सत्कायवृष्टी विचिकिञ्चित्तं च । शीलवर्तं चापि यदत्थि किञ्चित् । etc etc.

232 cf Mvu. I. 292. 7-12.

किञ्चापि शैलो प्रकरोति पाप । कायेन वाचा अप चेत्तसाऽपि ।
अमव्वो सो तस्य निगूहनाय । अमव्वता दृष्टपथेषु उक्ता । etc.

233 cf. Mvu I. 294.3-6+8+9.

श्रीभगवान्मासे प्रथमे चैवस्मिं । वने मण्डपा यथा पुष्पिताग्रा ।
वनिरिता ते सुवर्णि मवान्ति । एवनिधं भ्यापिनो बुद्धदया etc. etc.

- 236 स्त्रीण पुराण नव नत्थि समव । विरत्तच्चिआ आयतिके भवस्मि ।
ते स्त्रीणवीजा अविरुद्धिहल्लन्दा । निव्वन्ति धीरा यथाऽय पदीपो ।
इदपि सधे रतन पणीत । एतेन सत्तेन सुवात्थि होतु ॥ १४ ॥
- 236 यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्तळिक्खे ।
तथागत देवमनुस्सपूजित । बुद्ध नमस्साम सुवात्थि होतु ॥ १५ ॥
- 237 यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्तळिक्खे
तथागत देवमनुस्सपूजित । धम्म नमस्साम सुवात्थि होतु ॥ १६ ॥
- 238 यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्तळिक्खे
तथागत देवमनुस्सपूजित । सध नमस्साम सुवात्थि होतु ॥ १७ ॥
रतनसुत्त निद्रित ।

14.

[२ आमगन्धसुत्त]*

- 239 सामाकाचिगूलकंचीनकानि । पत्तप्फल मूळप्फल गविप्फल ।
धम्मेन लद्ध सत्तमज्जमानौ । न कामकामा आलिक भणन्ति ॥ १ ॥
- 440 यद्वज्जमानो सुकत सुनिद्रित । परोहि विज पयत्त पणीत ।
सालीनमज्ज परिभुज्जमानो । सो भुज्जसि कस्सप आमगन्ध ॥ २ ॥
- 441 न आमगन्धो मम कप्पतीति । इत्थेव त्व भाससि बह्मवन्धु ।
सालीनमज्ज परिभुज्जमानो । सकुन्तमत्तेहि सुत्तसत्तेहि ।
पुच्छामि त कस्सप एतमत्थ । कथप्पकारो तव आमगन्धो ॥ ३ ॥

१ रो०—दिगुलक २ म०—चीनकानि च ३ रो०—सत्तमज्जमाना सी०—सत्त
मज्जमाना ४ रो०, सी०—यद्वज्जमानो ५ रो०—भुज्जती म०—भुज्जति ६ सी०—मह्ववन्धु

235 cf Mvu I 293 12-17

स्त्रीण पुराण नवो न लि सचयो । विमुक्का आयतिके भवस्मि ।
ते स्त्रीणवीजा अविरुद्धिपर्या । निव्वन्ति धीरा यथा नेलवीरा । etc etc

236c+d cf Mvu I 295 10+11

एतादृश देवमनुष्यमेव । बुद्ध नमस्यानि सुत्तलि भोटु ।

237d cf ibid 12 धर्म नमस्यापि सुत्तलि भोटु ॥

238d Mvu I 295 13 सध नमस्यानि सुत्तलि भोटु ।

* Comp Gospel of S Matthew XV 10

239d cf Dhv 83b न कामकामा लपयन्ति सन्तो ।

241 cf Mvu III 444 16+11 पुच्छामि ते कास्सप एतमर्थं कप्प ।

- २४२ पाणातिपातो यद्यच्छेद-चन्धनं । येय्यं मुसावादो निकतिवञ्चनानि ।
अञ्जेनकुत्तं* परदारसेवना । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ४ ॥
- २४३ ये इष कामेसु असञ्जता जना । स्सेसु गिद्धा असुचीकमिस्सिता
नत्थीकदिदि विसमा दुरजया । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ५ ॥
- २४४ ये लूससा दारुणा पिट्टिमंसिका । मिच्छुनो निक्कलणातिमानिनो ।
अदानसीला न च वेन्ति कस्स चि । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ६ ॥
- २४५ कोधो मदो धम्मो पञ्चट्टापना च । माया उसूया भस्ससमुत्सयो च ।
मानातिमानो च असम्मि रन्धवो । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ७ ॥
- २४६ ये पापसीला इण्णपातंसूचका । बोहारकूटा इध पाटिरुपिका ।
नराधमा वेऽध करोन्ति किञ्चिसं । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ८ ॥
- २४७ ये इध पाणेषु असञ्जता जना । परेसमादाय विहेसमुत्पुता ।
दुस्सीललुहा फरुसा अनादरा । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ९ ॥
- २४८ एतेसु गिद्धा विरुद्धातिपातिनो । निच्छुपुता पेच्च तमं वजन्ति ये ।
पतन्ति सत्ता निरयं अवसिरा । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ १० ॥
- २४९ न मच्चमंसाननासकंसं । न नागिय (मुण्डियं जटा) जल्लं खराजिनानि वा
नागिहुत्तेस्सुपसेवना वा । ये वाऽपि लोके अमरा बहू तथा ।
मन्ताहुती यञ्जमुत्पसेवना । सोधेन्ति मञ्जे अवितिण्णकंसं ॥ ११ ॥

१ म०—असुचिभाषमिस्सिता, २ रो०, पु०—नत्थीकदिदि, म०—नत्थी कुदिदि-
३ रो०, म०—उत्पुता, ४ रो०—न मच्चमंसं ननासकं, सी०—न मच्चमंसं
ननासकंसं, ५ म०—अगिहुत्तेस्सुपसेवना, (१) ६ म०—मन्ताहुति.

*सी.—अञ्जेन कुत्तं, रो०—अञ्जेनकुत्तं.

२४७ cf. A. VII. 59. 2° (IV 93) दुस्सीललुहा फरुसा अनादरा ।

२४९ cf. Dh. 141. न मच्चमंसं न नासकं, सी०—न मच्चमंसं
ननासकंसं, ५ म०—अगिहुत्तेस्सुपसेवना, (१) ६ म०—मन्ताहुति.

„ Divy. XXIII. 1. (339)

न मच्चमंसं न नासकं, सी०—न मच्चमंसं ननासकंसं, सी०—न मच्चमंसं
ननासकंसं, ५ म०—अगिहुत्तेस्सुपसेवना, (१) ६ म०—मन्ताहुति.

न मच्चमंसं न नासकं, सी०—न मच्चमंसं ननासकंसं, सी०—न मच्चमंसं
ननासकंसं, ५ म०—अगिहुत्तेस्सुपसेवना, (१) ६ म०—मन्ताहुति.

„ Mva. III. 412. 15-18,

न मच्चमंसं न नासकं, सी०—न मच्चमंसं ननासकंसं, सी०—न मच्चमंसं
ननासकंसं, ५ म०—अगिहुत्तेस्सुपसेवना, (१) ६ म०—मन्ताहुति.

न मच्चमंसं न नासकं, सी०—न मच्चमंसं ननासकंसं, सी०—न मच्चमंसं
ननासकंसं, ५ म०—अगिहुत्तेस्सुपसेवना, (१) ६ म०—मन्ताहुति.

„ Mbb III 13455 (ealc)

न मच्चमंसं न नासकं, सी०—न मच्चमंसं ननासकंसं, सी०—न मच्चमंसं
ननासकंसं, ५ म०—अगिहुत्तेस्सुपसेवना, (१) ६ म०—मन्ताहुति.

न मच्चमंसं न नासकं, सी०—न मच्चमंसं ननासकंसं, सी०—न मच्चमंसं
ननासकंसं, ५ म०—अगिहुत्तेस्सुपसेवना, (१) ६ म०—मन्ताहुति.

- 250 संतेसु गुत्तो विदितिन्द्रियो चरे । धम्मे ठितो अज्जवमद्दवे रतो ।
संगातिगो सच्चदुक्कसप्पहीनो । न लिप्पती^१ दिट्ठसुत्तेसु धीरो ॥ १२ ॥
- 251 इच्चैनमत्थं भगवा पुनप्पुने । अम्मासि तं^२ वेदायि मन्तपारमू ।
चिन्नाहि गाथाहि मुनिप्पकासयि । निरामगघो असितो तुरमयो ॥ १३ ॥
- 252 सुत्त्वान बुद्धस्स सुभासितं पदं । निरामगगन्धं सच्चदुक्कसप्पनूदुनं^३ ।
नीचमनो यन्दि तथागतस्स । तस्येव पञ्चज्जमरोचयित्वाति ॥ १४ ॥

आमगन्धसुत्तं निट्ठितं ।

15

[३. हिरिसुत्तं.]*

- 253 हिरिं तरन्तं विजिगुच्छमानं । सखाऽहमास्मि इति भासमानं ।
सम्पहानि कम्मानि अनादियन्तं । नेसो ममेऽति इति नंविजञ्जा ॥ १ ॥
- 254 अनन्वये पियं वाचं यो मित्तेसु पकुब्बति ।
अकरोन्तं भासमानं परिजानन्ति पण्डिता ॥ २ ॥
- 255 न सो मित्तो यो एवा अणमत्तो । मेवात्तंकी रघमेवाऽनुपस्सी ।
यस्मिं च सेति उरसीव पुत्तो । स वे मित्तो यो परोहि अमेज्जो ॥ ३ ॥

१ रो०-विजितिन्द्रियो. २ म०-लिप्पति. ३ म०-नं. ४ म० अत्थन्वयं.

250* cf. 971c. सो नेछ गुत्तो विजितिन्द्रिया चरे ।

251 d of 717c. निरामगघो असितो = Mrs. III. 388. 16a.

* Comp. J. 363¹⁻². (Vol III. P. 196.)

253 cf. 363¹ हिरिं तरन्तं विजिगुच्छमानं । सखाहमस्मीति भासमानं ।
सम्पहानि कम्मानि अनादियन्तं । नेसो ममेऽति इति नंविजञ्जा ॥

254 cf. 363² ३ हि कविरा नं हि वदे । य न कविरा न न वदे ।
अकरोन्तं भासमानं । परिजानन्ति पण्डिता ॥ also J. 380¹.

254 of J. 380¹. अण्ड मधुर वाचं यो मित्तेसु पकुब्बति ।
अददं अविस्सजे योगे सन्धि तेनऽस्य जीरति ॥

254c+d = J. 380²c+d = 380 c+d. Thag. 226c+d = 262c+d = 322c+d

■ I 4. 5. 32c+d. (I. 24) अकरोन्तं भासमानं.

255-57 = J. 363²⁻⁴. 257c+b = Dh. 205

२६६ पामुज्जकरणं ठानं पर्ससावहनं सुसं ।

फलानिसंसो भावेति वहन्तो पोरिसं धुरं ॥ ४ ॥

२६७ पविवेकरसे पीत्वा रसं उपसमस्स च ।

निहरो होति निष्पापो धम्मपीतिरसं पिवंति ॥ ५ ॥

हिंसितं निद्रितं ।

१६.

[४. महामंगलसुत्तं.]*

एवं मे सुते । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । अथ सो अज्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया
अभिकन्तवण्णा केवलकप्पं जेवतनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपसंक्र-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ङित्वा सो सा देवता
भगवन्तं गाथाय अज्झमासि—

२६८ बहू देवा मनुस्सा च मंगलानि आविन्तयुं ।

आकंसमाना सोत्थानं ब्रूहि मंगलमुत्तमं ॥ १ ॥

२६९ असेवना च बालानं पाण्डितानं च सेवना ।

पूजा च पूजनीयानं एतं मंगलमुत्तमं ॥ २ ॥

२७० पतिरूपदेसवासो च पुत्रे च कतपुञ्जता ।

अत्तसम्भापणिधि च एतं मंगलमुत्तमं ॥ ३ ॥

२७१ बाहुसर्चं च सिप्यं च विनयो च सुसिद्धिततो ।

सुभासिता च या वाचा एतं मंगलमुत्तमं ॥ ४ ॥

२७२ मातापितु उपट्ठानं पुत्तदारस्स संगहो ।

अनाकुला च कम्मन्ता एतं मंगलमुत्तमं ॥ ५ ॥

* = Khp. V.—Text by Grimblet in J. Asiatique t. XVIII. (1871) P. 229 and by Childers in Khp. P. 4. Transl. by Gogerly in the Ceylon Friend 1839, P. 208 by Childers in Kh. P. P. 4 and by L. Feer in J. Asiatique, t. XVIII (1871) P. 296.

२६१ = J. 40 Comm (III. 369).

२७२ = A. III. 461 c (I 151). मातापितु उपहा

- 263 दानं च धम्मचरियां च ज्ञातकानं च संगहो ।
अनवज्जानि कम्मानी एतं मंगलमुत्तमं ॥ ६ ॥
- 264 आरति विरति पाषा मज्झपाना च संयमो ।
अप्यमादो च धम्मेषु एतं मंगलमुत्तमं ॥ ७ ॥
- 265 गारवो च निवातो च सन्तुट्ठिं च कतञ्जुता ।
कालेन धम्मसवणं एतं मंगलमुत्तमं ॥ ८ ॥
- 266 खन्तिं च सोवचस्सता समणानं च दस्सनं ।
कालेन धम्मसाकच्छा एतं मंगलमुत्तमं ॥ ९ ॥
- 267 तपो च ब्रह्मचरियं च अरियसञ्चान दस्सम ।
निब्बाणसच्छिकिरिया च एतं मंगलमुत्तमं ॥ १० ॥
- 268 फुट्ठस्स लोकधम्मोहि चित्तं यस्स न कम्पति ।
असोकं विरजं क्षेमं एतं मंगलमुत्तमं ॥ ११ ॥
- 269 एतादिसानि कत्वान सन्वत्थमपराजिता ।
सन्वत्थ सोत्थि गच्छन्ति तं तेतं मंगलमुत्तमं ॥ १२ ॥

महामंगलसुत्तं निद्धितं ।

17.

[५. सूचिलोमसुत्तं.]*

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा गयायं विहरति टांकितमग्गे सूचि-
लोमस्स यकखस्स भयने । तेन सो पण समयेन सरो च यकखो सूचिलोमो च
यकखो भगवतो अविदूरे अतिकमन्ति । अथ सो सरो च यकखो सूचिलोमं
यकखं एतद्वोच- एसो समणोऽति । नेसो समणो, समणको एसो; याव
जानामि यदि वा सो समणो, यदि वा समणकोऽति । अथ सो सूचिलोमो
यकखो येन भगवा तेनुपसंक्रमि उपसंक्रमित्वा भगवतो कायं उपनामेसि ।

१ रो०-संतुट्ठो २ रो०-सन्ती. ३ सी०, रो०-महचरिया.

*=B. X. 3. 11. G+12 12. (I 207 f.)

268c+d cf A. VI. 45. 310 (c+d) (III. 354).

असोकं विरजं क्षेमं एतं मानवमुत्तमं ।

अथ सो भगवा कायं अपनामेसि । अथ सो सुचिलोमो यक्खो भगवन्तं
एतदवोच—भायसि मं समणाति । न ख्वाहं तं आवुसो भायामि, अपि च ते
संफत्तो पापकोऽति । पञ्चं तं समण पुच्छिसामि, सचे मे न व्याकरिस्ससि,
चित्तं वा तेसिपिस्सामि, हृदयं वा ते फालेस्सामि, पादेसु वा गहेत्वा पारंग्गाय
सिपिस्सामीति । न ख्वाहं तं आवुसो पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके
सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यो मे चित्तं वा सिपेय्य, हृदयं वा
फालेय्य, पादेसु वा गहेत्वा पारंग्गाय सिपेय्य । अपि च त्वं आवुसो पुच्छ
यदाकंउसीति । अथ सो सुचिलोमो यक्खो भगवन्तं गाथाय अज्जभासि—

270 रागो च दासो च कुतो निदाना । अरती रती लोमहंसो कुतोजा ।

कुतो समुदाय मनोवितक्का । कुमारका धंकेमिवोस्सजन्ति ॥ १ ॥

271 रागो च दोसो च इतो निदाना । अरती रती लोमहंसो इतोजा ।

इतो समुदाय मनोवितक्का । कुमारका धंकेमिवोस्सजन्ति ॥ २ ॥

272 स्नेहजा अत्तसंभूता निमोघस्सेव तन्धजा ।

पुप्प विसत्ता कामेसु मालुवा वितता वने ॥ ३ ॥

273 ये नं पजानन्ति यतो निदानं । ते नं विनोदेन्ति सुणोहि पयस ।

ते दुत्तरं ओषमिं तन्ति । अतिण्णपुब्बं अपुनम्भवायाति ॥ ४ ॥

सुचिलोमसुत्तं निद्रितं ।

18.

[६. धम्मचरियसुत्तं.]

274 धम्मचरियं ब्रह्मचरियं एतद्वाङ्गं वसुत्तमं ।

धम्मजिनोऽपि वे होति अमारस्मान्गारियं ॥ १ ॥

275 सो वे सुत्तरजातिको विहेमाभिरतो मगो ।

जीवितं तस्म पाविषो रत्तं षट्ठेनि अन्नो ॥ २ ॥

॥ १०-१३. २ ॥ १-अपुनम्भवायाति

271 cf. N° XVIII. 20 (261) = B. X. 3. 121.

272 cf. Sur.^o 1.3.10. अथा वक्खे वणे अरं वत्ता वरिवत्तं ।

273-274 also cf. Ud. VIIth = Nettl 83-84.

- २७६ कलहाभिरतो भिक्खु मोहधम्मेन आवटो ।
अवसातंऽपि न जानाति धम्मं बुद्धेन देसितं ॥ ३ ॥
- २७७ विहेसं भावितत्तानं अविज्जाय पुरवसतो ।
संकिलेसं न जानाति मग्गं निरयगामिनं ॥ ४ ॥
- २७८ विनिपातं समापघो गम्मा गम्भं तमा तमं ।
स वे तादिसको भिक्खु पेच्च बुक्खं निगच्छति ॥ ५ ॥
- २७९ गुणकूपो यथा अस्स संपुण्णो गणवत्सिको ।
यो एवरूपो अस्स बुद्धिसोढो हि संगणो ॥ ६ ॥
- २८० यं एवरूपं जानाथ भिक्खवो गेहनिस्सितं ।
पापिच्छं पापसंकप्पं पापआचारगोचरं ॥ ७ ॥
- २८१ सज्जे समग्गा हुत्वान अमिनिब्बिज्ज यार्यं नं ।
कारणद्धवं निद्धमथ कसम्भुं अपकस्सयं ॥ ८ ॥
- २८२ ततो पलापे दाहेथ अस्समणे समणमानिने ।
निद्धमित्वान पापिच्छे पापआचारगोचरे ॥ ९ ॥
- २८३ सुद्धा सुद्धेहि संवत्सं कप्पयद्धो पतिस्सता ।
ततो समग्गा निपका बुक्खस्सन्तं करिस्सयाति ॥ १० ॥
- धम्मचरियसुत्तं निट्ठितं ।

१ म०-आवुतो. २ सी०, म०-यो च. ३ म०-अंगणो. ४ म०-अवि-
निरयज्जियाय, रो०-अमिनिब्बिज्जियाय, बु०-अमिनिब्बिज्जियाय. ५ म०-
अवकस्सय. ६ बु०-धम्मचरियसुत्तं ति कपिलसुत्तं.

२८० cf D. XXXI. ६०-१० (१०२) पापमितो पालसद्धो पापआचारगोचरो ।
२८१ cf Mv. II. ३४३. १८ सर्वे समग्गा पण्डितवेगजाना ।
२८१-२८३ = A. VIII. १०. ६३० (IV. १७२). II. ६०-३० ५.
२८१-२८३ = Mil. ४१४-१५.

19.

[७. ब्राह्मणधम्मिकसुत्तं.]*

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावात्थिर्यं विहरति जेतवने अनाप-
 पिण्डिकस्स आरामे । अथ सो संबहुला कोसलका ब्राह्मणमहासाला जिण्णा
 पुद्धा महल्लका अज्झगता धयो अनुपत्ता येन भगवा तेनुपसंक्रमिंस्सु, उपसंक्र-
 मित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदिंस्सु सम्मोदनीयं कथं साराणीयं धीतिसारेत्वा
 एकमन्तं निसीदिसुं । एकमन्तं निसिञ्जा सो ते ब्राह्मणमहासाला भगवन्तं
 एतद्वोचुं—संदिस्सन्ति नु सो भो गोतम एतरहि ब्राह्मणा पोरणानं ब्राह्मणानं
 ब्राह्मणधम्मेऽति । न सो ब्राह्मणा सन्दिस्सन्ति एतरहि ब्राह्मणा पोरणानं ब्राह्मणानं
 ब्राह्मणधम्मेऽति । साधु नो भवं गोतमो पोरणानं ब्राह्मणधम्म मासतु, सचे
 भो गोतमस्स अगच्छति । तेन हि ब्राह्मणा सुणाय, साधुकं मानसिकरोध,
 भासिस्सामीति । एवं भोऽति सो ते ब्राह्मणमहासाला भगवतो पच्चस्सोहं ।
 भगवा एतद्वोच—

284 इत्थो पुज्जका आहुं सज्जतत्ता तपास्सिनो ।

पक्कमगुणे हित्वा अत्तदत्थमचारिंस्सुं ॥ १ ॥

285 न पसू ब्राह्मणानाहुं न हिरिञ्चं न धानियं ।

सज्जापधनधञ्ज्याहुं ब्रह्मं निधिमपालयुं ॥ २ ॥

286 ये नेसं मतकं आसि हारमत्तं उपट्ठितं ।

सद्धापकतमेत्थानं दातवे तद्धमञ्जिअहुं ॥ ३ ॥

287 नानारत्तेहि बत्थेहि सयनेहावसयेहि च ।

कीता जनपदा रद्धा ते नमस्सिंस्सु ब्राह्मणे ॥ ४ ॥

288 अवज्झा ब्राह्मणा आहुं अजेय्या धम्मरक्षितता ।

न ते कोचि निवारेसि कुलद्वारेसु सञ्चसो ॥ ५ ॥

१ म०—अत्तदत्थमचार्यं. सी०—अत्तदत्थमकारिस्सु.

*Comp. Spence Hardy's Legends P. 46.

284 cf. P. V. II. 614a+b. इत्थो यावि ये सत्ता सज्जतत्ता तपास्सिनो ।

cf. J. 6110 04d. ये यावि इत्थो लोके सज्जतत्ता तपास्सिनो ।

288 cf. Mbh. V. 36⁰⁰. अवज्झा ब्राह्मणा गावो.

289 cf. J. 639⁰⁰ b. अजेय्ये धम्मरक्षिते.

- २८९ अटुच्चत्तरीसं वस्तानि (कोमार) ब्रह्मचरियं चरिंसु ^१ .
 विज्ञाचरणपरियेढिं अचरं ब्राह्मणा पुरे ॥ ६ ॥
- २९० न ब्राह्मणा अञ्जमगमुं नऽपि भरियं किणिमुं ते ।
 संपियेनेव संवासं संगन्त्वा समरोचयुं ॥ ७ ॥
- २९१ अञ्जव तम्हा समया उत्तुवेमरणिं पति ।
 अन्तरा मेषुनं धम्मं नास्सु गच्छन्ति ब्राह्मणा ॥ ८ ॥
- २९२ ब्रह्मचरियं च सीलं च अज्जवं मइवं तपं ।
 सोरञ्च अविहिंसं च सन्ति चापि अवण्णयुं ॥ ९ ॥
- २९३ यो नेसं परमो आसि ब्रह्मा वल्लहपरकमो ।
 स वापि मेषुनं धम्मं सुपिनन्तेन नागमा ॥ १० ॥
- २९४ तत्सवत्तमनुसिस्सन्ता इधेके विज्झुजातिका ।
 ब्रह्मचरियं च सीलं च सन्ति चापि अवण्णयुं ॥ ११ ॥
- २९५ तण्डुलं सयनं वत्थं सप्पितेलं च याचिय ।
 धम्मेन समुदानेत्वा ततो यञ्जमकप्पयुं ।
 उपट्ठितस्मिं यञ्जस्मिं नास्सु गावो हनिंसु ते ॥ १२ ॥
- २९६ यथा माता पिता भ्राता अञ्जे वाऽपि च आतका ।
 गावो नो परमा मिता यासु जायन्ति ओसथा ॥ १३ ॥
- २९७ अन्नदा बलदा चेता वण्णदा सुखदा तथा ।
 एतमत्यवसं बत्वा नास्सु गावो हनिंसु ते ॥ १४ ॥
- २९८ सुखमाला महाकाया वण्णवन्तो गसस्सिनो ।
 ब्राह्मणा सेहि धम्मेहि किञ्चाकिञ्चेषु उत्सुका ।
 याव लोके अवत्तिंसु सुखमेधित्थं पजा ॥ १५ ॥

१ म०-अटुच्चत्तरीसं वस्तानि. २ म०-सोरज्जं. ३ सी०-स चापि. ४ म०,
 पु०-समोधानेत्वा.

२८९ cf J. ३८५^a=J. ३९६ Comm. (III. ३२०)=J. ४१६ Comm. (III.
 ४१२)=J. ५३४ .

वान सल्ल परिचारां अज्जव मइवं तप ।

अन्नोच कावि हंसा च खन्ती च अविरोधन ।

२९७^c=Dbp २८९^a. २९८^b=Mva. III ७६. २१^b वर्णवन्तो यकस्सिनः

२९८^a=S. XI. १. २. ९^b (I. २१८) अन्नं सुखमेधति ।

- २९० तेस आसि विपत्तासो दिस्वान अणुतो अणु ।
राजिनो च वियाकार नारियो समलकता ॥ १६ ॥
- ३०० रथे चाजञ्जसयुते सुकते चित्तसिद्धने ।
निवेसने निवस च विभते भागभो मिते ॥ १७ ॥
- ३०१ गोमण्डलपरिवृद्ध नारीवरगणायुत ।
उळार मानुस भोग अभिज्झायिसु ब्राह्मणा ॥ १८ ॥
- ३०२ ते तत्थ मन्ते गन्धेत्वा ओक्काक तदुपागम् ।
पहत्तधनधञ्जोसि (यजस्सु बहु ते वित्त) यजस्सु बहु ते धन ॥ १९ ॥
- ३०३ ततो च राजा सञ्जतो ब्राह्मणेहि रथेसमो ।
अस्समेध पुरिस्समेध (सम्मापास) वोजपेय्य निरगळ ।
एते यागे यजित्वान ब्राह्मणान अदा धन ॥ २० ॥
- ३०४ गावो सयन च वत्थ च नारियो समलकता ।
रथे चाजञ्जसयुते सुकते चित्तसिद्धने ॥ २१ ॥
- ३०५ निवेसतानि रम्मानी सुविभतानि भागसो ।
नानाधञ्जस्स पूरेत्वा ब्राह्मणान अदा धन ॥ २२ ॥
- ३०६ ते च तत्थ धन लद्धा सन्निधि समरोचयु ।
तेस इच्छावत्तिण्णान भिय्यो तण्हा पवट्ठय ।
ते तत्थ मन्ते गन्धेत्वा आक्काक पुनमुपागम् ॥ २३ ॥
- ३०७ यथा आपो च पठवी हिरञ्ज धनधानिय ।
एव गावो मनुस्सान पक्खित्तारो सो हि पाणिन ।
यजस्सु बहु ते वित्त यजस्सु बहु ते धन ॥ २४ ॥

१ रा०—काचपट्ठ २ रो०—नारियो च ३ सी०—पुनुपागम्

२९०d=Mvu 4 1 5^b नारिया च १३हता 4.1 1^b नारिया च १२हता ।

३०१a=J 538¹²²a ३०१^b cf Mvu II 101 1 a ना (वरागाकीगम्) ।

३०३c+d cf S III 1 ॥ 6 a 1 27^{3c+d} A VIII 1 3^{3c+d}
cf Mvu II, 40 11 अजमेध पुरिस्समेध पुरिस्समेध ।

३०३e cf Mvu II 405 11 एत धन सन्निधान । ३०३^b=T 547 3^{3d}

३०६a cf Dbp 349^c भिय्या तण्हा पवट्ठयि । T V 111 3^d युद्ध नव वर्धने ।

- 308 ततो च राजा सञ्जतो ब्राह्मणे हि रथेसभो ।
नेकसतसहस्सियो गावो अञ्जे अघातयि ॥ २५ ॥
- 309 न पादा न विसाणेन नास्सु हिंसन्ति केन चि ।
गावो एल्लक्समाना सोरता कभड्डुणा ।
ता विसाणे गहेत्थान राजा सत्थेन घातयि ॥ २६ ॥
- 310 ततो च देवा पितरो इन्द्रो असुररक्ससा ।
अधम्मो इति पक्कन्दु य सत्थ निपत्ता गय ॥ २७ ॥
- 311 तयो रोगा पुरे आसु इच्छा अनसन गरा ।
पस्स च समारभा अट्टानवुत्तिमागसु ॥ २८ ॥
- 312 एसो अधम्मो दण्डान ओकतो पुराणो अहु ।
अदूसिकायो हञ्जन्ति धम्मा धसेन्ति याजका ॥ २९ ॥
- 313 एयमेसो अनुधम्मो पोराणो विञ्जुगरहितो ।
यत्थ एदिसक पस्सति याजक गरहती जनो ॥ ३० ॥
- 314 एव धम्मे वियापन्ने विभिन्ना सुद्वोस्सिन् ।
पुत्थ विभिन्ना सत्तिया पति भरिया अरमञ्जय ॥ ३१ ॥
- 315 सत्तिया बल्लवन्धू च ये चऽङ्गे गोत्तराक्षिता ।
जातिवाद निरक्त्वा कामान वसमागमुत्ति ॥ ३२ ॥

एव वुत्ते त ब्राह्मणमहाराठा भावन्त एतद्वोत्तु—अभिज्जन्त भो गातम पे० धम्मो पकासितो, एते मय भवन्त गोतम सरण गच्छाम, धम्म च भिम्भुसय च । उपासके नो भव गोतमो धारेतु अज्जतमो पाणुपेते सरण गतेऽति ।

ब्राह्मणधम्मिकसुत्तं निवृत्त ।

१ ऐ०-१३१ सवमस्सियो म०-अनेकसतसहस्सियो

315d cf J 5.437a 4th कामान वम अज्जता (१ ! अज्जता)
Mv III 457 20b etc कामानो वसमवग्ग ।

20.

[८. नावासुत्तं.]

- 316 यस्मा हि धम्मं पुरिसो विजञ्जा । इन्द्रंश्च नं देवना पूजयेय्य ।
सो पूजितो तस्मिं पञ्चाचित्तो । बहुसुतो पातुकोति धम्मं ॥ १ ॥
- 317 तद्वट्टि कत्वान निसम्म्य धीरो । धम्मानुधम्मं पटियज्जमानो ।
विज्झू विभायी निपुणो च हंति । यो तादिषं भजति अप्यनत्तो ॥ २ ॥
- 318 खुद्दं च बालं उपसेवमानो । अनागतत्थं च उसुपकं च ।
इधेव धम्मं अविभावयित्वा । अवितिण्णकंखो मरणं उपेति ॥ ३ ॥
- 319 यथा नरो आपगं ओतरत्त्वा । महेदिकं सालेलं सीषसोत्तं ।
सो बुद्धमानो अनुसोतगामी । किं सो परे सक्खति तारयेतुं ॥ ४ ॥
- 320 तथेव धम्मं अविभावयित्वा । बहुसुत्तानं अनिसामयत्थं ।
सयं अजानं अवितिण्णकंखो । किं सो परे सक्खति विज्झयेतुं ॥ ५ ॥
- 321 यथाऽपि नावं दूळ्हमारुहित्वा । पिथेनंरित्तेन समग्गिभूतो ।
सो तारये तत्थ बहूऽपि अञ्जे । तन्नूपयञ्ज्जू कुसलो मुत्तीमा ॥ ६ ॥
- 322 एवंऽपि यो वेदगु भावित्तो । बहुसुतो होति अबंधधम्मो ।
सो खो परे निज्झपये पज्जाने । सोतावधानूपनिपुणो ॥ ७ ॥
- 323 तस्मा हवे सणुरिसं भजेय । मेधाविनं चैव बहुसुतं च ।
अञ्जाय अत्थं पटियज्जमानो । विज्झातधम्मो सो सुत्तं लभेधाति ॥ ८ ॥

नावासुत्तं निर्दिष्टं ।

१ सु०, म०-छियेने. २ सु०, म०-तन्नूपायञ्ज्जू. ३ म०-मत्तामा. ४ सु०-
धम्मसुत्तं, नावासुत्तं इति वि.

21

[९ किंसीलसुत्त.]

- 324 किंसीलो कि समाचारो कानि कम्मानी ब्रूह्य ।
नरो सम्मा निविट्टस्स उत्तमत्य च पापुणे ॥ १ ॥
- 325 ब्रह्मापचार्यो अनुसुय्यको सिया । कालञ्जू चअस्स गहून् दस्सनाय ।
धम्मिं कथ एरयित सणञ्जू । सुणेय्य सक्कच्च सुम सितानि ॥ २ ॥
- 326 कालेन गच्छे गहून् सकास । धम निरक्त्वा निवातपुत्ति ।
अत्थ धम्म समयम ब्रह्मचरिय । अनुसरे चेव समाचरे च ॥ ३ ॥
- 327 धम्माराभो धम्मरतो । धम्मे ठितो धम्माविनिच्छयञ्जू ।
नेवाचरे धम्मसन्दोसवाद । तच्छेहि नीयेष सुभासितेहि ॥ ४ ॥
- 328 हस्सा जप्प परिदेव पदोस । मायाकत्त कुहन गिद्धिमान ।
सारम्मकक्कस्सकसावमुच्छ । हित्वा चर वीतमदो ठितत्तो ॥ ५ ॥
- 329 विज्जातसारानि सुभासितानि । सुत च विज्जात समाधिसार ।
न तस्स पञ्चा च सुत च बद्धति । या सालभो होत्तिनरो पमत्तो ॥ ६ ॥
- 330 धम्मे च ये अरियपवेदिते रता । अनुत्तरा ते वचसा मनसा कम्मना च ।
ते सन्ति सोरच्च ममाधि सण्ठिता । सुतस्स पञ्चाय च सारमज्झगूति ॥ ७ ॥
- किंसीलसुत्त निद्वित ।

१ म०-वद्द पचाया २ रा०, सी०-गहून्

- 324a=P V II 91a cf J 389a=12a किं सीले किं समाचारो
325d=J 592a=Mcua III 373 4 शुण तो सत्त च सुभासितानि
327a=Dhp 364a=Thag 1032a=Mcua III 497 4a 327b
cf Mbb II 67aa धम्मं नियतो धमसुतो महात्मा ।
330a cf Dhp 79c+d अरियपादिन धम्मे सदा रम ते पण्डितो ।
330a+b+c=J 490a+b+c 331a+b cf J 311a+b उहे ह चोरं किं सेसि को
अथो सुप्पिन्न त । J 454a+b P V II 61a+b उ.हि कण्ह किं सत्ति
को अथो सुप्पिन्न ने ।

22

[१०. उट्टानसुक्तं.]

- 331 उट्टहय निसीदय को अत्थो सुपितेन वो ।
आतुरानं हि का निरा सहविद्वान रुषतं ॥ १ ॥
- 332 उट्टहय निसीदय दृक्कह सिम्पय सन्तिषा ।
मा वो पमते विञ्जाय (मञ्जराजा) अमोहयित्थ यसानुगे ॥ २ ॥
- 333 याय देवा मनुस्सा च सिता तिहान्ते अत्थिका ।
तरथेतं विसत्तिकं खणो वे मा उपच्चगा ।
खणातीता हि सोचन्ति निरयम्हि समापिता ॥ ३ ॥
- 334 पमादो रजो पमादो पमादानुपतितो रजो ।
अणमादेन विञ्जाय अन्वहे सत्तमत्तनोऽति ॥ ४ ॥
उट्टानसुक्तं निद्रित ।

23

[११ राहुलसुक्तं]

- 335 काच्चि अभिण्हसवासा नावजानासि पाण्डित ।
उक्काधारो मनुस्सान काच्चि अपचितो मया ॥ १ ॥
- 336 नाह अभिण्हसवासा अवजानामि पाण्डित ।
उक्काधारो मनुस्सान निच्च अपचितो मया ॥ २ ॥
वत्थगार्हा ।
- 337 पंचकामगुणे हित्वा वियरूपे मनोरमे ।
सद्दाम परा निक्कम्म दुक्खम्सन्तकरो भव ॥ ३ ॥

१ सी०-पमादा २ म० Omits

331 of 9 IX 2 41 (I 198)

उट्टेहि भिक्खु किं सेति को च धो सन्निन ते ।

आतुरास्त हि का निदा सहविद्वान रुषतो ॥

333^d f = A VLI 29 G^{ab}d (IV 228) Di p ^{dis} = Thag 1005^d /
403^{bd} Thag 6^{bd} 334 of Thag 404 331^d = 392^d

335^c of Mvu I. 220 1^{ab} = 23 II 3b उत्ताधारे नरपक्ष्माय ।

337 = Thag 195

- 335 मित्ते भजस्सु कल्याणे पन्ते च सयनासने ।
विवित्तं अप्पनिग्घोसं मत्तञ्चू होहि भोजने ॥ ४ ॥
- 339 श्रीवरे पिण्डपाते च पञ्चथे सयनासने ।
एतेसु तण्हं माकासि मा लोके पुनरागमि ॥ ५ ॥
- 340 सवुतो पातिमोपत्तास्मिं इन्द्रियेसु च पचसु ।
सत्ति कायगतास्यत्थु निब्बिदावहुलो भव ॥ ६ ॥
- 341 निमित्तं परिवज्जेहि सुभ रागूपसहितं ।
असुभाय चित्त भावेहि एरुग्ग सुसमाहितं ॥ ७ ॥
- 342 अनिमित्तं च भावेहि मानानुसयमुज्जह ।
ततो मानाभिसमया उपसन्ने चरिस्सतीति ॥ ८ ॥
- इत्थ सुद भगवा आयस्मन्न राहुल इमाहि गाथाहि अमिण्ह ओवदतीति ।
राहुलसुत्तं निद्वित ।

24.

[१२ वगीससुत्तं.]†

एव मे सुत । एक समय भगवा आठविय विहरति अग्गाल्लवे चेतिथे ।
१ सो पन समयेन आयस्मतो वगीसस्स उपज्झायो निमोषकप्पो नाम
तो अग्गाल्लवे चेतिथे अचिरपरिनिव्वुतो होति । अय सो आयस्मतो
गीसस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एव चेतसो परिवित्तो उदपादि—
रेनिव्वुतो तु सो मे उपज्झायो उदाहु नो परिनिव्वुतोऽति । अथ
ो आयस्मा वगीसो सायण्हसमय पटिसल्लाना बुद्धितो येन भगवा

१ सी०-पत्थ म०-पत्थ

- 338 cf Thag 213c DhP 370* 338c=Thag 377c=Mal 371
338b+d cf DhP 18 c+d यत्तञ्चुता च भर्त्सि पन्त च सयनासने 1\ Ud 6- d
338d cf Thag 583c+d सवुता पातिमोपत्तास्मिं मनञ्चू चरिस्स भोजने ।
340c+d-342=Thag 1224c+d-1226=S VIII 4 61c+d+3+1 (1.188)
341 cf ज० म० P 28 341d+342a cf Thag 103a+b अनिमित्तं च भावपि
एरुग्गा सुसमाहितं ।
342b cf Thag 80d मानानुसयमुज्जह
† Comp Thag 1263-1278

तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्सो एकमन्तं निशीदि । एकमन्तं निमित्तो सो आयस्मा वंगीसो भगवन्तं एतदवोच—इध मय्हं भन्ते रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परित्रितक्खो उदपादि—परिनिब्बुतो नु सो मे उपज्झायो, उवाहु नो परिनिब्बुतोऽति । अथ सो आयस्मा वंगीसो उट्ठायासना एकंसं च्चिवां कत्वा येन भगवा तेनऽअलिं पणामत्वा मगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

- 343 पुच्छामं सत्थारं अनोमपउअं । दिट्ठेव चम्मे यो विचिकिच्छानं छेत्तां ।
अग्गाळवे कालमकासि भिक्खु । जातो यसस्सी अभिनिब्बुतत्तो ॥ १ ॥
- 344 निमोधकप्पो इति तत्स नामं । तथा कर्तं भगवा ब्रह्मणस्स ।
सो तं नमस्सं अचौरं मुत्थपेक्खो । आरद्धविरियो दब्बहधम्मदस्सी ॥ २ ॥
- 345 तं सावकं सक्क मयंसपि रुब्बे । अउज्जातुमिच्छाम समन्तचक्खु ।
समवट्ठिता नो सक्काय सोता । तुवं नो सत्था त्वं अनुत्तरोऽसि ॥ ३ ॥
- 346 छिन्नेव नो विचिकिच्छं ब्रूहि मेऽतं । परिनिब्बुतं वेदय भूरिपिअ ।
मज्जेऽथ नो भास समन्तचक्खु । सक्कोऽथ देवानं सहस्सनेत्तो ॥ ४ ॥
- 347 ये केचि गन्था इध मोहमग्गा । अउज्जाणपस्सा विचिकिच्छठाना ।
तथागतं पत्वा न ते भवन्ति । चक्खुं हि एतं परमं नरानं ॥ ५ ॥
- 348 नो ये हि जातु पुरिसो किलेसे । वातो यथा अग्गधन विहाने ।
तमोऽयस्स निवुतो सन्नलोको । न जोतिमन्तोऽपि नरा तपेयुं ॥ ६ ॥
- 349 धीरां च पज्जोतकरा भवन्ति । तं तं अहं धीरं तथेव मउअं ।
विपस्सिर्नं जानमुर्धंगमम्ह । परिसासु नो आधिकरोहि कप्पं ॥ ७ ॥
- 350 रिप्यं गिरं परय वग्गु वग्गुं । हंसोऽर्व पग्गम्ह सणिं निक्कूजं ।
विन्दुस्सरेन सुविकप्पितेन । सन्नेऽथ ते उज्जुगत्ता सुणोम ॥ ८ ॥

१ उ १३-३५४-अ० ग० १२६३-१२७८. २ म०-उत्तरा. ३ सी०-अचरी. ४ सी०, म०-धीराऽथ. ५ म०-य. ६ वृ०, ०-वीर. ७ सी०-जानमुपागमम्ह. ८ रो०-इमाऽथ. ९ म०-सणिक निक्कि.

- 351 पहीनेजातिमरणं असेसं । निग्गहघोनें वदेस्तामि घम्मं ।
न कामकारो हि पुथुज्जनानं । संसेव्यकारो च तथागतानं ॥ ९ ॥
- 352 संपन्नवेव्याकरणं तवेदं । समुज्जपेअस्स समुग्गहीतं ।
अयमज्जली पच्छिमो सुप्पणामितो । मा मोहयी जानमनोमपज्ज ॥ १० ॥
- 353 परोवरं अरियधम्मं विदित्वा । मा मोहयी जानमनोमभिरिय ।
वारिं यथा घम्मनि घम्मतत्तो । वाचाअमिकंस्तामि सुत्तं पवस्तां ॥ ११ ॥
- 354 यदत्थिकं बह्वचरियं अचरि । कप्पायनो कच्चिअस्स तं अमोघं ।
निव्वायि सो अनुपादिसेसो । यथा विमुत्तो अहु तं सुणोम ॥ १२ ॥
- 355 अच्छेच्छि तण्हं इध नामरूपे (इति मग्गवा) । कण्हस्स सोतं दीधरत्तानुसयितं
अतारि जातिमरणं असेसं । इच्चअवी भग्वा पंचसेट्ठो ॥ १३ ॥
- 356 एस सुत्वा पसीदामि वचो ते इसिसत्तम ।
अमोघं किर मे पुढं न मं वखेसि ब्राह्मणो ॥ १४ ॥
- 357 यथावादी तथाकारी अहु बुद्धस्स सावको ।
अच्छिदा मच्चुनो जालं ततं मायाविनो बल्लहं ॥ १५ ॥
- 358 अइसं भग्वा अदिं उपादानस्स कप्पियो ।
अब्भगा वत कप्पायनो मच्चुयेध्वं सुवुत्तरंति ॥ १६ ॥
बंगीसमुत्तं निदितं ।

25.

[१३. सम्मापरिव्वाजानियसुत्तं.]

- 359 पुच्छाम मुनिं पट्टपज्जं । तिण्णं पारगतं परिनिव्वुत्तं वित्तं ।
निक्खम्म घरा पनुज्ज कामे । कयं (भिवसु) सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १ ॥

१ म०-पहीन. २ म०-समुज्जपज्जस्स. ३ म०-परोवरं. ४ म०-मुत्तस्स
वरस. ५ म०-मुत्तस्स परसा ति वा. ६ म०, सी०-आहु सउपादिसेसो. ७ म०-
इधमवि. ८ म०-तथा. ९ म०-त तं १० म०-अहसा ११ म०-आदि. १२ म०-
'निमोधकप्पसुत्त'तिअवि.

355a=S. I 2. 10 22b (I 19). 357a=J. 324c Mva I. 177a.
357b of Mva I. 250 20b. अहुत्तुदस्स थावका. 357c+d of J 539a+b
ने ठेत्ता मच्चुनो जलं तल

- ३६० यस्स मंगला समूहता (इति भगवा) । उप्पादा सुप्पिना च लवणणा च ।
सो मंगलदोसविण्णीनो^१ । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ २ ॥
- ३६१ रागं विनयेय मानुसेसु । दिव्वेसु कामेसु चापि भिक्खु ।
अतिकम्म भवं समेच्च धम्मं । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ ३ ॥
- ३६२ विपिट्ठि कत्वा पेसुत्तानि । कोधं कदरियं जहेय्य भिक्खु ।
अनुतोष-विरोष-विप्पहीनो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ ४ ॥
- ३६३ हित्वा पियं च अप्पियं च । अनुपादाय अनिस्तितो कुत्तिञ्चि ।
संयोजनियेहि विमुत्तो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ ५ ॥
- ३६४ न सो उपधीसु सारमेति । आदानेसु विनेय्य छन्दरागं ।
सो अनिस्तितो अनज्जनेय्यो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ ६ ॥
- ३६५ वचसा मनसा च कम्पना च । आविरुद्धो सम्मा विदित्वा धम्मं ।
निब्बाणपदाभिपरययानो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ ७ ॥
- ३६६ यो वन्दति मंति न उज्जमेय्य । अकुट्टोऽपि न सन्धियेष भिक्खु ।
लज्जा परभोजनं न मज्जे । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ ८ ॥
- ३६७ लोभं च मयं च विप्पहाय । विरतो छेदनवन्धना च भिक्खु ।
सो तिण्णकथंको विसहो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ ९ ॥
- ३६८ सारुप्पमक्तो विदित्वा । न च भिक्खु हिंसेय्य कंचिं लोके ।
यथातथियं विदित्वा धम्मं । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १० ॥
- ३६९ यस्सानुसया न सन्ति केचि । मूला अकुसला समूहता से ।
सो निरासयो अनासयानो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ ११ ॥

१ सी०-स मंगलदोसविण्णीनो (भिक्खु), रो०-स मंगलदोसविण्णीनो ।
भिक्खु सम्मा .. २ म०-विपत्तिं पत्तान् ३ सी०, म०-मयं. ४ रो०-छेदनवन्ध-
नातो, सु०-छेदनवन्धनतो. ५ म०- किञ्चि. ६ रो०-अनासयानो, म०-निरासो
अनासितानो.

३६०a-c cf. J. ४७० c, cf. य० ११० ६. ५०. उ० सु० c, १३. ३१०,
उ० सु० १५. ५. डिक्क सरे भौमयन्तनिम्मे सुप्पिणे लवणणवृद्धवत्थुविज्जं ।
अणवियारि सस्सविज्जके विज्जाहिं न जीयति स भिक्खु ।

- ३७० आसवसीणो पहीनमानो । सञ्च रागपथ उपातिवत्तो ।
 दन्तो परिनिव्वुतो ठिततो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १२ ॥
- ३७१ सद्धो सुतवा नियामदस्सी । वग्गगतेसु न वग्गसारि धीरो ।
 लोम दोस धिनेय्य पटिव । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १३ ॥
- ३७२ समुद्धजिनो विवत्तच्छद्दो । धम्मेसु वसी पारगू अनेजो ।
 सखारनिरोधज्जाणकुसलो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १४ ॥
- ३७३ अतीतेसु अनागतेसु चापि । कप्पासीतो अतिच्च सुद्धिपज्जो ।
 सञ्चायतनेहि विप्पमुत्तो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १५ ॥
- ३७४ अज्जाय पद समेच्च धम्म । विवट दिस्वान पहानमासवान ।
 सञ्चूपर्धान परिव्वर्धानो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १६ ॥
- ३७० अद्वा हि भगवा तथेव एत । यो सो एव विहारि दन्तो भिक्खु ।
 सञ्चसयोजनिये च यीतिवत्तो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्याति ॥ १७ ॥
- सम्मापरिव्वज्जनियमुत्त'निष्ठित ।

26

[१४ धम्मिकसुत्त]

एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जैनवने अनाथ विण्ढिकस्स आरामे । अथ सो धम्मिको उपासको पचहि उपासकसतेहि साद्धं येन भगवा तेनुपसकमि उपासकमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो सो धम्मिको उपासको भगवन्त गाथाय अज्झमासि—

- ३७६ पुच्छामि त गोतम भूरिपज्ज । कथकरो सावको साधु होति ।
 यो वा अगारा अनगरमेति । अगारिनो वा पनुपासकासे ॥ १ ॥
- ३७७ तुव हि लोकस्स सदेवकस्स । गति पजानासि परायण च ।
 न चअथि तुल्यो निपुणत्थदस्सी । तुव हि कुद्ध पवर वदन्ति ॥ २ ॥

१ म०—विण्ढच्छद्दो २ रो०—परिभया ३ सु—महासमपमुत्त'निष्ठि

- 378 सव्वं तुवं ज्ञाणमेवेच्च धम्मं । पकासोसि सत्ते अनुकंपमानो ।
विवत्तच्छेदोऽसि समन्तचक्खु । विरोचसि विमलो सव्वलोकं ॥ ३ ॥
- 379 आंगच्छि ते सन्तिके नागराजा । एरावणो नाम जिनोऽति सुत्वा ।
सोऽपि तया मन्तायित्वा अज्झममा । साधूऽति सुत्वान पतीतरूपो ॥ ४ ॥
- 380 राजाऽपि तं वेस्सवणो कुवेरो । उपेति धम्मं परिपुच्छमानो ।
तस्सापि त्वं पुच्छितो ब्रूसि धीर । सो चापि सुत्वान पतीतरूपो ॥ ५ ॥
- 381 ये केचिऽमे तिथिया वादसीला । आजीविका वा यदि वा निगण्ठा ।
पञ्चाय तं नातितरन्ति सन्धे । ठितो वजन्तं विय सीघगामिं ॥ ६ ॥
- 382 ये केचिऽमे ब्राह्मणा वादसीला । बुद्धा चापि ब्राह्मणा सन्ति केचि ।
सन्धे तपि अत्यवद्धा भवन्ति । ये वाऽपि चऽज्जे वादिनो मज्झमाना ॥ ७ ॥
- 383 अयं हि धम्मो निपुणो सुखो चै । भोऽयं तया भग्वा सुप्पबुत्तो ।
तमेव सज्जे सुत्तुसमाना । त्वं नो वद पुच्छितो बुद्धसेट्ठ ॥ ८ ॥
- 384 सन्धेऽपिऽमे भिवस्सवो संनिसिन्ना । उपासका चापि तथेवं सोतु ।
सुणन्तु धम्मं विमलेनानुबुद्धं । सुभासितं यासवस्सेव देवा ॥ ९ ॥
- 385 सुणाथ मे भिवस्सवो सावर्यामि वो । धम्मं धृतं तं च धरार्थं सन्धे ।
इत्थिपयं पब्बाजितानुलोमिकं । सेवेध नं अत्थदसी मुत्तार्मा ॥ १० ॥
- 386 न वे विकाले विचरेय्य भिक्खु । गाम च विण्ढाय चरेय्य काले ।
अकलाचारिं हि सजन्ति संगा । तस्मा विकाले न चरन्ति बुद्धा ॥ ११ ॥

१ म० विवट्ठच्छेदोऽसि, २ सा०-आंगच्छि ३ नो०, म०-सुम्भोऽव. ४
रो०-सन्धे चिमे, ५ म०-तत्थेव, ६ म०-सावयिस्सामि ७ म०-चरथ, ८ म०-
अत्थदस्सो मर्मा, बु०-अत्थदस्सो मुत्तार्मा, ९ म० नो चे, बु०-नो वे

378d cf. J 545¹¹⁶ (VI. 280). साधुनि इत्थान वदन्तकाया ।

cf. Mva III. 225 7a. साधुनि सुत्वान स विपयो ।

384c cf. Mva III. 317. 18. सुणोन्तु धर्मे विमत्तानुवदए ।

Thag. 1239+4b सुणन्ति धम्मं विमत्तं सम्पत्तवद्दुत्तिनं ।

386 cf. Mva III. 328 16-19

न हि विकाले विहरन्ति बुद्धा । काले तु विण्ढाय चरन्ति प्राय ।

विकालाचारिदि वसन्ति संगा । तस्माद्विकाले न चरन्ति बुद्धा ॥

- ३८७ रूपा च सदा च रसा च गंधा । फत्सा च ये संगदयन्ति सत्ते ।
एतेसु धम्मेषु विनेय्य छन्दं । कालेन सो पविसे पातरासं ॥ १२ ॥
- ३८८ पिण्ड च भिक्षु समयेन लब्धा । एको पटिकम्म रहो निसीदे ।
अज्झत्तचिन्ती न मनो बहिद्वा । निच्छारये संगहितसभाओ ॥ १३ ॥
- ३८९ सचेऽपि सो सल्लपे सावकेन । अज्जेन वा केनचि भिक्षुना वा ।
धम्मं पणीते तमुदाहरेय्य । न पेसुणं नेपि परूपवादं ॥ १४ ॥
- ३९० वादं हि एके पटिसेनियन्ति । न ते पसंसाम परितपज्जे ।
ततो ततो ने पसजन्ति संग्गा । चित्तं हि ते नत्थ गमेस्ति दूरे ॥ १५ ॥
- ३९१ पिण्डं विहारं सयनासनं च । आपं च सघाटिरज्जुपवाहनं ।
सुत्त्वान धम्मं सुगतेन देसितं । संसाय सेवे वरपज्जसावको ॥ १६ ॥
- ३९२ तस्मा हि पिण्डे सयनासने च । आपे च सघाटिरज्जुपवाहने ।
एतेसु धम्मेषु अनुपलितो । भिक्षु यथा पोसत्तरे वारिचिन्दु ॥ १७ ॥
- ३९३ गहटुवत्तं पन वो वदामि । यथा करो सावको साधु होति ।
न हेसो लब्धा सपरिग्गहेन । फत्सेतुं यो केवलो भिक्षुधम्मो ॥ १८ ॥
- ३९४ पाण न हाने न च घातयेय्य । न चानुजज्जा हननं परेस ।
सज्जेसु भूतेसु निधाय दण्डं । ये यावता ये च तसन्ति लोके ॥ १९ ॥
- ३९५ ततो अदिन्नं परिवज्जयेय्य । किञ्चि क्वचि सावको बुज्झमानो ।
न हारये हरतं नानुजज्जा । सच्च अदिन्नं परिवज्जयेय्य ॥ २० ॥
- ३९६ अब्रह्मचरियं परिवज्जयेय्य । अगारकासु जलितंऽव विज्झ ।
असंभुगन्तो पन ब्रह्मचरियं । परस्स दारं नातिकमेय्य ॥ २१ ॥
- ३९७ समग्गतो वा परिसग्गतो वा । एकस्स वेक्को न मुत्ता भजेय्य ।
न भासये भणतं नानुजज्जा । सच्च अमृतं परिवज्जयेय्य ॥ २२ ॥
- ३९८ मज्जं च पानं च समाचरेय्य । धम्मं इम रोचये यो गहटु ।
न पायेय्य पिवतं नानुजज्जा । उम्मादन तं इति ने विदित्वा ॥ २३ ॥

१ म०-सद्गयन्ति (१) २ म०-यावित्ते. ३ रो०, पु०-सगहति.
४ सो०-पेसुन. ५ सी०-पेसी. ६ रा०-विपन. म०-विपन.

- 399 मदा हि पापानि करोन्ति बाला । करेन्ति चऽऽजेऽपि जने यमते ।
एतं अपुञ्जायतनं विवज्जये । उम्मादनं मोहनं बालकन्तं ॥ २४ ॥
- 400 पापं न हाने न चादिक्कमाविये । सुसा न मासे न च मज्झपो सिया ।
अग्रहचरिया विरमेय्य मेयुना । रत्तिं न भुंजेय्य विकालमोजनं ॥ २५ ॥
- 401 मालं न धारे' न च गन्धमाचरे । भवे छमायं च' सयेय सन्धते ।
एतं हि अटुंगिकमाहुऽपोसथं । बुद्धेन डवसन्तगुना पकासितं ॥ २६ ॥
- 402 ततो च पक्कसुपवसुपोसथं । चातुदसिं पंचदसिं च अटुमिं ।
पाटिहारियपक्खं च पसन्नमानसो । अटुंगुपेतं सुसमत्तरूपं ॥ २७ ॥
- 403 ततो च पातो उपपुत्त्युपोसथो । अजेन पानेन च भिक्खुसंघं ।
पसन्नाचित्तो अनुमोदमानो । यथारहं संविमजेथ विज्जू ॥ २८ ॥
- 404 धम्मं मातापितरो मरेय्य । पयोजये धम्मिकं सो वणिज्जं ।
एतं गिही वत्तयं अप्यमतो । सयंपमे नाम उपेति देवेऽति ॥ २९ ॥
- धम्मिकसुत्तं निवृत्तं ।

चूलवग्गो वृत्तियो

तस्स वग्गस्स उद्दानं-

रतनं आमगन्धं च हिरं मंगलमुत्तमं । सूचितोमो धम्मचरिया पुन ब्राह्मण धम्मिक ।
नावा च सुत्तं किंसील उद्दानं अथ राहुलो । कप्पो च परिव्वाजो धम्मिको च पुनापरं
सुद्धसेनानि सुत्तानि चूलवग्गोऽति बुद्धति' ।

१ रो०-धारये. २ रो०-५० ३ म०-सयंपमा (१)

४ रो०-हिरं च. ५ सी०-परिव्वाजं च. ६ म०-रतनागन्धो हिरं च मंगलं
सूचितोमेन । कपिलो ब्राह्मणो पि च बालं (१) किंसील उद्दानो । राहुलो पुन कप्पो
च परिव्वाजनिपौ तथा । धम्मिकं च बिहुनाहु चूलवग्गोऽति बुद्धता ति ।

400-401 = cf. A. III. 70. 241+2 = A. VIII. 49. 104+2 (IV. 264)
= A. VIII. 43 71+2 = A. VIII. 45. 61+2 (IV. 261 f) =
Par. Dip. V. 31.

402 cf. A. III. 37 (I. 144).

चातुदसी पंचदसी यां पक्कस्स अटुमी ।

पाटिहारियपक्खं च अटुंगुसमागल ।

अपोसथं उपवसेय्य सो पत्त मादिस्सो नरो ।

[३. महावग्गो.]

27.

[१. पट्वज्जासुत्तं.]*

- १७५ पट्वज्जं कित्तिस्सामि यथा पट्वज्जि चण्डसुमा ।
 यथा धीमंसमानो सो पट्वज्जं समरोचयि ॥ १ ॥
- १०० संबाधोऽयं घरावासो रजस्तायतनं इति ।
 अब्भोकासो च पट्वज्जा इति दिग्घान पट्वज्जि ॥ २ ॥
- ४०७ पट्वज्जित्वान कायेन पापकम्मं विदज्जयि ।
 बन्धीबुद्धरितं हित्वा आजीवं परिसोधयि ॥ ३ ॥
- ४०८ अगमा राजमहं बुद्धो मगधानं गिरिवज्जं ।
 पिण्डाय अभिहारेसि आकिण्णवरलक्षणो ॥ ४ ॥
- ४०९ तमद्दसा बिम्बिसारो पासादस्मिं पतिट्ठितो ।
 विस्वा लक्ष्णसंपन्नो इममर्थं अभासय ॥ ५ ॥
- ४१० इमं भोक्तो निसामेय अभिरूपो ब्रह्म सुचि ।
 चरणेन चैव संपन्नो युगमत्तं च पेक्खसति ॥ ६ ॥
- ४११ ओप्पिक्खत्तचक्रु सतिमा नार्यं नीचकुलमिव ।
 राजदूता विघावन्तु कुहि भिक्खु गमिस्सति ॥ ७ ॥

१ म०-सपाधाय २ म०-ब्रह्मा. ३ म०-राजदूताभिधावन्तु.

* Comp Mvu II 198 f.

४०९a+b cf. Mvu II. 166 ३. प्रवज्जो कीर्त्तयिष्यामि यथा प्रवज्जि चण्डसुमा ।

१०० D. II. ४१ संबाधो घरावासो रजोपथो अब्भोकासो पट्वज्जा ।

४१२ Mvu II 198. ३+४-११+१२.

मत्ता च सो राजपुट्ट पागधानो गिरिवज्जो ।

पिण्डाय (v. l. पिण्डाय) अभिहारेसि आकीर्णवरलक्षण ॥

तमद्दशासि पासादात् भेजियो मगधापिप. ।

प्रसन्नविजो दृष्ट्वा च अयात्यमिदमवधीत् ॥

इमं मयन्तो पश्यन्तु ---- - - - - - ।

आरोहेण च सपत्नं युगमाव च प्रेतति ॥

उत्तिप्रचलमेषापी नार्यं ऊनकुलोदिनो ।

राजदूतावपन्धन्तु कहिं पास उपेयन्ति ॥

- 412 ते वेसिता राजद्वता पिद्धितो अनुबन्धिसुं ।
कुहिं गमिस्सति भिक्खु कत्थ वासो भविस्सति ॥ ८ ॥
- 413 सपदानं चरमानो गुत्तदारो सुसंवुत्तो ।
खिप्पं पत्तं अपूरोसि संपज्जनो पतिस्सतो ॥ ९ ॥
- 414 स पिण्डचारं चरित्वा निक्खम्म नगरा मुनि ।
पण्डवं अमिहारेसि एत्थ वासो भविस्सति ॥ १० ॥
- 415 दिस्वान वासुपगतं सतो दूता उपाविहं ।
एको च दूतो आगन्त्वा राजिनो पटिवेद्वि ॥ ११ ॥
- 416 एस भिक्खु महाराज पण्डवस्स पुरवसतो ।
निसिन्नो व्यग्घसमोऽव सीहोऽव गिरिगम्भरे ॥ १२ ॥
- 417 सुत्वान दूतवचनं भद्धानेन सत्तियो ।
तरमानरूपो निप्प्यासि येन पण्डवपब्बतो ॥ १३ ॥
- 418 स यानमुमिं यायित्वा याना ओरुप्प सत्तियो ।
पतिको उपसकम्म आसज्ज ने उपाविहि ॥ १४ ॥

- 412 cf. *Ibid* ततो न सदिशिता वृत्ता वृत्ततो अनुबन्धिसु ।
गमिष्यति कहिं भिक्षुः कहिं वास उपेक्ष्यति ॥
- 414-416 cf. *Mva*. II. 198. & 13+14-17+18+20.
पिण्डावे चार चरित्वा निष्कम्मे नगरान्मुनिः ।
पण्डव अमिहारेसि अथ वासो भविष्यति ॥
आत्मा च वासोपगतं एको दूतः उपाविहत् ।
अथतो सिमन्तप्रागथ राज्ञा आरोक्ष्ये तदा ॥
एष भिक्षु महाराज पण्डवमिमं प्रस्तनः ।
निष्पन्ना वृत्तमुल्लिखितं वा गिरिदुर्गमि ॥
- 417a cf. *Mva*. IX. 198. 21a. ततो च राजा त्वरमानो,
418 cf. *Mva* II. 198. 8+9+10.
यानतो ओरस्तिवान पदसा उपसकमे ।
सामयणी (v. J. सारणीयं) कथ कथा एकमन्ते उपाविशे ॥
निरय प्रवृत्तो राजा ॥

- 419 निसज्ज राजा सम्मोदि कथ सारणिंय ततो ।
 कथ सो वीतिसारेत्वा इममत्थ अभासथ— ॥ १५ ॥
- 420 युवा च दहरो चासि पठमुप्पत्तिको सुसु ।
 वण्णारोहेन सपन्नो जातिमा विथ सत्तियो ॥ १६ ॥
- 421 सोभयन्तो अनीकग्ग नागसघपुस्सवतो ।
 ववामि भोगे भुजस्सु जाति चऽऽस्ताहि पुत्तिता ॥ १७ ॥
- 422 उज्जु जनपदी राजा हिमवन्तस्स पसातो ।
 धनवित्थेन सपन्नो कोसलेसु निकेतिनो ॥ १८ ॥
- 423 आदिच्चो नाम गोत्तेन साकियो नाम जातिया ।
 तम्हा कुला पञ्चजितो (ऽम्हि राज्ञे) न कामे अभिपत्थय ॥ १९ ॥
- 424 कामेत्वादीनव दिस्वा नेऽस्सम्म ददु लेमतो ।
 पधानाय गमिस्सामि एत्थ मे हज्जति मनोऽति ॥ २० ॥
- पञ्चज्यासुत निद्रित ।

१ रो०—सारणिंय २ सा०—पठमुप्पत्तिया ३ सा०—जानपदी ४ म०—
 आदिचो ५ म०—साकियो ६ न०—Omitted

- 419d of Mvu II 199 10b वासित्थ अण्डवापनि ।
 420a+b of J 538^{a+b} युवा च दहरो चासि पठमुप्पत्तिया सुसु ।
 421a+b = Mvu II 199 1^a ववामि भोगे भुजस्सु जाति चारयाहि पुत्तिता ।
 422 cf Mvu II 199 14+15
 विजजनपदी राजा हिमवन्तस्स पाथत ।
 धनवीर्येण सपन्नो कोसलेसु निवासिनो ॥

bid 16+17

- आदित्वा नाम गोत्रेण साकियो नाम जातिय ।
 ततो कुला प्रजितोऽह न कामे अभिपत्थय ।
 , ibid 18^a प्रधानाय गमिस्सामि ०6a+b ० नेऽस्सम्म ददुलेमतो ।
 424a+b = Thag 458a+b = 1 bag

- २९ दुग्गो मग्गो पधानाय दुक्करो दुरमिसंभवो ।
इमा गाथा भणं मारो अट्ठा बुद्धस्स सन्तिके ॥ ५ ॥
- ३० ते तथावादिने मारं भगवा एतद्वन्वि ।
प्रमत्तबन्धु पापिम येनत्येन इहागतो ॥ ६ ॥
- ३१ अणुमत्तेनऽपि पुञ्जेन अत्थो मय्हं न विज्जति ।
येसं च अत्थो पुञ्जानं ते मारो वत्तुमहरति ॥ ७ ॥
- ३२ अत्थि सत्त्वा तत्तो विरियं पञ्जा च मम विज्जति ।
एवं मे पहितत्तेऽपि किं जीवमनुपुच्छेसि ॥ ८ ॥

१ सी०-एतद्वन्वि. २ म०-तपो. ३ म०-जीवमनुपुच्छय.

429 cf. Mvu I. 238 13+14.

दूर आत्ता महाणस्य दुक्करं दुरमिसंभूण ।
इमं वाचं मणे मारो बोधिसत्त्वस्य सन्तिके ।
L. V. XVIII. (261. 14+15).
दु खं मारी महाणस्य दुक्करं चित्तिप्रवृत्तिं ।
इमे वाचं तदा मारो बोधिसत्त्वमयावसीत् ॥

80 cf. Mvu. II. 238. 15+16.

त तथा इदानीं मार बोधिसत्त्वोऽप्यभाषत ।
ब्रह्मबन्धु पापिमं नाहं पुण्यार्थिको इहागत ॥

ibid. 405. 18+19.

तथावादिनं च मार बोधिसत्त्वोऽप्यभाषति ।
प्रमत्तबन्धु पापिमं कस्य अर्थं इहागत ॥

L. V. XVIII. 9.

त तथावादिनं मार बोधिसत्त्वस्ततोऽब्रवीत् ।
प्रमत्तबन्धो पापीयस्वेनार्थेन त्वमागत ॥

Mvu II. 238 17+18.

अणुमात्रे पुण्ये अर्थो मय्हं न विद्यते ।
येषां तु अर्थो पुण्येहि कथं ताम्मारं न पदेसि ॥

L. V. XVIII. 9.

अणुमात्रं हि मे पुण्येतर्यो मारं न विद्यते ।
अर्थो येषां तु पुण्येन तानेव वत्तुमहरसि ॥

44 cf. Mvu. II. 239. 9.

अस्ति च्छन्दो च वीर्यं च प्रज्ञा च मम विद्यते ।

L. V. XVIII. 14.

अस्ति एतन् तथा वीर्यं प्रज्ञाऽपि मम विद्यते ।

- 433 नदीनमपि सोतानि अथ वातो विसोसये ।
किं च मे पहितस्स लोहितं नूपसुस्सये ॥ ९ ॥
- 434 लोहिते सुस्समानस्मि पित्तं सेम्हं च सुस्सति ।
मसेसु सीयमानेषु भिग्यो चित्तं पसीदति ।
भिग्या सति च पञ्जा च समाधिं मम तिष्ठति ॥ १० ॥
- 435 तस्स मेऽथ विहरतो पत्तसुत्तमवेदन ।
कामे नापेयसते चित्तं पत्तं सत्तस्सं सुद्धतं ॥ ११ ॥
- 436 कामा ते पट्ठा सेना दुत्तिया अरतिं पुञ्जाति ।
तत्तिया सुत्तिपासा ते चतुर्थी तण्हा एवुच्चति ॥ १२ ॥

१ सी०, म० - किंवि २ म - सट्ठस्स

433 of Mva II 239 1+3

नदीनामपि शोभाति अथ वातोऽथ शोषयेत् ।
किं मम प्रहितायस्स शोभितं नोपशोषये ।

L V XVIII¹¹

लोतास्त्वपि नदीनां हि वायुरेव विशेषयेत् ।
किं पुनः शोषयेत् कामे शोभितं प्रहितात्मनाम् ॥

434 of Mva II 239 3+5+6

शरीरं उपगृह्णन्ति पिच्छं शब्धं च वानजम् ।
मांसेहि लीगमाणेहि भुगो चित्तं पसीदति ।
सुदो ह्युति च धीर्यं च समाधिं चारतिहति ।

L V XVIII¹² (262 3-5)

शोभिते तु विग्राह्ये वे गतो मांसे विगृह्णन्ति ।
मांसिदुः सीयमाणस्तु शूयश्चित्तं पसीदति ।
भूमन्तदं च धीर्यं च समाधिश्चारतिहते ।

435 of Mva II 239 7+8

तस्य चैव विहरतो प्राप्तस्य उत्तमं पदम् ।
नायमव शनं कार्यं वरस्य सत्त्वस्य सुद्धताय ।

L V XVIII¹³ (262 6+7)

तस्यैव मे विहृतो प्राप्तस्योत्तमचैतनाम् ।
चित्तं नापेक्षते कार्यं वरस्य सत्त्वस्य सुद्धताम् ॥

436 = N = IV¹⁴ 90 etc of Mva II 240 3+4

कामा ते वचना सेना द्वितीया आरतिं पुञ्जनि ।
द्वितीया सुत्तिपासा च चतुर्थी वृज्जा पुञ्जनि ॥ (च १ प्रवृत्तनि)

L V XVIII¹⁴ (262 14+15)

कामालो मयमा सेना द्वितीया आरतिस्वया ।
द्वितीया सुत्तिपासा ते वृज्जा सेना चतुर्थिका ॥

- 437 पञ्चमं धीनमिद्धं ते छट्ठा भीरुपनुच्चति ।
 सप्तमी विचिकिच्छा तं मक्सो थंभो ते अट्ठमो ॥ १३ ॥
 438 लाभो सिलोको सक्कारो मिच्छालद्धो च यो यसो ।
 यो चत्तान समुक्कंसे परे च अवजानति ॥ १४ ॥
 39 एसा नमुच्चि ते वेना कण्हस्तामिप्पहारिणी ।
 न त असुरो जिनाति जेतवा च लभते सुखं ॥ १५ ॥
 140 एस मुञ्जं परिहरे धिरत्थु इय जीवितं ।
 संगामे मे मतं सेय्यो ये चे जीवे पराजितो ॥ १६ ॥

१ रो०-१ हारणी.

437=N= IV¹⁸ (90)=Nc VII¹⁸ (107) of Mvu II 240 5+6.

पञ्चमा सप्तममिद्धं ते वट्ठी भीरु प्रनुच्चति ।

सप्तमी विचिकिच्छा ते मायार्थो भोति अट्ठमा ॥

L V. XVIII¹⁸. (262. 16+17.)

पञ्चमी सप्तममिद्धं ते मय वट्ठी निरुच्यते ।

सप्तमी विचिकिच्छा ते कौघप्रसौ तयाट्ठमी ॥

438a=J 477^a, 438 of L V. XVIII¹⁸ (262 16+19.)

लोभस्योको च संस्कारो मिच्छालब्धं च ययसा ।

आत्मानं यश्च उक्कर्विच्च ते अवसरे पराज ॥

438a+b of. Mvu. II 240. 7.

लोभो नि भीको संस्कारो मिच्छालब्धो च यो यसो ॥

438c+d=132a+b. 439 of Mvu. II 240. 8a+10.

एसा नमुच्चि ते वेना

न तामसुरो जिनाति जेतवा च लभते सुखं ।

L V. XVIII¹⁸ a+b+16a+b. (262. 20+12.)

एसा हि नमुचे वेना कण्हस्तामिप्पहारिणी ।

नाशतो जायते सेना जित्वा वेना न मन्थते ॥

440a Gobhila II 10 37.

त्रि प्रदक्षिणां मुज्जमेखलां परिहरन् ।

Katy. Śr II 2. 7. 1.

मुज्जमेखलेण विहता परिहरति ।

Śat Br III. 2. 1 10. अथ मेखलां परिहर ने ।

13 मुज्जमेखलान्मस्ता भवति, 14 ती परिहरते ।

of L V XVIII¹⁸ (262 10+12.)

वर मुत्थु माणहरो धिग्गाम्भं नोपजीवितम् ।

संगमि मरण भयो यश्च जीवित्पराजित ॥

440a+b Mvu II 230 12

एवो सज्जो माणहरो धिग्गाम्भं नो च जीवितम् ।

- 441 पगाद्धा एत्थ न दिस्सन्ति एके समणब्राह्मणा ।
ते च मग्गं न जानन्ति येन गच्छन्ति सुच्चता ॥ १७ ॥
- 442 समन्ता षजिर्नि दिस्वा गुचं मारं सवाहनं ।
पुद्दाय पुञ्जगच्छामि मा मे ठाना अचावयि ॥ १८ ॥
- 443 ये तेऽतं नयसहन्ति सेनं लोको सदेवको ।
ते ते षड्जाय गच्छामि आमं षत्तंऽव अस्मनो ॥ १९ ॥
- 444 वसिं कत्वा न संकप्पं सतिं च सुप्पातिट्ठितं ।
रुद्धा रुद्धं विचरिस्सं सावके विनयं पुण्ण ॥ २० ॥
- 445 ते अप्यमत्ता पहित्ता मम सासनकारका ।
अकामस्स ते गमिस्सन्ति यत्थ गन्त्वा न सोचरे ॥ २१ ॥

१ शी०-अनुना.

440d = Thsg. 194c+d.

441a+b cf. Mva. II. 240. 9.

प्रगाढा अत्र दृश्यन्ते एके भगवत्प्राह्मणाः ।

L. V. XVIII¹⁰c+d, (282. 21.)

अत्रापिगाढा दृश्यन्ते एते भगवत्प्राह्मणाः ।

441c+d cf. J. 494¹⁰c+d.

ते मग्गं पटिपज्जिस्सं येन गच्छन्ति सुच्चता ।

442 cf. Mva. II. 239. 18+240. 1.

पुद्दा नयपिनो सेनां सज्जद्धां वत्सुत्तपज्जाय ।

पुद्दाय षजिर्निद्वयामि माहं ठानाय उपाविसे ।

443 cf. L. V. XVIII¹¹, (282. 22+283. 1.)

या ते सेना पययि लोके एनं उदियके ।

मेत्सयामि षज्जया तां ते आमपारं इमाप्पुना ।

c+d. Mva. II. 240. 11. तां प्रताय ते मेत्सयामि आमपारं व अप्पुना ।

444 cf. Mva. II. 240. 12-13.

वशीकृतित्वा न ते शस्त्रं कृत्वा सूपत्थिनां सृतिं ।

आलम्बणीयां विहरन्तो विनेर्य आपकाप्पि तु ॥

L. V. XVIII¹², (283. 2+3.)

सृतिं सूपत्थिनां कृत्वा दातां चैव सभाविताय ।

संप्रजानं धरिष्णामि किं करिष्णसि पुमेते ॥

445 c+d, cf. Mva. II. 240. 15. गंसाणि ते अकामस्य वरं वुत्तसे निरुपरि ।

- 446 सत्त वस्सानि भगवन्तं अनुवन्धि पदापदं ।
 ओतारं नाधिगच्छिस्सं सम्बुद्धस्स सतीमतो ॥ २२ ॥
- 447 मेद्वण्णं ऽन पासाणं वायसो अनुपासिगां ।
 अपेत्य सुदु विन्देम अपि अस्सादना सिया ॥ २३ ॥
- 448 अलद्धा तत्थ अस्सादं वायसेत्तो अपकमि ।
 काको ऽथ सेलमासेज्ज निच्चिजापेम गोतमं ॥ २४ ॥
- 449 तस्स सौकपरेतस्स धीणा कच्छा अभस्सथ ।
 ततो सौ दुम्मनो यक्खो तत्थेवन्तरधाययाति ॥ २५ ॥
- पधानसुत्तं निद्धितं ।

29.

[३. सुभासितसुत्तं].

ए३ मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावस्थियं विहरति जेतवने ... पे०
 ... भगवा एतद्वोच—चतूहि भिक्खवे अंगेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति,
 न दुब्भासिता, अनवज्जा च अननुवज्जां च विडङ्गुनं । कतमेहि चतूहि । इध
 भिक्खवे भिक्खु सुभासितं येव भासति नो दुब्भासितं, धम्म येन भासति नो
 अधम्मं, पियं येव भासति नो अब्बियं, सच्चं येव भासति नो आलिकं । इमेहि सौ
 भिक्खवे चतूहि अंगेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, नो दुब्भासिता,
 अनवज्जा च अननुवज्जां च विडङ्गुनं ऽति ।

इदमवोच भगवा, इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतद्वोच सत्था—

१ म०—सत्तवस्स. २ म०—अनुरायगा. ३ सी०—मेलमावज्ज
 सं. नि. I. 124^b. 127¹⁷. गोतमा । ५ म०—अनुपवज्जा ।

446b cf Mvu III 294^{10b}. अनुपद्धा पदे पदे ।
 446d cf Mvu I 205 18^b संबुद्धस्य भीमता ।
 447-448 =^c IV 3-4 10¹⁺³ (I 121.)
 449 =^s IV 3 3 22 (I 122.) cf Mvu II 210 16+17.
 तस्य शोऽपरीतस्य विनासां गच्छिउ उच्छिनि ।
 तां दुर्गमो यत्ता नदीमान्तरहायिया ॥
 449c+d = M 30^{1c+d} = Thag 22^{1c+d}

- 450 सुभासितं उत्तममाहु सन्तो । धम्मं भणे नाधम्मं तं दुतियं ।
 पियं भणे नापियं तं ततियं । सच्चं भणे नालिकं तं चतुत्थं ॥ १ ॥
 अथ सो आयस्मा वंगीसो उट्ठयासना एकंसं चीवरं कत्वा येन
 भगवा , तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच—पटिगाति मे सुगताति ।
 पटिभातु तं वंगीसाति भगवा अवोच । अथ सो आयस्मा वंगीसो भगवन्तं
 सम्मुखा सारुप्पाहि गाथाहि अभित्यवि—
 451 तमेव भासं भासेय्य यायत्तानं न तापये ।
 परे च न विहिंसेय्य सा वे वाचा सुभासिता ॥ २ ॥
 452 पियवाचमेव भासेय्य या वाचा पटिनन्दिता ।
 ये अनादाय पापानि परेसं भासते पियं ॥ ३ ॥
 453 सच्चं वे अमता वाचा एस धम्मो सनन्तनो ।
 सच्चे अत्थे च धम्मे च आहु सन्तो पतिट्ठिता ॥ ४ ॥
 454 यं बुद्धो भासती वाचं खेमं निज्जाणपत्तिया ।
 बुयस्सस्तन्ताकिरियाय सा वे वाचानमुत्तमा ॥ ५ ॥
 सुभासितमुत्तं निट्ठितं ।

30.

[४. सुन्दरिकभारद्वाजसुत्तं.]

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा कोसलेसु विहरति सुन्दरिकाय नादिया
 तीरे । तेन सो पन समयेन सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो सुन्दरिकाय नादिया
 तीरे अग्निं जुहति, अग्निहुत्तं परिचरति । अथ सो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो
 अग्निं जुहत्वा अग्निहुत्तं परिचरित्वा, उट्ठयासना समन्ता चतुर्दिशा अनुविलो-
 कोसि—को नु सो इमं हव्यसेसं भुञ्जेय्याति । अहसा सो सुन्दरिकभारद्वाजो
 ब्राह्मणो भगवन्तं अविदूरे अज्जतरास्मिं रुक्खमूले सरीसं पारुपत्तं निसिन्नं,
 दिस्वान वामेन हत्येन हव्यसेसं गहेत्वा, दाविसणेन हत्येन कमण्डलुं गहेत्वा,
 १ म०—भासति २ बु०—पुरासमुत्त. ३ म०—हव्यं.

450=8. VIII 5 6.

Oomp. सत्यं वृथात् पियं वृथात् । न वृथात् सत्यपियम् ।

पियं च नाद्वयं वृथात् । एष धर्मं सनातन ॥

451-454=8 VIII. 5. 9-12.

452-454 Thag. 1228 of J. 54011-2

(VI. 412) भासन्तु मुट्ठका वाचा या वाचा पटिनन्दिता ।

451-54=Thag 1229-1230

येन भगवा तेनुपसंकमि । अथ सो भगवा सुन्दरिकभारद्वाजस माह्वणस
पदसदेन सीधं चिररि । अथ सो सुन्दरिकभारद्वाजो माह्वणो, मुण्हो अयं मयं,
मुण्हको अयं मयंइति, ततोऽथ पुन निवर्त्तितुकामो अहोसि । अथ सो
सुन्दरिकभारद्वाजस्स माह्वणस्स एतदहोसि—मुण्हाइवि हि इधेकञ्चे माह्वणा
भवन्ति, यन्नुनाहं उपसंकमित्वा जातिं पुच्छेय्यंइति । अथ सो सुन्दरिक-
भारद्वाजो माह्वणो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं एतदगोच-
रिअधो भवंइति । अथ सो भगवा सुन्दरिकभारद्वाजं माह्वण गाथाहि
अज्झमासि—

455 न माह्वणो नोऽहि न राजपुत्तो । न वेस्सायनो उदं कोचि नोऽहि ।
गोत्तं परिज्जाय पुथुज्जनान । अकिंचनो मन्त चरामि लोके ॥ १ ॥

456 संघाटिवासी अगहो चरामि । निवुत्तकेसो अभिनिच्युतसो ।
अलिप्पमानो इध माणवेहि । अकल्लं मे (माह्वण) पुच्छसि गोत्तपइहं ॥ २ ॥

57 पुच्छन्ति वे भो माह्वणा माह्वणेहि । सह माह्वणो नो भवंइति ।
माह्वणो चे त्वं ब्रूसि मे च ब्रूसि अमाह्वणं ।
ते सावित्तिं पुच्छामि तिपदं चतुर्वीसतस्सरं ॥ ३ ॥

158 किं निरिस्ता इसयो मनुजा रत्तिया माह्वणा । देवतानं यज्जमकप्पयिंसु
पुथु ॥ ४ ॥ लोके ।

यदन्तगू वेदगू यज्जकाले । यस्साहुतिं लभे तस्सिज्जेइति भूमि ॥ ५ ॥

459 अद्धा हि तस्स हुतभिज्जे (ति माह्वणो) । थं तादिसं वेदगू अइसाम ।
तुम्हादिसानं हि अइसमेन । अज्जो जनो मुज्जति पूज्जासं ॥ ५ ॥

460 तस्मातिह त्वं माह्वण अत्थेन । अत्थिको उपसंकम्म पुच्छ ।
सन्तं विधुमं अनिधं निरासं । अप्पेविध अभिविन्दे सुमेधं ॥ ६ ॥

१ म०—नुद. २ सं०, रो०, पु०—अगिहो. ३ म०—अकल. ४ रो०—पुत्तिउ.

458a+b=1013c+d 456b=1044b=1045b.

459 cf B N 479 cf S VII 1.9 10

अद्धा स केइ सइत मय विदं । थं लउत्तं वेदगू अइसामि ।
तुम्हादिसानं हि अइसमेन । अज्जो जना मुज्जति पूज्जासं ॥

401 यज्जे रताहं (भो गोतम) यज्जं विट्ठकामो ।

नाहं पजानामि अनुसासतु मं भवं । यत्थ द्रुतं इज्जते ब्रूहि मे तं ॥ ७ ॥
तेन हि त्वं ब्राह्मण ओदहस्सु सोतं धम्मं ते वेसिस्सामि—

402 मा जाति पुच्छ चरण च पुच्छ । कट्ठा हवे जायति जातवेदो ।

नीचा कुलीनोऽपि मुनी धितीमा । आजानियो होति हिरिनिसेधो ॥ ८ ॥

403 सच्चेन दन्तो वमसा उपेतो । वेदन्तगू कुसितनल्लचरियो ।

कालेन तान्हि हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ९ ॥

404 ये कामे हित्वा अगहा चरन्ति । सुसञ्जतत्ता तसरंऽव उज्जु ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १० ॥

405 ये धीतरागा सुसमाहितान्द्रिया । चन्दोऽव राहुगहणा पमुत्ता ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ११ ॥

406 असज्जमाना विचरन्ति लोके । सदा सता हित्वा ममायितानि ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १२ ॥

407 यो कामे हित्वा अभिभुज्य चारी । यो वेदि जातिमरणस्स अन्तं ।

परिनिब्बुतो उवकरहदोऽव सीतो । तथागतो अरहति पूरळास ॥ १३ ॥

408 समो समेहि विसमेहि दूरे । तथागतो होति अनन्तपञ्ञो ।

अनूपालितो इध वा हुं वा । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ १४ ॥

409 यस्मि न माया वसती न मानो । यो धीतलोभो अममो निरासो ।

पनुण्णकोधो अभिनिब्बुतत्तो । यो ब्राह्मणो सोकमलं अहासि ।

तथागतो अहरति पूरळासं ॥ १५ ॥

१ रो०-प्रणिहा २ रो०-तो

402-403 = S VII 1 9, 91+2 a+b

413c+d = 103c+d 464-465 = 497-498

465a+b cf J 2, (पच्छु=) 2c+d

430a+b cf 414 cf 169a d. of Ud III 6. cf. Mvu III 418 13-16.

यस्मि न माया वसति न मान । यो धीतरागो अविषो निरासो ।
प्रनुण्णकोधो अभिनिब्बुतात्ता । यो ब्राह्मणो सो भवणो सो भिउ ॥

- 470 निवेसनं यो मनसो अहासि । परिगहा यसस न सन्ति केचि ।
 अनुपादियानो इव वा हुरं वा । तथागतो अरहति पूर्यासं ॥ १६ ॥
- 471 समाहितो यो उदतारि ओषं । धम्मं चऽआसि वग्माय दिट्ठिया ।
 रीणासबो अन्तिमवेहधारी । तथागतो अरहति पूर्यासं ॥ १७ ॥
- 472 मवासाय यसस वची ररा च । विधुरिता अत्यगता न सन्ति ।
 स वेदगू सवग्धि विप्पमुत्तो । तथागतो अरहति पूर्यासं ॥ १८ ॥
- 473 संगतिगो यसस न सन्ति संग । यो मानसत्तेसु अमानसतो ।
 दुररं परिऽआय सत्तेनवत्थुं । तथागतो अरहति पूर्यासं ॥ १९ ॥
- 474 आसं अन्तिस्साय विवेकदस्सी । परवेदियं दिट्ठिमुत्तातिरनो ।
 आरम्मणा यसस न सन्ति केचि । तथागतो अरहति पूर्यासं ॥ २० ॥
- 475 परोवरा यसस समेच्च धम्मा । विधुरिता अत्यगता न सन्ति ।
 सत्तो उपादानराथे विमुत्तो । तथागतो अरहति पूर्यासं ॥ २१ ॥
- 476 संयोजनं जातिसयन्तदस्सी । बोऽवानुदि रागयं असेसं ।
 सुद्धो निदोसो विमलो अकाथो । तथागतो अरहति पूर्यासं ॥ २२ ॥
- 477 यो अत्तनाऽनानं नानुपस्सनि । समाहितो उन्नगतो डितसो ।
 स धं अनेजो अरिलो अकंसो । तथागतो अरहति पूर्यासं ॥ २३ ॥
- 478 मोहन्तरा यसस न सन्ति केचि । सत्तेसु धम्मेसु च आजदस्मी ।
 सरारं च अन्तिमं धारेति । पत्तो च सम्बोधिमनुत्तर सिवे ।
 पनावता यस्सत्तस मुद्धि । तथागतो अरहति पूर्यासं ॥ २४ ॥
- 479 हुतं च मय्हं हुतमथु सच्चं । यं तादियं वेदगुणं अलत्तयं ।
 वग्मा हि सवित पटिगण्ठातु मे भग्वा । मुअनु मे भग्वा पूर्यासं ॥ २५ ॥

१ सी०-अकामो.

470c=Dhp 20. 472b=S XXXVI. 6. 12°. (IV. 210.) A.
 VIII 5. 212. (IV. 237.)
 471a+b=A. IV. 5. 212-b. 472c cf. VV. 81, 472° cf. 877a, 878°.
 470L 461 cf S VII. 1 9. 10°+11°+2. (I 185).
 ५७३ धं योपना मादस्मी मयं ।

- 480 गाथाभिगीतं मे अभोजनेष्यं । संपरसतं ब्राह्मण नेस धम्मो ।
गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा । धम्मे सति ब्राह्मण वुत्तिरेसा ॥ २६ ॥
- 481 अञ्जेन च केवलिनं महेसिं । स्त्रीणासर्वं कुक्कुच्चूपसन्तं ।
अञ्जेन पानेन उपट्टहस्सु । खेतं हि तं पुञ्जपेक्खस्स होति ॥ २७ ॥
- 482 साधाहं भगवा तथा विजञ्चं । यो दम्वित्थं शुंजेप्य मादिसस्स ।
यं यञ्जकाले परियेसमानो । पप्पुप्य तव सासनं ॥ २८ ॥
- 483 सारम्भा यस्स विगता चित्तं यस्स अनाविलं ।
विप्पमुत्तो च कामेहि धीनं यस्स पनूदितं ॥ २९ ॥
- 484 सीमन्तानं विनेन्तारं जातिमरणकोविदं ।
मुनिं मोनेप्पसंपन्नं तादिसं यञ्जमागतं ॥ ३० ॥
- 485 भकुटिं विनयित्वान पंजलिका नमस्सथ ।
पूजेथ अन्नपानेन एवं इज्झन्ति इविसणा ॥ ३१ ॥
- 486 बुद्धो भवं अरहति पुरट्ठासं । पुञ्जस्सेत्तमनुत्तरं ।
आयोगो सम्बलोकस्स । भोतो दिअं महप्फलेऽति ॥ ३२ ॥

अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच—अभिकन्तं भो गोतम...पे०...अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि, धम्मं च मिप्पसुसंपं च । लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्यं उपसंपदंऽति । अलत्थ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो...पे०...अरहतं अहोसीति ।

सुन्दरिकभारद्वाजमुत्तं निदित्तं ।

480-481 = 81-82. 484c = A. III. 120c.

485d cf. S. VI. 2.3. 12^{ad}. एवं इज्झन्ति इविसणा.

486b = S XI. 1. 3. 18^{ad} = Thag 1177 = Tbig 287b.

486b+c cf. Thag. 556a+c. 186d cf. 191.

31

[५. माघसुत्तं.]*

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिञ्झकूटे पञ्चते
अथ खो माघो माणवो येन भगवा तेनुपसंक्रमि । उपसंक्रमित्वा भगवता सन्धिं
सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसीन्नो खो माघो माणवो भगवन्तं एतद्वोच—अहं हि भो गोतम दायको
दानपति वदञ्छू याचयोगो, धम्मेन भोगे परियेसामि, धम्मेन भोगे
परियेसित्वा धम्मलब्धेहि भोगेहि धम्मार्धगतेहि एकस्स पि ददामि, द्विजं
पि ददामि, तिण्णं पि ददामि, चतुज्जं पि ददामि, पंचज्जं पि ददामि,
छन्नं पि ददामि, सत्तज्जं पि ददामि, अट्ठज्जं पि ददामि, नवज्जं पि ददामि,
दसज्जं पि ददामि, बीसायऽपि ददामि, तिसायऽपि ददामि, चत्तारीसायऽपि
ददामि, पञ्चासायऽपि ददामि, सतस्सऽपि ददामि, भिच्चोऽपि ददामि;
कच्चाहं भो गोतम एवं ददन्तो एवं यजन्तो बहं पुज्जं पसवामीति । तच्च
त्वं माणव एवं ददन्तो एवं यजन्तो बहं पुज्जं पसवसि । यो खो माणव
दायको दानपति वदञ्छू याचयोगो धम्मेन भोगे परियेसति, धम्मेन भोगे
परियेसित्वा धम्मलब्धेहि भोगेहि धम्मार्धगतेहि एकस्स पि ददाति...पे०...
सतस्स पि ददाति, भिच्चोऽपि ददाति, बहं सो पुज्जं पसवामीति । अथ खो
माघो माणवो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

487 पुच्छामहं भो गोतमं वदञ्छं (इति माघो माणवो) । कासायवासिं अगहं
चरन्ते ।

यो याचयोगो दानपति गहट्ठो । पुज्जत्तिको यजति पुज्जपेक्खो ।
ददं परेसं इध अन्नपानं । कथं हुतं यजमानस्स गुज्जे ॥ १ ॥

488 (यो) याचयोगो दानपति गहट्ठो (माघाति भगवा) । पुज्जत्तिको
यजति पुज्जपेक्खो ।

ददं परेसं इध अन्नपानं । आराधये दक्खिण्ये हि तादि ॥ २ ॥

489 यो याचयोगो दानपति गहट्ठो (इति माणवो) । पुज्जत्तिको यजति
पुज्जपेक्खो ।

ददं परेसं इध अन्नपानं । अनुसाहि मे भगवा दक्खिण्ये ॥ ३ ॥

- 490 ये वे असत्ता विचिरन्ति लोके । अकिञ्चना केवलिनो यतता ।
कालेन तेषु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ४ ॥
- 491 ये सव्वसंयोजनबंधनाच्छिदा । दन्ता विमुत्ता अनिषा निरासा ।
कालेन तेषु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ५ ॥
- 492 ये सव्वसंयोजनविष्णुत्ता । दन्ता विमुत्ता अनिषा निरासा ।
कालेन तेषु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ६ ॥
- 493 रागं च दोसं च पहाय मोहं । सीणासवा बुसितवह्मचरिया ।
कालेन तेषु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ७ ॥
- 494 येषु न माया वसती न मर्म्मो । ये वीतलोभा अममा निरासा ।
कालेन तेषु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ८ ॥
- 495 ये वे न तण्णसु ठेपातिपप्पा । वित्तेय्य ओपं अममा चरन्ति ।
कालेन तेषु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ९ ॥
- 496 येसं तण्हा नत्थि फुहिथि लोके । भवामशय इव वा हुं वा ।
कालेन तेषु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ १० ॥
- 497 ये कामे हित्वा अगहा चरन्ति । सुसज्जतत्ता तसरंज्ज उज्जुं ।
कालेन तेषु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ११ ॥
- 498 ये वीतरागा मुसमाहितिन्द्रिया । चन्दोऽय राहुगहणा वमुत्ता ।
कालेन तेषु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ १२ ॥

१ म०—Add सीणासवा बुसितवह्मचरिया । instead of the second quarter given above.

कालेन तेषु..... ।

२ म०—A fresh stanza begins with this line.

ये वीतलोभा अममा निरासा । सीणासवा बुसितवह्मचरिया ।

कालेन तेषु..... ।

३ रो०—Insert नु after येत्त. ४ रो०—उज्जु. म०—उज्जु.

- 499 समिताविनो वीतरागा अकोपा । येसं गति नत्थि इध विप्पहाय ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १३ ॥
- 500 जहेत्था जातिमरणं असेसं । कथं कथं सन्नमुपातिवत्ता ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १४ ॥
- 501 ये अत्तदीपा विचरन्ति लोके । अकिञ्चना सम्बधि विप्पमुत्ता ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १५ ॥
- 502 ये हेत्थं जानन्ति यथातथा इदं । अयमन्तिमा नत्थि पुनब्भयोति ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १६ ॥
- 503 यो वेवगू हानरतो सतीर्मा । संबोधिपत्तो सरणं बहुलं ।
 कालेन तस्मिं हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १७ ॥
- 504 अद्धा अमोचा मम पुच्छना अहु । अक्खासि मे भगवा ववित्थणेय्ये ।
 त्वं हेत्थ जानासि यथातथा इदं । तथा हि ते विदितो एस्स धम्मो ॥ १८ ॥
- 505 यो याचयोगो दानपति गहट्ठो (इति माघो माणधो) । पुञ्ञत्थिको
 यजति पुञ्ञपेक्खो ।
 इदं परेसं इध अन्नपानं । अक्खाहि मे भगवा यञ्ञसंपदं ॥ १९ ॥
- 506 यनस्सु यजमानो (माघा ति भगवा) । सम्बत्थ च विप्पसादेहि चित्तं ।
 आरम्मणं यजमानस्स यञ्ञं । एत्थ पतिट्ठाय जहाति दोसं ॥ २० ॥
- 507 सो' वीतरागो पविनेय्यं दोसं । मेसं चित्तं भावयं अप्पमाणं ।
 रत्तिं दिवं सततं अप्पमत्तो । सन्ना दिसा करते अप्पमञ्ञं ॥ २१ ॥
- 508 को सुज्झति मुक्कति वज्झति च । केनऽत्तना गच्छति ब्रह्मलोकं ।
 अजानसो मे मुनि बूहि पुट्ठो । भगवा हि मे सक्खि ब्रह्मज्झ दिट्ठो ।
 तुवं हि नो ब्रह्मसमोऽति सच्चं । कथं उप्पज्जाति ब्रह्मलोकं (जुतीर्मा) ॥ २२ ॥

१ सी०-एत्थ २ म०-सतिमा. ३ प०-यञ्ञो. ४ म०-यो. ५ म०-
 स विनेय्य. ६ सी०-जुतिमा, म०-जुतिम.

502 Prose from Dīgha XIV. 1. 29. = M. 123.

अयमन्तिमा जानि नत्थि वव्धि पुनब्भयो.

504 cf. 1052f.

507 a+b of. J. 522a+b cf. Mvu. III 373. 10+11.

सो वीतरागो वविवीतदोषो । मेघाभाषनी भाषये अग्रपक्षे

६०९ यो यजति तिविधं यज्जस्रपदं (माघाति भगवा) । आराधये दाक्षिणेय्ये
हि तादि ।

एवं यजित्वा सम्मा याचयोगो । उप्पज्जति ब्रह्मलोकंइति ब्रूमीति ॥२१॥

एवं धुत्ते माघो माणवो भगवन्तं एतद्वोच-अभिकन्तं मां गोतम-...
पे०... अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतंइति ।

माघसुत्तं निट्ठितं

32.

[१. सभियसुत्तं.]*

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेत्तवने कलन्वक-
निवापे । तेन सो एन समयेन सभियस्स परिब्बाजकस्स पुराणसालोहिताय
देवताय पज्झा उद्दिट्ठा होन्ति-यो ते सभिय समयो वा ब्राह्मणो ॥ इमे
पज्झे पुट्ठो व्याकरोति, तस्स सन्तिके ब्रह्मचरियं चरेय्यासीति । अथ सो
सभियो परिब्बाजको तस्सा देवताय सन्तिके ते पज्झे उग्गहेत्वा, ये ते समण-
बाम्हाणा संविनो गणिनो गणाचरिया आता यत्तास्सिनो तित्थकरा साधु-
सम्मता बहुजनस्स, सेय्यधीदं-पूणो कस्सपो, मक्खालि गोसालो, अजितो
केसकंबली, ककुधो कच्चायनो, संजयो बेल्लद्विपुत्तो, निगण्ठो नातपुत्तो, ते
उपसंक्रमित्वा ते पज्झे पुच्छन्ति । ते सभियेन परिब्बाजकेन पज्झे पुट्ठा न
संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च
सभियं येव परिब्बाजकं पटिपुच्छन्ति । अथ सो सभियस्स परिब्बाज-
कस्स एतद्वोसि-ये सो ते भोन्तो, समणब्राह्मणा संविनो गणिनो
गणाचरिया आता यत्तास्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता बहुजनस्स,
सेय्यधीदं-पूणो कस्सपो...वे०.....निगण्ठो नातपुत्तो, ते मया
पज्झे पुट्ठा न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च
पातुकरोन्ति, अपि च मज्जेवेत्थ पटिपुच्छन्ति; यन्नुनाहं हीनायावत्तित्वा
कामे परिमुत्थेय्यंइति । अथ सो सभियस्स परिब्बाजकस्स एतद्वोसि-अयंइपि

१ सी०, ५०-केसकंबलो २ सी०-ककुधो, ३ म०-बेल्लद्वि, ४ सी०-
पायपुत्तो. ॥०-नाट*.

समणो गोतमो संधी चेव गणी च गणाचरियो च जातो यसस्सी तित्थकरो
 साधुसम्मतो बहुजनस्स; यन्नूनाहं समणं गोतमं उपसंक्रमित्वा इमे पञ्हे
 पुच्छेय्यंति । अथ सो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतद्दहोसि-येऽपि सो
 ते भोन्तो समणब्राह्मणा जिण्णा बुद्धा महत्तका अद्गता वयो अनुपत्ता
 थेरा रत्तञ्जू चिरपञ्जजिता संधिनो गणिनो गणाचरिया ज्ञाता यससिनो
 तित्थकरा साधुसग्गता बहुजनस्स, सेय्ययीदं- पूरणो कस्तपो... पे०...
 निगण्ठो नातपुत्तो, तेऽपि मया पञ्हे पुढा न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च
 दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च मज्जेदेव पट्टिपुच्छन्ति । किं
 पन मे समणो गोतमो इमे पञ्हे पुट्ठो व्याकरिस्सति । समणो हि गोतमो दहरो
 चेव जातिया नवो च पव्वज्जायाति । अथ सो सभियस्स परिव्वाजकस्स एत-
 द्दहोसि-समणो सो दहरोऽति न उज्जातज्जो न परिभोतब्बो । दहरोऽपि चे समणो
 होति, सो होति महिद्धिको महानुभावो, यन्नूनाहं समणं गोतमं उपसं-
 मित्वा इमे पञ्हे पुच्छेय्यंति । अथ सो सभियो परिव्वाजको येन राजगहं
 तेन चारिकं पप्पामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन राजगहं वेळुवनं कल-
 सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निर्सादि । एकमन्तं निसिन्नो
 सो सभियो परिव्वाजको भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

६१० कंखी वेचिकिच्छी आगमं (इति सभियो) । पञ्हे पुच्छितुं अभिकंसमानो ।
 तेसन्तकरो भगवाहि पुट्ठो । अनुपुब्बं अनुपमं व्याकरोहि मे ॥ १ ॥

६११ दूरतो आगतोऽसि सभिया (ति भगवा) । पञ्हे पुच्छितुं अभिकंसमानो ।
 तेसन्तकरो भवामि पुट्ठो । अनुपुब्बं अनुपमं व्याकरोमि ते ॥ २ ॥

१ म०-भवं भवाहि. रो०-भवाहि मे २ म०, रो०-पञ्हे मे पुट्ठो
 अनुपुब्बं.....etc. ३ रो०-ते. म०-तेसमन्त करोमि ते. ४ रो०-पञ्हे मे
 पुट्ठो अनुपुब्बं..... । म०-पञ्हे पुट्ठो अनुपुब्बं... .. ।

६१०=Mvu. III. 394. 16-19.

कक्षाविचिकित्तो आगतोऽस्मि (इति सभिको) । प्रथं पृच्छितुं अभिकंसमानो ।
 ॥स्य सभिकस्य प्रथं एवं पृष्ठं । भगव अनुपूर्वमनुजोममनुसन्धिमनुधमं व्याकरोहि ॥

६११=Mvu. III. 395. 1-4

दूरत सभिका एवं आगतोऽसि । प्रथं प्रथमिहाभिकंसमानो ।
 प्रश्नान्तकरो भवामि तेऽहं । अनुपूर्वमनुजोममनुसन्धिमनुधमं व्याकरोमि ॥

512 पुच्छ मे सभिय पड्हं । यं किंचि मनासिञ्छसि ।

तस्स तस्सेव पड्हस्स । अहं अन्तं करोमि तेऽति ॥ ३ ॥

अथ खो सभियस्स परिव्राजकस्स एतद्दहोसि-अच्छरियं वत भो, अभुतं वत भो, यावताऽहं अञ्जोसु समणब्राह्मणेसु ओकासमत्तंऽपि नालत्थं, तं मे इदं समणेन गोतमेन ओकासकम्मं कत्तंऽति अत्तमनो पमोदितो उद्दमो पीतिसोमनस्सजातो भगवन्तं पड्हं पुच्छि-

513 किं पत्तिनमाहु भिक्खुनं (इति सभियो) । सोरत्तं केन कथं च दन्तमाहु ।

बुद्धोऽति कथं पवुच्चति । पुटो मे भगवा क्क्याकरोहि ॥ ४ ॥

514 पज्जेन कतेन अत्तना (सभियाति भगवा) । पत्तिनिब्बाणगतो वितिण्णकंलो ।

विभवं च भवं च विप्पहाय । वुसितवा सीणपुनम्भवो स भिक्खु ॥ ५ ॥

515 सम्बत्थ उपेक्खको सतीमा । न सो हिंसति किंचि सम्बलोके ।

तिण्णे समणो अनाविलो । उस्सदा यस्स न सन्ति सोरत्तो सो ॥ ६ ॥

516 यास्सिन्द्रियाणि भावितानि । अज्झत्तं बहिद्धा च सम्बलोके ।

निब्बिज्जे इमे परं च लोके । कालं कंसति भावितो स दन्तो ॥ ७ ॥

517 कप्पानि विचेय्य केवलानि । संसारं दुमयं जुत्तपपातं ।

विगतजमनेगणं विसुद्धं । पत्तं जातिक्खयं तमाहु बुद्धं ॥ ८ ॥

१ रो०-सोरत्त. सु०-सूरत्तं । ति वि. २ प०-निट्ठिपज्ज.

513 = Mva. III, 395, 6-9.

किं प्राप्तमाहु भिक्खु (इति सभियो) । सुवतं किं कथं च दान्तमाहु ।

बुद्धो ति कथं पवुच्चति । पुटो मे भगव अज्झत्तं.....क्क्याकरोहि ॥

514 = N° II° (65) = N° II° (24) = Mva. III, 395, 11-14.

पटो न कतेन अत्तना (सभियो हि भगवान्) । पत्तिनिर्वाणगतो विनिर्वाणको ।

विभवं च भवं च विप्पहाय । वसितवान् सीणपुनर्भवो स भिक्खु. ॥

516 cf. Mva. III, 395, 16-19.

सर्वत्र-उपेक्षो स्पृतिमान् । न च सो हिंसति कंचि लोके ।

तीर्णो भ्रमणो जनाविलो । उस्सदा यो न करोति आक्खवत् ॥

516 cf. N^o X^o (226), N^o V^o (55). cf. Nett 170°. Mva. III, 395.

19, 396, 3. वस्येन्द्रियाणि भावितानि । अध्यात्मं च बहिर्षं च लोके ।

निर्विध्य इमे परं च लोके । कालं रसति भावितो स दान्तो ॥

517 cf. Mva. III, 396, 4-7.

कप्पानि विनीर्यैक्यानि । संसारदुःखानि चतुपपातम् ।

विगतमनं विरजं अनेगणं । प्राप्तं जातिक्षयं तमाहु भिक्खु ॥

अथ सो सभियो परिब्बाजको भगवतो भासितं अभिनान्दित्वा
अनुमोदित्वा अत्तमनो पमोदितो उद्गमो पीतिसोमनस्सजातो भगवन्तं उत्तरिं
पइहं पुच्छि—

518 किं पत्तिनमाहुं ब्राह्मणं (इति सभियो) । समणं केन कथं च न्हातंकोऽति ।
नामोऽति कथं प्रवुञ्चति । पुट्ठो मे भगवा ध्याकरोहि ॥ ९ ॥

519 बाहेत्वा सब्बपापानि (सभियाति भगवा) । विमलो साधुसमाहितो ठित्तो ।
ससारमतिञ्च केवली सो । असितो तादि प्रवुञ्चते सं ब्रह्मा ॥ १० ॥

520 समितादि पहाय पुञ्जपापं । विरजो ब्रह्मा इमं परं च लोके ।
जातिमरणं उपातिवत्तो । समणो तादि प्रवुञ्चते तथत्ता ॥ ११ ॥

521 निन्दार्यं सब्बपापकानि । अज्झत्तं बाहिद्धा च सब्बलोके ।
देवमनुस्सेसु कप्पियेगु । कप्प नेति तमाहु न्हातंकोऽति ॥ १२ ॥

522 आमुं न करोति किञ्चि लोके । सज्जसंयोगे विसज्ज बन्धनानि ।
सब्वत्थ न सज्जति विमुत्तो । नामो तादि प्रवुञ्चते तथत्ताति ॥ १३ ॥

१ सी०—नन्हातको. २ सी०—Omitted. पु०—सी० ३ सी०—निन्दहाय,
४ सी०—प्रवुञ्चति.

518=Mvu III. 396 11-18

किं पत्तिनमाहु ब्राह्मण । भगवो किञ्च कथं तद्व्यातकोवि ।

गिज्झो नामो ति कथं प्रवुञ्चति । प्रश्न मे भगव पुट्ठो अत्रार्य..... ध्याकरोहि ॥

519=Nm IV^b (81)=Nc V^a (74)=VI^a (83)=Mvu III. 396 15-18.

बाहेत्वा सर्व पापकानि । विमलो साधुसमाहितो स्थितात्मा । ससारमतिञ्च केवलम् ।

520=Mvu III. 396. 19 397. 2

समितानि प्रहाय पुञ्जपापक । विरतो ज्ञात्वा इमं परं च लोके ।

जातिमरणं उपातिवत्तो । भगवो तादि प्रवुञ्चति तथत्ता ॥

521=Mvu III. 397 3-6.

निन्दार्यं सर्वपापकानि । अज्झात्तं नहिर्घां च सर्वलोके ।

देवमनुष्येहि कल्पिनादि । कप्प नेति पुनर्घातको मे ॥

522 of Nm IX^a (187)=Nc V^a (73)=Nc XVIII^{ab} (277)

=Mvu III 397 7-10

अहं न करोति किञ्चि लोके सर्वयोगेहि विमुञ्च्य बन्धनानि ।

सर्वत्र जनिमित्तो विमुक्तो नामो तादि प्रवुञ्चति तथत्ता ॥

अथ सो सभियो परिव्वजाको...पे०...भगवन्तं उत्तारं पज्झं पुच्छि—

523 कं त्थेत्तज्जिनं वदन्ति बुद्धा (इति सभियो) । कुसलं केन कथं च पण्डितोऽति ।

मुनि नाम कथं पबुञ्चति । पुट्ठो मे भगवा न्याकरोहि ॥ १४ ॥

524 सेत्तानि विचेय्यं केवलानि (सभियाति भगवा) । दिव्वं मानुसकं च ब्रह्मसेत्तं ।

सम्भवेत्तमूलवेधना पमुत्तो । त्थेत्तज्जिनो तादि पबुञ्चते तथत्ता ॥ १५ ॥

525 कोसानि विचेय्य केवलानि । दिव्वं मानुसकं च ब्रह्मकोसं ।

(सम्भ) कोसमूलवेधना पमुत्तो । कुसलो तादि पबुञ्चते तथत्ता ॥ १६ ॥

526 तदुभयांनि विचेय्य पण्डरानि । अज्झत्तं वहिद्धा च मुद्धिपज्जो ।

कर्णेहं सुहं उपातिवत्तो । पण्डितो तादि पबुञ्चते तथत्ता ॥ १७ ॥

527 असत्तं च सत्तं च अत्वा धम्मं । अज्झत्तं च वहिद्धा च सम्भलोके ।

देवमनुस्सेहि पूजितो सो । संघं जालमतिच्च सो मुनीति ॥ १८ ॥

अथ सो सभियो परिव्वजाको...पे०...भगवन्तं उत्तारं पज्झं पुच्छि—

१ मु०—' विजेय्य ' निवि. २ रो०—दिव्वं, ३ रो०, म०—इमपानि, ४ रो०—
कण्ठासुहं, ५०—वण्डसुहं.

523 cf. Mvu. III. 398. 14-17.

सोसो यत्त पुनर्म्म भवति । इति सभियो प्रश्नं पुच्छे सविष् ।

तमे ह्वी नाम कथं प्रमुञ्चति । प्रश्नं मे भगवं पुटो अट्ठपूर्व.....प्याकरोहि ॥

524 cf. Mvu. III. 398. 19-399. 2.

सेत्तानि सपम केवलानि । दिव्यं मानुषं च च ब्रह्म सेत्तम् ।

स सर्वमूलवेधनात् पमुत्तो । सेत्तानि तादि प्रमुञ्चति तथत्ता ॥

525 cf. Mvu. III. 399. 3-6.

कोसानि विचार्य केवलानि । दिव्यं मानुषं च च ब्रह्मकोसम् ।

स सर्वं कोशमन्धनात् पमुत्तो । कुसलो तादि प्रमुञ्चति तथत्ता ॥

526 cf. Mvu. III. 399. 7-10.

विचार्य उभयानि महीणानि । अज्झत्तं वहिर्धं च मुद्धिपज्जम् ।

कर्णसुहं उपातिवत्तो । पण्डितो तादि प्रमुञ्चति तथत्ता ॥

527 cf. = N° II^m (54) = KIII^m (215) = N^o V^m (63)

= Mvu. III. 399. 11-14.

सत्तं च असत्तं च अत्वा धम्मं । अज्झत्तं वहिर्धं च सर्वं लोके ।

देवमनुस्सेहि पूजितो सो । संघमज्झति सो मुनि ॥

६३४ सुत्वा सव्यवधं अभिञ्जाय लोके (समियाति भगवा) । सावज्जानवज्जं
यदत्थि किंचि ।

अभिभुं अकथंकरिं विमुत्त । अनीधं सव्यधिमाहु सोत्थियोऽति ॥ २५ ॥

६३५ हेत्वा आसवानि आलयानि । विद्वा सो न उपेति गम्भसेप्यं ।
सव्वं तिविधं पनुज्ज पंकं । कप्पं नेति तमाहु अरियोऽति ॥ २६ ॥

६३६ यो इध चरणेषु पत्तिपत्तो । कुसलो सव्वदा आजानाति धम्मं ।
सव्वत्थ न सज्जति विमुत्तो । पट्ठिवा यस्स न सन्ति चरणवा सो ॥ २७ ॥

६३७ लुक्खवेपल्लं यदत्थि कम्मं । उद्धं अबो च तिरियं चापि मज्जे ।
परिवज्जयित्वा परिञ्जचारी । मायं मानमथोऽपि लोभकोधं ।
परियन्तमकासि नामरूपं । तं परिञ्चाजकमाहु पत्तिपत्तं ॥ २८ ॥

अथ सो समियो परिञ्चाजको भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा
अनुमोदित्वा अत्तमनो पमोदितो उद्गमो पीतिसोमनस्सजातो उट्ठायसामा
एकसं उत्तरासंगं करित्वा येन भगवा तेनज्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं सम्मुत्ता
सारुप्पाहि गाथाहि अथित्यवि—

१ रो०—अनियं. २ रो०—सेलियं. ३ रो०, सी०—अजानि. ४ म०—विमुत्त-
चित्तो. ५ सी०—दुपत्तं. ६ पु०, म०—परिमाजयित्वा. ७ म०—मागपपं विलोककैयं

634 cf. Mvu. III 399, 21-400, 2.

सुत्वा सर्वधर्ममिहाय । सावयवनवज्जं च सदेवके लोके ।
असमो अयतिप्रहो विशुद्धो । अनिधो नामि तमाहु धोषिधे नि ॥

635 cf. Mvu. III. 400, 3-6.

हेत्वा गालयानि आलयानि । धनानि अनिधो नेति ।
गर्भज्ञाप्यं गन्तो सर्वपापकेहि । आधो नामि पनुज्जनि तपत्ता ॥

636 cf. Mvu. III 400, 7-10.

यो मे चरणेहि पत्तिपत्तो । सव्वक्क ज्ञात्वा उपेत्य सर्वधर्मात् ।
..... । चरणवा नामि प्रयुज्जनि तपत्ता ॥

637 cf. Mvu. III. 400, 11-16.

दुस्सविपाकं यदत्थि निचिद्धं । ऊर्ध्वमथो निर्वक्क सदेवकरिं ।
परिवर्जयित्वा परिञ्जयति । मायं मानं च अवरोरे कोप गेयक्क ।
परियन्तमकासि नामरूपं । तं परिञ्चाजकमाहु पतिपत्ताय ॥

637b cf. 1055b.

- 538 यानि च तीणि यानि च सट्ठि । समणप्पवाद्दसितानि भूरिपञ्च ।
सञ्जयस्वरंसञ्जनिस्सितानि । ओसरणानि विनेय्य ओघतमगा ॥ २९ ॥
- 539 अन्तगूसि पारगूसि दुक्खस्स । अरहाऽसि सम्मासंबुद्धो रीणासथं तं मज्जे ।
जुतिमा मुतिमा पट्ठतपञ्जो । दुक्खस्सन्तकर अतारयि मं ॥ ३० ॥
- 540 थं मे कंसितमज्जासि । विचिकिच्छं मं अतारेसि नमो ते ।
मुनि मोनपथेसु पत्तिपत्तं । अलिठ आदिच्चग्गु सोरतोऽसि ॥ ३१ ॥
- 541 या मे कंसा पुरे आसि तं मे व्याकासि चक्खुमा ।
अद्धा मुनीसि संबुद्धो नत्थि नीवरणा तव ॥ ३२ ॥
- 542 उपायासा च ते सब्बे विद्धस्ता विनलीकता ।
सीतिभूतो दमप्यतो पितिमा सच्चनिकमो ॥ ३३ ॥

१ म०—'निस्सितानि, २ म०—पथपत्तं', ३ सी०—दुक्खस्सन्तकर अतारेसि,
४ म०, सी०—विचिकिच्छा ५ म०—Omitted, ६ म०—पत्तिपत्तं.

538 cf. Thag. 1217 अट्ठहठ्ठिनिस्सितं, cf. Digh. 1st Sutta.

538 cf. Mvu. III. 400. 10-401. 1.

यानि च त्रीणि यानि च सट्ठि । समणप्पवाद्दसितानि भूरिपञ्च ।
सत्तासरसंज्ञानिधितानि । ओसरणानि वीर ओत्तरेसि पारो ॥

539 cf. Mvu. III. 401. 2-5

अन्तगूसि दुक्खस्स पारगो सि धर्माणाम् । सम्बद्ध संबुद्धो सि अनामवो ।
मुनिमाम् पूतिमाम् पट्ठतपहो । दुक्खस्सन्तकरो सु वीतरागो ॥

540+4 cf. Mvu. III. 401. 6+7.

मुनिमोनेयपथेसु माप्तिपत्तौ अत्तिपत्तौ ।
अतुल्य आदित्यग्गु विमुक्तिदो शुभवतो ॥

541 cf. Mvu. III. 401. 10+12

अहं कासितमज्जे ते मे व्याकारि चक्खुमा ।
.....अद्धा मुनि सि संबुद्धो मात्तं नीवरणानि च ॥

541c+d = Ael. 680 (P. 340).

542 cf. Mvu. III. 401. 11.

उपायासा च ते सब्बे विद्धस्ता विनलीकता ।
+ 14 सीतिभूतो दमप्यतो मुनिमाम् सच्चनिकमाम् ।

542b = A. IV. 36. 4th (II. 39). 542d = J. 305th.

- 543 तस्स ते नामनागस्स महावीरस्स भासतो ।
सब्बे देवाऽनुमोदन्ति उभो नारदपब्बता ॥ ३४ ॥
- 544 नमो ते पुरिसाजज्ज नमो ते पुरिसुत्तम ।
सदेवकस्मि लोकस्मि नाथि ते पटिपुग्गलो ॥ ३५ ॥
- 545 तुवं बुद्धो तुवं सत्त्वा तुवं माराभिभूं सुनि ।
तुवं अनुसये छेत्वा तिण्णो सारोसेऽर्म्म वजं ॥ ३६ ॥
- 546 उपधी ते समतिकन्ता आस्रवा ते पदालिता ।
सीहोऽसि अनुपादानो पहीनमयभेरवी ॥ ३७ ॥
- 547 पुण्डरीकं यथा वग्गु तोये न उपलिप्पति ।
एवं पुज्जे च पाये च उभये त्वं न लिप्पसि ।
पादे वीर पसारोहि सभियो वन्दस्ति सत्थुनोऽति ॥ ३८ ॥

१ म०-मायाभिभू. २ सी०, म०-उपधि, ३ म०-उपलिप्पति, ४ म०-
लिप्पसि.

543=Mvu. III. 401. 8+9.

तस्स ते नामनागस्स महावीरस्स भासतो ।

सर्वदेवताऽनुमोदन्ति उभौ नारदपर्वता ।

cf. J. 547010 b+c = 532 b+c

तस्स ते अनुमोदन्ति उभो नारदपर्वता ।

सर्वे देवा अनुमोदन्ति तावत्तिता स-इन्द्रका ।

544a+b=Thag. 629a+b=1084a+b=1170a+b=D. XXXII 11a+b etc.

=A. XI. 10. 4a+b. 545-46=571-72.

547a+b cf. 811a, 812a+b.

cf. ३० XXV 26 जहा वज्रं अहे आर्धवीरसिप्पदवारिणा ।

547b cf. Dh. 401. नारि वीरसत्तरपेज्ज.

547a+b=A. IV. 36. 4a+b. (II. 39.) cf. Mvu III. 320. 21.

पुण्डरीकं यथा पर्व अनेये न मलिप्पते ।

c-f cf. Mvu. III. 401. 13. एव पुज्जे च पाये च उपवस न लिप्पे ।

+16

पार्द वीर पसारोहि सभियो वन्दि शागुनो ॥

cf. Thag. 841a+b. पादे वीर पसारोहि नागा वन्दस्सु सत्थुनो ।

547c+d cf. Dh. 267. पुज्जे च पाय च वाहेत्ता.

,, 412. सोऽप पुज्जे च पाय च उभो भग उपवस ।

cf. S. N. 635.

अथ सो सभियो परिज्जाजको भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भग-
वन्तं एतदवोच—अभिक्कन्तं भो गोतम...पे०...धम्मं च भिम्भुसंघं च, लभेय्याहं
मन्ते भगवतो सन्निकं पच्चज्जं, लभेय्यं उपसंपदंति । यो सो सभिय अज्ज-
तित्थियपुञ्चो इमस्मिं धम्मविनये आकंरति पच्चज्जं, आकंरति उपसंपदं,
सो चत्तारो मासे परिवसति; चतुस्रं मासानं अज्जयेन आरद्धचित्ता भिम्भु पच्चा-
जेन्ति उपसंपादेन्ति भिम्भुभायाय । अपि च मेज्झयं पुगलज्जेमत्तना विदिताति ।
सचे मन्ते अज्जतित्थियपुञ्चो इमस्मिं धम्मविनये आकंरन्ता पच्चज्जं आकं-
रन्ता उपसंपदं चत्तारो मासे परिवसन्ति, चतुस्रं मासानं अज्जयेन आरद्धचित्ता
भिम्भु पच्चाजेन्ति उपसंपादेन्ति भिम्भुभायाय, अहं चत्तारि वस्मानि परिवसि-
स्सामि, चतुस्रं वससानं अज्जयेन आरद्धचित्ता भिम्भु पच्चाजेन्तु उपसंपादेन्तु
भिम्भुभायायाति । अलथ सो सभियो परिज्जाजको भगवतो सन्निकं पच्चज्जं
अलथ उपसंपदं...पे०...अज्जतगो सो पनापरमा सभियो अरहन्
अहोसीति ।

सभियसुत्तं निवृत्त ।

33

[७. सेलसुत्तं.*]

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा अंगुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता
भिम्भुसंघेन सज्झिं अट्ठतेज्जेहि भिम्भुसतेहि येन आपणं माम अंगुत्तरापानं
निगमो तदवसरि । अस्सोसि सो कोणियो जटिलो—समणो सल्लु भो गोतमो
सस्यपुत्तो सस्यकुला पग्गजितो अंगुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिम्भु-
संघेन सज्झिं अट्ठतेज्जेहि भिम्भुसतेहि आपणं अनुप्पत्तो; तं सो पन
भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्सिदशो अज्जुगतो—इतिअपि सो भगवा अरहं
सम्भासंबुद्धो विज्जाचरणसंपन्नो सुगतो लोकविद् अनुनरो पुरिसदम्भसात्तापे
सत्या देव मनुस्सानं बुद्धो भगवा, सो इमं लोकं सदेवकं समारकं समझकं
सत्तमणवात्ताणि पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिज्जा सत्तिउत्तया पवेदेनि; सो धम्मं
देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोत्तानकल्याणं सात्थं सज्जजनं केवट-

परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पक्कासेति, साधुं खो पनं तथा रूपानं अरहत्तं
 वस्सनं होतीति । अथ सो केणियो जटिलो येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपस-
 क्रमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा
 एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्जं खो केणियं जटिलं भगवा धम्मिया कथाय
 सदस्सेसि समादपेसि समुत्तेजोसि संपहसेसि । अथ सो केणियो जटिलो
 भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो संपहसितो भग-
 वन्तं एतद्वोच—अधिवासेतु मे भव गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खु-
 सघेनाति । एव वुत्ते भगवा केणियं जटिलं एतद्वोच—महा खो केणियं भिक्खु-
 सघो अद्भुतेज्जसानि भिक्खुसतानि, त्वं च सो ब्राह्मणेसु अभिषसन्नोऽति । दुतियऽपि
 सो केणियो जटिलो भगवन्तं एतद्वोच—किंचापि भो गोतम महाभिक्खुसंघो
 अद्भुतेज्जसानि भिक्खुसतानि, अहं च ब्राह्मणेसु अभिषसन्नो, अधिवासेतु
 मे भव गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसघेनाति । दुतियऽपि सो भगवा
 केणियं जटिलं एतद्वोच—महा खो केणियं भिक्खुसघो अद्भुतेज्जसानि
 भिक्खुसतानि, त्वं च सो ब्राह्मणेसु अभिषसन्नोऽति । ततियऽपि
 सो केणियो जटिलो भगवन्तं एतद्वोच—किंचापि भो गोतम
 महाभिक्खुसघो अद्भुतेज्जसानि भिक्खुसतानि, अहं च सो ब्राह्मणेसु अभिषसन्ना,
 अधिवासेत्वेन मे भव गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसघेनाति ।
 अधिवासं विदित्वा उट्ठयासना येन सन्नो अस्समो तेनुपसंक्रमि । उपसं-
 क्रमित्वा मितामघे आतिसालोहिते आमन्तेसि—मुणन्तु मे भोऽतो मितामघा
 आतिसालोहिता, समणो मे गोतमो निमन्तितो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खु-
 सघेन, येन मे कायवेय्यावटिं करेय्यायाति । एवं भोऽति सो केणियसंघ
 जटिलस्स मितामघा आतिसालोहिता केणियस्स जटिलस्स पाटिगुत्था अपेक्षे
 उद्धनानि सणन्ति, अपेक्षे कट्टानि फालेन्ति, अपेक्षे माज्जनानि
 पोवन्ति, अपेक्षे उदकमणिं पतिट्ठापेन्ति, अपेक्षे जासनानि
 पट्टापेन्ति, केणियो परं जटिलो सारं येन मण्डनमालं पट्टियादेनि । तेन सा
 पनं समयेन सेट्ठो ब्राह्मणो आरगं पट्टिमनि, निग्गं वेदानं पारगू सतिप्प-
 केत्तुभानं ताकसग्गमेदानं इतिगमयन्तमां पदको वेय्याकरणो लोकायामना-

पुरिसलक्षणेसु अन्वयो तीणि माणवकसत्तानि मन्ते वाचेति । तेन खो पन
 समयेन केणियो जटिलो सेले ब्राह्मणे अभिषसन्नो होति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो
 तीहि माणवकसतेहि परिवुतो जंघाविहारं अनुवंकममानो अनुविचरमानो येन
 केणियस्स जटिलस्स असमो तेनुसंकमि । अइसा खो सेलो ब्राह्मणो केणिय-
 स्समिंये जटिले अप्पेकञ्जे उच्चनानि खणन्ते-पे०-अप्पेकञ्जे आसनानि
 पञ्जापेन्ते, केणियं पन जटिलं सारं येव मण्डलमारुं पटियादेन्तं ।
 दिस्वान केणियं जटिलं एतद्वोच-किन्नु गोतो केणियस्स आबाहो वा
 भविस्सति, विवाहो वा भविस्सति, महायज्जो वा पच्चुपट्टितो, राजा
 वा मागधो सेनियो विविसारो निमन्तितो स्वातनाय सद्धिं बलकायेनाति । न
 मे सेल आबाहो भविस्सति, नऽपि विवाहो भविस्सति, नऽपि राजा मागधो
 सेनियो विविसारो निमन्तितो स्वातनाय सद्धिं बलकायेन, अपि च खो मे
 महायज्जो पच्चुपट्टितो अत्थि । समणो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला
 पब्बजितो अंगुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसंघेन सद्धिं
 अट्टुत्तसेहि भिक्खुसतेहि आपणं अनुप्पत्तो । तं खो पन भवन्तं
 गोतमं...पे०...बुद्धो भगवाऽति । सो मे निमन्तितो स्वातनाय सद्धिं
 भिक्खुसंघेनाति । बुद्धोऽति खो केणिय वदेसि । बुद्धोऽति भो सेल वदामि ।
 बुद्धोऽति भो केणिय वदेसि । बुद्धोऽति भो सेल वदामीति । अथ खो सेलस्स
 ब्राह्मणस्स एतद्वहोसि-पोरोऽपि खो एसो दुत्तभो लोकस्मि यदिदं बुद्धोऽति ।
 आगतानि* खो पन अस्माकं मन्तेसु द्वित्समहापुरिसलक्षणाणि येहि
 समन्नागतस्स महापुरिसस्स द्वेज्व गतियो भवन्ति अनज्जा । सचे अगारं
 अज्झावसति राजा होति चक्रवर्त्ती धम्मिको धम्मराजा त्रातुरन्तो विजिताधी
 जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरत्तनसंभ्रागतो । तस्सिमानि सत्त रत्तनानि भवन्ति,
 सेय्यथीर्दं-चक्ररत्तनं, हत्थिरत्तनं, अस्सरत्तनं, मणिरत्तनं, इत्थिरत्तनं, गहपति-
 रत्तनं, परिणायकरत्तनमेव सत्तमं । परोसहस्सं खो पनस्स पुत्ता भवन्ति सृरा
 वीरंगरूपा परसेनप्पमद्दना । सो इमं पठवि सागरपरियन्तं अद्रण्डेन असत्थेन
 धम्मेन अभिविजिय अज्झावसति । सचे खो पनागारस्मा अनगारियं पब्बजति
 अरहं होति सम्मासंबुद्धो लोके विवत्तच्छद्दो । कहां पन भो केणिय एतरहि
 खो भवं गोतमो विहरति अरहं सम्मासंबुद्धोऽति । एवं वुत्ते केणियो जटिलो

* म०-केणियस्स जटिलस्स असममे. २ म०-विवदच्छद्दो

दविराणे चाहं पगगहेत्वा सेलं ब्राह्मणं एतद्वोच—येन सा भो सेल नीलवन-
राजीति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो तीहि माणवकस्तोहि सद्धिं येन भगवा
तेनुपसंकमि । अथ खो सेलो ब्राह्मणो ते माणवके आमन्तोसि—अपसद्दा
भोन्तो आगच्छन्तु पवे पदं निविसपन्ता, वुरासद्दा हि ते भगवन्तो सीहाऽव
एकच०, यदा चाहं भो समणेन गोतमेन सद्धिं भन्तेय्यं मा मे भोन्तो
अन्तरन्तरा कथं ओपातेथ, कथापरियोसानं मे भवन्तो आगमेन्तूति । अथ
खो सेलो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमिंत्वा भगवतो
सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो खो सेलो ब्राह्मणो, भगवतो काये
द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणानि सम्मोसेसि । अद्दसा खो सेलो ब्राह्मणो
भगवतो काये द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणानि येमुय्येन ठपेत्वा दे; द्द्वीसु महापुरिस-
लक्खणेसु कंखति विचिकिच्छति नाधिमुञ्चति न संपसीदति—कोसोहिते च
वत्थगुप्हे, पहतजिह्वाय च । अथ खो भगवतो एतद्वोसि—पस्सति खो मे
अयं सेलो ब्राह्मणो द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणानि येमुय्येन ठपेत्वा दे; द्द्वीसु
महापुरिसलक्खणेसु कंखति विचिकिच्छति नाधिमुञ्चति न संपसीदति—कोसो-
हिते च वत्थगुप्हे पहतजिह्वाय चाति । अथ खो भगवा तथाकू० इद्धामि-
संखारं अभिसंखासि यथा अद्दस सेलो ब्राह्मणो भगवतो कोसोहितं वत्थगुप्हं ।
अथ खो भगवा जिह्वं निजामेत्वा उभोऽपि कण्णसोतानि अनुमासि पटिमसि,
उभोऽपि नासिकसोतानि अनुमासि पटिमसि, केवलंऽपि नलाटमण्डलं जिह्वाय
छादेसि । अथ खो सेलस्स ब्राह्मणस्स एतद्वोसि—समन्नागतो खो समणो गोतमो
द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणेहि परिपुण्णेहि, नो अपरिपुण्णेहि; नो च खो नं जानामि
धुद्धो व. नो वा । सुत्तं खो पन मेऽनं ब्राह्मणानं धुद्धानं महत्तकानं आचरिय-
पाचरियानं भासमानानं—ये ते भवन्ति अरहन्तो सम्मासंबुद्धा ते सके वण्णे
भउन्नमाने अत्तानं पातुकोन्तीति; यन्ननाहं समणं गोतमं सम्मुसा सारुप्पाहि
गायाहि अभित्यवेय्यंति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो भगवन्तं सम्मुसा सारुप्पाहि
गायाहि अभित्यवि—

६४३ परिपुण्णकायो सुरुचि सुजातो चारुदस्सनो ।

सुवण्णवण्णोऽसि भगवा सुसुक्कदाठोऽसि विरियवा ॥ १ ॥

- 549 नरस्स हि सुजातस्स ये भवन्ति वियंजना ।
 सव्वे ते तव कायस्मिं महापुरिसलक्खणा ॥ २ ॥
- 550 पसज्जेनेत्तो सुमुखो ब्रह्मा उज्जु पतापवा ।
 मज्जे समणसंपस्स आविच्चोऽव विरोचसि ॥ ३ ॥
- 551 कल्याणवस्सनो गियस्सु कंचनसन्निभत्तयो ।
 किं ते समणभावेन एवं उत्तमवणिज्जो ॥ ४ ॥
- 552 राजा अरहसि भवितुं चकवत्ती रथेसभो ।
 चातुरन्तो विजितावी जम्बुसण्डस्स इस्सरो ॥ ५ ॥
- 553 सत्तिया भोजराजानो अनुयुत्ता भवन्ति ते ।
 राजाभिराजा मनुजिन्दो रज्जं कारेहि मोतम ॥ ६ ॥
- 554 राजाऽहमस्मि सेला (ति भगवा) धम्मराजा अनुत्तरो ।
 धम्मेन चकं वत्तेमि चकं अप्पतिवत्तिर्यं ॥ ७ ॥
- 555 संबुद्धो पट्टिजानासि (इति सेलो ब्राह्मणो) धम्मराजा अनुत्तरो ।
 धम्मेन चकं वत्तेमि इति भासासि गोतम ॥ ८ ॥
- 556 को नु सेनापति भोतो सावको सत्थुदन्वयो ।
 को ते इमं अनुवत्तेति धम्मचकं पवत्तितं ॥ ९ ॥
- 557 मया पवत्तितं चकं (सेला ति भगवा) धम्मचकं अनुत्तरं ।
 सारिपुत्तो अनुवत्तेति अनुजातो तद्यागत्तं ॥ १० ॥
- 558 अभिञ्जेत्यं अभिञ्जातं भावेतव्वं च भावितं ।
 पहातव्वं पहीमि मे तस्मा बुद्धोऽस्मि ब्राह्मण ॥ ११ ॥
- 559 विनयस्सु मयि कंसं अधिमुअस्सु ब्राह्मण ।
 इल्लमं दस्सनं होति संबुद्धानं अभिण्हसो ॥ १२ ॥

१ म०—जम्बुसण्डस्स. २ म०—सत्थुदन्वयो. थे० गा०—सत्थुरन्वयो.

३ म०—पवात्तिर्य. ५ रो०—मयी.

549d=1000b, 1001b. 550a+b=B. XII^{a+b}.

552d=A. VII. 58. 11^{ab} (IV. 90).

554 cf. Mll 183=184¹.

558 cf. Mvu. III. 327. 2+3.

अभिज्ञेयं अभिज्ञातं सद्धकृत्यं च भावयति ।

पहातव्वं पहीमि मे तस्मादहं उपकं जिनो ॥

559c cf. Mvu II 104. 14^a. सायु खो वरानं योमि ।

560 येसं वे दुल्लभो लोके पातुभावो अभिण्हसो ।

सोऽहं ब्राह्मण संबुद्धो सल्लकत्तो अनुत्तरो ॥ १३ ॥

561 ब्रह्मभूतो अतितुल्लो मारसेनप्पमद्दो ।

सञ्चामित्ते वसी कत्वा मोद्दामि अकुतोमयो ॥ १४ ॥

562 इमं भोन्तो निसामेय यथा भासति चत्थमा ।

सल्लकत्तो महावीरो सीहोऽव नदति वने ॥ १५ ॥

563 ब्रह्मभूतं अतितुलं मारसेनप्पमद्दं ।

को विस्वा नप्पसीदेदय अपि कण्हामिजातिको ॥ १६ ॥

564 यो मं इच्छति अन्वेतु यो वा निच्छति गच्छतु ।

इधाई पब्बजिस्सामि वरपञ्जस्स सन्तिके ॥ १७ ॥

565 एतं चे रुच्छति भोतो सम्मासंबुद्धसासनं ।

मयंऽपि पब्बजिस्साम वरपब्बजस्स सन्तिके ॥ १८ ॥

566 ब्राह्मणा तिसत्ता इमे वाचन्ति पंजलीकता ।

ब्रह्मचरियं चरिस्साम भगवा तव सन्तिके ॥ १९ ॥

567 स्वादत्तातं ब्रह्मचरियं (सेला ति भगवा) संदिट्ठिकमकांलिकं ।

यत्थ अमोघा पब्बज्जा अप्पमत्तस्स सिक्सतोऽति ॥ २० ॥

अलत्थ खो सेलो ब्राह्मणो सपरिसो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं अलत्थ
उपसंपदं । अथ खो केणियो जटिलो तस्सा रत्तिया अञ्चयेन सके आस्समे
पणीतं स्वादनीयं भोजनियं पट्टियादपेत्वा भगवतो कालं आरोचापेसि-कालो
भो गोतम, निट्ठितं भत्तंऽति । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन केणियस्स जटिलस्स आस्समो तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा
पञ्चते आसने निसीदि सत्थिं भिस्सुसंभेन । अथ खो केणियो जट्टियो बुद्ध-
पमुत्तं भिक्सुसंभं पणीतेन सावनीयेन भोजनीयेन सहत्वा संतप्पोसि संपवारेसि ।

१ रो०, सी०-यो.

560* cf. 998*. 561* J. 226*.

562d=1015d=M. I. 188. 7. सिद्धो वा नत्ते वन ।

563*cf 4 cf A. VII 58, 11*+f, (IV. 90.)

को इत्था नप्पमीदय अपि कण्हामिजातिको ।

564 Dip XIV. 69c+d. सञ्चयेऽन पब्बजिस्साम वरपब्बजस्स सन्तिके ।

अथ खो केणियो जटिलो भगवन्तं भुत्ताविं ओनीतपत्तपाणिं अञ्जतरं नीचं
आसन्नं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो केणियं जटिलं
भगवा इमाहि गाथाहि अनुमोदि—

५०८ अग्निहुत्तमुत्वा यञ्ज्वा सावित्री छन्दसो मुत्वं ।

राजा मुखं मनुस्सन्नं नदीनं सागरो मुत्वं ॥ २१ ॥

५०९ नयखत्तानं मुत्वं चन्द्रो आदिच्चो तपत्तं मुत्वं ।

पुञ्जं आकंखमानानं संपो वे यजतं मुत्वंति ॥ २२ ॥

अथ खो भगवा केणियं जटिलं इमाहि गाथाहि अनुमोदित्वा उट्ठाप
आसन्ना पक्कामि । अथ खो आयस्मा सेलो सपरिसो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो
आत्तापी पहत्तसो विहरन्तो न चिरस्सेव यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारम्मा
अनगारियं एव्वजन्ति तदनुत्तरं ब्रह्मचरियपरियोसानं त्रिट्ठेव धम्मे सयं
अभिञ्ज्वा सच्छिक्त्वा उपसंपज्ज विहासि, खीणा जाति, वुत्तितं ब्रह्मचरियं,
कत्तं करणीयं, नापरं इत्थत्तायाति अब्भञ्ज्वासि । अञ्जतरो च खो पनायस्मा
सेलो सपरिसो अरहतं अहोसि । अथ खो आयस्मा सेलो सपारसो येन
भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा एकंस्सं चीवरं कत्वा येन भगवा तेन
ऽज्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं गाथाहि अज्जभासि—

५७० यं तं सरणमागमम इतो अट्ठमि चक्खुमं ।

सत्तरत्तेन भगवा वन्तम्ह तव सासने ॥ २३ ॥

५७१ तुवं बुद्धो तुवं सत्था तुवं माराभिभू मुनि ।

तुवं अनुसये छेत्वा तिण्णो तारेसिऽयं पज्ज ॥ २४ ॥

५७२ उपधि ते समतिकन्ता आसवा ते पदाळिता ।

सीहोऽसि अनुपादानो पहीनमयभेरवो ॥ २५ ॥

१ रो०. सी०—चक्खुमा.

५०८ cf. उ० XXV. 16-17. महावग्ग. VI. 35. 8 of Mbh. उद्योग० २९. १९.
अग्निहोत्रफला वेदा । ५०९ cf. Bh. G. 1021. ज्योतिर्व तपि(कुमान्)

२ क्षत्राणां अस्त्रं शस्त्रं ।

५७०-५७३ = Thag 838-841.

cf. नक्खत्ताणं सद्धं चम्पे [उ० XXV. 10.]

५७१-५७२ = ५४५-४६

५७१ L. V. V. 72

573 भियञ्चो तिसता इमे तिट्ठन्ति पञ्जलीकता ।

पादे वीर पसारहि नागा वन्दन्तु सत्थुनोऽति ॥ २६ ॥

सेलसुत्तं निद्धितं ।

34.

[८. सल्लसुत्तं.]

574 अनिमित्तमनञ्जातं मञ्चानं इध जीवितं ।

कसिरं च परितं च तं च दुस्सेन संञ्जुतं ॥ १ ॥

575 न हि सो उपल्लमो अत्थि येन जाता न मिय्यर ।

जरंऽपि पत्वा मरणं एवंधम्मा हि पाणिनो ॥ २ ॥

576 फलानमिध पक्कानं पातो पपतनां मयं ।

एवं जातानं मञ्चानं निञ्चं मरणतो भयं ॥ ३ ॥

577 यथाऽपि कुम्भकारस्स कता मत्तिकभाजना ।

सब्बे भेदनपरियन्ता एवं मञ्चान जीवितं ॥ ४ ॥

578 दहरा च महन्ता च ये बाला ये च पण्डिता ।

सब्बे मच्चुवसं यान्ति सब्बे मच्चुपरायणा ॥ ५ ॥

१ म०-संपुत्त. २ म०-पतनतो. ५०-पपततो.

573b cf. Mvu. I. 303. 8b. तिट्ठन्ति प्राञ्जलीकता । cf. J. 538² a+b.

574b-d cf. J. 458² b-d.अणं मञ्चान जीवितं ।

कसिरं च परितं च तं च दुस्सेन संजुतं ॥

Under L¹ a+b. दृश्यं हस्यं च तदपि दुस्खान्ति ।

575d cf. Thag 553^{c+d}. जाता जाता मस्तीध एवं धम्मा हि पाणिनो ।

J. 543² b=83b एव धम्मा हि पाणिनो ।

576-581b=Nm. VI. 33b 17 (113 f.) 576=J. 461^{a+d}=538¹¹⁷.

576-77=V. M. VIII. Sinh. ed. P. 173 cf. Rām O. II. 1057.

यथा फलाना पक्कानां नाभ्यन पतनादयम् ।

एव नश्य जातस्य नान्यत्र मरणादयम् ॥

576-577 also in Chinese Dharmapada, Nanjio Nr. 1439 (Auesaki

a a O.) 577=Nm VI¹¹. (113 f)

578=Nm VI¹¹. (114) J. 461^a.

दहरा च दि दुद्धा च ये बाला ये च पण्डिता ।

अङ्गा येन दडिदा च सब्बे मच्चुपरायणा ॥

- ४७० तेसं मच्छुरेतानं गच्छन् परलोह्यतो ।
न पिता तायते पुत्रं आति या पन आतके ॥ ६ ॥
- ४७० पेक्षरतं येव आतोर्न यस्स लालरतं पुष्टु ।
एहमेको च मयानं गो वज्जे विव निव्यति ॥ ७ ॥
- ४७१ एवमभाहतो लोको मच्छुना च जराय च ।
तस्मा धीरा न सोचन्ति विदित्वा लोकपरिपायं ॥ ८ ॥
- ४७२ यस्त मगं न जालासि आगतस्स मनस्स या ।
उभो अन्ते असंपसं निरव पन्दिवाति ॥ ९ ॥
- ४७३ परिदेवयमानो वे कंभिदरं उद्वज्जे ।
सम्मूहो हिंसमत्तानं कयिर येनं विवरतगो ॥ १० ॥
- ४७४ न हि रुण्णेनं सोकेन सन्ति पयोति येतसो ।
मिद्वस्सुप्पज्जेने दुक्खं सरोरं उपद्वज्जति ॥ ११ ॥
- ४७५ कियो विवण्णो भवति हिंसमत्तानमत्तना ।
न तेन पेता पालेन्ति निरत्ता परिदेवना ॥ १२ ॥
- ४७६ सोकमप्पज्जहं जन्तु मिद्वो दुक्खं निगच्छति ।
अनुत्पुनज्जो कालकं सोकस्स वसमग्गू ॥ १३ ॥
- ४७७ अज्जेअवि पस्स गमिने यया कम्मूगे नो ।
मच्छुनो वसमागम्म कन्दने पिब पागिनो ॥ १४ ॥

१ म०-वजो. २ म०-किंचिद्व. ३ सी०-रत्तेन

४७० +d cf. सुव० I 1 1 ६.

पित सोम रेया येव सम्भवेय न ताग्द ।

४७०=N=VI¹⁰ (114) ४७०=N=VI¹⁰ a4.

४७१+a=N=VI 17c+e. (114).=Thag. 4६८+a.

मच्छुनाऽभाहतो लोको जराय परिपिनो

cf. Mbh XII, 175³ (३३३०.) +b. दृष्ट्वा मच्छुनो लोको जराय परिपिनि

४७२ Comp Bhag. Gita २, २३.

अयत्काङ्क्षि भुवनि व्यक्रमयानि वरन ।

अयत्कविधनान्नेर तव का पारदेवना ॥

४७२+a=Thig. 1२७+a ४७३=J. 4६१r.

४७५=J. 4६१.

- 588 येन येन हि मज्झन्ति ततो तं होति अज्जथा ।
 एतादिसो विनामावो पस्स लोक्कस्स परियायं ॥ १५ ॥
- 589 अरि चे वस्ससतं जवि भिप्पो वा पन मानवो ।
 आतिसंघा विना होति जहाति इध जीवितं ॥ १६ ॥
- 590 तस्मा अरहतो सुत्वा विनेय्य परिविवितं ।
 पेत्तं कालकत्तं दिस्सा न सो लब्भा मया इति ॥ १७ ॥
- 591 यथा सरणमादित्तं वारिणा परिनिब्बये ।
 एवंऽपि धीरो सम्पज्जो पंडितो कुसरो नरो ।
 खिम्पमुप्यतितं सोकं वातो तूक्खं घंसये ॥ १८ ॥
- 592 परिवेवं पजप्पं च दोमनस्सं च अत्तनो ।
 अत्तनो सुसमेसानो अज्जेहे सल्लमत्तनो ॥ १९ ॥
- 593 अब्बुद्धसल्लो असितो सन्ति पप्पुप्प चेतसो ।
 सम्मसोक्कं अतिकन्तो असोको होति निन्नुतोऽति ॥ २० ॥
 सल्लमुत्तं निदितं ।

35.

[९. वासेट्टसुत्तं. *]

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा इच्छानंगळे विहरति इच्छानंगलवनसण्डे ।
 तेन सो पन समयेन संबुला अभिज्जाता अभिज्जाता माद्दणमहासाळा
 इच्छानंगळे पटिवसन्ति, सेप्पयीद्दं-वंकी माद्दणो, तारुक्को माद्दणो,
 पोषसरसाति माद्दणो, जानुस्सोणे माद्दणो, सोवेय्यवद्दणो, अज्जे य
 अभिज्जाता अभिज्जाता माद्दणमहासाळा । अयं सो वासेट्टभारद्वाजानं

१ म०, मी०-परिनिवृत्तो. २ म०-अप्पुहे. ३ रो०-इच्छानंगले. ४ रो०,
 म०-जानुस्सोणि.

588=Ud. III. 10+4. देव हि मज्झन्ति ततो तं होति अज्जथा ।

591=J. 461'. यथा सारो अहिलं कणिमा इतिवन्धे ।

एवंऽपि धीरो सम्पज्जो पंडितो कुसरो नरो ।

खिम्पमुप्यतितं सोकं वातो तूक्खं घंसये ॥

593=Udv. XXX. 39d. एतस्मिन् सम्पज्जो विद्वान् ।

* Comp. for text and transl. Alwis's Paddhet Nivāso,
 P. 103; also म० वि० पृ० १८. (IL 198)

माणवानं जंघाविहारं अनुचंक्रममानानं अनुविचरमानानं अयमन्तरा कथा
उद्वादि-कथं भो ब्राह्मणो होतीति । भारद्वाजो माणवो एवमाह-यतो खो
उमतो मुजातो होति मातितो च पितितो च संसुद्गहणिको, याव सत्तमा
पितामहयुगा अकित्तो अनुपक्कट्टो जातिवादेन, एतावता खो ब्राह्मणो
होतीति । वासेट्टो माणवो एवमाह-यतो खो भो सीलवा च होति वर्तसंपन्नो
च, एतावता खो ब्राह्मणो होतीति । नेय खो असकिल भारद्वाजो माणवो
वासेट्टं माणवं सज्जपेत्तुं, न पन असकिल वासेट्टो माणवो भारद्वाजं माणवं
च सज्जपेत्तुं । अथ खो वासेट्टो माणवो भारद्वाजं माणवं आमन्तेसि-अयं
रो भारद्वाज समणो गोतमो सस्यपुत्तो सक्ककुला पब्बजितो इच्छानंगले
वेहरति इच्छानंगलवनसण्ढे, तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसड्ढो
अब्भुग्गतो...पे०...सुद्धो भगवाऽति; आयाम भो भारद्वाज, येन समणो गोतमो
तेनुपसंक्रमित्ताम, उपसकमित्वा समणं गोतमं एतमत्थं पुच्छिस्साम, यथा
नो समणो गोतमो व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामाति । एवं भोऽति खो
भारद्वाजो माणवो वासेट्टस्स माणवस्स पच्चस्सोसि । अय खो वासेट्टभारद्वाजा
माणवा येन भगवा तेनुपसकमिंसु, उपसकमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदिस्सुं,
सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसिद्धिं ।
एकमन्तं निसिद्धो खो वासेट्टो माणवो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि-

594 अनुज्जातपटिज्जाता तेविज्जा मयमस्सुभो ।

अहं पीक्खरसातिस्स तारुवत्तस्सार्यं माणवो ॥ १ ॥

595 तेविज्जानं यद्वत्तातं तत्र केवलिनोऽस्मसे ।

पदकस्मा वेध्याकरणा जपे आचरियसादिता ॥ २ ॥

596 तेसं नो जातिवादस्मिं विवादो अत्थि गोतम ।

जातिया ब्राह्मणो होति भारद्वाजोऽति भासति ।

अहं च कम्मणे भूमि एवं जानाहि चस्सु ॥ ३ ॥

597 ते न सक्कोम सज्जपेत्तुं अज्जमज्जं मयं उभो ।

भगवन्तं पुटुमागम्म संबुद्धं इति विस्तुतं ॥ ४ ॥

१ म०-अनुपक्कट्टो. २ मी०-वत्तससज्जो. ३ मी०-मयमस्सुभो. ४ पु०-
जपे. ५ म० स०-कम्मणा. ५ म०-सज्जपेत्तुं.

594+a+b=Par. Dip IV. 10 23. अनुज्जातपटिज्जाता तेविज्जा मयमस्सुभो ।

- 598 चन्दं यथा खयातीति पेच्च पंजलिका जना ।
चन्दमाना नमस्तान्ति एवं लोकास्मिं गोतमं ॥ १ ॥
- 599 चक्खुं लोके समुप्पन्नं मयं पुच्छाम गोतमं ।
जातिया द्वाद्दणो हो ते उदाहु भवति कम्मणा ।
अजानतं नो पबूहे यथा जनेसु ब्राह्मणे ॥ ६ ॥
- 600 तेसं बोद्धं व्यक्खित्तेसं (वासेट्ठा ति भगवा) अनुपुब्बं यथातथ ।
जातिविभेगं पाणानं अज्झमज्झा हि जातियो ॥ ७ ॥
- 601 तिगरुस्सेऽपि जानाथ न चापि पट्टिजानरे ।
लिगं जातिमयं तेसं अज्झमज्झा हि जातियो ॥ ८ ॥
- 602 ततो कटि पतङ्गे च याव कुम्भकिपिल्लिके ।
लिगं जातिमयं तेसं अज्झमज्झा हि जातियो ॥ ९ ॥
- 603 चत्थप्पेऽपि जानाथ सुदके च महल्लके ।
लिगं जातिमयं तेसं अज्झमज्झा हि जातियो ॥ १० ॥
- 604 पावूदरेऽपि जानाथ उग्गे दीघपिट्टिके ।
लिगं जातिमयं तेसं अज्झमज्झा हि जातियो ॥ ११ ॥
- 605 ततो मच्छेऽपि जानाथ उदके धारि गोचरे ।
लिगं जातिमयं तेसं अज्झमज्झा हि जातियो ॥ १२ ॥
- 606 ततो पक्खीऽपि जानाथ पत्तयाने विहंगमे ।
लिगं जातिमयं तेसं अज्झमज्झा हि जातियो ॥ १३ ॥
- 607 यथा एतासु जानीसु लिग जातिमयं पुथु ।
एव नाथि मनुस्सेसु लिगं जातिमयं पुथु ॥ १४ ॥
- 608 न कंसेहि न सीसेन न कण्णेहि न अक्खिहि ।
न मुखेन न नासाय ओट्टेहि ममूहि व ॥ १५ ॥

१ से०— व्याक्खित्तस्स, म०— ५६ व्यक्खित्तस्स. २ से०— ओदके. ३ से०— पक्खी विज नाथ.

598¹ of. D XX. 19th. चन्द ए अस्तिनामिगे ।

598² of. २० XXV. 17th. 600¹ of. = Thag. 1196th.

- 609 न गीवाय न असेहि न उदरेन न विट्ठिया ।
न सोणिया न उरसा न सत्राये न भेद्युने ॥ १६ ॥
- 610 न हत्येहि न पादे हि नागुगीहि नखेहि वा ।
न अपाहि न ऊरुहि न वण्णेन सरेन वा ।
लिंग जातिमय नेर यथा अज्जासु जातिसु ॥ १७ ॥
- 611 पञ्चत्त सत्तरोरेसु मनुस्सेवेत न विज्जति ।
वोकार च मनुस्सेसु समज्जाय पवुञ्चति ॥ १८ ॥
- 612 यो हि कोचि मनुस्सेसु गोरक्का उपजीवति ।
एव वासेदु जानाहि पस्सिको सो न ब्राह्मणो ॥ १९ ॥
- 613 यो हि कोचि मनुस्सेसु पुषु सिप्पेन जीवति ।
एव वासेदु जानाहि सिप्पिको सो न ब्राह्मणो ॥ २० ॥
- 614 यो हि कोचि मनुस्सेसु वाहार उपजीवति ।
एव वासेदु जानाहि वाणिजो सो न ब्राह्मणो ॥ २१ ॥
- 615 यो हि कोचि मनुस्सेसु परपेस्सेन जीवति ।
एव वासेदु जानाहि पेस्सिको सो न ब्राह्मणो ॥ २२ ॥
- 616 यो हि कोचि मनुस्सेसु अदिश्र उपजीवति ।
एव वासेदु जानाहि चोरो एसो न ब्राह्मणो ॥ २३ ॥
- 617 यो हि कोचि मनुस्सेसु इस्सत्थ उपजीवति ।
एव वासेदु जानाहि योधाजीवो न ब्राह्मणो ॥ २४ ॥
- 618 यो हि कोचि मनुस्सेसु पोरोहिस्सेन जीवति ।
एव वासेदु जानाहि याजको सो न ब्राह्मणो ॥ २५ ॥
- 619 यो हि कोचि मनुस्सेसु गाम रट्ठ च मुज्जति ।
एव वासेदु जानाहि राजा एसो न ब्राह्मणो ॥ २६ ॥
- 620 न चाह ब्राह्मण भूमि ये निज मत्तिसभव ।
भोव दि नाम सा होति सचे होति सक्खिनो ।
अक्खिन अनादान तमह भूमि ब्राह्मण ॥ २७ ॥

१ म०-परपेसेन २ म०-एएनको

620c 4=Smṛ I 17 Sm I 48

620-647 Dap 396-433 al o in Chinese Dharmapada Nanjio 4r
1985 and 1439 (Anesaki & O) cf 2. XXV 19-35

- ०२१ सञ्चसंयोजनं छेत्वा यो वे न परितस्सति ।
संगातिगं विसंयुतं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ २८ ॥
- ०२२ छेत्वा नैर्ब्धिं वरत्तं च सन्दान सहनुकमं ।
उक्खित्तपल्लिपं बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ २९ ॥
- ०२३ अक्कोसं वधवन्धं च अदुट्ठो यो तितिवत्तति ।
सन्तीयल यलानीकं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३० ॥
- ०२४ अक्कोधनं वतवन्तं सीलवन्नं अनुस्सद ।
दन्तं अन्तिमसारीरं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३१ ॥
- ०२५ वारि पोक्खरपत्तेऽव आरग्गोरिक्खि सासपो ।
यो न लिप्पति कामेसु तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३२ ॥
- ०२६ यो वुक्खस्स पजानाति इधेव खयमत्तमो ।
पन्नभारं विसंयुतं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३३ ॥
- ०२७ गभीरपक्खं मेधावि मग्गामग्गस्स कोविद् ।
उत्तमत्थ अनुत्पत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३४ ॥
- ०२८ असंसट्ठं गहट्ठेहि अनागारोहि नुभयं ।
अनोक्कसारिं अप्पिच्छ तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३५ ॥
- ०२९ निधाय दण्डं भूतेसु तसेसु पावरेसु च ।
यो न हन्ति न घातेति तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३६ ॥
- ०३० अविच्छिन्नं विरुद्धेसु अत्तदण्डेसु निम्बुत ।
सावानेसु अनावान तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३७ ॥

१ लो०-नन्दि २ म०-अनोक्कसारि

०२१) = Divy XXXV¹⁷⁰ (३७७) सचसंयोजनं छित्त्वा

०२२ cf २० XXV २६

जहा पउम जले जाय नाव निणह वारिणा ।

एव अलितं कामेहिं न पव वूम माहण ॥

२६₂₀ = Ud^v XXX¹⁷⁰ यो न लिप्पति कामेभि- Ud^v XXXIII¹⁷⁰

२₂₀ a+b = It 97₂₀ a+b ०२६₂₀ cf Thag 1021₂₀ पन्नवाते । सञ्चुतो

०२७₂₀ c cf Mil ३२३₂₀ c गभीरपक्खो मेधावी मग्गामग्गस्स कोविदो

उत्तमत्थपुत्ततो

०२९₂₀ a+b = Thag 581₂₀ c+d cf २० XXV. २६₂₀ a+b

२९ of Ayanrang I ४ ३^a निधाय दण्डं पाणहिं ।

०२९₂₀ c = Divy XXXVII. ४५₂₀ (०६१) यो न हन्वात् स पत्तफो,

०३०₂₀ c cf B XI = 10 ८₂₀ a+b+c (I. २३ b)

- 631 यस्त रागो च दोषो च मानो मत्सो च पौष्टि-
सासपोरिव आरग्या तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३६ ॥
- 632 अकक्षस्त विज्जपेनि गिर सच्च उर्दरये ।
याय नाभिसजे कञ्चि तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३९ ॥
- 633 योऽथ दीघ व रस्त वा अणु धूल सुमासुम ।
लोके अदिन्न नादियति तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ४० ॥
- 634 आसा यस्त न विज्जन्ति अस्मि लोके परमहि च
निरासंय विसयुत्त तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ४१ ॥
- 635 यस्तालया न विज्जन्ति अज्जाय अकथकयी ।
अमतोगध अनुप्यत्त तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ४२ ॥
- 636 योऽथ पुञ्ज च पाप च उभो सग उपपत्ता ।
असोक विरज सुद्ध तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ४३ ॥
- 637 चन्द्ऽथ विमलं सुद्ध विष्पसन्नमनाविल ।
मन्दार्मवपरिवस्तीण तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ४४ ॥
- 638 यो इम पळिपथ दुग्ग सत्तार मोहमग्गा ।
तिण्णो पारमतो द्वायी अनेजो अकथकयी ।
अनुपादाय निम्बुता तमह ब्रूमि ब्राह्मणो ॥ ४५ ॥
- 639 योऽथ कामे पहत्तान् अनागारो परिव्वजे ।
काममवपरिवस्तीण तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ४६ ॥
- 640 योऽथ तण्ह पहत्तान् अनागारो परिव्वजे ।
तण्हामवपरिवस्तीण तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ४७ ॥

१ म०-ओहिता २ म०, प०-विज्जापनि ३ म०-निरासास ४ म०-
नन्दाराग ५ म०-पारगतो

636=Dutr B 3 या तु पुञ्ज च पापे उद्द वग उपपत्ता ।
of S N 431a+b 547c+d

638 of Dutr B 4 जइ परउत्त बुद्ध जिलपि अकथमति ।
उत्त वेवमउत्तान् तमह ब्रूमि ब्रामण ।

638c of Thag 680= तिण्णो पारगतो द्वायी ।

- ८४१ हित्वा मानुसकं योगं दिव्यं योगं उपजगा ।
सम्बयोगविसंयुतं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४८ ॥
- ८४२ हित्वा रनिं च अरतिं च सीतिमनं निरुपाधिं ।
सम्बलोकाभिर्भुं वीरं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४९ ॥
- ८४३ श्रुतिं यो वेदि सत्तानं उपपत्तिं च सम्बलो ।
असत्तं सुगतं बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५० ॥
- ८४४ यस्त गतिं न जानन्ति देवा मन्वश्चमानुषा ।
स्त्रीणासवं अरहन्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५१ ॥
- ८४५ यस्त पुरे च पञ्चा च मञ्जे च नारिष किंचनं ।
अकिंचनं अनादानं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५२ ॥
- ८४६ उत्तमं पवरं धीरं महोत्तं विजिताग्निं ।
अनेनं नहातकं बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५३ ॥
- ८४७ पुण्ये निशसं यो वेदि सगापायं च परसति ।
अथो जातिवस्तयं पत्तो तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५४ ॥
- ८४८ समञ्जा हेसा लोकसिं नामगोचं पकषितं ।
सम्बुद्धौ समुदागतं तथ तथ पकषितं ॥ ५५ ॥
- ८४९ दीघरत्तमनुसयितं दिट्ठिगतमजानतं ।
अजानन्ता मोपव्रंन्नि जातिया हीने ब्राह्मणो ॥ ५६ ॥
- ८५० न जच्चा ब्राह्मणो होति न जच्चा होति अश्राहणो ।
कम्मनो ब्राह्मणो होति कम्मना होति अब्राह्मणो ॥ ५७ ॥
- ८५१ कत्सको कम्मना होति सिट्ठिको होति कम्मना ।
वाजिजो कम्मना होति पेत्सिको होति कम्मना ॥ ५८ ॥

१ म०—धार. २ म०—हातक. ३ म०—समञ्जस. ४ रो०—नो समुदागतं.

५ म०—कम्मना.

८४२ * of सू० I. 13 18. अरतिं रनिं च अमिधुय मिकट्ट ।

८४३ cf. Dāṭṭ. II यो बुनेड वेति सत्तान --१ पाने च ..सत्तान । ८४५*+० cf. ८४७*+०.
सुपु अग्निमशीर तमहो ब्रूमि ब्रमण ॥

८४७*+०=M. ७१०*+०=S. VII. 1. 8. 6*+०=A XII. 53 6*+०=It. ७१०*+०
=Thig. ८३०*+०. ८४*+०.

८५० cf. S. N. 136, 142. cf. ३० XXVth.

052 चोरोऽपि कम्मना होति योधाजीवोऽपि कम्मना ।

याजको कम्मना होति राजाऽपि होति कम्मना ॥ ५९ ॥

053 एवमेतं यथाभूतं कम्मं पस्सन्ति पण्डिता ।

पटिच्चसमुत्थेऽदसा कम्मविपाककोविदा ॥ ६० ॥

054 कम्मना यत्तं लोके कम्मना यत्तं पजा ।

कम्मनिवधना सत्ता रयास्साणरि यायते ॥ ६१ ॥

055 तवेन ब्रह्मचरियेन सुवमेन वमेन च ।

एतेन ब्राह्मणे होति एतं ब्राह्मणमुत्तमं ॥ ६२ ॥

056 तीहि विज्जाहि सपन्नो सन्तो खीणपुनध्मगो ।

एव वासेट्ठु जानाहि ब्रह्मा सक्को विजानतऽति ॥ ६३ ॥

एव वुत्ते वासेट्ठभाट्टाज। माणवा भगवन्त एतद्वोचु-अभिक्कन्त मो
गातम पे० एते मय भगवन्त गोतम सण्ण गग्गाम धम्मं च भिस्सुसप
च, उपासके नो भव गोतमो धारेतु अज्जतम्मे वाणपेते सर्रेण गतेऽति ।

वासेट्ठमुत्तं निट्ठितं ।

36

[१०. कोकालियसुत्त.]*

एव मे सुत । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ
पिण्डकस्स अरामे । अथ स्रो कोकालियो भिस्सु येन भगवा तेनुपसकमि,
उपसकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो स्रो
कोकालियो भिक्खु भगवन्तं एतद्वोच-पापिच्छा मन्ते सारिपुत्तमोगह्वाना,
पापिकान इच्छान वस गताऽति । एव वुत्ते भगवा कोकालिय भिस्सु

* म०-पण्डितसमुत्थादस्स २ म०-यत्तति ३ पु०- 'वधान' नि वि ४ पे०-
साणागते

654 of K V XVII 3 4¹ (II 546) = Ael § 206²

654d of J 632³ 655a+b of J 641⁴a-b

अहं सेट्ठोऽस्मि दानेन सुवमेन वमेन च ।

655 of Thag 631

*Also in Chinese Samyuktagama (VII 93) (Anesaki s a O)

एतद्वोच—मा हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय सारिपुत्तमोग्गह्जानेसु चित्तं, पेसला सारिपुत्तमोग्गह्जानाति । दुतियंऽपि खो कोकालियो भिक्खु भगवन्तं एतद्वोच—किञ्चापि मे भन्ते भगवा सद्धायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छाऽव सारिपुत्तमोग्गह्जाना, पापिकानं इच्छानं वसं गताऽति । दुतियंऽपि खो भगवा कोकालियं भिक्खुं एतद्वोच—मा हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय सारिपुत्तमोग्गह्जानेसु चित्तं, पेसला सारिपुत्तमोग्गह्जानाऽति । ततियंऽपि खो कोकालियो भिक्खु भगवन्तं एतद्वोच—किञ्चापि मे भन्ते भगवा सद्धायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छाऽव सारिपुत्तमोग्गह्जाना, पापिकानं इच्छानं वसंगताऽति । ततियंऽपि खो भगवा कोकालियं भिक्खुं एतद्वोच—मा हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय सारिपुत्तमोग्गह्जानेसु चित्तं, पेसला सारिपुत्तमोग्गह्जानाऽति । अथ खो कोकालियो भिक्खु उद्वायांसना भगवन्तं अभिवादेत्वा पद्मरेखणं क्त्वा पक्कामि । अचिरपक्कन्तरस्स च कोकालियस्स भिक्खुनो सासपमत्तीहि पिळकाहि सम्भो कायो फुटो अहोसि, सासपमत्तियो हुत्वा मुग्गमत्तियो अहेसु, मुग्गमत्तियो हुत्वा कळायमत्तियो अहेसु, कळायमत्तियो हुत्वा कोलट्टिमत्तियो अहेसु, कोलट्टिमत्तियो हुत्वा कोलमत्तियो अहेसु, कोलमत्तियो हुत्वा आमलकमत्तियो अहेसु, आमलकमत्तियो हुत्वा बेलुवसलाटुकामत्तियो अहेसु, बेलुवसलाटुकामत्तियो हुत्वा विट्ठिमत्तियो अहेसु, विट्ठिमत्तियो हुत्वा पभिज्जिंसु, पुब्बं च लोहितं च पव्वरिंसु । अथ खो कोकालियो भिक्खु तेनेवावाधेन कालं अकासि । कालकतो च कोकालियो भिक्खु पव्वुमनिरयं उपपज्जि सारिपुत्तमोग्गह्जानेसु चित्तं आपातेत्वा ।

अथ खो बह्मा सहंपति अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णो केवल-
कप्पं जेतवन् ओमासेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं डितो खो बह्मा सहंपति भगवन्तं
एतद्वोच—कोकालियो भन्ते भिक्खु कालकतो, कालकतो च भन्ते
कोकालियो भिक्खु पव्वुमनिरयं उपपज्जो सारिपुत्तमोग्गह्जानेसु चित्तं आपा-

तेत्वाऽति । इदं अवोच ब्रह्मा सहपति, इदं वत्वा भगवन्त अभिवादेत्वा पदकिरण कत्वा तत्थेव अन्तरधायि ।

अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चेयेन भिक्खु आमन्तेसि—इमं भिक्खवे रत्ति ब्रह्मा सहपति अभिक्कन्नाय रत्तिया. पे०. आपातेत्वाऽति, इदं अवोच ब्रह्मा सहपति, इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदकिरण कत्वा तत्थेव अन्तरधायीऽति । एव धुसे अञ्जतरो भिक्खु भगवन्त एतद्वोच—कीवदीच नु खो भन्ते पवुमे निरये आयुप्पमाणंऽति । दीच खो भिक्खु पवुमे निरये आयुप्पमाण, त न सुक्ख सखातु एत्तकानि वस्सानीति वा, एत्तकानि वस्ससतानीति वा, एत्तकानि वस्ससतसहस्सानीति वाऽति । सक्खा पन भन्ते उपमां कातुऽति । सक्खा भिक्खुति भगवा अवाच—सेय्यथापि भिक्खु वीस-
तिस्सारिको कासलको तिलवाहो, ततो पुरिसो वस्ससतस्स अच्चेयेन एकं तिल उद्धरेय्य, सिप्पतर खो सो भिक्खु वीसतिसारिको कोसलको एकं तिल उद्धरेय्य, सिप्पतर खो सो भिक्खु वीसतिसारिको कोसलको तिलवाहो इमिना उपक्कमेन परिक्षय परिधावान गच्छेय्य, न त्वेव एको अब्बुदो निरयो । सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति उब्बुदा निरया एव एका निरब्बुदो निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति निरब्बुदा निरया एव एको अब्बो निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति अब्बा निरया एव एको अहहो निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति अहहा निरया एव एको अट्टो निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति अट्टा निरया एव एको कुमुदो निरयो, सेय्यथापि वीसति कुमुदा निरया, एव एको सोगन्धिको निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति सोगन्धिका निरया एव एको उप्पलको निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति उप्पलका निरया एव एको पुण्डरिको निरयो, सेय्य-
थाऽपि भिक्खु वीसति पुण्डरिका निरया, एव एको पवुमो निरयो । पवुम खो पन भिक्खु निरय कोकालियो भिक्खु उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्त आपातेत्वाऽति । इदं अवोच भगवा, इदं वत्वा सुगतो अथापर एतद्वोच सत्था—

०५७ पुरिसस्स हि जातस्स कुठारी जायते मुसे ।

याय छिन्दति अत्तान बालो दुब्भासित मण ॥ १ ॥

१ म०—उपम

६५७-६६०=B VI 1.9 71⁴ (114) 9 VI 1-10 20¹⁴ (I 162 f)
=A X 89 3 (V 171)=X 89 6 (V 174) Netti 132¹⁺⁷⁹.
६६७ of Netti 132⁶ °कृपाती जायते मुसे

- 658 यो निन्दिय पससति । त वा निन्दति यो पससियो ।
विचिनाति मुखेन सो कलि । कलिना तेन सुत्त न विन्दति ॥ २ ॥
- 659 अप्पमत्तो अय कलि ।
यो अक्खसेसु धनपराजयो ।
तब्बस्सापि सहापि अत्तना ।
अयमेव महत्तरो कलि ।
यो सुगतेसु मन पदोसये ॥ ३ ॥
- 660 सत्तं सहस्सान निरब्बुदान । छंत्तिं च पत्थ च अब्बुदानि ।
ये अरियगरही निरय उपेति । चाच्च मन च पणिधाय पापकं ॥ ४ ॥
- 661 अभूतवादी निरय उपेति । यो वाऽपि कत्वा न करोमीति चाह ।
उभोऽपि ते पेच्च समा भवन्ति । निहांनकम्मा मनुजा परत्थ ॥ ५ ॥
- 662 यो अप्पुट्ठस्स नत्तस्स वुरसाति । सुद्धस्स पोसस्स अनगणस्स ।
तमेव वाल पञ्चेति ॥ ६ ॥ सुखुमो रजो पटिवात्तऽव खित्तो ॥ ६ ॥
- 663 यो लोभगुणे अनुयुत्तो । सो वचसा परिभासति अज्जे ।
अस्सद्धो कद्धरियो अवदञ्जु । मच्छरि पेसुणियस्मि अनुयुत्तो ॥ ७ ॥
- 664 मुखदुग्गा विभूतमनरिय । मूनहु पापक दुक्कतकारि ।
पुरित्तन्तकलि अवजात । मा बहु भाणिऽथ नेरयिकोऽसि ॥ ८ ॥
- 665 रजमाकिरासि अहिताय । सन्ते गरहसि किम्बिसकारि ।
यहूनि च दुच्चरितानि चरित्वा । गाञ्छिंसे सो पपत्ति चिरस्स ॥ ९ ॥
- 666 न हि नत्तसि कस्सचि कम्भ । एति हं न लभतेऽव सुवामि ।
दुक्ख मग्गो परलोकं । अत्तनि पस्सति किम्बिसकारी ॥ १० ॥
- 667 अयोसंकुसमाहतद्वान । तिण्णधार अयसूलमुपेति ।
अय तत्तेअयोगुत्तसन्निम । भोजनमत्थि तथा पतिरूपं ॥ ११ ॥

१ म०-छत्तिंति पथ च अट्ठुदान २ म०-गच्छरि. ३ म०-पतति.
प०-पपत्, पपद् ति वि ४ म०-इह यु०-इह न अथवा इते ५ म०-सत्थ

660^a cf S J 8 5^a (I 42) = J 408^{1a} वाचं यदं च पणिधाय सम्मा ।

661 = DhP 306 = J 285 (XI 416 f) = Ud IV 8¹ = It 48¹

662 = S I 3 2^a (I 13) = S VII 1 4 4 (I 164) = DhP 1¹¹
= P. V II. 91^a = J 367^a 664-65 = Netti 133¹ +²

667^b cf 674^b cf O V VII 4 8^a = It 89^a 667-676 of देवदत्त
म० दि० (130th Sutta)

- 668 ॥ हि वग्गु वदन्ति वदन्ता । नामिजवन्ति न ताणमुपेन्ति ।
 अंगारे सथते सेन्ति । अग्गिनिसम जलित पविसन्ति ॥ १२ ॥
- 669 जालेन च ओमहियाना । तत्थ हनन्ति अयोमयकूटेहि ।
 अन्धेऽ ध तिमिसमायन्ति । त वितनं हि यथा महिकायो ॥ १३ ॥
- 670 अथ लोहमयं पन कुम्भि । अग्गिनिसम जलित पविसन्ति ।
 पच्चन्ति हि तामु चिरत्त । अग्गिनिसमासु समुणिलवासो ॥ १४ ॥
- 671 अथ पुव्वलोहिनमिस्से । तत्थ कि पच्चति किञ्चिसकारी ।
 यं यं दिसत्त अधिसेति । तत्थ किलिस्सन्ति सफुसमानो ॥ १५ ॥
- 672 पुळ्ळावसथे सलिलत्तिम । तत्थ कि पच्चति किञ्चिसकारी ।
 गन्तुं न हि तीरमपत्थि । सब्बसमा हि समन्तकपल्ला ॥ १६ ॥
- 673 असिपत्तवन पन तिण्ह । त पविसन्ति समाच्छिदगर्त्ता ।
 जिह्वं बल्लिसेन गहेत्त्वा । आरच्चयारच्चयों विहनन्ति ॥ १७ ॥
- 674 अथ वेत्तरणि पन दुग्ग । तिण्हचारं सुत्थारमुपेति ।
 तात्थ मग्गा पपत्तन्ति । पापकरा पापानि कैरित्वा ॥ १८ ॥

१ म०-दित्थत्त. ३-३ गिनिस्समासु समुणिलवा ते. ४ रो०-न.
 ५ रो०, पु०- किञ्चिज्जति ६ म०-समुच्छिन्नकगत्ता ७ पु०-आरज
 धारजया, ८ म०- पापानिध कत्ता.

- 668d=670b cf हण सिद्धं भिद्धं ण दहेति, तद्दे सणिग्गा पाहमिषाय ।
 (सूय० I 5 1 6)
- 669d cf किलेहि विज्जन्ति असाहुकम्मा
 अने न सुल्लहि निस्सुल्लियाहि द्दिहाहि विदुण अहेकरन्ति
 (सूय० I 5 1 9)
- आधरियं नम महामित्तव अथ नम दुधन्तर महन्त
- 670 cf बहु अहेअं तिरिय दिसासु समाहिओ जत्थग्गणी क्षियाइ (सूय० I 5 1 11)
- 671b=672b 671-72 कहिरे पुणा तत्थवमुत्तिअगे भिन्नुत्तमगे वरिषत्तया ।
 वर्यति ण ने रहए कुरन्ते, सज्जीयमच्छ व अधोक्कवत्त 1bid I 5 1 15
- 672a cf त्थ न्ति कम्पोडगा किमीहि [सूय० I 5 1 20]
- 674a cf जइ नइ वयरणी दुनरा इह संपत्ता (सूय० I. 3 4 10)
 cf जइ ते त्थवा वेयरणीऽभिदुग्गा, गित्तिआ जइ सुए इव तिरज्जोपा ।
 तरन्ति ते वेयरणीऽभिदुग्गा जइत्थोइआ सत्तिह हम्ममाणा ॥
 (सूय० I 5 1, 8)

- ०७५ खादानि हि तस्य रुन्ते । सामा सबला काकोलगणा च ।
 सोणा सिंगला पट्टिगिज्जा । कुलला वायसा च वितुदन्ति ॥ १९ ॥
- ०७६ किच्छा वतार्य इध वुत्ति । यं जनो पस्सति किम्बिसकारी ।
 तस्मा इध जीवितसेसे । किञ्चकरो सिया नरो न च मज्जे ॥ २० ॥
- ०७७ ते गणिता विदूहि तिलवाहा । ये पवुमे निरये उपनीता ।
 नहुतानि हि कोटियो पञ्च भवन्ति । दादस कोटिसतानि पुनऽऽत्रा ॥ २१ ॥
- ०७८ यावदुत्ता निरया इध वुत्ता । तस्यऽपि ताव चिरं वसितव्वं ।
 तस्मा सुचियेसलसाधुगुणेषु । वाचं मनं सततं परिकसेऽति ॥ २२ ॥
 कोकालियमुत्तं निवृत्तं ।

३७.

[११. नाळकसुत्तं.]*

- ०७९ आनन्दजाते सिदसगणे पतीते । सकच्च इन्द सुचियसने च देवे ।
 दुस्सं गहेत्वा अतिरिव धोमयन्ते । असितो इसि अहस दिवाविहारे ॥ १ ॥
- ०८० वित्थान देवे मुदितमने उव्वगे । चित्ति करित्वा इद अवीचासि तस्य ।
 किं देवसंघो अतिरिव कलयरुपो । दुस्सं गहेत्वा ममयये किं पटिच्च ॥ २ ॥
- ०८१ पदाऽपि आसि असुरेहि सङ्गमो । जयो सुरान असुरा पराजिता ।
 तदापि नेतादिसो लोमहंसनो । किं अब्भुतं वटु मरु पमोदिता ॥ ३ ॥
- ०८२ सेलेन्ति गायन्ति च वादयन्ति च । भुजानि पोठेन्ति च नच्चयन्ति च ।
 पुच्छामि वोऽहं मेरुमुद्धवासिने । धुनाथ मे संसये सिध्व मारिसा ॥ ४ ॥

१ म०-पणीते. २ म०-दमुदितमने ३ सी०-चित्ति. ४ म०-अवीचावि.
 ५ म०-न रमयथ.

*Nid. J. I 54 f, Mvu. II. 30-43 + III. 382 ff, L V. VII
 (P 101 ff.), (ed. by R. Mitra, See P. 116-127.)
 Asita and Buddha or the Indian Simeon by J. Muir in the
 Indian Antiquary Sept. 1878.

०७९ ल० वि० (ed. by Mitra P 124) देवाग्नेय महात्मनस स्वे आत्मकस्य ममयत्ताम्
 ०९९००० of B. I ३०००

- ०८३ सो बोधिसत्तो तनवरो अतुल्यो । मनुसलोके हितसुताय जातो ।
सकयानं गाये जनपदे लुम्बिनेभ्ये । तेनऽहं तुदा अनिरिव कल्यारूपा ॥५॥
- ०८४ सो सब्वसत्तमो अग्गपुग्गलो । नरासमो सब्वपजानं उत्तमो ।
वत्तेस्सति चकं इसिब्हये वने । नदंऽय सीहो बलवा मिगाभिम् ॥ ६ ॥
- ०८५ तं सद्धं सुत्वा सुरितं अवंसरी सो । सुद्धोदनस्स तद् भवनं उपागमि ।
निसज्ज तत्थ इदं अगोचासि सस्ये । कुहिं कुमारो अहमापि ददुकामो ॥७॥
- ०८६ ततो कुमार जलितं इव सुवण्णं । उक्कामुत्तेऽव सुकुसलसम्पट्ठु ।
वद्धमानं सिरिया अनोमवण्ण । दस्सेहुं पुत्तं आसितव्हयस्स सस्या ॥ ८ ॥
- ०८७ विस्वा कुमारं सिखिमिव पज्जलन्तं । तारासभंऽव नमसिगमं विसुद्धं ।
सुरियं तपन्नं सद्धरिषं अब्भमुत्तं । आनन्दजातो विपुलमलत्थपीतिं ॥९॥
- ०८८ अनेकसाखं च सहस्रपण्डलं । छत्तं मरु धारयु अन्तलिक्खे ।
सुवण्णदण्डा वीतिपतन्ति चामरा । न दिस्सरे चामरछत्तगाहका ॥१०॥
- ०८९ विस्वा जज्जी कण्हसिरिन्द्यो वसि । सुवण्णनेस्स विय पण्डुकम्बले ।
सेतं च छत्तं धरियन्तंमुद्धनि । उदग्गचित्तो सुमनो पटिग्गहे ॥ ११ ॥
- ०९० पट्ठिग्गहेत्वा यन सकयपुह्वं । जिगिसकी लम्पणमभ्तपारम् ।
पसन्नचित्तो मिग्ग अब्भुदीरायि । अनुत्तरायं द्विपदानं उत्तमो ॥ १२ ॥
- ०९१ अद्यऽत्तनो गमनं अनुत्सरन्तो । अकल्यारूपो गलयंति अस्सुकानि ।
दिस्वान सकया इसिमवोचु रुद्धन्तं । नो चे कुमारे भाविस्सति अन्तरायो ॥१३॥

१ म०-यो. २ म०-मिगाभिम् ३ म०-दस्सिम् ४ म०-सत्त-
दितावत्पनुत्त ५ म०-धारयन्त. ६ म०-जिगिसकी ७ म०-गरपति. पु०-
गरयाम् इति वि.

०८६* हेमाद्रिबोधिवयम्

०८७* of L V. चन्द्र वा यथ पूर्णमासि विमने तारागणेष्विष्टितम् ।

०८७* of L V कट्टिपुत्र स्वर्णतिरुक्कमम् ।

०८९*+b of Mva II 38 13. दृष्ट्वा नै क्यवररो कण्डलमिव पट्टम्पलम्पलम् ।

०९१* of Mva III, 422 ०= उदग्गचित्तो सुमनो Dutr B. 30*. उदग्गचित्तो सो मिपु ।

०८९* of 1028c

(११-१२ of L V मा विम्र खत्त पश्यतेऽयमसित सर्वाथसिद्धस्य ये ॥

भूतं व्याडर मिन्द्र रोदिषि क्खे येवोऽप किं पापक ।

पाप नास्ति न चान्तरायमिह सो सर्वाथसिद्धस्य ने ॥

६९२ दिस्वान सवये इस्सिमवोच अकल्ये । नाह कुमारे अहितं अनुस्सरामि ।
न चापिमस्स भविस्सति अन्तरायो । न ओरकाय अधिमनसा
भवाथ ॥ १४ ॥

६९३ सच्चोधिपगं फुस्सिस्तथाय कुमारो । सो धम्मचक्रं परमविमुद्धदस्सी ।
वत्तेस्सथाय बहुअण्हितानुकपी । तित्थारिकस्स भविस्सति ब्रह्मचरिय ॥ १५ ॥

६९४ मम च आयु न चिरं इवाउसेसो । अयस्सन्तरा मे भविस्सति कालकिरिया ।
सोऽहं न सुस्स असमधुरस्स धम्म । तेनऽग्निं अट्ठो व्यसनगतो अथावी ॥ १६ ॥

६९५ सो साकियान विपुल जनेत्वं पीतिं । अन्तेपुग्गहा निरगमा ब्रह्मचारी ।
सो भागिनेय्य सयमनुकम्पमानो । समादपेसि असमधुरस्स धम्मे ॥ १७ ॥

६९६ बुद्धोऽति घोस यद् पगतो सुणासि । सम्बोधिपत्तो विचरति धम्ममग्ग ।
गन्वान तथ्यसमय परिपुत्तिउयानो । चरस्सु तस्मि भगवति ब्रह्मचरिय ॥ १८ ॥

६९७ तेनानुसिट्ठो हितमनसेन तादिना । अनागते परमविमुद्धदस्सिना ।
सो नालको उदचितपुत्तअसब्बयो । जिन पतिक्ख परिवसि रक्खति-
न्द्रियो ॥ १९ ॥

६९८ सुत्वान घोस जिनवरचक्रवत्ते । गन्वान दिस्वा इस्सिनिसम पसमो ।
मोनेव्यसेट्ठ मुनिपवर अपुत्ति । समामते अस्सितव्हेयस्स सासनेऽति ॥ २० ॥

यथुगार्था निद्रिता ।

१ म०-अज्जो २ म०-जनेया । बहि अस्सेपुग्गहा

३ म० दिवसि ४ म०-परिपुच्छमानो ५ म०-असिता इयस्स ६ म०-वधुकथा

६९३a cf Mvu II 41 3^b यद् बोधिं प्राप्स्यति कुमारा

६९४c+d cf Mvu II 41 9 धमं तु आपसमिकं न श्रोष्य तेन रोद्धाम ।

६९५b cf Mvu III 94 1^a अन्तेपुगानो निवासि ।

६९६a+d cf Mvu II 42 17^a+18^a बद्धनिर्बोधं बुद्ध्या चरेयसि ब्रह्मचरियम् ।
L V VII^{bc} (P III 19)

बद्धो बोधिं यदा शणोति जगते वर्तेति चक्रं ह्ययम् ।

इति धम्मज शासनेऽथ, युनये न मात्तयत निर्दिनि ।

- 699 अञ्जातमेतं वचनं असितस्त यथातथं ।
तं तं गौतम पुच्छाम सन्धधम्मान पारयुं ॥ २१ ॥
- 700 अनगारियुपेतस्त मिक्खाचरियं जिगिंसतो ।
मुनि पक्खि मे पुटो मोनेव्यं उत्तमं पदं ॥ २२ ॥
- 701 मोनेव्यं ते उपडिञ्जस्सं (ति भगवा) दुक्करं दुरभिसंभवं ।
हन्द ते नं पवक्खामि सन्धम्मस्सु दळ्हो भव ॥ २३ ॥
- 702 समानभौवं कुब्बेय गामे अक्कुटुवन्दितं ।
मनोपदोसं रक्खेव्य सन्तो अनुणतो चरे ॥ २४ ॥
- 703 उच्चावचा निच्छरन्ति दाये अगिसिखूपमा ।
नारियो मुनिं पलोभेन्ति ता सु तं मा पलोभयुं ॥ २५ ॥
- 704 विरतो भेषुना घम्मा हित्वा कामे परोवरे^१ ।
अविच्छो असारतो पाणेषु तसयावरे ॥ २६ ॥

१ बु०, म०-समानमार्गं. २ म०-परोपरे.

699 cf. Mvu. III. 386. 18+19.

अञ्जासि एतं वचनं असितस्त यथातथम् ।

तं तु गौतम पुच्छामि सर्वधर्माणं पारम ॥

700 cf. Mvu. III. 387+2.

अनगार उपेतस्त भिक्षाजीवं धिक्कीर्षतो ।

मुनि मग्गाहर धर्मं मोनेव्यं उत्तमं पदे ॥

701 cf. Mvu. III. 387+3.

मोनेव्यं च पुच्छसि नाल दुक्करं दुरभिसंभ्रणं ।

हन्द ते तं च पवक्खामि संनम्भस्तु दळो भव ॥

702 cf. Mvu. III. 387+4.

समानमार्गं कुर्वीसि गामे अक्कुटवन्दितम् ।

मनोपदोसं रत्तसि सान्तो पानुमतो भव ॥

702 Comp सूच० I 2, 2. for Muni's behaviour.

703 cf. 299 cf. Mvu. III. 387+5.

उच्चावचा निश्चरन्ति दाये अगिसिखा इव ।

नारी मुनिजलोभये तां त मा पलोभये ॥

704 cf. Mvu. III. 387+6.

विरतो भेषुना धर्मं हित्वा कामं परोवरम् ।

अविच्छो असारतो ये सत्ता प्रसयावराः ॥

704^c cf. 382^c

- 705 यथा अहं तथा एते, यथा एते तथा अहं ।
 अत्तानं उपमं कत्वा न हनेय्य न घातये ॥ २७ ॥
- 706 हित्वा इच्छं च लोभं च यत्थ सत्तो पुयुज्जनो ।
 चक्खुमा पटिपज्जेय्य तरेय्य नरकं इमं ॥ २८ ॥
- 707 ऊनूदरो मिताहारो अप्पिच्छस्स अलोलुपो ।
 स वे इच्छाय निच्छातो अनिच्छो होति निव्वुतो ॥ २९ ॥
- 708 स पिण्डचारं चरित्वा वनन्तं अभिहारये ।
 उपट्ठितो रुक्खमूलस्मिं आसनूपगतो मुनि ॥ ३० ॥
- 709 स ज्ञानपसुतो धीरो वनन्ते रमितो सिंघा ।
 हायेथ रुक्खमूलस्मिं अत्तानं आमितोसयं ॥ ३१ ॥
- 710 ततो रत्था विवसने गामन्तं अभिहारये ।
 अब्हानं नाभिनन्देय्य अभिहारं च गामतो ॥ ३२ ॥

705a+b cf. 203a+b 705 cf. Mvu. III 387¹¹ 13

यथात्मनो तथाऽन्येषा यथाऽन्येषां तथात्मनो ।

आत्मान उपमा कृत्वा नैव हिंसे न घातये ॥

705b cf Dhp 129c+d 130c+d, J. 388 Comm III. 292c+d,

706 cf Mvu III 387¹¹ 13.

हित्वापिण्डं अल्पिच्छो वि अनिच्छो भोहि निव्वुतो ।

इच्छां च लोभं च यत्र सक्तः पुण्यजना ।

पटिष्ठितो प्रतिपज्जेय्य सो तरे नरक इमं ।

707a=Thag 982^c ऊनूदरो मिताहारो=Mil. 407^{1c}=J 255 Comm^{1c}.

(II 293)

707a+b cf. Mvu. III 388 7 ऊनूदरो मिताहारो अलोच्छो स्यादलोलुपः ।

J. 467 8b अप्पिच्छस्स अलोलुपो.

also comp Thag 923, V.M chap. I P, 25 (Sinh. ed), Mil. VII.5 23.

नन्तरो पञ्च आलोपे जघुत्ता उद्धं पिपे ।

अल फास विहारय पटिच्छस्स भिक्खुनो ॥

708 of Mvu III. 388 6

सो पिण्डचारं चरित्वा वनन्ते अभिरक्षये ।

+8 सो वृक्षमूलोपगतो आसनोपगतो मुनि ।

709b+d cf. Dhp 305c+d. 709c+d of Mvu. III. 388. 9

व्यापयति अतो मज्ज व्याख्याने नातिनोबधे ।

710 cf. Mvu III. 387¹⁷+18.

नतो राजनिविमानतो ग्रामं पिण्डाय ओतरे ।

आह्वयं नाभिनन्देय्य अभिहारं च ग्रामतो ॥

- 711 न मुंती गामभागम्म कुलेसु सहसा चरे ।
घासेसनं छिन्नकथो न वाच पयुत मणे ॥ ३३ ॥
- 712 अलत्थं यदिद् साधु नालत्थं कुसलामिति ।
उमयेनेव सो तांदि रुस्सज्ज उपनिवत्तति ॥ ३४ ॥
- 713 स पत्तपाणि विचरन्तो अमूगो भूगसम्मतो ।
अप्प दान न हीळेय्य दातार नावजानिय ॥ ३५ ॥
- 714 उच्चावचा हि पटिपद्दा समणेन पकासिता ।
न पार दिगुणै यन्ति न इदं एकगुण सुत ॥ ३६ ॥
- 716 यस्स च विसता नात्थि छिन्नसोतस्स भिक्खुनो ।
किञ्चाकिञ्चप्पहीनस्स परिट्ठाहो न विज्जाति ॥ ३७ ॥
- 718 मोनेय्य ते उपडिञ्जस्स (ति भगवा) खुरधारूपमो भवे ।
जिह्वाय तालु आहच्च उदरे समतो सिया ॥ ३८ ॥

१ म०-मुनि २ रो०-तादी ३ प०-दुगुण

- 711 cf Mvu III 387 10+388 1
न मुनिप्राप्तमासाय कुलेसु सहसा चरे ।
घासेयी न छिन्नकथो न वाचा मेधुसती मण ॥
- 711a=A III. 67 7th. (I 199) cf ■ N 930b
- 712 cf Mvu III 388+4th
अद्दासि इति ते साधु नादासि भद्रमस्तु ते ।
उमयेनेव सट्ठशी कस्य च विनिज्जये ॥
cf ३० II 30 लद्धे पिण्डे अलद्धे वा नाधुनापिज्ज सज्ज ।
- 713 cf Mvu III 388+3rd
सो पात्रपाणी विचरेया अमूगो भूगसम्मतो ॥
ते त दान न निदेया दातार नावजानिया ॥
- 714 cf =K V I 2 56 (I 89) cf Mvu III 389+3rd
न पार दिगुणापति नापि चैव गुणापति ।
उच्चावचा भतिपदा आमण्येन पकासिता ॥
- 716 ■ N= XIV^c (164) cf Mvu III 38 10+11
यम्मात्र सतिन नात्थि छिन्नसोत्तरर पिण्डाय १
कत्थाहत्थमहीनस्स परिदायो न विज्जाति ॥
- 718 cf Mvu III 388+4+18
एव मोनेय्य उपेज्जसि खुरधारोपमो भव ।
जिह्वाय नाउमासाय ताट्ठशी समतो भव ॥

- 717 अलीनचित्तो च सिया न चापि बहु चिन्तये ।
निरामग्न्यो असितो ब्रह्मचरियपरायणो ॥ ३९ ॥
- 718 एकासनस्स सिद्धत्वेय समणोपासनस्स च ।
एकत्त मोनमक्खात एको चे अभिरमिस्सति ॥ ४० ॥
- 719 अय मासिहि दस दिसा
सुत्वा धीराने निग्घोस हायीन कामचागीनं ।
ततो हिरिं च सद्ध च भिय्यो कुब्बेय मामको ॥ ४१ ॥
- 720 त भदीहि विजानाय सोब्बेसु पदेसु च ।
सण्णा यन्ति कुस्सोब्बा तुण्ही याति महोदधि ।
- 721 यद्धनक ॥ सणति य पूर सन्तमेव ॥ ।
अद्धुक्कमुपमो बालो रहदो पूरोऽव पण्डितो ॥ ४२ ॥
- 722 य समणो बहु भासति उपेत अत्थसहित ।
जान सो धम्म देसेति जान सो बहु भासति ॥ ४४ ॥
- 723 यो च जान यत्ततो जान न बहु भासति ।
स मुनि मोनमरहति स मुनि मोनमज्झगा ति ।
नालकसुत्त निद्रित ।

१ सु०-अभिरमिस्सति २ तो०-कामचागीन ३ सो०-सवत्तो ४ म०-मुन
५ म०-Adda भगवाति ।

- 717+4 Mvu 16 निरामग्न्यो असितो ब्रह्मचरियपरायणो ।
of सुय० II 1 3 Comm. सन्नामयर्थं परिणाय निरामग्न्यो पतिविर ।
- 718 of ibid 17 एकासनस्य शिष्यासि भ्रमणोपासनस्य च ।
+ 12a एव लयन आरपत्त । + 13a एको य अभिरमिस्सति ।
- 719 ibid 13b एव गमिष्यासि दिशो दस
+ 18 पुत्ता अत्तरह ध्यानं ध्यायीनां कामचागीनां ।
+ 389 1 ततो हिरिं च बद्धं च ध्रुवो शिष्येय मामको ।
- 721=Mal 414=Mvu III 389 8+7
यं ऊनकं ते स्वनति य पूर सन्तमेव ते ।
अद्धुक्कमुपमो बालो रहदो पूरोऽव पण्डित ॥
- 722+1b+4 of ibid 8 यो ब्रवी बहू भासति उपेत अर्थसहितम् ।
+ 9b जान नो बहुभासति ।
- 723 of Mvu यो च धीरो विजानाती जानन्तो न बहु भासति ।
10+11 स हवी मोनमरहति स मुनी मोनमज्झगात् ।
- 723 See Rhys Davids, Buddhism P 140

38.

[१२. द्वयतानुपस्सनासुत्तं.]

एवं मे सुते । एकं समयं भगवा सात्त्वियं विहरति पुनरात्मे
 मिगारमातुपासादे । तेन रोगेन समयेन भगवा तद्गुणोपसये पुण्णरसे
 पुण्णाय पुण्णमाय रत्तिपा भिस्सुसंघपरिपुतो अम्मोक्कामे निसिक्को
 होति । अथ सो भगवा तुण्हीमूनं तुण्हीमूर्तं भिक्कुसंघं अनु-
 विलोकेत्वा भिस्सू आमन्तेति—ये ते भिस्सवे कुण्ठा धम्मा
 अरिपा निप्प्यानिका सम्बोधगामिनो तेसं वो भिस्सवे कुमलानं धम्मानं अरिपानं
 निप्प्यानिकानं सम्बोधगामिनं का उपनिषा सवग्गयाति, इति चे भिस्सवे
 पुच्छितारो अस्सु, ते एवं अस्सु वचनीया—यावदेव द्वयतानं धम्मानं यथाभूतं
 आणायाऽति । किं च द्वयतं वदेय—इदं दुक्खं अयं दुक्खसमुदयोऽति अयं
 एकानुपस्सना, अयं दुक्खानिरोधो अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपद्दाऽति अयं
 दुत्तियानुपस्सना । एवं सम्माद्वयतानुपस्सिनो रोगे भिक्खवे भिक्खुनो अप्पमत्तम
 आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो दिन्नं कलानं अञ्जनरं फलं पाटिकसं—विट्ठेव
 धम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे अनागामिताऽति । इदमवोच भगवा,
 इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

724 ये दुक्खं नप्पजानन्ति अथो दुक्खसस संभवं ।

यत्थ च सन्वसो दुक्खं असेसं उपरुज्झति ।

ते च मग्गं न जानन्ति दुक्खुपसमगामिनं ॥ १ ॥

725 येतोविमुत्तिहीना ते अथो पञ्चाविमुत्तिपा ।

अभन्वा ते अन्तकिरियाय ते वे जातिजरुपगा ॥ २ ॥

726 ये] च दुक्खं नजानन्ति अथो दुक्खसस संभवं ।

यत्थ च सन्वसो दुक्खं असेसं उपरुज्झति ।

ते च मग्गं नजानन्ति दुक्खुपसमगामिनं ॥ ३ ॥

१ म०-726-727 Omitted.

727 चेतोविमुत्तिसंपन्ना अथो पञ्चाविमुत्तिया ।

भन्धा ते अन्तकिरियाय न ते जातिजरूपगाऽति ॥ ४ ॥

सिया अञ्जेन पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति, इति चे भिक्खवे पुच्छितारो अस्सु, सियाऽतिऽम्मु वचनीया, कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सव्वं उपधिपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, उपधीनं त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०...अथापर एतद्वोच सत्या—

728 उपधीनिदाना पभवन्ति दुक्खा । ये केचि लोकरिमे अनेकरूपा ।

यो वे अविद्वा उपधिं करोति । पुनप्पुनं दुक्खमुपेति मन्दो ।

तस्मा पजानं उपधिं न कयिरा । दुक्खस्स जातिप्पभवानुपस्सीति ॥ ५ ॥

सिया अञ्जेन पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति, इति चे भिक्खवे पुच्छितारो अस्सु, सियाऽतिऽम्मु वचनीया, कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सव्वं अविज्जापच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतद्वोच सत्या—

729 जातिमरणसंसारं ये धजन्ति पुनप्पुनं ।

इत्थभावंऽञ्जथाभावं अविज्जा येव सा गति ॥ ६ ॥

730 अविज्जा हय महामोहो येनिदं संसित चिर ।

विज्जागता च ये सत्ता नागच्छन्ति पुनम्भवऽति ॥ ७ ॥

सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सव्वं मरुपरपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, सरसारान त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतद्वोच सत्या—

731 यं किञ्चि दुस्सं सम्भोति सत्त्वं संसारपञ्चया ।

संसारानं निरोधेन नत्थि दुस्सत्ता सम्भवो ॥ ८ ॥

732 एतं आर्दानरं ज्ञत्वा दुस्सं संसारपञ्चया ।

सत्त्वसंसारसमया सज्जाय उपरोधना ।

एवं दुस्सत्तास्यो होति एतं ज्ञत्वा यथायथं ॥ ९ ॥

733 सम्मत्ता वेदगुणो सम्मदञ्जाय पण्डिता ।

अभिभूय मारसंयोगं नागच्छन्ति पुनश्चायंति ॥ १० ॥

सिया अज्जेन पि...कथं च सिया । यं किञ्चि दुस्सं सम्भोति, सत्त्वं विज्जाणपञ्चयायति अयमेकानुपससना, विज्जाणस्स त्वेय अमेमरिगान-
निरोधा नत्थि दुस्सत्ता सम्भवोति अयं वुत्तियानुपससना । एतं सम्मा...
अयापरं एतद्वोच सत्था-

734 यं किञ्चि दुस्सं सम्भोति सत्त्वं विज्जाणपञ्चया ।

विज्जाणस्स निरोधेन नत्थि दुस्सत्ता सम्भवो ॥ ११ ॥

735 एतं आर्दानरं ज्ञत्वा दुस्सं विज्जाणपञ्चया ।

विज्जाणपसमा भिगुरु निच्चातो परिनिन्नुतोति ॥ १२ ॥

सिया अज्जेन पि...कथं च सिया । यं किञ्चि दुस्सं सम्भोति, सत्त्वं कप्पपञ्चयायति अयमेकानुपससना, कप्पस्स त्वेय अमेमरिगाननिरोधा
नत्थि दुस्सत्ता सम्भवोति अयं वुत्तियानुपससना । एतं सम्मा...अयापरं एत-
द्वोच सत्था-

736 तेसं कप्पपरेतानं मवसोतानुपारिणं ।

कुम्भगपटिपज्जानं आरा संयोजनसरयो ॥ १३ ॥

737 ये च कप्पं परिक्रय्य अज्जाय उपममे रता ।

ते वे कप्पमाभिसमया निच्चाता परिनिन्नुतायनि ॥ १४ ॥

सिया अज्जेन पि...कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सच्चं वेदनापञ्चयाऽति अयमेकानुपस्सना । वेदनानं त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुत्तियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतद्वोच सत्था—

738 सुखं वा यदि वा दुक्खं अदुक्खमसुखं संह ।

अज्जसत्तं च बहिन्दा च यं किञ्चि अत्थि वेदितं ॥ १५ ॥

739 एतं दुक्खंऽति अत्तवान मोसधम्मं पलोकिनं ।

फुस्स फुस्स वयं पस्सं एव तत्थ विरज्जति ।

वेदनानं सया भिक्खु निच्छातो परिनिब्बुतोऽति ॥ १६ ॥

सिया अज्जेन पि...कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सच्चं तण्हापञ्चयाऽति अयमेकानुपस्सना, तण्हाय त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुत्तियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतद्वोच सत्था—

740 तण्हादुत्तियो पुरिसो वीघमद्धान संसारं ।

इत्थभावज्जयाभावं संसारं नातिवत्तति ॥ १७ ॥

741 एतं आदीनयं ऋत्या तण्हा दुक्खस्स सम्भवं ।

वीततण्हो अनादानो सतो भिक्खु परिनिब्बोऽति ॥ १८ ॥

सिया अज्जेन पि...कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सच्चं उपादानपञ्चयाऽति अयमेकानुपस्सना, उपादानानं त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुत्तियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतद्वोच सत्था—

742 उपादानपञ्चया भवो भूतो दुक्खं निगच्छति ।

जातस्स मरणं होति एसो दुक्खस्स सम्भवो ॥ १९ ॥

१ तो०-सप्त

738+739^{a+d}=B XXXVI 2 4^{a+7}. (IV 205)

739^{a+d}=B XXXVI 1 4^{3c+d} (IV. 204)=It 68^{3a+d}

740—741=A IV. 9 (II 10)=It 15=It 195=Nm. XVI^{a+7} (433)

=Nc XVII^{3a+3} (215)=Nc XVIII 3^a (236)

740^{a+d}=752^{a+d} 741=J 493³. 741^{a+d}=Thag^a 154^{a+d} of 1039^a

of Udā XXV³ सर्वनृणां निग्रहाय सर्वसंयोजनसंयाह ।

सर्वेषां विज्ञानं मागच्छन्ति पूर्वमेव ॥

742^{b+c} of Thag 191^{a+d} जातस्स मरणं होति जन्तो दुक्खं निगच्छति ।

742^c of Mva. III 439 11^a. जातस्यामरणं नास्ति.

743 तस्मा उपादानकसया सम्मदञ्जाय पण्डिता ।

जातिक्खयं अभिञ्जाय नागञ्छन्ति पुनब्भवोऽति ॥ २० ॥

सिया अञ्जेन पि... कयं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सव्वं आरम्भपञ्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, आरम्भानं येव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा... अथापरं एतद्वोच सत्या—

744 यं किञ्चि दुक्खं संभोति सव्वं आरम्भपञ्चया ।

आरम्भानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥ २१ ॥

745 एतं आदीनवं अत्वा दुक्खं आरम्भपञ्चया ।

सव्वारम्भं पट्टिनिस्सज्ज अनारम्भे विमुत्तिनो ॥ २२ ॥

746 उच्छिन्नभवतण्हस्स सन्ताचित्तस्स भिक्खुनो ।

वित्तिण्णो जातिसंसारो नत्थि तस्स पुनब्भवोऽति ॥ २३ ॥

सिया अञ्जेन पि... पे... कयं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सव्वं आहारपञ्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, आहारानं त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा... अथापरं एतद्वोच सत्या—

747 यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सव्वं आहारपञ्चया ।

आहारानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥ २४ ॥

748 एतं आदीनवं अत्वा दुक्खं आहारपञ्चया ।

सव्वाहारं परिञ्जाय सव्वाहारमनिस्सितो ॥ २५ ॥

749 आरोग्यं सम्मदञ्जाय आसवानं परिक्षया ।

संसाय सेवी धम्मद्वो संखं न उपेति वेदगुऽति ॥ २६ ॥

743c-d = It 937b-d = It 937b-d, 954b-d, 1043b-d.

743c of. Āyāraug. जाद्वमर्णं परिञ्जाय ।

746 = Ud. IV. 9³ cf It. 94. सनसंगपहीनस्स नेत्तिच्छिन्नस्स भिक्खुनो ।
वित्तिणीणो जातिसंसारी नत्थि तस्स पुनब्भवो ॥

749d cf S. XXXVI. 3. 6⁵. (IV. 206.)

749c+d = It. 838c+d. संसाय सेवी धम्मद्वो संखं नोपेति वेदगु ।

सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया। यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति,
सब्बं इज्झितपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, इज्झितानं त्वेव असेसादितागनिरोधा
नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा.....अथापरं
एतद्वोच सत्था—

750 यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं इज्झितपच्चया ।
इज्झितानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥ २७ ॥

751 एतं आदीनवं झत्वा दुक्खं इज्झितपच्चया ।
तस्मा एजं वोसज्ज संखारे उपरुन्धिय ।
अनेओ अनुपादानो सतो भिक्खु परिव्वजेऽति ॥ ८ ॥

सिया अञ्जेन पि...पे०... कथं च सिया। निस्सितस्स चट्ठितं होति
अयं एकानुपस्सना, अनिस्सितो न चलति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...
अथापरं एतद्वोच सत्था—

752 अनिस्सितो न चलति निस्सितो च उपादियं ।
इत्थभाक्कञ्जयामावं संसारं नातिवत्तति ॥ २९ ॥

753 एतं आदीनवं झत्वा निस्सयेसु महब्भयं ।
अनिस्सितो अनुपादानो सतो भिक्खु परिव्वजेऽति ॥ ३० ॥

सिया अञ्जेन पि...पे०... कथं च सिया। रूपेहि भिदत्तवे आरुप्पा
सन्ततरोऽति अयं एकानुपस्सना, आरुप्पेहि निरोधो सन्ततरोऽति अयं
दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतद्वोच सत्था—

754 ये च रूपपग्गा सत्ता ये च आरुप्पवासिनो^१ ।
निरोधं अप्पजानन्ता आगन्तारो पुनब्भवं ॥ ३१ ॥

१ म०—आरुप्पहायिनो.

754—755 cf. It. 734+5.

ये च रूपपग्गा सत्ता ये च आरुप्पहायिनो ।

निरोधं अप्पजानन्ता आगन्तारो पुनब्भवं ॥

ये च रूपे परिज्जाय अरूपेसु (११ आरुप्पेसु, १.१. ये च रूपेसु) भवन्ति ।

निरोधं ये विमुञ्चन्ति ते जना गच्छन्तुहायिनो ॥

755 ये च रूपे परिञ्जाय अरूपेसु मुसाष्ठिता ।

निरोधे ये विमुञ्चन्ति ते जना मच्चुहायिनोऽति ॥ ३२ ॥

सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया । यं भिक्खवे सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सम्ममणवाद्दणिया पजाय सदेवमनुस्साय इदं सच्चंऽति उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं मुसाऽति यथामूतं सम्मप्पञ्जाय सुद्धिट्ठं—अयं एकानुपस्सना; यं भिक्खवे सदेवकस्स—पे०—सदेवमनुस्साय इदं मुसाऽति उपनिज्झायितं तदमरियानं एतं सच्चंऽति यथामूतं सम्मप्पञ्जाय सुद्धिट्ठं—अयं वुत्तियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतदवोच सत्था—

756 अनत्तनि अत्तमानं परस लोकं सदेवकं ।

निविट्ठं नामरूपस्मिं इदं सच्चंऽति मञ्जति ॥ ३३ ॥

757 येन येन हि मञ्जन्ति ततो तं होति अञ्जया ।

तं हि तस्स मुसा होति मोसधम्मं हि इचरं ॥ ३४ ॥

758 अमोसधम्मं निञ्जाणं तदरिया सञ्चतो विट्ठ ।

ते वे सञ्चाभिसमया निञ्छाता परिनिव्युताऽति ॥ ३५ ॥

सिया अञ्जेन पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति इति चे भिक्खवे पुच्छित्तारो अस्सु, सियातिऽस्सु यचनीया । कथं च सिया । यं भिक्खवे सदेवकस्स...पे०...सदेवमनुस्साय इदं सुखंऽति उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं दुस्संऽति यथामूतं सम्मप्पञ्जाय सुद्धिट्ठं—अयं एकानुपस्सना, यं भिक्खवे सदेवकस्स...पे०...सदेवमनुस्साय इदं दुस्संऽति उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं दुस्संऽति यथामूतं सम्मप्पञ्जाय सुद्धिट्ठं—अयं वुत्तियानुपस्सना । एवं सम्माद्वयतानुपस्सिनो सो भिक्खवे भिक्खुनो अप्पमतस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो द्विजं फलानं अञ्जतरं फले पाटिकंलं—दिट्ठेव धम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे अनागामिताऽति । इदमवोच भगवा, इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

759 रूपा सदा रसा गन्धा फस्सा धम्मा च केवला ।

इट्ठा कन्ता मनापा च यावत्तथीति वुञ्चति ॥ ३६ ॥

१ म०—असंविता.

755 cf 15 51⁵ रूपवानुपरिञ्जाय अस्सेयु अर्हतिना । 756^a=16 411b-d

निरोधे ये विमुञ्चन्ति ते जना मच्चुहायिनो ॥

757^a+b=588^a+b

759=3 XXXV 136 4

760=8 XXXV 136⁵.

- 760 सदेवकस्स लोकस्स एते वो सुत्तसम्भता ।
यत्थ चेते निरुज्जन्ति ॥ नेस दुक्खसम्भतं ॥ ३७ ॥
- 761 सुत्तऽति दिट्ठमारियेहि सकायस्सुपरोधन ।
पञ्चनीक इव होति सम्बलोकेन पस्सत ॥ ३८ ॥
- 762 य परे सुत्ततो आहु तदरिया आहु दुक्खतो ।
य परे दुक्खतो आहु तदरिया सुत्ततो विदू
पस्स धम्म वुराजान सम्पमूळहेत्थ गविहसू ॥ ३९ ॥
- 763 निबुत्तान तमो होति अन्धकारो अपस्सत ।
सत च दिवट्ठेति आलोको पस्सत इव ।
सन्तिके न विजानन्ति मगा धम्मस्सऽकोविदा ॥ ४० ॥
- 764 भवरागपरेतेहि भवसोत्तानुसारिहि ।
मारधेय्यानुपजेहि' नाय धम्मो सुत्तम्बुधो' ॥ ४१ ॥
- 765 को नु अज्जत्रमारियेहि पद सम्बुद्धमरहति ।
य पद सम्मदज्जाय परिनिव्वान्ति अनासवाऽति ॥ ४२ ॥
- इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित अभिनन्दु ।
इमास्मि एते पन वेय्याकरणास्मि भज्जमाने सट्ठिमत्तान भिक्खून् अनुपादाय
आसवेहि चित्तानि विमुञ्चिसूति ।

द्वयतानुपस्सनासुत्त निट्ठित ।

तस्सुद्धान—

सच्च उपधि अविज्ज च सत्तारो विज्जाणपञ्चम । फस्सवेदानिया
तण्हा उपादानारम्भा आहारा । इज्जिते' फान्दित रूप सच्चदुक्खेन सोळसाति ॥

महावग्गो ततियो ।

तस्सुद्धान—

पब्बज्ज च पधाने' सुम सुन्दरि (तथा) । माधसुत्त च सेलो सल्ल पवुञ्चति ।
वासेट्ठो चापि कोकालि नालेको द्वयतानुपस्सना । द्वादसेतारि' सुत्तानि महावग्गोति
बुञ्चतीति ।

१ म०—मारधेय्यानुपजेहि २ ॥—सुत्तबुद्धे ३ म०—सत्तारे विज्जाण पञ्चम

४ म०—रम्भ ५ म०—इज्जित ६ म०—पञ्चवज्जा ७ म०—पधाना ८ सी०—

सुभासिते च सुन्दरि म०—सुमा सुन्दरिका तथा ९ म०—य बुञ्चति.

१० सी०—omits को ११ म०—द्वादस तानि

761-765=B XXXV 136 4²³

765^d=Dhp 126^d=Thag 672^d of Mvu II ॥ ६६ निर्वापयति अनामया ।

[४. अद्रुकवग्गो. *]

—
39.

(१. कामसुत †)

- 766 काम कामयमानस्त तस्त चेत समिज्झति ।
अद्वा पीतिमनो होति लद्धा मञ्जो यदिच्छति ॥ १
- 767 तस्त चे कामयमानस्त छन्दजातस्त जन्तुनो ।
ते कामा परिहायन्ति सल्लविद्धोऽव रूपति ॥ २ ॥
- 768 यो कामे परिवज्जेति सप्पस्सेव पदा सिरो ।
सो इमं विसत्तिक्क लोके सतो समतिवत्तति ॥ ३ ॥
- 769 सेत्त वत्थ हिरड्डा वा गवांस दासपोरि ।
धिंयो वन्धु पुथू कामे यो नरो अनुगिज्झति ॥ ४ ॥

१ रो०, नि० — कामयमानस्त २ म०, नि० — सोऽम ३ म० — गवस्त. ४
म० — दासपरि ५ म० — सिरो

*The whole of this अद्रुकवग्ग resembles Chinese Arthapada
Nanjo No 674 [Anesaki, a a O 12]

† = अर्पद † and also in Yogacharya Nanjo No 1170
766-771 = Netti Nm I 1-20 766-68 also Netti 69
766a+b = J 467a+b V M XVII Ohap P 452 J 467

767cf व्यापादुसार Nanjo 1263 also 1263
cf Mbh XIII 93^a (Cal 4443)

काम कामयमानस्य यदा काम सपृद्धते ।
मद्वा cf Mbh 4443^c अथ, Netti सदा

767 Netti, ■ 69 V M XVII all have कामयमानस्त ।

768 cf. Thag 457 यो वेत्ता परिवज्जेति सिरो ।

769a+b cf J 480^a+d 769b J 467^b 769d cf A V 174 5 cf J 367 .

- 770 अवलो नं वलीयन्ति महन्ते नं पस्सिया ।
ततो नं दुक्खमन्वेति नावं भिन्नमिवोदकं ॥ ५ ॥
- 771 तस्मा जन्तु सदा सतो कामानि परिवज्जये ।
ते पहाय तरे ओषं नावं सिद्धित्थ पारगू ॥ ६ ॥
कामसुत्तं निट्ठितं

40.

(२. शुद्धकसुत्तं.*)

- 772 सत्तो गुहायं बहुनामिच्छो । तिट्ठं नरो मोहनस्मि पगाळ्हो
दूरे विवेका हि तथाविधो सो । कामा हि लोके न हि सुप्पहाया ॥ १ ॥
- 773 इच्छानिदाना भवसातवन्दा । ते दुप्पमुखा न हि अञ्जमोक्ता ।
पच्छा पुरे वाऽपि अपेक्खमैाना । इमेऽव कामे पुरिमिऽव जपेवं ॥ २ ॥
- 774 कामेसु गिद्धा पसुता पमूळहा । अवदानिया ते विसमे निविट्ठा ।
दुक्खूपमीता परिदेवयन्ति । किं सु भविस्साम इतो जुतासे ॥ ३ ॥
- 775 तस्मा हि सिक्खेय इधेव जन्तु । यं किञ्चि जज्झा विसमंऽति लोके ।
न तस्स हेतु विसमं चरेय्य । अप्पं हिंदं जीवितमानु धीरा ॥ ४ ॥
- 776 पस्सामि लोके परिफन्द्माने । पर्जं इमं तण्हंगतं भवेसु ।
हीना नरा मज्झमुल्ले लपन्ति । अवीततण्हसा भवाभवेसु ॥ ५ ॥
- 777 ममायिते पस्सथ फन्द्माने । मच्छेऽव अप्पोदके सीणसोते ।
एतंऽपि दिस्वी अममो चरेय्य । भवेसु आसत्तिमकुब्बमानो ॥ ६ ॥

१ ती०—अवलाज्. २ म०—सिद्धित्था, म०, नि०—सिप्पाज्, ३ म०—‘उन्दो. ४ सी०—अपेस. ५ म०—पज्जप, omitting व ६ म०—अप. ७ म०—‘वत्था, ‘वित्था. ८ सी०—हि त, म०—हेत. ९ सी०—तण्हगतं. १० सी०, म०—‘सो. ११ म०—दिस्वान.

770c Dhp. 1. ॥ = Nettl 129^{sc} = Ud. XXXI^{sc}. तस्मिं दु खमन्वेति ।
* = अर्थपद २. 771 cf Dhp. 369

775c = J. 527^{sc}. 775d M. 89^{sc}, Thag. 782c (हि नं) cf. B. N. 804 .
776d = 901d.

777a+b cf. 936a+b. फन्द्मानं पर्जं दिस्वा मच्छे अप्पोदके यथा 777b. cf. Thag. 362d. Dhp. XV. 49d. J. 538^{sc}, Dntr. 6^{sc}, 6c. अप्पोदके व मत्थन Mbh. XII 175^{sc}. (Oal. 65^{sc}.) 277^{sc}, माधोदके मत्थ इव.

- 778 उभोसु अन्तेसु विनेय्य छन्द । पासा परिञ्जाय अनानुगिद्धो ।
यदत्तगरही तदकुब्बमानो । न लिप्पती दिट्ठसुत्तेसु धीरो ॥ ७ ॥
- 779 सञ्ज परिञ्जा वितरेय्य ओध । परिग्गहेसु मुनि नोपलित्तो ।
अब्बल्लहसल्लो चरमप्पमत्तो । नासिंसती लोकमिम पर च ॥ ८ ॥

गुहट्टकसुत्तं निदित्तं ।

41.

[३ इट्टकसुत्त *]

- 780 वदन्ति वे^१ इट्ठमनापि एके^२ । अथो^३पि वे^४ सच्चमना वदन्ति ।
वाद च जात मुनि नो उपेति । तस्मा मुनि नरि^५ खिलो कुहिच्चि ॥ १ ॥
- 781 सफ हि विट्ठि कथमच्चयेय्य । छन्दानुनीतो रुचिया निविट्ठो ।
राय समत्तानि पकुब्बमानो । यथा हि जानेय्य तथा वदेय्य ॥ २ ॥
- 782 यो अत्तनो सीलवतानि जन्तु । अनानुपुट्ठो चे परेसें पावीं ।
अनरियधम्म कुसला तमाह । यो आतुमान सयमेव पावीं ॥ ३ ॥
- 783 सन्तो च भियसु अभिनिश्रुततो । इतिह^६इति सीलेसु अकत्थमानो ।
तमरियधम्म कुसला वदन्ति । यत्तुत्सवा नत्थि कुहिच्चि लोके ॥ ४ ॥

१ म०-परिञ्जा २ सी०-लिप्पति ३ सी०, म०-^३ति ४ म०-चे ५
सी०-एते ६ नि०-अञ्जेऽपि. ७ सी०-चे ८ म०-छन्दाननीतो ९ म०-^९कुट्ठो
१० म०-Omit ११ म०-परस्त १२ म०-पाव

*-अथपद ३

778 cf 913 778d cf 250d

779d=B II 3 ■ 10^{3d} (I 62)=A IV 45 4^{3d} (II 49)=IV 46^{3d}
(II 50)=V M VII (P 153 Sinh ed) Smp I 54^{3d}

780^{3c} cf 932 783d=M V I 2 3^c (WZKM XXIV)

- 784 पक्कप्पितो सस्सता यस्स धम्मा । पुरक्खपत्तां सन्ति^१ अवीवदाता ।
 यदत्तेनि पस्साति आनिसस । त निस्सितो कुप्प पण्डित्तं सन्ति ॥ ५ ॥
- 785 दिट्ठीनिवेसां न हि स्वातिवत्ता । धम्मेसु निच्छेय्यै समुगर्हात ।
 तस्मा नरो तेसु निवेसनेसु । निरस्सति आदियातिच्च धम्म ॥ ६ ॥
- 786 धोनस्स हि^२ मात्थि कुहिल्लि लोके । पक्कप्पिता दिट्ठि मवामवेसु ।
 माय च मान च पहाय धोनो । स केन गच्छेय्य अनूपयौ सो ॥ ७ ॥
- 787 उपयो हि धम्मेसु उपेति चाद । अनूपय केन कथ ववेय्य ।
 अत्त निरत्त न हि तस्स अत्थि । अधोसि सो दिट्ठिमिधेव सन्धी ॥ ८ ॥
- बुद्धदृक्कुत्त निट्ठित ।

42

(४ सुद्धदृक्कुत्त.)*

- 788 पस्सामि सुद्ध परम अरोग । दिट्ठेन^३ ससुद्धि नरस्स होति ।
 एतामिज्जेन परमस्ति ब्रत्वा । सुद्धानुपस्सीस्ति^४ पञ्चेति ज्ञाण ॥ १ ॥
- 789 दिट्ठेन चे सुद्धि नरस्स होति । ज्ञाणेन वा सो पज्जहाति दुक्ख ।
 अज्जेन सो सुज्जति सोपधीको । दिट्ठी^५ हि न पाव तथा वदान ॥ २ ॥
- 790 न ब्राह्मणो अज्जतो सुद्धिमाह । दिट्ठे सुते सीलवन्ति मुते वा ।
 पुज्जे च पापे च अनूपलितो । अत्तज्जहो^६ ॥ यिधं पकुच्चमानो ॥ ३ ॥
- 791 पुरिम पहाय अपा सितीसि । एजानुगा ते^७ न तरन्ति सग ।
 ते उगगाहयन्ति निरस्सज्जन्ति । कपीव सास्स पमुँस्स गहायै ॥ ४ ॥

१ म०-°का २ म०-पुरे ° ३ म०-सत्तिमसी ° ४ सी०-°गा ५ म०-कुप्प
 पण्डित्तं सन्ति ६ म०-दिट्ठि ° ७ म०-निगच्छेय्य ८ म०, नि०-निदस्सति ९
 म०-°ती च. १० रो०-ही ११ सी० म०-अनुपयो अनुपय १२ म०, Feb-सध्य.
 १३ सी०-दिट्ठेन १४ म०, नि०-एगभि ° १५ म०-Orats. १६ म०-दिट्ठि
 १७ सी०-सीलवन्ति. १८ सी०, म०-अनु ° १९ सी०-अत्तज्जहो २० म, Feb-
 न इय २१ म० सिताय २२ म०-न त २३ म०-निस्सज्जन्ति, निस्सज्जन्ति
 २४ सी०-पमुत्त, म०-पमुत्त २५ सी०-गहाय

*-अपपद्य

784°=797° 785°=837°=907° cf 801°
 788° cf 910° 788° cf 789° 789° cf 831 d, 889°
 790°=797°, 887° 790° cf 636 793°+b=914°+b

- 702 तयं समादाय यतानि जन्तु । उद्यायथं गच्छति गच्छन्मनो ।
विदा च वेदेहि समेष धर्मं । न उद्यायथं गच्छति मृत्पिच्छो ॥ ५ ॥
- 703 त सन्ध्यामेतुं वितेनिभूतो । यं द्विजे दिदुं वं गुनं मुनं वा ।
तमेयद्विंशं विषटं चरन्तं । केनीयलो हंमि विद्वययेय ॥ ६ ॥
- 704 न कष्ययन्ति न पुरेभरोन्ति । अद्यन्मद्विंशं न ते यद्वान्ति ।
आदानगन्धं गधितं विसज्ज । आसं न कुब्जानि वृद्धिनि लोके ॥ ७ ॥
- 705 सीमानिगो प्रादणो तप्त नत्थि । अन्वा र्थं दिग्वा र्थं समुगारीनं ।
न रागसगी न रिरागरेतो । तस्सीव भेत्थि परमुगर्हीत ॥ ८ ॥
- सुखदृकमुत्तं निदुत्तं ।

43.

[५. परमदृकसुतं. *]

- 706 परमं प्रति दिदुं गि पञ्चिस्तानो । यदुं गि कुम्मे जन्तु लोके ।
हीनाति अज्जे ततो सन्ध्यामा । तस्मा रिरादानि अरीनिवत्तो ॥ १ ॥
- 707 यद्वर्त्तनी पस्सति आनिससं । दिदुं सुने मीलाने मुने वा ।
तदेव सो तत्थ समुगहाय । निहीनो पम्पति सन्ध्यामेयं ॥ २ ॥
- 708 तं वाअपि गन्धं कुत्ता वद्वान्ति । यं नितिसंनो पम्पति हीनमज्जं ।
तस्मा हि दिदुं व गुनं मुनं वा । मीलान्वनं भिस्तु न निमयेय ॥ ३ ॥

१ सी०-पञ्च, ° म०-सन्ध्याततो, अज्जततो. २ सी०-सन्ध्यामेयमेय,
Omitting स. ३ म०-वा. ४ म०, Feb-°तिम ५ म०-सुखनं-
६ म०-° मुदि. ७ सी०, म०-प. ८ मी०, म०-रि रागानो ९ म०-नम्न विव.
१० रो०-नत्थी ११ सी०, म०-दिदुंमु. १२ म०-उत्तरे १३ मी०, म०-°नि.
१४ सी०-सन्ध्यामेयं (cf. 787^d, 796^c) १५ मी०-यद्विस्मिनो.

703^b = A. IV. 24^{1a}. (II. 23.) B. IX. 10 5- (I. 203).

703^b + d cf. 802^a + 803^a.

* = अर्थरत्न.

702^a cf. 907^c. 707^b see 707^c. 707^c cf. 708^c.

- 799 दिट्ठिंऽपि लोक्कस्मिं न कप्पयेय्य । आणेन वा सीलवतेन वाऽपि ।
समोऽति अत्तानमनूपनेय्य । हीनो न मज्जेथ वितेसिं वाऽपि ॥ ४ ॥
- 800 अत्तं पहाय अनुपादियानो । आणेऽपि सो निस्सयं नो करोति ।
स वे वियत्तेसु न वग्गसारी । दिट्ठिंऽपि सो न पजेति किंञ्चे ॥ ५ ॥
- 801 यस्सुभयन्ते पाणिपांसव नत्थि । भवामवाय इध वा हुरं वा ।
निवेसना तस्सं न सन्ति केचि । धम्मेषु निच्चेय्य समुग्गंहीता ॥ ६ ॥
- 802 तस्सीरधं दिट्ठे धं सुते सुते वा । पक्कप्पिता नत्थि अणुंऽपि सऽत्रा ।
तं ब्राह्मणं दिट्ठिमनादियानं । केनीधं लोक्कस्मिं विकप्पयेय्य ॥ ७ ॥
- 803 न कप्पयन्ति न पुरेक्खंतेऽन्ति । धम्माऽपि तेसं न पटिच्छंतासे ।
न ब्राह्मणो सीलवतेन नेय्यो । पारं गतो न पत्थेति तादि ॥ ८ ॥
परमटुकसुत्तं निट्ठितं ।

५५

[६. जरसुत्तं. *]

- 804 कप्पं वत जीवितं इदं । ओरं वस्ससताऽपि मिय्यति ।
यो^१ चे^२ऽपि अतिथ जीवति । अथ सो सो जरसाऽपि मिय्यति ॥ १ ॥
- 805 सोचन्ति जना ममायिते । न हि सान्ति निच्चा^३ परिगगहा ।
विनाभावसस्तमेविदं । इनि दिस्वा नागारमावसे ॥ २ ॥

१ म०-लोक्कस्मि. २ सी०, प०-वितेसवाऽपि, म०-वितेसि वाऽपि. ३ पु०-
रिपुत्तेसु, म०-द्विपत्तेसु, िपत्तेसु, दिपत्थेसु. ४ ॥०-केचि (but cf. 917^a,
1023^a). ५ सी०-यस्सुभयन्ते. ६ म०-यस्स. ७ म०-हीतं. ८ म०-तस्स
पिध. ९ म०-वा. १० म०-अणु. ११ सी०-ब्राह्मणा दिट्ठिमनादियाना. १२ सी०-
कोनीध. १३ म०, Feb.,-स्मि. १४ म०-पुग्गस, १५ म०-Omits.
१६ सी०, Feb. - पविच्छितासे. १७ म०- न सो, सो. १८ सी०-ने. १९ So
नि०, म०-न दिस्सन्ति निधा, Feb. न हि सन्तानिधा.

799 cf 842, 918 800^a cf 840^a, 801^b cf. 496^b. 801^d cf. 785^b.
802^a+^d+803^a. cf. 793^b+^d+794^a.

*=अर्धपद ९.

804=Dbp. A. 498³, cf. S. N. 775^d, also in Chinese Dharmapada
Nanjio No. 1365.

- 806 मरणेनऽपि नं परीर्यन्ति । ये पुरिसो ममं यिदंऽपि मञ्ज्वति ।
 एवंऽपि विदित्वा पण्डितो । न ममत्तार्यं नमेयं मामको ॥ ३ ॥
- 807 सुपिनेन यथाऽपि संगतं । पटिवुद्धो पुरिसो न पस्सति ।
 एवंऽपि पियायितं जनं । पेतं कालकृतं न पस्सति ॥ ४ ॥
- 808 विट्ठाऽपि सुताऽपि ते जना । येसं नाममिदं पवुच्चति ।
 नोमं एवावासेस्सनि । अस्सेव्यं पेतस्स जन्तुनो ॥ ५ ॥
- 809 सोकपरिदेमच्छरं । न जहन्ति मिद्धा ममायिते ।
 तस्मा मुनयो परिगहं । हित्वा अथैरिस्तु रोमदस्सिनो ॥ ६ ॥
- 810 पत्तिलीनैरस्स मिस्सुनो । मजमानस्स विवित्तमासनं ।
 सामगियमाहु नस्म तं । यो^१ असनं भवने न दस्सये ॥ ७ ॥
- 811 सक्कथ मुनि अनिस्सितो । न पियं कुञ्जति नोऽपि अप्पियं ।
 तस्मिं परिदेवमच्छरं । पण्णे वारि यथा न लिप्येति ॥ ८ ॥
- 812 उद्विन्दु यथाऽपि पोमसरे । पदुमे वारि यथा न लिप्येति ।
 एवं मुनि नोपलिप्येति । यद्विदं विट्ठुसुतं मुनेमु था ॥ ९ ॥

१ सी०, म०-पट्टियनि, २ म०-ममय, ममायं, मय, ३ म०, नि०-एतं. ४ म०, Fsb. पमत्ताय. ५ म०-नमेय. ६ म०-भंगनं. ७ सी०-जरापितं. ८ म०-नामं येषां, एवावसत्तयति, एवावसत्तस्मिनि. ९ म०-एतस्मिन्. १० म०-अचरिस्तु, भवरिमस्तु, अचरिपिस्तु. ११ म०-पट्टि. १२ म०-विवित्त-मानसं, सी० वित्तमानस, नि०-वित्तितमासनं. १३ म०-सी. १४ Fsb-मुनी. १५ म०, नि०-लिपति १६ म०-विट्ठु.

807 also in the *Kāṇḍakāyaśāstra*, Nanjio No. 1263+1284 (Aneaki a. a. O)

810=Comp. V. M.XXI. Simb. Ed. F 523 पत्तिलीनवरस्स मिस्सुनो मजमानस्स विविजमानस, also comp. उवगीयनस्स तादणो मयमाणस्स विविक्कमाण &c (मुप० I. २-२-17.)

811=Thag 66. 811a, S:2+4. cf. 547a.

812=cf. Thag 663b DhP 336a=Thag. 401a. It. 833.

812a+b cf. Thag 1180c+d. 812 see 845 cf. A. VI. 43. 21+22, (III. 347.)

812b cf. cf. 71, 213, 547a+b, 845. 812a=813b.

- 813 धोनो न हि तेन मज्जति । यदिदं दिदुसुतं मुत्तेसु वा ।
न अज्जेनं विगुह्मिच्छति । न हि सो रज्जति नो विरज्जति ॥ १० ॥
जरामुत्तं निदितं ।

45

(७ तिरस्समेत्तेय्यसुत्तं *)

- 814 मेधुनमनुयुत्तस्स (इच्छायस्मा तिरसो मेत्तेय्यो)विघातं ब्रूहि मारिस ।
सुत्थानं तव सासनं विवेके सिम्भित्तामसे ॥ १ ॥
815 मेधुनमनुयुत्तस्स (मेत्तेय्याति भगवा)मुत्ततेवापि सासनं ।
मिच्छा च पट्टिपज्जति एतं तस्मि अनारियं ॥ २ ॥
816 एको पुज्जे चरित्तवानं मेधुनं यो निसेवति ।
पानं भन्तस्स तं लोके हीनमाहु पुयुज्जनं ॥ ३ ॥
817 यसो कित्तिं च या पुज्जे हायतेऽवापि तस्स सा ।
एतस्सपि दित्वा सिवत्तेय मेधुनं विप्पहातवे ॥ ४ ॥
818 सकप्पेहि परेतो सो कपणो विय हायति ।
सुत्वा परेतं निग्घोसं मकु होति तथाविधो ॥ ५ ॥
819 अथ सत्थानि कुत्ते परयादेहि चोदितो ।
एसं स्वस्स महंगेवो मोसवज्जं पगाहति ॥ ६ ॥
820 पण्डितोऽति समर्ज्जातो एकचरियं अधिदित्तो ।
अथापि मेधुने युत्तो मन्दोऽव पारिकेस्सति ॥ ७ ॥

१ म०-दिदु." २ ०, Fsb.-नाज्जेन. ३ म०-तिरस्समेत्तेय्यो ४ म० Fsb.-
सिम्भित्तमामसे (Metri Carrea) ५ सी० कित्ति. Fsb, नि०-कित्ती. ६ सी०-
हायते चापि. ७ Fsb. यो. ८ म०-पसज्जातो.

813a-c, cf 824a+b.

*=अर्धपद ७.

817d cf 926d 818b cf J 220^{1d} 374^{1d} J. 220^{2d}.
820a=GV VII 4 8^{2a} (WZKM. XLIV. P. 265).

- 821 एतमादीनव अत्वा मुनि पुञ्जापरे इधे ।
 एकचरिय दळ्ह करिषो न निसेवेय मेधुन ॥ ८ ॥
- 822 विवेक येव सिकसेय एतदरियानमुत्तम ।
 तेन सेट्टो नै मज्जेय स वे निग्गान सन्तिके ॥ ९ ॥
- 823 रिस्स मुनिनो चरतो कामेसु अनपेक्सिनो ।
 ओषतिण्णस्स पिहयन्ति कामेसु मयितो पजाअति ॥ १० ॥
 तिस्समेत्तेप्यसुत्त निट्ठित ।

४६

[८ पञ्चरसुत *]

- 824 इधेव सुद्धिं इति वादिष्यन्ति । नाञ्जेसु धम्मेषु विसुद्धिमाहु ।
 य निस्सिता तथ सुंभ वदाना । पञ्जेकसज्जेसु पुयू निविट्ठा ॥ १ ॥
- 825 ते वादकामा परिस विगय्ह । बाल दहन्ति मिथु अज्जमज्जं ।
 वदेन्ति ते अज्जासिता कयोज्ज । पससकामा कुसला वदाना ॥ २ ॥
- 826 युत्तो कैयाय परिसाय मज्झे । पससमिच्छ विनिधाति होति ।
 अपाहतस्मि पन मकु होति । निन्दाय सो कुप्पति रग्घमेसी ॥ ३ ॥
- 827 यमस्स वाद परिहीनमाहु । अपाहत पञ्जवीमसैकासे ।
 परिदेव्वेति सोचति हीनवादो । उपज्जागा मअति अनुत्थुणाति ॥ ४ ॥

१ म० कयिराध करिवाध. २ म०-एकचरियानमुत्तम ३-४ म०-न तेन सेट्टो ५ सी०-वितस्स ५ म०-मयिता. ६ Fab सी०-सुद्धिं (cf 892^a) ७ म०-वादयति ८ म०-नज्जेसु ९ नि० सुमा १० म०-हरन्ति ११ म०, नि०-वदति १२ सी०-य १३ म० Fab सी०-पञ्जवि, सी०-Fab 'सकाये १४ Fab 'ती १५ सी० म०-Fab 'नाति

821^a see 732^a 821^c=Dat 61^c cf MV X 310 WZKM

XXIV p 249 f

822^d=Dhp 372^d Dutr 11 16^d सोट्टो विवस सतिअ V M L P 2

823^b=It 451^d cf SN 857^b also J 10^d

823^d J 511^{ab}, Mva III 314 1^{ab}, LV XXV^{ab} (WZKM.

XXIV p 29)

*=अर्थपद ८

824^a cf 832^b 824^{a+b}=892^{a+b} cf 813 824^c cf 910^c

824, 825 also in महापावमिताशास्त्र Nanjo 10 1169 (Anesaki a. a. O)

- 828 एते विवादा समणेषु जाता । एतेसु उगंघाति निर्भाति होति ।
एतंऽपि दिस्वा विस्मे कथोज्जं । न हञ्जदत्थात्थि परांसलाभा ॥ ५ ॥
- 829 पसंसितो वा पन तत्थ होति । अक्खाय धादं परिसाय मज्झे ।
सो हस्सति उर्पेजमातिच्च तेन । पप्पुल्ल्य तंमर्थं यधामनो अहुं ॥ ६ ॥
- 830 या उर्णति साऽप्से विघातभूमि । मानातिमानं वदते पनेसो ।
एतंपि दिस्वा न विवादयेय । न हि तेन सुद्धिं कुसला वदन्ति ॥ ७ ॥
- 831 सूरौ यथा राजखादाय पुट्ठो^१ । अभिगज्जमेति पटिसुमिच्छं ।
येनेव सो तेन पँलेहि सूर । पुच्चेऽय नत्थि यदिदं युधाय ॥ ८ ॥
- 832 ये दिट्ठिमुगाय्हा विवादियेन्ति । इदमेव सचंऽति च वादियन्ति ।
ते त्वं वदस्सुं न हि तेऽर्थं अत्थि । वादाहि जाते पटिसेनिकत्ता ॥ ९ ॥
- 833 विसेनिकत्वा पन थे धैरन्ति । दिट्ठीहि दिट्ठिं अविस्सज्जमाना ।
तेसु त्वं किं^२ लभेथो पसूरं^३ । येसीध नत्थि^४ परमुंग्गहतिं ॥ १० ॥
- 834 अथ तं पवित्तैकमागमा । मनसा दिट्ठिगतानि चिन्तयन्तो ।
धोनेन युगं समागमा । न हि त्वं सग्गेषि संपयातवे ॥ ११ ॥

पसरसुत्तं निट्ठितं ।

१ म०-°दि. २ सी०-एवं. ३ Fsb. °ती, म०-ईसति. ४ म०-
°ती च, ५-६ Fsb. तं अत्थ. म०-तमत्थ. ७ रो०-°हू. ८ Fsb °ती. ९
म०-सास, तरस. १० म०-सुद्धि. ११ म०-कुट्ठो. १२ म०-यलेति. १३ म०-
सूर, पुट्. १४ म०-विवादयन्ति. १५ म०-वरस्सु. १६ म०-°च. १७ म०-वदन्ति.
१८ म०-किं. १९ म०-लभेथ. २० म०-समुद्ध. २१ Fsb. नत्थी. २२ म०-
परमं. २३ म०-सवितक्कं. २४ सी०-पग्गसि, म०- अग्गसि, नि०-सक्खसि.

830^c cf. 890^c. 830^d=909^d, 8 VII. 1. 9. 17^{bc} (I. 169).

832^a cf. 381^a, 390^a. 832^{a+b} cf. 895^{a+b}. 832 cf. 780^{a-c}.

832^b cf. 824^a. 832^d cf. 390^a. 833^a cf. 1078

834^d cf. VV. 834^d, Par Dip. IV. 335 (VII. 934) लज्जति.=P. V. II.

6, J. 449^{bd}. लज्जति Dutr. A. p. 14.

५७.

[९ मागन्दिमसुत्तं.]*

- 835 दिस्वान सण्हं अरति रगं च । नाहोसि छन्दो अपि मेधुनस्मि ।
किमेविदं मुत्तकरोसपुण्णं । पादाऽपि न संफुसितुं न इच्छे ॥ १ ॥
- 836 एताद्विरं चे रतनं न इच्छसि । नारि नरिन्देहि बहूहि पत्थितं ।
दिट्ठिगंतं सीलवतानुजीवितं । भवूपपत्ति च वदेसि वीदिस ॥ २ ॥
- 837 इव वदामीति न तस्स होति (मागन्दियाति भगवा) । धम्मेषु निच्छेय्य
समुग्गहीन ।
पस्सं च दिट्ठिमु अनुग्गहाय । अज्झत्तसंति पंचिनं अदस्सं ॥ ३ ॥
- 838 विनिच्छया यानि पक्खितानि (इति मागन्दियो) । ते वे मुनि ब्रूसि ।
अनुग्गहाय ॥
अज्झत्तसन्तीति यमेतमत्थ । कथं नु धीरोहि पवेदितं तं ॥ ४ ॥
- 839 न दिट्ठिया न सुतिया न ज्ञाणेन (मागन्दियाति भगवा) । सीलवत्तेनापि
नं सुद्धिमाह ।
आदिट्ठिया अस्सुतिया अट्ठंआणा । असीलता अब्बता नोऽपि तेन ।
एते चे निस्संज्ज अनुग्गहाय । सन्तो आनिस्साय भवं न जण्णे ॥ ५ ॥
- 840 नो चे किर दिट्ठिया न सुतिया न ज्ञाणेन (इति मागन्दियो) । सीलवत्तेनापि
विमुद्धिमाह ।

१ म०-अरति च राग, वि०-अरति च राग. २ Feb. दिट्ठि*. ३ सी०, म०-
अज्झत्त संति (cf. 919). ४ म०-पविचिन ५ म०-अदस्सं. ६ म०-विनच्छ
यानि. ७ सी०-चे c Feb. मुनी ९ म० विमुद्धि म०-न सुद्धे १० सी०-माहा.
११ म०, प०-असुतिया. १२ Feb अआणा, १३ म० न, १४ म०-निसज्ज.

† अर्थपद ९, and also in प्रज्ञापारमितासूत्र Nanjio No 1169.

835=Mpu 269², Dutr A p 102², 441². Oldenberg Z DMG 52.

¶ 602 of Divy p 519 837^b see 785^b.

838: See 839a+b+c 838^b cf 1081^c, 839^a. For विनिच्छया see 887^c.

839^a=1078^a 839^a+b+c of 887^{a+b}. 829 a+b of 1081^{b+c}.

अदिट्ठिया अस्सुतिया अञ्जाणा । असीलता अब्बता नोऽपि तेन ।

मञ्जेमऽहं मोमुहमेव धम्मं । दिट्ठिया एके पचेन्ति सुद्धि ॥ ६ ॥

841 दिट्ठिं च निरसाय अनुपुञ्जमानो (मागन्दियाति भगवा) । समुग्गहीतेसु
पमोहमागा ।

इतो च नैद्विस्व अणुंऽपि सञ्जं । तस्मा तुवं मोमुहतो देहासि ॥ ७ ॥

842 समो विसेसी उद् वा निर्हीनो । यो मञ्ज्रति सो विवदेय तेन ।

तीसु विधासु अविकंपमानो । समो विसेसीति न तस्स होति ॥ ८ ॥

843 सच्चऽति सो ब्राह्मणो कि वदेय्य । मुसाऽति वा सो विवदथ केन ।

यस्मि समं निसम चापि नास्मि । सो केन वाद् पटिस्सयुजेय्य ॥ ९ ॥

844 भोक पहाय अनिकेतसारी । गामे अकुब्बं मुनि सन्धवानि ।

कामेहि रिक्तो अपुरेर्वसरानो । कथं न विगग्ह जनेन कयिरा ॥ १० ॥

845 येहि विविक्तो विचरेय्य लोके । व तानि उगग्ह वदेय्य नागो ।

एल्लुजं कंठिकं वारिजं यथा । जलेन पकेन चानूपलितं ।

एव मुनी सन्तिवादो अगिद्धो । कामे च लोके च अनूपलितो ॥ ११ ॥

846 न वेदगू दिट्ठियो न मुतिया । स मानमेति न हि तम्मयो सो ।

न कम्मना नोऽपि सुतेन नेय्यो । अनूपनीतो सो निवेसनेसु ॥ १२ ॥

847 सञ्जाविरत्तस्स न सन्ति गग्ग्या । पञ्जाविमुत्तस्स न सन्ति मोहा ।

सञ्जं च दिट्ठिं च ये अगगहेसु । ते घट्ठयैन्ता विचरन्ति लोके ॥ १३ ॥

मागन्दियसुत्त निट्ठितं ।

१ म०, Fsb - मञ्ज्रमह. २ नि०-दिट्ठिषु ३ सी० -सम्पोह, म०-
समोहमागमा, पमोहमागमा ४ रो०-नाद्विस्व. ५ म०-इहासि, दक्खासि,
दस्ससि. ६ म०-विहीनो ७ म०, नि०-वाऽपि ८ म०-अपुरेवसमानो. ९
सी०, नि०-नु १० म०-कण्डक, ११ म०-दिट्ठियाको, म०, सु०-दिट्ठियायको,
१२ म०-पटमाना परमाना.

840a-d see 839cd 840f=908b of 800d 842=S I 2 10 20(I 12)
842c cf ■ N 799, 918 S XXII 76 127a (III. 849) Thag 1076d
844=S XXII ■ 3=3 26 (III 9+12) quoted from here in
Chinese Sarvyuktāgama (VI 4 6) and in Sarwāstivāda
Vinaya (Aneaki a n O) 84a ci see 812.

५४

[१०. पुरामेदसुत्तं.†]

- 848 कथदस्सी कथसीलो उपसन्तो ऽि बुचति ।
 तं मे गोतम पबूहि पुच्छितो उत्तम नरं ॥ १ ॥
- 849 वीततण्हो पुरा भेदा (ऽति भगवा) पुज्जमन्तमनिस्सितो
 वेमज्जे नूपेसंसेय्यो तस्स नत्थि पुरेकसंत ॥ २ ॥
- 850 अक्कोधनो असन्तासी अविक्कयी अकुंकुचो ।
 मन्तभाणी अनुद्धतो स वे वाचायतो मुनि ॥ ३ ॥
- 851 निरासति अनागते अतीतं नामुसोचति ।
 विवेकदस्सी फस्सेसु दिट्ठीसु च न निप्यति ॥ ४ ॥
- 852 पतिलीनो अकुहको अपिहालु अमच्छरी ।
 अप्पगम्भो अजेगुच्छो वेसुणेय्ये च नो युतो^१ ॥ ५ ॥
- 853 सात्तियेसु अनस्सावी अतिमाने च नो युतो ।
 सण्हो च पटिभानवा न सद्धो न विरज्जति ॥ ६ ॥
- 854 लाभकम्म्या न सिक्खति अलाभे न चं कुप्पति ।
 अविक्खो च तण्हाय रसे^२ चं मानुगिज्झति ॥ ७ ॥
- 855 उपेक्खंको सदा सतो न लोके मज्जते समं ।
 न विसेरी न नीचेय्यो तस्स न सन्ति उत्सवा ॥ ८ ॥

† = अर्पणं, १५

१ म.—तुषं, न वं. २ म.—पुरवसत ३ म.—‘सो च सो’, म.—‘सन्ति
 Fab. ‘सी. ५ म.—पटि’. ६ म.—युत्ता. ७ म.—लोभ’, ‘कप्पा. ८ म.—च म,
 ९ म.—, यु.—रसेसु. १० सो.—उपेक्खो

† अर्पणं १५.

848b=Dhp 378d, also=Udv XXXII^{24d}

850c=Dhp. 363b, Dntr B 11b मयमनि अउपतो J 269b=Thag b)
 =1006b=1007b, cf Thag 251b

851b cf 861b of S I 1 10^{2a} J 28^{2a} 853c=D 31^{2b} (JPTS 1903 p 371854d cf 922c, Thag 500c=Mal 39^{5c}. 855a+d cf 1041b+d.

854a+b cf 712a+b.

- 856 यस्स निस्सयतो नत्थि अत्वा धम्मं अनिस्सितो ।
भवाय विमवाय वा तण्हा यस्स न विज्जति ॥ ९ ॥
- 857 तं ब्रूमि उपसन्नोऽति कामेसु अनपेक्खितं ।
गन्था तस्स न विज्जन्ति अतारि सो विसत्तिक्कं ॥ १० ॥
- 858 न तस्स पुत्ता पसवो वां सेत्तं बत्थु न विज्जति ।
अत्तं थाऽपि निरैत्तं वा न तास्मि उपलब्धमिति ॥ ११ ॥
- 859 येन 'न वज्जुं पुथुज्जना अथो समणव्राह्मणा ।
तं तस्स अपुरेक्खितं तस्मा वादेसु नेजति ॥ १२ ॥
- 860 धीतगोधो अमच्छरी न उस्सेसु वदते मुनि ।
न समेसु न ओमेसु कप्पं नेति अकप्पियो ॥ १३ ॥
- 861 यस्स लोके सक्कं नत्थि असत्ता च न सोचति ।
धम्मेषु च न गच्छति स वे सन्तोऽति बुद्धतीति ॥ १४ ॥

पुराभेदसुत्तं निद्रितं ।

१ म०, पु०-निस्सयना. २ म०-अनुपेक्खन, अननुपेक्खन, अनुपेक्खित
१ म०-अतरि, अतरी ४ म०, Fsb-omit ५ म०-बत्थु च, सी०-omits
न ६ म०-अत्ता, अत्थ. ७ म०-नित्य. ८ म०-उपलपति ९ सी०, पु०-तं
म०, नि०-Fsb omit. १० म०, नि०-वज्जु ११ म०-अपुरं.

856b=947b 856c cf Dhp 262a, also=Udv XXIX¹⁰³.
856d=1088b cf B XXII 76 12¹⁰⁴ (III 83) 857b cf 166b
857c cf Dhp. 211c 858a cf III III 1 1 12c (I 69)
859a cf. 1076b. 859a+b cf 441b+d. 860a=1100b
860a+c cf 954a-c. 860d see 521c+d. 861b cf 950c=Dhp 367c
861d=946d cf. Dhp. 367d=cf SN 950 A. IV 38 53a (II 42)

५९.

[११- कलहविविवादसुत्तं.*]

- ४६२ कुतो पट्ठा कलहा विवादा । परिदेवसोका सह मच्छरा च ।
मानातिमाना सह पेसुणा च । कुतो पट्ठा ते तद्विद्धू धृहि ॥ १ ॥
- ४६३ पिया-पट्ठा कलहा विवादा । पग्निदेवसोका सह मच्छरा च ।
मानातिमाना सह पेसुणा च । मच्छरिययुत्ता कलहा विवादा ।
विवादजातेसु च पेसुणानि ॥ २ ॥
- ४६४ पिया सु लोकास्मिं कुतोनिदाना । ये वाऽपि लोभा विचरन्ति लोके ।
आसा च निट्ठा च कुतोनिदाना । ये संपरायाय नरस्स हान्ति ॥ ३ ॥
- ४६५ छन्दानिदानानि पियानि लोके । ये वाऽपि लोभा विचरन्ति लोके ।
आसा च निट्ठा च इतोनिदाना । ये संपरायाय नरस्स होन्ति ॥ ४ ॥
- ४६६ छन्दो नु लोकास्मिं कुतोनिदानो । विनिच्छया वाऽपि कुतो पट्ठा ।
कोथो मोसवज्जं च कथंकथा च । ये वाऽपि धम्मा समणेन बुत्ता ॥ ५ ॥
- ४६७ सातं असातंति यमाहु लोके । तमूपनिस्साय पटोति छन्दो ।
रूपेसु दिग्घा विभवं भवं च । विनिच्छयं कुस्ते जन्तु लोके ॥ ६ ॥
- ४६८ कोथो मोसवज्जं च कथंकथा च । एतेऽपि धम्मा द्वयमेव सन्ते ।
कथंकथो ज्ञाणपथाय सिक्खे । ज्ञत्वा पबुत्ता समणेन धम्मा ॥ ७ ॥
- ४६९ सातं असातं च कुतोनिदाना । किस्मिं असन्ते न भवन्ति हेते ।
विभवं भवं चापि यमेतमत्थं । एतं मे पबूहि यतोनिदानं ॥ ८ ॥
- ४७० फस्सेनिदानं सातमसातं । फस्से असन्ते न भवन्ति हेते ।
विभवं भवं चापि यमेतमत्थं । एतं ते पबूहि इतोनिदानं ॥ ९ ॥
- ४७१ फस्सो नु लोकास्मिं कुतोनिदानो । परिगहा चापि कुतो पट्ठा ।
किस्मिं असन्ते न ममत्तमत्थि । किस्मिं विभूते न फुसन्ति फस्सा ॥ १० ॥
- ४७२ नामं च रूपं च पाटिच्च फस्सा । इच्छानिदानानि परिगहानि ।
इच्छो न सन्न्या न ममत्तमत्थि । रूपे विभूते न फुसन्ति फस्सा ॥ ११ ॥

१ म०-पिप्पवहूता, २ नि०-कस्स निदान, ३ वाऽपि, ४-५ म०, नि०-इच्छापिप्पवहूता.

*=अर्धपद १०. (Anesaki, a. a. O)

४६६०=४६८=Myu III. 214. ३. कोथो मृषागदकथकथा च ।

४७१=cf. D. XV 20. नामरूपपञ्चा फस्सो.

- 873 कथं समेनस्स विभोति रूपं । सुखं दुखं वाऽपि कथं विभोति ।
एतं मे ब्रूहि यथा विभोति । तं जानियाँम इति मे मनो अहु ॥ १२ ॥
- 874 न सज्जसज्जी न विसज्जसज्जी । नोऽपि असज्जी न विभूतसज्जी ।
एवं समेत्तस्स विभोति रूपं । सज्जानिदाना हि पपञ्चसंखा ॥ १३ ॥
- 875 यं तं अपुच्छिउम्ह अकित्तयी नो । अज्जं तं पुज्जाम तदिदं ब्रूहि ।
एत्तावतगं नो वदन्ति हेके । यक्खस्स सुखिं इध पण्डितासे ।
उदाहु अज्जं पि वदन्ति एत्तो ॥ १४ ॥
- 876 एत्तावतगंऽपि वदन्ति हेके । यक्खस्स सुखिं इध पण्डितासे ।
तेसं पुनेके समयं वदन्ति । अनुपादिसेसे कुसला वदाना ॥ १५ ॥
- 877 एते च अथा उपनिस्सिताऽति । जत्वा मुनी निस्सये सो विमंसी ।
जत्वा विमुत्तो न विवादमेति । भवाभवाय न समेति धीरोऽति ॥ १६ ॥
कलहपिवादसुत्तं निद्रितं ।

50.

[१२. चूळविग्रहसुत्तं. *]

- 878 सकं सकं दिट्ठिपरिच्चमाना । विगय्ह नाना कुसला वदन्ति ।
“यो एवं जानाति स वेदि धम्मं । इदं पटिकोसमकेवली सो” ॥ १ ॥
- 879 एवंऽपि विगय्ह विवादियन्ति । बालो परो अकुसलोऽति चाहु ।
सच्चो नु वादो क्तमो इमेसे । सव्वेऽव हीमे कुसला वदाना ॥ २ ॥
- 880 परस्स वे धम्ममनानुजानं । बालो भगो होति निहीनपज्जो ।
सव्वेऽव बाला सुनिहीनपज्जा । सव्वेऽविमे दिट्ठिपरिच्चमाना ॥ ३ ॥

१ म०-जानिस्साम. २ म०-अकित्तयि. ३ म०-मुनि. ४ म०-वे,

५ नि०-मको.

*=अर्थपद ११.

874 also in the Mahā Vibhāṅgā (Anekaṁ a a O)

874^a of M 18th Sutta सज्जाराज्जनिया सनि विनकपज्जन्ति पज्जोपस्सतिनि
टावसे विज्जति. विनकाज्जनिया सनि पपञ्चसज्जासंखा -समुदायण-पज्जन्ति
पज्जारेप्सत्तनि टावसे विज्जति । 875^a of J. 546¹⁰.

875^d of 478^c, 876^b. 878^c of J. 527^{7d} 879^a=883^c=904^c

878-881 also in प्रज्ञापारमिताशास्त्र Nanjio No. 1169 (Anekaṁ a a O).

879^{c+d}=903 .

- 881 सन्दिद्धिया चे पन वीवदाता । संसुद्धपञ्चा कुसला मुतीमा ।
न तेसं कोचि परिहीनपञ्चो । दिट्ठ^१ हि तेसंअपि तथा समत्ता ॥ ४ ॥
- 882 न चोहमेतं तथियंअति ब्रूमि । यमाहु बाला मिथु अञ्जमञ्जं ।
सकं सकं दिट्ठिमकंसु सञ्चं । तस्मा हि बालोअति परं दहन्ति ॥ ५ ॥
- 883 यमाहु सञ्चं तथियंअति एके । तमाहु अञ्जे तुच्छं मुसाअति ।
एवंअपि विग्गयह विवादिमान्ते । करमा न एक समणा वदन्ति ॥ ६ ॥
- 884 एकं हि सञ्चं न दुत्तियमत्थि । यस्मि पजानो विवदे पजानं ।
नाना ते सञ्चानि सयं युनन्ति । तस्मा न एकं समणा वदन्ति ॥ ७ ॥
- 885 कस्मा नु सञ्चानि वदन्ति नाना । पवादिपासे कुसला वदाना ।
सञ्चानि सुत्तानि बहूनि नाना । उदाहु ते तक्कमनुस्सरन्ति ॥ ८ ॥
- 886 न हव सञ्चानि बहूनि नाना । अञ्जत्र सञ्जाय निञ्चानि लोके ।
तक्क च दिट्ठिस्स पक्कप्पयित्वा । सञ्चं मुसाअति द्वयधम्ममाहु ॥ ९ ॥
- 887 दिट्ठे सुते सीलवते मते वा । एते च निस्साय विमानदस्सी ।
विनिच्छये उत्वा पहस्समानो^२ । बालो परो अकुसलोअति चाह ॥ १० ॥
- 888 येनेव बालोअति परं दहाति । तेनात्तुमानं कुसलोअति चाह ।
सयमत्तना सो कुसलो वदानो । अञ्जं विमानेति तथेवे पावा^३ ॥ ११ ॥
- 889 अतिसरं^४ दिट्ठिया सो समत्तो । मानेन मत्तो पत्तिपुण्णमानी ।
सयमेव सांमं मनसाभिसित्तो । दिट्ठी हि तस्स तथा समत्ता ॥ १२ ॥
- 890 परस्स चे हि वचसा निहीनो । तुमो^५ सहा होति निहीनपञ्चो ।
अथ चे सयं वेदगू होति धीरो । न कोचे बालो समणेसु आत्थि ॥ १३ ॥
- 891 अञ्जं इतो यामिवदन्ति धम्मं । अपरञ्चा सुद्धिमक्खेलिनो^६ ।
एवं हि तिथ्या पुत्थसो वदन्ति । संदिट्ठिरागेन हि तेअभिरत्तो ॥ १४ ॥

१ भ० - वीवद ना. २ F^{88b} दिट्ठो. ३ रो० - पाइमेत. ४ विवादयन्ति.
५ रो० - सु नावि. ६ नि० - एतेसु. ७ ने० - पहस्समानो. ८ नि० - अक्कुसलो.
९ नि० - तदेव पावद्. १० नि० - अतिसरदिट्ठिया ११ नि० - तुम्हो.
१२ नि० - सुद्धिमक्खेली ते. १३ नि० - एव निरत्ता.

- ८९२ इधेव सुद्धि इति वादिथेयन्ति । नाञ्जेसु धम्मेषु विसुद्धिमाहु ।
 एवऽपि तिथ्या पुथुसो निविट्ठा । सकायने तत्थ दऱ्ह वदाना ॥ १५ ॥
- ८९३ सकायने चापि दऱ्ह वदाना । कमेत्थं बालोऽति परदहेप्प ।
 सैयमेव सो मेघक आवहेप्प । पर वद् बालमसुद्धिधम्म ॥ १६ ॥
- ८९४ विनिच्छये ठत्था सय पमाय । उद्ध सो लोकस्मिं विवादमेति ।
 हित्वा न सच्चानि विनिच्छयानि । न मेघक कुत्ते जन्तु लोके ॥ १७ ॥
 बूळवियूहसुत्तऽ निट्ठित ।

51.

[१३. महावियूहसुत्त *]

- ८९५ ये केचिऽमे दिट्ठिपरिचरसाना । इदमेव सच्च ति विवादियन्ति ।
 सत्वेऽव ते निन्दमन्वानयन्ति । अयो पससंऽपि रुमन्ति तत्थ ॥ १ ॥
- ८९६ अप्प हि एन न अल समाय । दुवे विवादस्स फलानि ब्रूमि ।
 एव पि दित्था न विवादियेयं । सेमाभिपस्स अविवादभूमि ॥ २ ॥
- ८९७ या काचिऽमा सम्मुत्तियो पुथुज्जा । सत्थाऽव एता न उपेति यिद्दा ।
 अनुपयो सो उपय किमेप्प । दिट्ठे सुते सन्तिमकुब्बमानो ॥ ३ ॥
- ८९८ सीलुत्तमा सयमेनाहु सुद्धि । वत समादाय समुट्ठितासे ।
 इधेव सिक्खेम अयऽस्स सुद्धिं । भवूपनीता कुसला वदाना ॥ ४ ॥
- ८९९ स चे जुतो सीलवतातो होति । स वेधति कम्म विराधयित्वा ।
 स जप्पति पत्थयतीधं सुद्धि । सत्थाऽव हीनो पवस धरम्हा ॥ ५ ॥
- ९०० सीलव्रत वाऽपि पहाय सच्च । कम्म च सावज्जनवज्जमेत ।
 सुद्धि असुद्धिऽति अपत्थयानो । विरतो चरे सन्तिमनुग्गहाय ॥ ६ ॥
- ९०१ तपूप्पेनिस्साय जिगुत्थित वा । अय वाऽपि दिट्ठऽव सुत मुत वा ।
 उद्धसरा सुद्धमनुत्थुनन्ति । अवीतत्तण्हासे भवाभवेसु ॥ ७ ॥

१ नि०-सादयन्ति. २ नि०-क न. ४ ३-३ नि०-सयऽव सो मध्य ४ रो०-
 बालमसुद्धिधम्म ५ नि०-न मेघक कुत्तति ६ म०-बूळवियूहसुत्त ६ एतपि दिक्खान
 विवादयेय ७ नि०-सालवन्तो ८ म०-पवेदति, नि०-पवेयति ९-९ नि०-यजपति
 पत्थयतिच १० म०-सत्था विहीनो ११ म०-तमुपनिस्साय

* = भगवद् १२

८९५a+b cf ८३७a+b

८९६c cf ८३०c

९००a cf १०८२d

९०१ cf ७७६d

९०३a cf It ९८a यमाहु दान परमं अनुत्तरं

- १०२ पत्ययमानस्स हि जप्पितानि । संवेदितं चापि पकप्पितेसु ।
 जुतूपपातो इध यस्स नत्थि । स केन वेधेय्य कुहिं विं जप्पे ॥ ८ ॥
- १०३ यमाहु धम्मं परमंऽति एके । तमेव हीनंऽति पनाहु अज्जे ।
 सज्जो नु यादो कतमो इमेसं । सब्बेऽव हीमे कुसला वदाना ॥ ९ ॥
- १०४ सकं हि धम्मं परिपुण्णमाहु । अज्जस्स धम्मं पन हीनमाहु ।
 एवंपि विगग्रह विवादियन्ति । सकं सकं सम्मतिमाहु सच्चं ॥ १० ॥
- १०५ परस्स चे वंभयितेन हीनो । न कोचि धम्मेसु विसेसि अस्स ।
 पुथु हि अज्जस्स वदन्ति धम्मं । निहीनतो सम्हि वद्धं वदाना ॥ ११ ॥
- १०६ सद्धम्मपूजा च पना तथेव । यथा पसंसन्ति सक्कायनानि ।
 सब्बे पवादा ताधिवा भवेत्थुं । सुद्धि हि तेसं पच्चत्तमेव ॥ १२ ॥
- १०७ न ब्राह्मणस्स परनेय्यमत्थि । धम्मेसु निच्छेय्य समुग्गाहीतं ।
 तस्मा विवादानि उपातिवत्तो । न हि सेट्ठतो पस्सति धम्ममज्जं ॥ १३ ॥
- १०८ जानामि पस्सामि तथेव एतं । दिट्ठिया एके पचेन्ति सुद्धिं ।
 अद्विस्स चे किं हि तुमस्स तेन । अतिसित्वा अज्जेम वदन्ति सुद्धिं ॥ १४ ॥
- १०९ पस्सं नरो दविसाति नामरूपं । दिस्वाम वा अस्संति तानिमेव ।
 कामं बहुं पस्सतु अप्पकं वा । न हि तेन सुद्धिं कुसला वदन्ति ॥ १५ ॥
- ११० निविस्सवादी न हि सुद्धिनायो^१ । पकप्पितं^२ दिट्ठि पुरेकस्तरानो ।
 यं निस्सितो तत्थ सुभं वदानो । सुद्धिवदो^३ तत्थ तथइसा सो ॥ १६ ॥
- १११ न ब्राह्मणो कप्पमुपेति संसं । न हि दिट्ठिसारी नऽपि आणवन्धु ।
 अत्वा च सो सम्मुतियो पुण्णजा । उपेक्कसति उग्गहणन्तमज्जे ॥ १७ ॥

१ नि०-पवेधितं वाऽपि. २ रो०-कुहिं च. ३ नि०-विवादयन्ति. ४ सी०-
 सधम्मपूजा. ५ नि०-जायति. ६ म०, नि०-सुद्धिनायो. ७-सुद्धियनयो ८ नि०-
 पकप्पिता दिट्ठि. ९ नि०-सुद्धिवदो. १० उग्गहणन्तिमज्जे.

१०३c+d=879c+d.

१०४ cf. ८७९*, ८८३*. १०७^b=780^b. १०७^c cf 796^d. १०८* cf. ८९०*.

१०८*=A IV. २४^{bc} (II, २६) १०८^b cf ८४०^c. ११०^b cf 786^b.

११०^c cf ८२४^c.

- 912 विसज्ज गन्थानि मुनीष लोके । विवादजातेसु न वग्गसारी ।
सन्तो असन्तेसु उपेक्खको सो । अनुग्गहो उग्गहणन्तमञ्जे ॥ १८ ॥
- 913 पुब्बासवे हित्वा नवे अकुञ्च । न छन्दगू नोऽपि निविस्सवादो ।
स विप्पमुत्तो दिट्ठिगतेहि धीरो । न लिप्पति लोके अनत्तमैरही ॥ १९ ॥
- 914 स सब्बधम्मेषु वित्तेनिभूतो । य किं चि विट्ठ व सुत्त मुत्त वा ।
स पन्नभारो मुनि विर्षयुत्तो । न काप्पियो नूपरतो न पत्थियोऽति
(भगवाऽति) । २० ॥

महाविपूहमुत्त निट्ठित ।

52.

[१४ उपड्डकसुत्त *]

- 915 पुञ्जामि त आदिच्चब्धु । विवेक सन्तिपद च महेत्ति ।
कथं दिस्वा निब्बाति भिक्खु । अनुपावियानो लोकस्मि किंचि ॥ १ ॥
- 916 मूल पपञ्चसत्ताया (ति भगवा) । मन्ता मस्मीति सब्बमुपेक्खे ।
या काचि तण्हा अज्झत्त । तास विनया सदा सतो सिक्खे ॥ २ ॥
- 917 य किंचि धम्ममभिजज्जा । अज्झत्त अथ वाऽपि बाहिद्धा ।
न तेन मानं कुब्बेथ । न हि सा निम्बुति सत्त बुत्ता ॥ ३ ॥
- 918 सेय्यो न तेन मज्जेय्य । नीचेय्यो अथ वाऽपि सरिक्खो ।
कुट्ठो अनेकरूपेहि । नातुगान विक्कप्य तिट्ठे ॥ ४ ॥
- 919 अज्झत्तमेव उपसमे । नाज्जतो भिक्खु सन्तिमेसेय्य ।
अज्झत्त उपसन्तस्स । नत्थि जेत कुतो निरैत्त वा ॥ ५ ॥
- 920 मज्झे यथा समुद्सत्त । ऊमि नो जयति ठितो होति ।
एव ठितो अनेजस्स । उस्सद भिक्खु न करेय्य कुहि चि ॥ ६ ॥

१ म०—उग्गहणन्तिमञ्जे २ नि०—लिप्पति ३ नि०—अनत्तमैरही
नि०—विप्पमुत्तो ५ म०—महाव्यूह ६ नि०—महेत्ती ७ म०—रुद्धे ८ नि०—था
९ सी०—पुट्ठो १० नि०—अत्ता ११ नि०—निरत्ता

* —अर्थपद १३

- ७२१ अकित्तयि विवट्चयसु । सवित्तधम्म परित्तयविनय ।
 पटिपद वदेहि भदे ते । पातिमोक्क अय वाऽपि समार्धि ॥ ७ ॥
- ७२२ चक्खूहि नेव लोलस्स । गामकथाय आवरये सोत ।
 रसे च नानुगिज्जेय्य । न च ममायेय किञ्चि लोक्खि ॥ ८ ॥
- ७२३ फस्सेन यदा फुट्ठस्स । परिदेव भिक्खु न करेय्य कुहं चि ।
 भवं च नाभिजप्पेय्य । भेरवेसु च न सपवेधेय्य ॥ ९ ॥
- ७२४ अन्नानमथो पानान । स्वादनीयानमथोऽपि वत्थान ।
 लद्धा न सन्निधिं कयिरा । न च परित्तसे तानि अलभमानो ॥ १० ॥
- ७२५ स्थायी न पावलोत्तस्स । विरमे कुल्लुंथा नप्पमज्जेय्य ।
 अय आसनेसु सयनेसु । अप्पसद्वेसु भिक्खु विहरेय्य ॥ ११ ॥
- ७२६ निद्धं न वैहुलीकरेय्य । जागरिय मजेय्य आतापी ।
 तन्दिं माय हत्त सिद्धु । मेथुन विप्पजहे सविभूत ॥ १२ ॥
- ७२७ आयन्नण सुपिण लक्खण । नो विदहे अथो पि नक्कत्त ।
 विरुत्तं च गम्भकरण । तिकिच्छ मामको न सेरेय्य ॥ १३ ॥
- ७२८ निन्दाय नप्पवेधेय्य । न उण्णमेय्य पससितो भिक्खु ।
 लोभ सह मच्छरियेन । कोप पेसुणिय च पनुदेय्य ॥ १४ ॥
- ७२९ कयविक्रये न तिठ्ठेय्य । उपवाद भिक्खु न करेय्य कुहं चि ।
 गामे च नाभिसज्जेय्य । लाभकम्पा जन न लापयेय्य ॥ १५ ॥
- ७३० न च कत्थिता सिया भिक्खु । न च वार्चं पर्युत्त भासेय्य ।
 पागम्भिय न सिक्खेय्य । कथं विग्गाहिक न कथयेय्य ॥ १६ ॥

१ सी०—कुक्कुच २ म०—बहुल न करय्य ३ नि०—विहद् ४ म०—पपुत्त

७२२-७३५ Comp द्विपि नि० I Sections on मज्झिमसीत्त & महासीत्त

७२३d cf. ७७९ See म० नि० 4th Sutta

७२४ hā सन्निधिं च न कुल्लिज्जा लेवमापाइ संजर (उ० VI 16)

७२६ cf ७४२ ७२७ cf ३६०, cf उ० VIII 13

जे लक्खण च सुपिणं च अयविज्जं च परंजनि ।

न ह ते समणा पुज्जन्ति एव आवरिपहिं अक्खान ।

तेविच्छं नाभिर्णद्विज्जा (उ० II 33) also Comp उ० XV 7 XX 45

७२८+१० cf DhP 81 cf समा निदापसत्ताय सवो पाणावपाणओ (उ० XIX १०)

७२९ अविस्समाणे कथनिकएह (आ० I 2 5 3)

७३०b cA 711d ७३१=७४३

- ७३१ मोसवज्जे न निव्येय । संपजानो सठानि न कयिषा ।
अय जीवितेन पञ्जाय । सीलव्वतेन पाञ्जमतिमञ्जे ॥ १७ ॥
- ७३२ सुत्वा रुसितो बहं वाचं । समणानं पुणुवचनानं ।
फरुसेन ते न पतिवज्जा । न हि सन्तो पटिसेनिकेतोन्ति ॥ १८ ॥
- ७३३ एतं च घम्ममञ्जाय । विचिनं भिक्खु सदा सतो सिकरो ।
सन्तीति निव्वुत्तिं जत्वा । सासने गोतमस्स नप्पमजेव्य ॥ १९ ॥
- ७३४ अभिम् हि सो अनभिभूतो । सविस्सघम्मं अनीतिहमद्रस्सी^१ ।
तस्मा हि तस्स भगवतो । सासने अप्पमतो सदा नमस्समनु-
सिकरोऽति (भगवा ति) ॥ २० ॥
- तुव्वक्कमुत्तं निट्ठितं ।

53.

[१५. अत्तवण्डसुत्तं. †]

- ७३५ अत्तवण्डा भयं जातं जनं पस्सथ मेधकं ।
संवेगं कित्तिवित्तामि यथा संविजितं मया ॥ १ ॥
- ७३६ फन्दमानं पजं दित्वा मच्छे अप्पोदके यथा ।
अञ्जमञ्जेहि व्यारुद्धे दित्वा मे भयमाविसि ॥ २ ॥
- ७३७ समन्तमसरो लोको दिसा सज्जा समेरिता ।
इच्छं भवनमत्तनो नाहसोत्तिं अनोसितं ॥ ३ ॥
- ७३८ ओसाने त्वेव व्यारुद्धे दित्वा मे अरति अह् ।
अथेत्य सल्लमद्दविस दुद्धं हृदयनिस्सितं ॥ ४ ॥

१ नि०-इसितो बहुवाचं. २ नि०-पटिसेनि. ३ नि०-अदाति. ४ नि०,
म०-मेधगं. ५ सो०-सविदित. ६ नि०, म०-समन्तमसरो. ७ नि०-नाहसामि.
८ नि०-हृदयं सितं.

७३२-4 of. ७३१d. Comp. अकोसिज्ज परो भिक्खुं न नेत्तिं पटिसेज्जले (४० II. 24)

लोमाण फरुसा भासा दाहणा गामकंटया

तुसिणीओ उणेहेज्जा न ताओ मणसी करे (४० II. 25)

† - अर्धपृष्ठ १९.

- ९३९ येन सङ्गेन ओतिण्णो विसो सग्गमा विधावति ।
तमेव सङ्गं अब्बुय्हं न धावति निसीदति ॥ ५ ॥
- ९४० तत्थ सिक्खानुगीयन्ति (यानि लोके गच्छितानि) न तेहु पसुतो सिया ।
निग्घिज्जं सव्वसो कामे सिक्खे निब्बाणमससो ॥ ६ ॥
- ९४१ सच्चो सिया अप्पगम्भो अमायो रिचपेसुणो ।
अक्खोघनो लोमपाप वेविच्छ वितरे मुनि ॥ ७ ॥
- ९४२ निदं तन्धि सहे थीन पमावेन न सवसे ।
अतिमाने न सिट्ठेय्य निब्बाणमनसो नरो ॥ ८ ॥
- ९४३ मोसवज्जे न निप्येथ रूपे ज्ञेह न कुब्बये ।
मानं च परिजानेय्य साहसा विरतो चरे ॥ ९ ॥
- ९४४ पुराण नाभिनन्देय्य नवे सन्ति न कुब्बये ।
हीर्यमौने न सोचेय्य आकासं न सितो विया ॥ १० ॥
- ९४५ गेधं भूमिं महोघो ति आजगं भूमिं जण्णम ।
आरम्भणं पक्कपणं कामपको दुरच्चयो ॥ ११ ॥
- ९४६ सच्चो अवोक्कम्मं मुनिं थळे तिद्वति ब्राह्मणो ।
सव्वं सो पटिनिस्सज्जं स वे^१ सन्तो ति बुद्धति ॥ १२ ॥
- ९४७ स वे^२ विद्वां स वेदगुं अत्वा धम्मं अनिस्सितो ।
सग्गमा सो लोके इरियानो न पिहेतीधं कस्सत्थि ॥ १३ ॥
- ९४८ थोऽथ कामे अच्चतरि सगं लोके दुरच्चय ।
न सो सोचति नाज्जेति छिन्नसोतो अबन्धनो ॥ १४ ॥
- ९४९ थं पुब्बे तं विसोसेहि पुच्छा ते माऽहुं किञ्चन ।
मज्जे वे^३ नो गहेस्ससि उपसन्तो चरिस्ससि ॥ १५ ॥

१ नि०-न सीदति २ नि०-मन्तिमकुब्बये ३ नि०-द्विष्यन्ते ४ नि०-

आचमं ५ नि०-अवोक्कम्म ६ नि०-वे

९४०^a cf 1061^d ९४१^b=Thag 502^b ९४२^a cf ९२०^{a+b}

९४२^b=Dhp 167^b Dutr A³ 2^b प्रमदेन न सवसि

९४३^a cf ९३१^a ९४४ cf ९४९

९४६^b cf L V XXIII^{ab} स्थले तिष्ठति गौतम ९४७^b cf ९५६^b

९४९ cf ६४६, ९४४, also Dhp ३४६ ९५०^{ac} cf Dhp ३६७^{ac}

- ७५० सन्वसो नामरूपस्मि यस्स नत्थि ममायितं ।
असता च न सोचति स वे'लोके न जिप्यति ॥ १६ ॥
- ७५१ यस्स नत्थि इदं मेऽति परोस वाऽपि किञ्चनं ।
ममत्तं सो असविन्दं नत्थि मेऽति न सोचति ॥ १७ ॥
- ७५२ अनिट्ठुरी अननुगिद्धो अनेजो सन्वर्षासमो ।
तमानिससं पद्दमि पुच्छितो अविकम्पिनं ॥ १८ ॥
- ७५३ अनेजस्स विजानतो नत्थि काचि निसंस्सिति ।
विरतो सो वियारंमा सेम पस्सति सन्वधि ॥ १९ ॥
- ७५४ न समेसु न मोमेसु न उस्सेसु वदते मुनि ।
सन्तो सो वीतमच्छरो नादेति न निरस्सतीति (भगवाऽति) ॥ २० ॥
अत्तवण्डहुत्तं निट्ठितं ।

54.

[१६. सारिपुत्तसुत्त.*]

- ७५५ न मे दिट्ठो इतो पुग्गे (इच्छायस्मा सारिपुत्तो) नस्सुंतो उद कस्सचि ।
एवं वग्गुवदो सत्था तुसितो गणिमागतो ॥ १ ॥
- ७५६ एवेवकस्स लोकस्स यथा दिस्सति चस्सुमा ।
सग्गं तम विमोदेत्वा एकोऽव रतिमग्गमा ॥ २ ॥
- ७५७ तं बुद्धं अयितं सारिं अकुहं गणिमागत ।
यत्तुभमिध बद्धान अत्थि पज्जेह न आगमं ॥ ३ ॥
- ७५८ भिक्खुनो विट्ठिमुत्ततो भजतो रित्तमासनं ।
एवसमूठं सुत्तानं वा पम्बतानं गुहासु वा ॥ ४ ॥

१ नि०-वे २ नि०-न मुनो

७५०*-1100* ७५० cf जम्म अयि यपाइयं [भा० १ ३ ६ २]

७५०*+c also=Udr XXVII 17*+c ७५१*+d=Thag 717*+d

७५४ cf 799, 842 855, 860, 918.

*-अपरह इव

७५७* cf 1043*, 1105*, 1112*, 1118*. ७५८* cf 810*

१३९ उच्चावचेसु सयनेसु कीवन्तो^१ तत्थ भेट्वा ।

येहि भिक्षु न वेधेय्य निग्घोसे सयनासने ॥ ५ ॥

१४० कति परिस्सया लोके गच्छतो अमैतं दिसं ।

ये भिक्षु अभिसंभवे पन्ताहि सयनासने ॥ ६ ॥

१४१ क्यास्स व्यप्पथयो अस्सु क्यास्ससु इध गोचरा ।

कानि सीलब्धतानस्सु पदितत्तस्स भिक्षुनो ॥ ७ ॥

१४२ कं सो सिकत्तं समादाय एकोविं^२ निपको सतो ।

कम्मारो रजतस्सेव निद्धमे मलमत्तनो ॥ ८ ॥

१४३ विजिगुच्छमानस्स यदिदं फासु (सारिपुत्ता ति भगवा) । सयनं रितासनं
सेवतो चे ।

संबोधिकामस्स यथानुधम्म । त ते पक्कत्तामि यथा पजानं ॥ ९ ॥

१४४ पञ्चर्त्तं धीरो भयानं न भाये । भिक्षु सतो सपरिण्तचारी ।

हंसाधिपातानं सिरिसपानं^३ । मनुस्सफस्साम अतुप्पदानं ॥ १० ॥

१४५ परधम्मिकानं न सन्तसेय्य । दिस्वाऽपि तेसं बहुभेरवानि ।

अथापरानि अभिसंभवेय्य । परिस्सयानि कुसलानुपसी ॥ ११ ॥

१४६ भारतकफस्सेन सुदाय फुट्टो । सीत अञ्जुहं^४ अधिवासयेय्य ।

सो तेहि फुट्टो बहुधा अनोको । विरिय परकम्मं दब्धं करेय्य ॥ १२ ॥

१४७ येय्य न करेय्य न मुसा भजेय्य । मेत्ताय फस्से तसयावरानि ।

यदाविलत्तं मनसो विज्झा । कणहस्स पक्खोति विनोदयेय्य ॥ १३ ॥

१४८ कोधातिमानस्स वस न गच्छे । मूलऽपि तेस पलित्थञ्ज तिट्ठे ।

अयपिय वा पन अपिय वा । अदा भवन्तो अभिसंभवेय्य ॥ १४ ॥

१ नि०-सोवन्तो २ नि०-अगत ३ म०-एकोवि ४ नि०-पञ्च, ५

नि०-सरीसपान, ६ नि०-अनुप, ७ नि०-परकम्म ८ नि०-कारे

१३९ cf १३३ १४०d पन्तं सयणासणं यद्वत्ता (४० XV 4)

१४२b=H XXI 1-511b=A VI 45 3^{3a} (III 354) =B II 2 1 21a
(I 52) १४२c+d=Dhp 239

१४२c+d=K V I 4 17c+d (108) K V II 9 18c+d (219)=UdV II
10c+d कर्मारो रजतस्येव निधमेन्यलयात्मन । १४३d=1050b

१४४a cf कोहादिपाणं हणिया य धीरे (भा० I 3 2 ४) cf सूय० I 6 26

- १६९ पञ्चं पुरस्सत्त्वा कल्याणपीति । विक्खंभये तानि परिस्सयानि ।
अरतिं सहेय सयनाद्धि पन्ते । चतुरो सहेय्य परिदेवधम्मो ॥ १५ ॥
- १७० किं सु असिस्समिं कुँवं वा असिस्सं । दुक्खं वत सेत्थं कुवज्ज सेत्थं ।
एते वितक्के परिदेवनेय्ये । विनयेय सेत्तो अनिकेतसारो ॥ १६ ॥
- १७१ अश्रं च लद्धा वसने च काले । मत्तं सँ जज्जा इय तोसनत्थं ।
सो तेसु गुत्तो यतचारिं गामे । रुसितोऽपि वाचं फरुसं न वज्जा ॥ १७ ॥
- १७२ ओक्खितचक्खु न च पादलोले । शानानुसुत्तो बहुजागरस्स ।
उपेक्खमारम्भ समाहिततो । तकासयं कुक्कुच्चूपांछिन्दे ॥ १८ ॥
- १७३ जुदितो वच्चाहि सतिमाभिनन्दे । सव्वहाचारीसु खिलं पमिन्दे ।
वाचं पमुञ्चे कुसले नातिवेलं । जनवावधम्माय न वेतयेय्य ॥ १९ ॥
- १७४ अथापरं पच्च रजानि लोके । येसं सतीमा विनयाय सिक्खे ।
रूपेसु सदेसु अथो रसेसु । गन्धेसु फस्सेसु सहेय रागं ॥ २० ॥
- १७५ एतेसु धम्मेसु विनेय्य छन्दं । मिकसु सतीमा सुविमुत्ताचित्तो ।
कालेन सो सम्मा धम्मं परिवीमंसमानो । एकोदिभूतो बिहने तमं सोऽति
(भगवाऽति) ॥ २१ ॥

सारिपुत्तंसुत्तं निद्वितं ।

अट्ठकवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं —

काम गुहँट्टं डुट्ठा च सुद्धँट्टं परमा जरा ।
मेत्तेय्यो च पसुरो च मागन्दिपुरामेद्वनं ॥
कलहं चेवँ ज्यूहानि पुनरेव तुवट्ठकं ।
अत्तदँण्डं थेरसुत्तं थेरपञ्जेन सोळ्ळस ।
तानि एतानि सुत्तानि सज्जानट्ठकवग्गिकानि ॥

१ नि०—पुरविसत्त्वा. २ नि०—असिस्सं. ३ नि०—कुथ वा. ४ नि०—वेत्त
फज्ज सेत्थं. ५ नि०—अनिकेताचरि ६ नि०—सो. ७ नि०—यतंचारी. ८ नि०—
See १३२. दूसितोऽपि. ९ नि०—कुक्कुर्वं चूपांछिन्दे. १० बु०—थेरपञ्जद्विमुत्तं
ति वि. ११ रो०—गुहं. १२ रो०—सुद्धं च १३ रो०—द्वेव १४ रो०—अत्तदण्डपरमुत्तं.

१६९^c cf. पन्तं दहं सेवन्ति भीरु सामच्छंसिनो (आ० I. ५. ३. ५).

अरद्वारसद्वे पहीणसंपये विरए आयहिण पहाणय (उ० XXI. २१).

१७१^d cf. १३२^c cf. उ० III. २५ सोच्चारणं फरुसा भासा दाहणा गामकंदया
वसिणीओ जवेहेज्जा न ताओ मणसी करे ॥

[५. पारायणवग्गो.]

55.

[१. वत्थुगाथा.]

- ७७६ कोसलानं पुरा रम्मा अगमा दक्षिणापथं ।
आकिञ्चञ्जं पथयानो ब्राह्मणो मन्तपारगू ॥ १ ॥
- ७७७ सो अस्सकस्स विसये अल्लेकस्स समासने ।
वसी गोधावरीकूले उञ्जेन च फलेन च ॥ २ ॥
- ७७८ तस्सेव उपनिस्साय गामो च विपुलो अहु ।
ततो जातेन आयेन महायञ्जं अकप्पयि ॥ ३ ॥
- ७७९ महायञ्जं यजित्वान पुन पाविसि अस्समं ।
तास्मिं पतिपाविट्ठाम्हि अञ्जो आगंज्झि ब्राह्मणो ॥ ४ ॥
- ७८० उग्घट्टपावो तसितो पंकवन्तो रजस्सिरो ।
सो च नं उपसंकम्म सत्तानि पञ्च याचति ॥ ५ ॥
- ७८१ तमेनं वावरी दित्था आसनेन निमन्तयि ।
सुत्तं च कुत्तलं पुच्छि इदं वचनमवैवि ॥ ६ ॥
- ७८२ यं खो ममं वेम्वेधम्मं सम्बं वित्सज्जितं मया ।
अनुजानाहि मे ब्रह्मे नत्थि पञ्च सत्तानि मे ॥ ७ ॥
- ७८३ सच्चे मे याचमानस्स भवे नानुपदैस्सति ।
सत्तमे दिवसे तुप्पं मुद्धा फलतु सत्तथा ॥ ८ ॥

१ म०-मूलकस्स, मव्झकस्स. २ म०-आगंज्झि. ३ सी०-अमुवि. ४ म०-
ये मम. ५ म०-दिस्सति, देस्सति.

७७६c cf. Mil. ३४२^{ac}. Thig. ३४१d. ७७६d cf. ७७७b, १४०b.
७७९a=J. ५४३^{11a}. cf. Mvu. II. ४०५, १०a. महावज्झानि यजमानो.
७८०b J. ४९०^{1d}, J. ५०९^{1d}. पंकवन्तो रजस्सिरो J. ५४७^{1cd}.
cf. J. ४६९^{1b}, J. ४९५^{1b}, J. ५४७^{1b} (VI. ४८८). पंकवन्ता रजस्सिमा.
७८३d cf. J. ४९९^{1b} etc. J. ५१८^{1d}. Dhp. A. I. ४१¹. cf. D. ३. २०.

- १४४ अभिसंखरित्वा कुहको भेरवं सो अकिञ्चेयि ।
तस्स ते वचनं सुत्वा वावरी दुक्खितो अहू ॥ ९ ॥
- १४५ उस्सुस्सति अनाहारो सोकसल्लसमण्यितो ।
अथोऽपि एवं चित्तस्स खाने न रमती मनो ॥ १० ॥
- १४६ उवस्तं दुक्खितं दिस्वा देवता अत्यकामिनी ।
वावरिं उपसंकम्म इदं वचनमब्रवी ॥ ११ ॥
- १४७ न सो मुद्धं पजानाति कुहको सो धनत्थिको ।
मुबनि मुद्धपाते वो आण तस्स न विज्जति ॥ १२ ॥
- १४८ भोती चरहि जानाति तं मे अक्खाहि पुच्छिता ।
मुद्धं मुद्धाधिपातं च तं सुणोमि वचं तव ॥ १३ ॥
- १४९ अहंसेतं न जानामि आणं मेऽत्थं न विज्जति ।
मुद्धं मुद्धाधिपातो च जिनेन हेतं दस्सन ॥ १४ ॥
- १५० अथ को चरहि जानाति अस्मि पुर्थेविमण्डले ।
मुद्धं मुद्धाधिपातं च तं वे अक्खाहि देवते ॥ १५ ॥
- १५१ पुरा कपिलवरयुष्मा निक्खन्तो लोकनायको ।
अपञ्चो ओक्काकराजस्स सक्खुपुत्तो पभं करो ॥ १६ ॥
- १५२ सो हि ब्राह्मण सनुद्धो सन्नधम्मन पारमू ।
सब्बामिञ्ज्जावलप्पतो सब्बधम्मोसु चक्खुमा ।
सब्बधम्मवत्तं पत्तो विमुत्तो उपाधिसंसेवे ॥ १७ ॥

१ म०-ससारेत्वा. २ म०-अकिञ्चेयि. ३ म०-अहू. ४ म०-मत्थकामिनी.

५ म०-मुद्धं. ६ म०-मुद्धाधिपाते. ७ म०-व ८ म०-भोति. ९ म०-सुण अहं
एत. १० म०-एतथ. ११ म०-मुदनि मुद्धाधिपाते. १२ सो-जनान १३ म०-
इत्थं, हेत्थं. १४ Mss.-सो. १५ म०-पथि. १६ म०-मुद्धातिपात. १७ म०-
सब्बकम्मवत्तय. १८ म०-उपधिसंसेवे.

१४४^c cf. Mvu. III. 88 4 १४५^b of Divy XIII³⁴ (179) V M XVI.
P. 591. १४५^d cf. Thag 580^d=Mil 395^d.

१४६^b Pv. VIII. 1^c (Vin V. 141) J 492^c. १४६^d S XI 2 10. 7^c.

१४७^d J. 332 Mvu III 9 11 J 41^c

१४७^b II XXI 1-3¹⁰ P T 8 1909 p 367

१४७^d Alt' Dr 7 11 2 म०-आचर माद

१४७^d See D III. 1 6 II V 132³⁰ (1000-1003)

१४७^b Thag 66^b Ap in Par Dip V 16¹ and 842

१४७^d Ap in Par Dip 14^b, 69^b, 129^b, 150³⁰, 191¹⁰⁰ Mvu I. 9 7.

- ००३ बुद्धो सो भगवा लोके घम्भं देसेति चक्खुमा ।
तं त्वं गत्वान पुच्छस्सु सो ते तं व्याकरिस्सति ॥ १८ ॥
- ००४ संबुद्धोऽति वच्चो सुत्वा उद्गमो वावरी अहु ।
सोकस्स तनुक्को आसि पीतिं च विपुलं लभि ॥ १९ ॥
- ००५ सो वावरी अत्तमनो उद्गमो । तं देवतं पुच्छति वेदजातो ।
कत्तमहिं गामे निगमहिं वा पुन । कत्तमहिं वा जनपदे लोकनायो ।
यस्य गन्तव्यं नर्मस्सेमु संबुद्धं विपेडुत्तमं ॥ २० ॥
- ००६ सावत्थियं फोसलमन्दिरे गिनो । पट्टपञ्जो वरभूरिमेषसो ।
सो सस्यपत्तो त्रिधुरो अनासवो । मुद्धाधिपातस्स विवु नरासभो ॥ २१ ॥
- ००७ ततो आमन्तयीं सिस्से नात्तणे गन्तवारणे ।
एथ माणं अविस्सं सुणोथ वचनं मम ॥ २३ ॥
- ००८ यस्सिसो बुद्धमो लोके पातुभामो अभिण्हसो ।
स्वज्जे लोकमिं उप्पज्जे संबुद्धो दत्ति विस्सुतो ।
तिप्प गन्तवान् सावत्थियं पस्सव्हो विपदुत्तमं ॥ २२ ॥
- ००९ कथं चरहि जानेमु दिस्वा बुद्धोऽति ब्राह्मण ।
अजानतं नो पबूहि यथा जानेमु तं मयं ॥ २४ ॥

१ म०-इतेसि. २ सी०-त. ३ म०-व्याकरिस्सति. ४ म०-नमस्सेम, ५
म०-वि. ६ म०-वि. ७ म०-एस माणं. ८ म०-यस्स सो ९ म०-स्वाज्ज.

००३^b Thag ००, B X. 7. 4² (I 210) Thag 638. B. VII. 7. XX¹.

००३^c Dip 11²¹ XV¹ Weber Ms Pt VII²⁰ (IAS Bengal LXII. I 1 71) See Dip IX⁴¹, Nid 229^b, 241^b (J. I 36 41-43) = B VII. 1^b, IX 1^b, X 1^b etc. Thag 141 B I 24¹ (I 6) संबुद्धो विपेडुत्तमं मेडो ।

००७^d J 532²⁰ cf J 17^b 27⁴¹ Mva I 280 10 शृणोहि वचनं मम ।
cf Thag ००१ ००१^१ Dip XV IV. 13 ००८ cf 560 = M. ०२¹³.

- 1000 आगतानि हि मन्तेसु महापुरिसलक्खणा ।
 द्वर्त्तिंसा च ध्यारब्बाता समत्ता अनुपुब्बसो ॥ २५ ॥
- 1001 यस्सेते होन्ति गत्तेसु महापुरिसलक्खणा ।
 द्वेडेव तस्स गतियो ततिया हि न विज्जति ॥ २६ ॥
- 1002 सचे अगारं अज्झावसति विजेय्य पठविं इमं ।
 अब्बेदेन असत्थेन धम्मेनमनुसासति ॥ २७ ॥
- 1003 सचे च सो पब्बजति अगारा अनगारिय ।
 धिवत्तेच्छदो संबुद्धो अरहा भवति अनुत्तरो ॥ २८ ॥
- 1004 जार्तिं गोर्से च लक्खणं मन्ते सिस्से पुनापरे ।
 मुद्धं मुद्धाधिपात च मनसा येव पुच्छथ ॥ २९ ॥
- 1005 अनावरणदस्सावी यदि बुद्धो भविस्सति ।
 मनसा पुच्छिते पण्हे वाचाय विस्सजेस्सति ॥ ३० ॥

१ म०-द्वर्त्तिसानि २ Fsb-विषारब्बाता ३ म०-द्वेदेव, Fsb दुवे व
 ४ म०, Fsb-आवसति. ५ म०-विषट्छदो, सी०-विषट्छदो ६ म०-विस
 जित्सति, विस्सज्जित्सति

- 1000 D III 1 5 SN Prose III 7 of 549 of L. V (Lefman)
 p 103 chap VII द्वाविंशन्महापुरिसलक्खणावि
- 1001 cf D III 1 5 SN Prose III 7
- 1002 cf ल० वि० P 118 ये सम्मत्तागतस्य पुरुषपुंगवस्य द्वे गती भवतो नान्वा ।
 of ल० वि० P 127 यस्या कापि भवन्ति लक्षणवरा द्वाविंशतो निर्मला ॥
 द्वे तस्या गतयो न अन्यतुतियो जानिष्य एवं नृप ।
 राजा वा भवि चक्रवर्ति बलवान् बुद्धोऽथ लोकोत्तम ॥
- 1002 D XIV 1 31-33 XXX 1 1 3 A. VII 6 8 11 (III 80)
 Thag 914 Mvu I 268 1011a OV VII 3 123 of.
 J 515¹ 2, 502¹ 15 (धम्मेनमनुसासति) = 534¹ 77 Mvu I 278 4
 Dip XVIII 50
- 1002 cf ल० वि० D 116 स चद्दगारमव्यावलिप्पति राजा भविष्पति चत्तरागबलअक्रवर्ती
 विजितवान् धार्मिको धर्मराजो । स इम महासुधिबीमण्डल समुदपरिख
 मदण्डेनाशखेण स्वेन धर्मेण बलेनाभिमुखाभिनिर्जित्य राज्यं करिष्पति ।
- 1003 cf ल० वि० P 116 स चेतुनरगारादनगारिका प्रवजिष्पति तपागतो भविष्पति
 अहंन् सम्यक्संबुद्धो नेता ।
 cf ल० वि० P 118 स चेतुनरगारादनगारिकां प्रवज्जति तपागतो भविष्पति
 विघुटशब्दं सम्यक्संबुद्ध
- 1005 of Thag 472c = A IV 65 24 (II 71) विजीवरणवृग्गावी
- 1005 of Divy XVIII (252)

- 1006 वापरिस्स वचो सुत्वा सिस्सा सोळस ब्राह्मण ।
 अजितो तिससमेत्तेप्यो पुण्णको अथ मेत्तमू ॥ ३१ ॥
- 1007 धोतको उपसीवो च नन्दो च अथ हेमको ।
 तोदेय्यकप्पा दुभयो जातुकण्णी च पण्डितो ॥ ३२ ॥
- 1008 भद्रावुधो उदयो च योसालो चापि ब्राह्मणो ।
 मोषराजा च मेधावी विगियो च महा इसि ॥ ३३ ॥
- 1009 पञ्चेकगणिनो सञ्चे सञ्चलोकस्स विस्तुता ।
 ह्यायी सानरता धीरा पुञ्चवासनवासिता ॥ ३४ ॥
- 1010 बावरिं अभिवादेत्वा कत्वा च न पदवित्थणं ।
 जटाजिनधरा सञ्चे पक्कामुं उत्तरामुत्ता ॥ ३५ ॥
- 1011 अळकस्स पतिट्ठान पुंरिमं माहिस्सतिं तवा ।
 उज्जेनि चापि गोनद्धं वेदिसं वनसह्यं ॥ ३६ ॥
- 1012 कोसंविं चापि साकेते सावत्थिं च पुरुत्तमं ।
 सेतव्यं कपिलवरुं कुसिनारं च मन्दिरं ॥ ३७ ॥
- 1013 पावं च भोगनगर वेत्तालि मागधं पुरं ।
 पासाणकं चेतियं च रमणीयं मनोरमं ॥ ३८ ॥
- 1014 तसितो बुद्धं सीतं महार्हामेव वाणिजो ।
 छायं धम्माभित्तोऽत्र तुरिता पञ्चतमारुहे ॥ ३९ ॥
- 1015 भगवा च तस्मिं समये भिक्खुसवपुरस्सतो ।
 भिक्खून धम्म देसेति सीहोऽव नदंती वने ॥ ४० ॥

१ म०—'कण २ सी०—भद्रावुधो ३ म०—मुळकस्स. ४ म०—पुरि माहिस्सतिं.

५ म०—गोद्ध ६ म०—कपिल ७ म०—व ओदक, सी०—Omita व. ८ नि०—
 महासाल ९ सा०—मारुह, 'वारुह, पु०—मारुहि १० म०—नदति.

1006-1008=1124-1125

1009c cf Mil 342^a cf S IV 3 3 21 (I 122)

1009d cf Mva III 148 8 पूर्ववासनिवासन

1010c cf Mbb I 36^{ab} जटाजीरधरं मुनिं

1010d cf Dip XV^{ab} पक्कामि उत्तरामुत्तो

1015b Dip XVII^{ab}, Thag 426, 622 Thag 103 Nett 135 Mva
 III 248 II, 249 ॥ भिक्खुसवपुरस्सतम् ।

1015d SN III 7^c (662) M 92^{ab}.

- 1016 अजितो अद्दं संबुद्धं वीतरंसीऽव भानुमं ।
चन्दं यया पन्नोसे पारिपूणि उपागतं ॥ ४१ ॥
- 1017 अथऽस्स गत्ते दिस्वान पेरिपूरं च व्योजनं ।
एकमन्तं ठितो हट्ठो मनोपउहे अपुच्छय ॥ ४२ ॥
- 1018 आदिस्स जम्मनं ब्रूहि गोचं ब्रूहि सलक्खणं ।
मन्तेसु पारमिं ब्रूहि कति वाचेति ब्राह्मणो ॥ ४३ ॥
- 1019 बीसं वस्ससत्तं आयु सो च गोत्तेन बावरि ।
तीणैस्स लक्खणा गत्ते तिण्णं वेदान पारय ॥ ४४ ॥
- 1020 लक्खणे इतिहासे च सनिषण्डुसकेट्ठे ।
पव सतानि वाचेति सघम्मे पारमिं गतो ॥ ४५ ॥
- 1021 लक्खणानं पविचयं बावरिस्स नरुत्तम ।
तण्हच्छिदं पकासेहि मा नो कंसायितं अहू ॥ ४६ ॥
- 1022 मुखं जिह्वाय छादेति उण्णस्स भमुकन्तरे ।
कोसोहितं यत्थुगुहं एवं जानाहि माणव ॥ ४७ ॥
- 1023 पुच्छं हि किंखि असुणन्तो मुत्वा पउहे वियाकते ।
विचिन्तेति जनो सम्भो वेदजानो कतजंति ॥ ४८ ॥

१ म०-अद्द. २ म०-जितरंत्तं, सतरंत्ति, Trenckner suggests, म०-वीतरंत्ति See also Morris JPTS. 1893. P. 73. ३ सी०-पण्णरसे. ४ Mss परि, म०-परिपूरं (1017^b). ५ म०-परिपुण्णं च व्योजनं, परिपूरं विर्यजनं. ६ म०-जम्मनं ७ म०-मीणिऽस्स. ८ म०-केट्ठे. ९ म०-सद्धमे १० म०-तं कंसायितं, ११ म०-कंसाच्छिद. १२ म०-तं च, तं, Fsb.-रुधि (cf. 800) १३ सी०-रंत्ते.

1016c Mpu 115d. Thag. 5 6. cf VM LP 3 Dhp A. 193. Thig 3 1019d+1020a+d=B II 6=XXV. 10. 11.

.....तिण्णं वेदान पारय । लक्खणे इतिहासे च सद्धमे पारमिं गतो ।

=Nid. 16. Same=D III. 1. 3.

1022a D. II. 2. 12 1022. cf. D. XIV. 1. 32. XXX. 1. 2 cf. M. 91 (II. 136) कोसोहितत्पुच्छे ।

1023b Dip VI 78 XIII 38, XXL 9. Ap in Par. Dip. V. 10^b 42^b. वेदजाना कतजन्ती.

- 1024 को नु देवो वं वद्धा वा इन्दो वाऽपि मुजपैति ।
मनसा पुच्छिते पञ्हे कमेत पटिभासति ।
- 1025 मुद्ध मुद्धाधिपात च बावरी परिपुच्छति ।
त व्याकरोहि भगवा क्व विनय नो इत्ते ॥ ५० ॥
- 1026 अविग्जा मुद्धाऽति जानाहि विग्जा मुद्धाधिपातिनी ।
राद्धासतिसमार्धाहि उन्वविरियेन सयुता ॥ ५१ ॥
- 1027 ततो वेदेन महता सयमित्वान् माणवो ।
एकस अजिन क्त्वा पावेसु सिरसा पति ॥ ५२ ॥
- 1028 बावरी ब्राह्मणो भोतो सह सिस्सोहि मारिस ।
उदग्गचित्तो सुमनो पादे वन्दति चक्खुम ॥ ५३ ॥
- 1029 सुखितो बावरी हेतु सह सिस्सेहि ब्राह्मणो ।
त्व चापि सुखितो होति चिर जीवाहि माणव ॥ ५४ ॥
- 1030 रावरिस्स च तुप्प वा सम्बेस सव्वससय ।
क्तामकासा पुच्छण्हो य किञ्चि ममसिच्छथ ॥ ५५ ॥
- 1031 सबुद्धेन क्तोकासो निसीदित्वान पणंलि ।
अजितो पठम पञ्ह तस्य पुच्छि तथागतं ॥ ५६ ॥
- वत्थुगाथा निद्धिता ।

१ सी०-प, I^{ab}, म०-वा २ सी०-चाऽति ३ सी०-ता ४ सी०-मुद्धा
५ म०-विजानाहि ६ सी०-सयमित्वान म०-सयमेत्त्वान ७ सा०, म०, I^{ab}
धक्खुमा ८ म०-वापि ९ सु० वि०(Sinh) -155' बावरी यत्ता च तुप्प वा ।
१० सी०, म०-हो ११ म०-कथा निद्धिता, *कथ निद्धित

- 1028c VV 81^b (VII 71^b) Mva III 18, 19, 422 ॥ Dutr B 30
उदग्गचित्तो मिसु B I 19 Ap in Par Dip V 42^b, 93^{at},
133as Dip I 3 of SN 689d
- 1028d S IV 3 3 11¹ (I 121) Ap in Par Dip S VIII 8 6, 9 0
=Thag 1241, 1248
- 1029 P V II 83^d Par Dip III 86
- 1030c D XIX 44^a JPTS 1909, 336^a J 522^{at}, Sum I 165
Mva III 368 9 10 यत् किञ्चि यत्तं मनसापिकत्तथ क्त्वावकाशानि वेदथ धुपम् ।

56

[२. अजितमाणवपुच्छा (1).]

- 1032 केनऽसु निवुतो लोको (इच्छायस्मा अजितो) केनसु नप्पकासति ।
किस्साभिळेपेनं वृप्तिं किं सु तस्स महम्मयं ॥ १ ॥
- 1033 अजिजायं निवुतो लोको (अजितानि भगवा) वेविञ्जायमाद्वा नप्पकासति ।
जप्पाभिळेपेनं वृप्तिं दुक्खं अस्स महम्मयं ॥ २ ॥
- 1034 सदनित् सव्वधी सोता (इच्छायस्मा अजितो) सोतानं किं निवारणं ।
सोतानं सवरं ब्रूहि केन सोता पिचिय्यरे ॥ ३ ॥
- 1035 यानि सोतानि लोकस्मि (अजिताति भगवा) सति तेसं निवारणं ।
सोतानं सवरं ब्रूहि पडज्जायेते पिचिय्यरे ॥ ४ ॥
- 1036 पज्जा वेव सत्ती चै (इच्छायस्मा अजितो) नामरूपं च मारिस ।
एतं मे पुट्ठो पञ्चहि कथ्येतं उपरुज्झति ॥ ५ ॥
- 1037 यं पतं पड्हं अपुच्छि अजित त वदामि ते ।
यत्थ नामं च रूपं च असेसं उपरुज्झति ।
विज्जाणस्स निरोधेन एत्थेतं उपरुज्झति ॥ ६ ॥

१ सी०-किस्साभिळेपेन २ म०, सी०-विदिञ्जा, वेवञ्जा ३ म०-
पिचिय्यरे ४ म०-सति. ५ म०-य च, Fsb apuggcata चै, नि०-यापि.
६ म०-एदं, नि०-एत

1032 of Mhb III 313 81 केन विज्जायतो लोको केन स्मिन् प्रकाशति, XII.
299 89 (Gal XII 11030) केनयं आगतो लोको केन वा न प्रकाशति
1033 Nettā 11=70¹

1034 1033^d=S I 11 51¹ (I 37)

1033^a Thag 572 OV XII 1 3 1 (P 296) Mhb III 313 82.
अजितेनागतो लोकस्मयता न प्रकाशति XII 299 40 V 1...
मात्सर्यानि प्रकाशति The whole of this section also in Yogā-
chārya, Naujio No 1170 (Anesaki a a O)

1034^a Dhṛ 540 1034-1035 Dhṛ 340^d Thag 761^a, 762^b
Netti 12=71 13=71

1034^a Aśl 710 (P. 351) 1035 quoted in V M chap I P 5
1034-35 also in Mahāvibhāṣā, Naujio No 1263, 1264, 1279
(Anesaki a a o) 1036-7=Netti 14=71 नाम कर च (VI)

1037^d I 3 3 4 (I 13)=I 5 10 6 (I 35) D XI 85^a+
S 56 22 4¹ (V 433) S N 724, 726

1037^c A, III, 2^a. (I 236) S N 734

1038 ये च संखेतधम्मासे ये च सेखा पुथू इध ।

तेसं मे निष्को इरियं पुटो पवूहि मारिस्स ॥ ७ ॥

1039 कामेसु नाभिमिज्जेय्य मनसाऽनाविलो सिया ।

कुसलो सम्प्रधम्मानं सतो भिक्खु परिव्वजेऽति ॥ ८ ॥

अजितमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

57

[३. तिस्समेत्तेय्यमाणवपुच्छा (२)]

1040 कोऽथ सन्तुसितो लोके (इच्छायस्मा तिस्सो मेत्तेयो) कस्स नो सन्ति
इड्जिता ।

को उभऽन्तमभिज्जाय मज्जे मन्ता न लिप्पति ।

*क भूति महापुरितोऽति को इध सिब्बेनिमज्जा ॥ १ ॥

1041 कामेसु ब्रह्मचरियवा (मेत्तेय्याति भगवा) वीततण्हो सदा सतो ।

संलाय निव्वुत्तो भिक्खु तस्स नो सन्ति इड्जिता ॥ २ ॥

1042 सो उभन्तमभिज्जाय मज्जे मन्ता न लिप्पति ।*

त भूमि महापुरितोऽति सो इध सिब्बनिमज्जाऽति ॥ ३ ॥

तिस्समेत्तेय्यमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

१ नि० बु०-ससातधम्मासे २ म०-तिस्समेत्तेयो. ३ Fbb उभन्त* व
म०-लिप्पति ५ म०-सिणवि* सिब्बिनि* ६ म०-मज्जता *to* सी०-Omits.

1038=Netti 17 =S XII 31 2=4=8=11 (II 47-50)=J 463
(IV, 260)=Dhp A 400¹ also in Prajna Paramitāśāstra
(Anesaki a a O)

1039=Netti 17²=21 1039^b Ud v XII-8^b मयसानाविला पवेत्

1039^c cf J 546 216, Dhp A 677

1039^d S N 741, see references there

1041-2 also in Chinese Samyuktagama (II 5 1=Pali A VI 61)
Anesaki = a O

1042 A VI 61 1=8 (III 399, 401) -वा उभन्ते विट्ठिता । मज्जे मन्ता न
लिप्पति । त भूमि महापुरितोऽति सोऽथ सिब्बनिमज्जा ।

58

[४ पुण्णकमाणवपुच्छा (३)]

1043 अनेजे मूलदस्सावि (इच्चायस्मा पुण्णको) अत्थि पञ्हेने आगमं ।
किनिस्सिता इसयो मनुजा सत्तिथा ब्राह्मणा देवतान यञ्जमकप्पयिसु
पुधु इध लोके ।

पुच्छामि त भगवा ब्रूहि मे त ॥ १ ॥

1044 ये केचिस्से इसयो मनुजा (पुण्णकाति भगवा) । सत्तिथा ब्राह्मणा
देवतान यञ्जमकप्पयिसु पुधु इध लोके ।
आसिसमाना पुण्णक इत्थमैव । जर सिता यञ्जमकप्पयिसु ॥ २ ॥

1045 * ये केचिस्से इसयो मनुजा (इच्चायस्मा पुण्णको) सत्तिथा पे०
इध लोके । *

कच्चि तु ते भगवा यञ्जमपथे अप्पमत्ता । अतारु जाति च जर च मारिस ।
पुच्छामि त भगवा ब्रूहि मे त ॥ ३ ॥

1046 आसिंसन्ति थोमयन्ति अभिज्जप्पन्ति जुहन्ति (पुण्णकाति भगवा)
कामाभिजप्पन्ति पट्टिच्च लोभ ।

ते यार्जयागा भवरागरत्ता । नातरिसु जातिजरस्सति भूमि ॥ ४ ॥

१ म०-अनेज २ म०-पञ्हेने मागम ३ म०-आगमि, आगमि
Feb [इसयो मनुजा] [पुधु इध लोके] ४ Feb adds च ५ म०-अकप्पयि
७ म०-इत्थत्त ** म०-Omits ८ म०-किचि, किचि, कच्चि ९ Feb
[पञ्जमपथे] but cf 1058^d १० म०-अतारु ११ Feb [अभिजप्पन्ति]
१२ सा०, म०-जहन्ति see (निज्जहन्ति) १३ सी०-लोभ but see नि०
१४ म०-याच* but see नि० and बु०

1043-44 Niddesa has diff arrangement of lines 1 अनेज 2 अत्थि

३ किनिस्सिता 4 सत्तिथा 5 यञ्ज 6 पुच्छामि

1 ये केचि 2 सत्तिथा 3 यञ्ज 4 आसिसमाना 5 जर

1043b see 957 and 110० 1043c see 458

1043d see 1061, 1070, 1081

This section is also in Chinese Samyuktagama Yanjio No
544 (VI 1 3=Pali A III 32) Anesakia a a

1045 Niddesa arranges 1 ये 2 सत्तिथा 3 यञ्जे 4 कच्चि
5 अतारु 6 पुच्छामि 1045b see 1072-81

1047 ते चे नातरिंस्तु याजयोगा (इच्छायस्मा पुण्णको) । यञ्जेहिं जातिं च
जरं च मारिस् ।

अथ को चरहि देवमनुस्स लोके । अतारि जातिं च जरं च मारिस् ।
पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥ ५ ॥

1048 संसाय लोकस्मिं परोवरानि (पुण्णकाति भगवा) । यस्सिञ्जितं
अस्थि कुहिंचि लोके ।
सन्तो विधूतो अनिपो निरासो । अतारि सो जातिजरंति ब्रूमीति ॥६॥
पुण्णकमाणवपुच्छा निद्रिता ।

59.

[५. मेत्तयूमाणवपुच्छा. (४.)]

1049 पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मेतं (इच्छायस्मा मेत्तयू) । मञ्ज्यामि तं वेदगुं ।
भावितस्सं ।

कुतो नु दुक्खा समुदागता इमे । ये केचि लोकस्मिं अनेकरूपा ॥ १ ॥

1050 दुक्खस्स वे मं पभयं अपुच्छसि । (मेत्तयूति भगवा) । तं ते
पवक्खाभि यथा पजानं ।

उपधीनिदाना पभयन्ति दुक्खा । ये केचि लोकस्मिं अनेकरूपा ॥ २ ॥

1051 यो वे अविद्वा उपधिं करोति । पुनप्पुन दुक्खमुपेति मन्दो ।

तस्मा हिं जीनं उपधिं न कयिरा । दुक्खस्स जातिप्पमवानुपस्सी ॥३॥

१ म०-याचं. २ सी०-य हि, म०-यञ्जो हि. ३ म०-परोपरानि. ४
सी०-यस्म जितं, म०-यस्सज्जितं. ५ नि०-समुदागता, सी०-Fsb. दुक्खा
सदा गता (१ e. दुक्खा [य] स [मु] दागता.) ६ म०, Fsb. लोकस्मि. ७ म०-
चे. c-c पु०, म०-पजानं.

1047c+cf. Mss I 22. 4¹+5¹.

1048=A. III 32 1 (I 133)=A. IV. 41. 6. (II. 45 f.)

1048c+d of S. VI 1. 3. 8^e (I 141.) P.V. IV. 1. 34. also BN. 1060^a.

1049^d see 728. 1050c+d+1051=728. 1050^b see 963. 1051^c of. 728^a.

- 1052 ये तं अपुच्छिह्म आकित्थयी नो । अज्झं तं पुच्छामि तदिह ब्रूहि ।
 कथं नु घोरा वितरन्ति ओषं । जातिजरं सोकपरिह्वं* च ।
 तं मे मुनीं साधु विपाकरोहि । तर्था हि ते विदितो एस धम्मो ॥ ४ ॥
- 1053 कित्थयिस्सोमि ते धम्मं (भेत्तगूति भगवा) दिट्ठे* धम्मे अनीतिहं ।
 ये विदित्वा सतो चरं नरे लोके विसत्थिकं ॥ ५ ॥
- 1054 तं चाहं अभिनन्दामि महेसीं* धम्ममुत्तमं ।
 ये विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्थिकं ॥ ६ ॥
- 1055 यं किञ्चि संपजोनासि (भेत्तगूति भगवा) । उद्धं अघो तिरियं
 चीपि मज्झे ।
 एतेह नैन्दि च निवेसनं च । पनुज्ज विज्जाणं भवे न तिट्ठे ॥ ७ ॥
- 1056 एवं विहाती सतो अप्पमत्तो । भिक्खु चरं हित्वा ममापितानि ।
 जातिजरं सोकपरिह्वं च । अप्पेव विद्वा पजहेय्य दुक्खं ॥ ८ ॥
- 1057 एतामिन्नन्दामि वचो महेसिनो । सुंकित्तितं गोतमसुत्तपचीकं ।
 अज्झा हि भगवा पहासि दुक्खं । तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥ ९ ॥
- 1058 ते चापि नूनपजहेय्यं दुक्खं । ये त्वं मुनिं* अट्ठितं ओवदेय्य ।
 तं तं नमस्सोमि समेअं माग । अप्पेव मे भगवो अट्ठितं ओवदेय्य ॥ १० ॥

१ म०=omitted. २ नि०, म०=पुच्छाम. * म०=परिदेवं. ३ सी०, म०=मुनि.
 ४ सी०=ववा. ५ म०=कित्थविरत्ताम. ६ म०=add'd व. ७ सी०=सि.
 ८ म०=न यं किञ्चि. ९ म०=अज्झाणाति. १० म०=वाट्ठि. ११ म०=निग्गं.
 १२ सी०=सुकित्तिकं. १३ Feb. गोतम नुत्तपचीकं. १४ सी०, म०=पजहेय्य.
 १५ Feb मुनी. १६ म०=अन्यत्तं, अट्ठिकं. १७-१८ म०=ममरत्तामनुत्तमं.
 १९ Feb. [भगवा] cf. 1045. 1079.

1052a+b see 875. P. V. VIII. 21. (Vin. V. 145.)

1052d cf. 1056c. 1052c+d=1075c+d, also see 1102 and 504.

1052i cf. 504d, 1057d, 1075d, 1102d. 1053-55=1066-68.

1053c+d=1085c+d, 1087d.

1054c=S. 38. 3. 8c. (IV. 203.) तं चाहं अभिनन्दामि.

1055b=1103b. cf. 637b. 150c.

1056c=1057d. 1057a+b=1083a+b 1057c=375c.

1057d=504d. 1052, 1075d, 1102d 1058c cf. 1063c.

- 1059 यं बाह्यं वेदगुं आभिजड्त्रा । अकिञ्चनं काममये असत्तं ।
 अद्या हि सो ओषमिमं अतारि । तिण्णो चै पारं असिलो अकंसो ॥११॥
 1060 विद्वा चै सो वेदगुं नरो इष । मयामये संगमिमं विसज्जा ।
 सो वीततण्हो अनियो निरासो । अतारि सो जातिजरंति मूर्माति ॥१२॥
 भेतगुमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

60.

[६. धोतकमाणवपुच्छा (5.)]

- 1061 पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मं तं (इच्छायस्मा धोतको) । वाचाभिर्हंसामि
 महोसि तुप्पं ।
 तव सुत्थान निग्घोसं सिक्खे निम्बाणमत्तनो ॥ १ ॥
 1062 तेन हातप्पं करोहि (धोतकाति भगवा) इधेव निपको सतो ।
 इतो सुत्थान निग्घोसं सिक्खे निम्बाणमत्तनो ॥ २ ॥
 1063 पस्सामहं देवमनुसलोके । अकिञ्चनं बाह्यं इरियमानं ।
 तं तं नमस्सामि समन्तचक्खुं । पमुय मं सक कयंकयाहि ॥ ३ ॥
 1064 नोहं गरिस्सामि पमोचनाय । कयंकयिं धोतकं केव्धि लोके ।
 धम्मं च सेसं आजानमानो । एवं तुवं ओषमिमं तरोसि ॥ ४ ॥
 1065 अनुत्तासं भँत्ते कळ्णायमानो । विवेकधम्मं यमहं विजड्जं ।
 ययाहं आकासोऽव अव्योपज्जमानो । इधेव सन्तो असितो धेरप्पं ॥ ५ ॥

१ सी०-आभिजड्त्रं. म०, पु०, नि०-अभिजड्त्रा, Pab. आमजड्त्र

२ सी०-आतारि, म०-अतरि. ३ सी०, म०-व. ४ म०-पो. ५ सी०-गु.
 ६ सी०-वत्तुं. ७ म०-नोहं. ८ म०-सद्विस्समि, नि०-सर्माग्गमि. ९ सी०,
 म०-कथो. १० म०-किंचि. ११ सी०-मस. १२ म०-अव्या, म०, पु०-
 'वज्ज', सी०-वज. १३ सी०, म०-प्य.

1059b=176b. 1060a+d=1048c+d.
 1061a=1043c. 1061b=353a. 1061c=P. V. II. 6. तव सुत्थान
 पासिते. 1061d, 1062d=940c. 1063c=1058c.
 1064 quoted in Mahā. Nid. P. 32. (on 773.)=KV. II. 4. 20. (194.)
 1063-4 also in Mahāvibhāṣā (Anosaki a. a. O.)

1066 कित्तिस्सामि ते सन्ति (धोतकाति भगवा) विट्ठे धम्मे जनीतिहं ।

यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥ ६ ॥

1067 तं चाहं अभिवन्दामि महेस्सि सन्तिमुत्तमं ।

• यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥ ७ ॥

1068 यं विदित्वा संपजानासि (धोतकाति भगवा) । उद्धं अधो तिरियं चापि मज्जे ।

एतं विदित्वा संगोऽति लोके । भवामवाय माऽकासि तण्हंति ॥ ८ ॥

धोतकमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

61.

[७. उपसीयमाणवपुच्छा (८.)]

1069 एको अहं सक म्हन्तमोषं (इच्चायस्मा उपसीवो) । अनिस्सितो नो
विसहामि तारितुं ।

आरम्भणं ब्रूहि समन्तचक्खु । यं निस्सितो ओषमिमं तरेय्यं ॥ १ ॥

1070 आकिञ्चज्जं पेयस्वमानो सतीमा (उपसीवाति भगवा) । नार्थीति निस्साय
तरस्स ओषं ।

कामे पहाय विरतो कयाहि । तण्हक्खयं रत्तमहाभिरस्स ॥ २ ॥

1071 सव्वेसु कामेसु यो वीतरागो (इच्चायस्मा उपसीवो) । आकिञ्चज्जं
निस्सितो हित्वमेज्जं ।

• सञ्जाविमोक्खे परमे विमुत्तो । तिट्ठे^१ नु^२ सी तत्थ अनानुपाये^३ ॥ ३ ॥

1072 सव्वेसु कामेसु यो वीतरागो (उपसीवाति भगवा) । आकिञ्चज्जं
निस्सितो हित्वमेज्जं ।

• १ Mss. add व. २ सी०-स^०. ३ सी०-वाङ् ४ सी०-धावि. ५ म०-एते ६ सी०, Fsb.-विदित्वा ७ नि०-तरेय्य. ८ रो०, बु०-नत्तमहाभिरस्स, सी०-नत्तमहाभि तपस्स, म०, नि०(म)-रत्तमहाभिरस्स, (प). 'वस्स' यु०(म०)-तण्हक्खय रत्तमह विपस्स ९ सी०, म०-हिंसा अज्ज. १० म०-विमुत्ते, विमोक्खे. ११ म०, नि०-अधिमुत्तो १२-१२ म०-तिट्ठेय्य सो. १३ म०-धावि, 'वावि, 'तवि । १४ -omits the verse

1066-68a+b=1053-55a+b=Netti 166 1068b=637b=160c

1070a=970c 1071b=1072b 1071a cf 1073a

सञ्ज्ञाविमोक्षे परमे विमुक्तो । तिष्ठेय्य सो तस्य अनानुयायी ॥ ४ ॥

1073 तिष्ठे चे सो तस्य अनानुयायी । पूगऽपि^१ वस्त्रान समन्तचक्रसु ।

तस्येव सो सीति सिया विमुक्तो । मर्वेय विञ्जाण तथाविधस्त ॥ ५ ॥

1074 अक्षी यथा वातवेगेन सिक्षी (उपसीवाति भगवा) । अत्थ पळेति न
उपेति सत्त ।

एव मुनी नामकाया विमुक्तो । अत्थ पळेति न उपेति सत्त ॥ ६ ॥

1075 अत्थ गतो सो उद वा सो नात्ये । उदाहु वे सस्सतिया अरोगो ।

त मे मुनि साधु वियाकरोहि । तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥ ७ ॥

1076 अत्थ गतस्त न पमाणेमत्थि (उपसीवाति भगवा) । येन न वज्जु त
सत्त नत्थि ।

सन्नेसु धम्मेषु समूहेसु समूहता वादपैथाऽपि सन्नेऽति ॥ ८ ॥

उपसीवमाणवपुच्छा निद्रिता ।

62

[८. नन्दमाणवपुच्छा (७)]

1077 सन्ति लोके मुनैर्यो (इच्छायस्मा नन्दो) । जना वदन्ति तैर्यिद् कथं सुं ।

आणूपपन्न 'भो मुंति वदन्ति । उदाहु वे' जीवितेनूपपन्न ॥ १ ॥

1078 न दिट्ठिया न सुत्तिया न आणेनै । मुनीध नन्द कुसला वदन्ति ।

विसेनिकत्वा अनिधा निरासा । चरन्ति ये ते मुनयोऽति ब्रूमि ॥ २ ॥

१ सा० तिष्ठेय्य २ म०--omits ३ म०--वस्त्रानि, पु०--पूगानि वस्त्रान.
४ म०, नि०--चवेय ५ म०--अधि ६ म०, नि०--क्षिता । ७ सी०--फलेति.
८ म०--'यिमुक्तो ९ सी०--'मेति १० म०--वज्जु ११ म०--'मधा, 'यथा.
१२ म०--Add8 ति (In accordance with metre) १३ म०--कस्सिद्,
यादिय १४ हा०, म०--सु १५ म०--मुनि नो । १६ ०--ते १७ म०--add8
सी०--वतेनावि वदन्ति मुद्धि १८ म०--वदति

1076a+d cf 1052a cf 504d cf 1102

1076b=8 I ■ 10 183d (I 11) येन न वज्जा न तस्स अत्थि

107 6 also in Prajñāpāramitāśāstra (Anesaki = a O)

1078 = 839a 1078a+d=833a

- 1079 ये केचिमे समणवाहणासे (इच्छायस्मा नन्दो) । दिट्ठे^१ सुतेनाऽपि
वदन्ति सुद्धिं ।
सीलव्यतंतापि वदन्ति सुद्धिं । अनेकरूपेण वदन्ति सुद्धिं ।
क्खिंस्स ते भग्गवा तस्य यतो चरन्ता । अतारु जातिं च जरं च मारिस्स ।
पुच्छामि तं भग्गवा ब्रूहि मे तं ॥ ३ ॥
- 1080 ये केचिमे समणवाहणासे (नन्दाति भग्गवा) । दिट्ठे सुतेनापि वदन्ति सुद्धिं ।
सीलव्यतंतापि वदन्ति सुद्धिं । अनेकरूपेण वदन्ति सुद्धिं ।
क्खिंस्स ते तस्य यतो चरन्ति । नातरिंस्सु जातिजरंऽति ब्रूमि ॥ ४ ॥
- 1081 ये केचिमे समणवाहणासे (इच्छायस्मा नन्दो) । दिट्ठे सुतेनापि वदन्ति सुद्धिं ।
सीलव्यतंतापि वदन्ति सुद्धिं । अनेकरूपेण वदन्ति सुद्धिं ।
सँचे मुनि ब्रूहि अनोघतिण्णे । अथ को चरहि देवमनुस्सलोके ।
अतारि जातिं च जरं च मारिस्स । पुच्छामि तं भग्गवा ब्रूहि मे तं ॥ ५ ॥
- 1082 नाहं सब्बे समणवाहणासे (नन्दाति भग्गवा) । जातिजराय निबुताऽति ब्रूमि ।
येसँधि दिट्ठंऽव सुतं मुतं वा । सीलव्यतं वापि पहाय सब्बं ।
अनेकरूपंऽपि पहाय सब्बं । तण्हं परिज्जाय अनासवोसे ।
ते वे नरा ओपतिण्णाति ब्रूमि ॥ ६ ॥
- 1083 एतामिन्दमि वचो महेसिनो सुकित्तं गोतमऽनुपधीकं ।
येसँधि दिट्ठंऽव...पे०...[108२]...अनासवासे ।
अहंऽपि ते ओपतिण्णाऽति ब्रूमीति ॥ ७ ॥

नन्दमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

१ म०-समणा, २ Fsb. दिट्ठेन, नि०-दिट्ठसुतेनाऽपि. (म०-in 1080^b दिट्ठेव) ३ म०-सुद्धि. ४ Fsb. [भग्गवा] ५ रो०-यतो. ६ म०-वदन्ति. ७ म०-ते ये, ते च ८ सी०, म०-समणा. ९ Fsb. जानी १० म०-येऽपि, येऽपिध. ११ सी०-ये.

1079b+c cf. 830a+b. 1079-81 cf. 1045-47. 1079d cf. 1043e.
1081b+c cf. 838b+839a+b. 1081b=1043e.
1082d cf. 900a. 1083a+b=1057a+b.

63

[९. हेमकमाणवपुच्छा. (८.)]

1084 ये मे पुञ्चे वियाकेसु (इच्छायस्मा हेमको) हुरं गोतमसासनां
इच्छासि इति भविस्सति ।

सब्बं ॥ इतिहीतिहं । सब्बं त तक्कषट्ठुनं ॥ १ ॥

1085 नाह तत्थ अभिरंमि

त्वं च मे धम्ममक्खसाहि तण्हानिग्घातन मुनि ।

य विदिवा सतो चर तरे लोके विसत्तिक ॥ २ ॥

1086 इध दिट्ठसुतमुत्तंविज्जातेसु पियरूपेसु हेमक ।

छन्दरागविनोदनं निब्बाणपदमच्चुतं ॥ ३ ॥

1087 एतदञ्जाय ये सतो दिट्ठधम्माभिनिञ्चुता ।

उपसन्ता च ते सदा तिण्णा लोके विसत्तिक ॥ ४ ॥

हेमकमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

64.

[१०. तोदेय्यमाणवपुच्छा (९.)]

1088 यस्मिं कामा न वसन्ति (इच्छायस्मा तोदेय्यो) तण्हा यस्स न विज्जति ।

कयकया च यो तिण्णो विमोक्खो तस्स कीदिसो ॥ १ ॥

1089 यस्मिं कामा न वसन्ति (तोदेय्याति भगवा) तण्हा यस्स न विज्जति ।

कयकया च यो तिण्णो विमोक्खो तस्स नापरो ॥ २ ॥

१ सी०-^१म, Fab [हुर गोतमसासन] २ Mes नि Fab.
[नाह तत्थ अभिरंमि] ३ सी०-तण्हाय नि^१, म०-^२निपातन च सा०-
दिट्ठसुते मुत्तं वि^३, म०-दिट्ठ सुत मुत्त वि^४, Fab ^५मुत्त. (विज्जातेसु) ५ म०-
सिता ६ नि०-(सदा=सव्यदा) सी०-ते दसा, म०-ये सता ७ म०-ससन्ति.

1084=1185 1085b=Thag 168a BN 1092a
1085c=Netti 138a 1085d+e=1053c+d 1086c+d=204a+d)
1087a+b=1095a+b 1087b=M 130b (III 187)
1087d=S I 4 5 III (I 24) I II 10¹ (I 35) II II 4¹ (I 60.
IV 2 2 4^d (I 110) Par Dip V 222¹ I 1 I, II 2 8 7;
I 5 10¹⁰, II 3 4 7⁹ BN 1053^d 1088b=156^d

- 1090 निरासंयो सो उद आसंसानो । पञ्जाणवा सो उद पञ्जकप्पी ।
मुनिं अहं सकं यथा विजज्जं । त मे वियाचिकल समन्तचक्सु ॥ २ ॥
- 1091 निरासयो सो न सो आसंसानो । पञ्जाणवा सो न च पञ्जकप्पी ।
एवंअपि तोदेव्य मुनिं विजान । अकिञ्चनं कामभवे असत्तंति ॥ ४ ॥
तोदेव्यमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

65.

[११. कप्पमाणवपुच्छा (10.)]

- 1092 मज्झे सरिंमि तिट्ठुतं (इजायस्मा कप्पो) ओपे^१ जाते महम्मये ।
जरामच्चुपरेतानं दीपं पनूहि मारिस ।
त्वं च मे दीपमरंराहि यद्यपिदं नापरं सिया ॥ १ ॥
- 1093 मज्झे सरिंमि तिट्ठुतं (कप्पाति भगवा) ओपे जाते महम्मये ।
जगमच्चुपरेतानं दीपं पमुमि कप्प ते ॥ २ ॥
- 1094 अकिञ्चनं अनादानं एतं दीपं अनापरं ।
निज्जाणं इति नं मुमि जरामच्चुपरिफरायं ॥ ३ ॥
- 1095 एतंइज्जाय ये मता दिट्ठुप्पमाभिनिज्जुता ।
न ते मायसानुगा न ते मात्स पद्धगृप्ति ॥ ४ ॥
कप्पमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

१ सी०, म०, Feb-निरासमो, (cf. 369*) ति०-निरासमो. (also 1091) २ म०-मत्तमानो. ३ म०-रिम । ४ म०-ओपजाते । ५ म०-मं. ६ सी०, म०-दिमं । ७ S. Mas Feb-यथा विदं. ८ सी०-ये मं । ९ मं०-वरात्, म०-वदन्, ति० (मं०, म०)-वदन्.

1090 = 279

1091 = 170

1092 cf M 200

1092 cf 1055

1094 cf 220 Dhp 324

1091 cf 1092: T 25 791

1092 = 1097

1095 = 1097 cf F IV. 1 2 20 + 2 (I 104)

१ मे वियाचिकल । २ मे वियाचिकल (११ पञ्च. ५६६)

66.

[१२. जतुकणिमाणवपुच्छा. (11.)]

1096 सुत्वानऽहं वीर्यकामकामिं (इच्छायस्मा जतुकणीं) । ओषातिगं
पुट्टमकाममगमं ।

सन्तिपदं ब्रूहि सहाजनेत् । ययात्तच्छं भगवा ब्रूहि मे तं ॥ १ ॥

1097 भगवा हि कामे अभिमुख्य इरियति । आदिच्छोऽय पठथि तेजिं तेजसा ।
परिचपञ्चस्स मे भुरिपञ्च । आचिक्ख चम्मं यमहं विजज्जं ।

जातिजैराय इध विप्पहानं ॥ २ ॥

1098 कामेसु विनयं गेधं (जतुकणीति भगवा) नेक्खम्मं वट्ठुं सेमतो ।

उगगहीतं निरसं वा मा ते विज्जित्तं किञ्चनं ॥ ३ ॥

1099 य पुब्बे तं विसेंसेहि पच्छा ते माऽहु किञ्चनं ।

मज्जे चे नो गहेस्ससि उपसन्तो चरिस्ससि ॥ ४ ॥

1100 सज्जतो नामरूपसिं वीतगेधस्स ब्राह्मण ।

आसवाऽस्स न विज्जन्ति येहि मच्छुवसं यजेऽति ॥ ५ ॥

जतुकणिमाणवपुच्छा निद्रिता ।

67.

[१३. भद्रावुषमाणवपुच्छा. (12.)]

1101 ओकं नहं तण्हंछिदं अनेजं (इच्छायस्मा भद्रावुषो) । मीळ्विजहं
ओषतिष्णं विमुत्तं ।

कप्पंजहं अभियाचे सुमेधं । सुत्वान नागस्स अपर्णेमिस्सन्ति इतो ॥ १ ॥

१ सी०, म०-वीर अकामकामि. २ सी०, म०-“णि. ३ Feb. सन्ती”.
४ सी०, म०-सहजं. ५ सी०-तेजि. ६ Feb [आदिचो.....तेजसा.]
७ Feb जानी”. ८ सी०-विनेय, Feb. (gloss-) “नेय्य. ९ म०-दट्ठु. १०
म०-विजि”, सी०-विज्ज”. ११ म०-विता”. १२ म०-आसवऽस्स. १३ म०-ओष”.
१४ सी०-कण्ड”. १५ म०-नमिद्धं, कण्णज्जहं. १६ म०-अपल्लमिस्सन्ति.

1097a+b=1120d++e. 1098a=162c. (विनेय.) 1098b=424b.

1098d=D XX. 213d. (मा वो सुविथ कोचि १.)

1099 + 1100a=949 + 950a. 1099d=342d, 9. --

- 1102 नाना जना जनपदेहि संगता । तव वीरं वाक्यं अभिकंसमाना ।
 तेसं तुवं साधु वियाकरोहि । तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥ २ ॥
- 1103 आदानतण्हं विनयेय सत्त्वं (मद्राबुधाति भगवा) । उद्धं अधो तिरियं
 चापि मज्झे ।
 यं यं हि लोकैस्मि उपादियन्ति । तेनेव मारो अन्वेति जन्तुं ॥ ३ ॥
- 1104 तस्मा पज्जानं न उपादियेय । भिक्खु सतो किञ्चनं सत्त्वलोके ।
 आदानसत्ते इति पेक्खमानो । पजं इमं मच्चुधेय्ये विसत्तंसति ॥ ४ ॥
 मद्राबुधमाणवपुच्छा निदिता ।

68

[१४. उदयमाणवपुच्छा. (13.)]

- 1105 झार्घिं विरजमासीनं (इच्छायस्मा उदयो) कतकिञ्चं अनासवं ।
 पारगुं सज्जधम्मानं अत्थि पउहेन आगमं ।
 अज्झाविमोक्खं पद्दहि अविज्जाय पभेद्वं ॥ १ ॥
- 1106 पहानं कामच्छन्दानं (उदयाति भगवा) दोमनस्सान जुभयं ।
 धीनस्तं चै पनुद्वनं कुक्कुच्चानं निवारणं ॥ २ ॥

१ म०-धीर. २ सी०, म०-वापि. ३ म०-स्मि. ४ म०-धेय्य.
 ५ म०-मज्झविमुक्ख, अज्झ. ६ म०-कामछन्दान. ७ सी०, म०-omit
 ८ म०, Feb-वनुद्वन.

- 1102c=604d=1052f=1076d 1103b=1056b 1104=728c.
 1105a also in Udv XXXIII^{abc}
 1105a+b=Dap 386a+b Dutr B 5a जड परकृत बुध कतकिञ्च अनसु
 1105b=A IV 35 62a (II 37) Thag 334d VV 61^{ab} P V II.
 B 10b Thag 336d 337^a 361d Ap in Par Dip V 64 22b.
 also Smp Vin III 294^{ac} Par Dip V 300^{ab} S VII 2, 5.
 13^b (I 178) Thag 541d 1061d
 1105b+c=A III 57 2^a Thag 711a+b.
 1105c=M. 91^{ac} (II 144)
 1105c+d=1112c+d, 957d 1105c+t=1107c+d.
 1106-1107=A III 32 (I 134) also in Chinese Samyaktāgama
 (VI 1 4=Pal A. III 32) (Anesaki a & O)

- 1107 उपेक्षसोसतिसंसुद्धं धम्मतकपुरेजवं ।
अञ्जाविमोक्सं पद्ममि आविज्जाय पभेदनं ॥ ३ ॥
- 1108 किं सु संयोजनो लोको किं सु तस्स विचारणं ।
किस्सस्स विषयहारेण निञ्चाणं इति बुद्ध्यति ॥ ४ ॥
- 1109 मन्दीसंयाजनो लोको वितकस्स विचारणा ।
तण्हाय विषयहारेण निञ्चाणं इति बुद्ध्यति ॥ ५ ॥
- 1110 कथं सतस्स चरतो विञ्चाणं उपरुद्ध्यति ।
भगवन्तं पुट्टुमागम्म तं गुणोम वचो तव ॥ ६ ॥
- 1111 अज्झत्तं च वहिद्धा च वेदनं नामिनन्दतो ।
एवं सतस्स चरतो विञ्चाणं उपरुद्ध्यतीति ॥ ७ ॥
- उद्यमाणवपुच्छा निवृत्ता ।

69.

[१५. पोसालमाणवपुच्छा. (14.)]

- 1112 यो अतीतं आदिसंति (इच्छायास्मा पोसालो) अनेज्जो छिन्नसंसयो ।
पारुं सन्वयम्मानं आत्थि पम्हेन आगमं ॥ १ ॥
- 1113 विभूतरूपसाञ्जिस्स सन्वकार्येण्णहायिनो ।
अज्झत्तं च वहिद्धा च नत्थि किञ्चित्ति पस्सतो ।
आणं सकानुपुच्छामि कथं नेय्यो तथाविधो ॥ २ ॥
- 1114 विञ्चाणद्वितियो सञ्चा (पोसालाति भगवा) अभिजानं तथागतो ।
तिट्ठन्तमेवं जानाति विमुत्तं तप्परायणं ॥ ३ ॥

१ सी०-उपेसा. २ म०-किं. ३ सी०, म०, Fsb.-'णा, 'तो र म०-
नन्दि. ५ म० 'णा 'णां. ६ सी०-सरतो. ७ म०-Fsb. मदन्तं. ८ नि०-
'माणम्हा. ९ म०-आदिस्सति १० M^{ss}. अनेज्जो. ११ म०-पहायिनो.
1112b cf. Thig. 203b. 1112c+d=1105c. 1112d=957d.
1113c=203c. 1113 =738c+d.
1113 also in Mahāvibhāṣā. (Anesaki a. a. O)

- 1116 आकिञ्चज्जासमव अत्वा नन्दी सयोजनं इति ।
 एवमेवममिञ्जाय ततो तत्थ विपस्सति ।
 ऐत आग तथ तस्सं ब्राह्मणस्स वुसीमतोऽपि ॥ ४ ॥
 पोसालमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

70

[१६ मोघराजमाणवपुच्छा (15)]

- 1116 द्वाह सक्क अपुञ्छिस्स (इच्छायस्मा मोघराजा) न मे व्याकासि चवत्तुमा ।
 याव तातिय र्चं देविसि व्याकरोतीति मे सुन ॥ १ ॥
 1117 अय लोको परो लोको ब्रह्मलोको सदेवको ।
 दिट्ठिं ते नामिजानामि गोतमस्स यसस्सिनो ॥ २ ॥
 1118 'एव अभिक्कन्तदस्सावि अत्थि पञ्हेन आगम ।
 कय लोक अवेक्खन्तं मच्चुराजा न पस्संति ॥ ३ ॥
 1119 सुञ्जतो लोक अवेक्खस्सु मोघराजं सदा सतो ।
 अत्तानुदिट्ठि ऊहथं एव मच्चुतरो सिया ।
 एव लोक अवेक्खन्त मच्चुराजा न पस्सतीति ॥ ४ ॥
 मोघराजमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

१ सु०-आकिञ्चज्ज'. २ सा०-Fab omits ३ म०-नन्दि ४ म०-
 एवमेत'. ५ म०-एव ६ सा०-तत्थ ७ सा०-एह ८ म०-व ९ म०-व्या'.
 १० ती०, म०-परलोको ११ म०-दिट्ठि १२ म०-आवाति. १३ सा०-Fab
 एत १४ ती०-Fab तीक्ष्णति. १५ सा०, म०-Fab 'राजा. १६ म०-उदञ्च.

1115b=1109b

1115c of A Gāthā in V M XIX P 473 M 509a+b

1115d D 32^b H A VIII. 85^b (IV 340) J 173^b 499^b
 547^b 574 507a

1117a=M 54^b (I 227) 1117b=D II 404 लोक सदेवकं

1117d=VV 159^d etc Thag 18^b B III 17^b XXV(III)^b D XVI.4 31^d

1118b=937^d 1119a-d=Netti 7

1119=N= XV³⁰ (415)=KV. I 1 234 (L 64)=A Gāthā in
 V M XXI P 515

1119b=1008^c of Thag 207^b.

1119++=Dhp 170^c+d=A Gāthā in V M XXI P 505, 515

71.

[१७. विंगियमाणवपुच्छा (10)]

1120 जिण्णोऽहमस्मि अवलो वीतण्णो (इद्यायस्मा विगियो) ।

नेत्ता न सुद्धा सयनं न पाणु ।

माहं मस्सं मोमुहो अन्तराय ।

आचिकरधम्मं यमहं विजज्जं ।

जातिजराय इध विप्पहानं ॥ १ ॥

1121 दिस्वान रूपेसु विहज्जमाने (विंगियाति भगवा) कप्पान्ति रूपेसु
जना पमत्ता ।

तस्मा तुवं विंगिय अप्पमत्तो । जहस्सु रूप अपुनम्भवाय ॥ २ ॥

1122 दिसा चतस्सो विदिसा चतस्सो । उद्धं अधो दस दिसता इमायो ।
न तुद्धं आदिद्धं असुत्तं सुत्तं वा । अधो आविज्जात्तं किब्बनमत्थिलोके ।

आचिकर धम्मं यमहं विजज्जं । जातिजराय इध विप्पहानं ॥ ३ ॥

1123 तण्हाधिपप्पे मनुजे पेप्पसमानो (विंगियाति भगवा) । सन्तापजाते
जरसा परेते ।

तस्मा तुवं विगियो अप्पमत्तो । जहस्सु तण्हं अपुनम्भवायाति ॥ ४ ॥

विंगियमाणवपुच्छा निदिवा ।

72.

[१८. पारायणसुत्तं.]

इदमवोच भगवा भगवेषु विहरन्तो पासाणके चेति ये, परिचारक-
सोळसानं ब्राह्मणानं अजिह्वो भुटो भुटो पज्जे व्याकासि । एकमेकस्स चेद्वि
पज्जस्स अत्थं अज्जाय धम्म अज्जाय धम्मनुपपन्नं पट्टिपप्पेय्य, गच्छेय्येव

१ म०-“राय. २ Feb” जाती ३ म०, नि०, Feb दिसा ४ सी०-

सुद्ध ५ म०, नि०, सी०-असुत्त, असुत्तं Feb. असुत्तासुत्त वा ६ म०-omits

७ सी०-“अविज्जानं (metri causa) ८ Feb कियन, नि०-किञ्चि नत्थि

म०-किञ्चिन, किञ्चिन ९ सी०-Feb “वारक” १० म०-omits ११ म०-पज्जं

व्याकासि १२ म०-omits १३ म०-omits

1120a=J 547⁷⁷⁷ 1120a+e=1122a+e or cf. 1097a+e

1121c+d cf 1123c+d 1122a cf Thag 1123b D XXX⁷⁷⁷ (125)

1122a+b=J 514⁷⁷⁷+b=26 Comm⁷⁷⁷+b (L 401)

1122b=Dip Ics of B H⁷⁷⁷ and XV⁷⁷⁷

1123a+e=1097⁷⁷⁷ =1120a+e 1123c =1121 .

जरामरणस्त पारं । पारंगमनीया इमे धम्माऽति तस्मा इमस्त धम्मपरियायस्त
पारायणं त्वेव अविवचनं ।

1124 अजितो तित्थमेत्तेप्यो पुण्णको अथ मेत्तगू ।

धौतको ढपसीवो च नन्दो च अथ हेमको ॥ १ ॥

1125 तोद्वेयकप्पा दुभयो जातुङ्गणी च पण्डितो ।

भद्रावुधो उदयो च पोत्तालो चापि ब्राह्मणो ।

मोघराजा च मेघावी पिगियो च महा इसि ॥ २ ॥

1126 एते बुद्धं उपागोऽहुं संपन्नचरण इसि ।

पुच्छन्ता निपुणे पञ्हे बुद्धसेटु उपागमु ॥ ३ ॥

1127 तेसं बुद्धो व्याक्रीसि पञ्हे पुट्टो यथातथ ।

पञ्चान वेप्याकरणेन तासेसि ब्राह्मणे मुनि ॥ ४ ॥

1128 ते तोसिता चक्खुमता बुद्धेनादिच्चवन्धुना ।

ब्रह्मचरियमर्चैरिंसु वरपञ्जस्त सन्तिके ॥ ५ ॥

1129 एकमेकस्त पञ्हस्त यथा बुद्धेन देसित ।

तथा यो पटिपज्जेय्य गच्छे पारं अपारतो ॥ ६ ॥

1130 अपारा पार गच्छेय्य भावेन्तो मग्गमुत्तमं ।

मग्गो सो पारगमनाय तस्मा पारायणं इति ॥ ७ ॥

1131 पारायणमनुगायिस्त (इच्चायस्मा पिगियो)

यथो अद्मिस्स तथा अम्होसि विमलो भूरिमेघसो ।

निक्कामो निक्कनो नीधो किस्स हेतु मुसो भणे ॥ ८ ॥

१ म०-गहु २ म०-ह्ना^१ Γbb वियाक्रीसि ३ Γbb वप्याकरणे,
४ म०-अचा^२. ५ सी०-Γbb [सो] ६ सी०-परममं ७ म०-तथा. ८ म०-
यथाद्विस्स तथावससि Γbb [यथा...अस्सताते] ९ पु०-नेप्पनो निक्कामो
१० म०-निप्पुनो, निच्चूतो ११ म , नि०-नागो १२ सी०, म०-omitt

1126b cf J 519¹³ P V II 13¹⁴ Par Dip III 163

1127a+b=600a+b M 50a+ (I 338)¹⁵a+b

1127c=J 645¹⁶c (VI 261) and III (VI 363)

1128b cf OV. XII 1 3¹⁷ 1128c=289b=566c+d 1128d=564^d

1129b=A IV 23 2^a (II 2c)=3¹⁸a 36¹⁹d=Thag 548^d=

P. I 172^d=A Gāthā in V M VIII P 214 =Thag 21^d=45^d.

1130b=Vbh. XVIII²⁰ (P. 426)

1132 पहीनमलमोहसस मानमस्तप्पहायिनो ।

हन्दाहं कित्तयिस्सामि गिरं वण्णूपसहितं ॥ ९ ॥

1133 तमोनुदो बुद्धो समन्तचमसु । लोक्कन्तगू सन्नममातिवत्तो ।

अनासवो सन्नदुमसपहीनो । सन्न दयो वंझे उपासितो मे ॥ १० ॥

1134 विजो यथा कुम्बनं पहाय । बहुफल काननं आवसेय्य ।

एवंउपहं अप्पइस्से पहाय । महोदधि हसरियड्ढपत्तो ॥ ११ ॥

1135 येऽमे पुब्बे विथाकसु हुं गोममसासना

“इच्चासि, इति भविस्सति” ।

सब्बं तं इतिहीतिहं सन्नं तं तक्कवड्डनं ॥ १२ ॥

1136 एको तमनुदासीनो जातिमां सो पभं करो ।

गोतमा भूरिपञ्जाणो गोतमा भूरिमेधसो ॥ १३ ॥

1137 यो मे धम्ममदेसोसि सन्दिट्ठिकमकालिकं ।

तण्हकसयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा कचि ॥ १४ ॥

1138 किं तु तम्हा विप्पवसंसि मुहुत्तमपि विगिथं ।

गोतमा भूरिपञ्जाणो गोतमा भूरिमेधसा ॥ १५ ॥

1139 यो ते धम्ममदेसोसि सन्दिट्ठिकमकालिकं ।

तण्हकसयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा कचि ॥ १६ ॥

1140 नाहं तम्हा विप्पवसामि मुहुत्तमपि ब्राह्मण

गोतमा भूरिपञ्जाणा गोतमा भूरिमेधसा ॥ १७ ॥

1141 यो मे धम्ममदेसोसि सन्दिट्ठिकमकालिकं ।

तण्हकसयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा कचि ॥ १८ ॥

1142 पस्सामि नं मनसा चम्पुनाड्वै । रत्तिदिव ब्राह्मण अप्पमत्तो ।

नमस्समानो विवसेमि रत्ति । तेनैवं मज्झामि अविपरिधासं ॥ १९ ॥

१ सी०, म०—Eeb नह. २ म०—इसे ३ म०—उत्तोरेवञ्चु

४ सी०—इतो ५ सी०—नुदोसतो ६ म०—नुवेना ७ सी०—यन्न दे...

८ म०—न. ९ सी०—वस्ती, म०—वमते १० मा०—पूजये, यो ११ म०—जो,

१२ सी०, म०—सो १३ म०—न १४ सी०—येनेव १५ म०—याति

1132^a cf B VIII 9^c and Div, 29ma (42.)

1132^d cf J 198^{ab} 213^{ab} 113^a=104⁹.

1137^b=567^b and M 92^{ab}

1137^d=1140^b 1138^b cf DhP 106^d 107^d.

- 1143 सद्धा च पीती च मनो सती च । नापेन्ति मे गोतमसासनद्धा ।
यं यं दितं वजाति भूरिपञ्जो । स तेन तेनेव नतोऽहमस्मि ॥ २० ॥
- 1144 जिण्णस्स मे दुब्बल्लयामकस्स । तेनेव कायो न ष्ठेति तत्थ ।
संक्खर्येताय वजामि निच्चं । मनो हि मे ब्राह्मण तेन युतो ॥ २१ ॥
- 1145 पङ्के सर्योनो परिफण्डमानो दीपा दीपं उपप्लेविं ।
अयस्ससिं संवुद्धं ओषतिण्णमनासवं ॥ २२ ॥
- 1146 यया अहं वक्कळि मुत्तसद्धो । मद्वावुवो आळविगोतमो च ।
एवमेव त्वंऽपि एमुवस्सु सद्धं । गमिस्ससि त्वं पिण्णिय मच्चुधेय्यंपारं ॥ २३ ॥
- 1147 एस मिप्यो पसीदाभि सुत्थान मुनिनो वत्तो ।
विषसेच्छदो संवुद्धो आसिलो पटिभानेवा ॥ २४ ॥
- 1148 अभिदेवे अभिञ्जाय सत्वं वेदि परोवरं ।
पञ्चानन्तकरो सत्था कंसीनं पटिजानेतं ॥ २५ ॥
- 1149 असंहीरं अण्णकुणं यस्स नयि उपमा क्वचि ।
अद्धा गमिस्सामि न भेऽय कंता । एवं मं धरेहि अधिभुत्ताचितं ॥ २६ ॥

पारमणवगो निट्ठितो ।

निट्ठितो सुत्तनिपातो

अट्ठभाणवारपरिभाणाय पाळिया ।

१ सी०-भावेत्त, म०-भावे हि. Feb. भावेत्ति. २ म०-मरेदि, पठेति.
३ सी०, म०-वागव. ४ Feb. [तागानो] ५ म०-उरत्तवि, सी०-उत्तवि.
६ S१ Feb. M०. 'निचं. ७ एवं मं. ८ म०-एमुवस्सु, सी०, Feb-
एमुवस्सु. ९ Feb. [२१] १० म०-मच्चुधेय्यंपारं. ११ म०-विट्ठं.
१२ सी०, म०-मागवा. १३ सी०-उरत्तनद्धं. १४ म०-Feb. अपारेहि
omitting मं, सी०-गोदि omitting मं. १५ म०-Feb. अरितवितं.

1143^c cf. J. 522^a and Men. III. 374^b.

1143^c=Thag 672^a of 912^a P.V. IV. 16^a. S VIII. 12. 2^a. (I. 194.)

Thag 1233^c also Tha 297^c and SN 178^{a-c}.

1145^c cf. 178^{a-c}. 1145^d=783.

1146^c cf. 285^a. 7. 5. 12^a and 227^a. 1146^d.

1147^c=J. 323^a=Dhp A 640^a. J. 640^a. Dhp. A. 218^a.

1147^c cf. Thag 678^{a-b}. 1147^d of 1093^c.

1147^d cf. A. IV. 22^a (II. 23)

1147^c M 121 1147^d=1127^d

संखितपदवर्णना ।

[Extracts from the Commentary.]

1.

- 1 उपपतितं—उद्धमुखं पतितं गतं, पवत्संति अत्यो ।
 4 मानो—तिविधो—सेव्योऽहमस्मीति, सदिसोऽहमस्मीति, हीनोऽहमस्मीति ।
 14 अनुसया—अप्पहीनद्वेन सन्ताने अनुसेन्तीति अनुसया; कामराग, भवराग,
 पटिघ, मान, द्विट्ठि, विचिकिच्छा, अविज्जा ।
 द्रव्यजा—पठमुप्पन्ना पठमुप्पन्ना किलेसा परिक्काहद्वेन द्रव्या नाम, अपरा-
 परउप्पन्ना तेहि द्रव्येहि जातत्ता द्रव्यजा नाम । वनयो—तण्हानुसयो;
 (ततो) जाता वनयजा ।
 16 विनिबधाय भवाय—भवनिबधाय, अथ वा चित्तस्स च विसयेसु विनिबधाय,
 आंयतिं उपपत्तिया चाति अत्यो ।

2.

- 18 समानवासो—समानेन अनुकूलवत्तिना परिजनेन सद्धिं वासो यस्स ।
 19 खिला—चित्तस्य द्वभावेन पञ्च चेतोखिला वुत्ता ।
 21 भित्ति—कुल्लो, अरियमग्गो ।
 26 वसा—अदमित्तुद्धवच्छका, धेनुपा—धेनुं पिबन्ता तरुणवच्छका,
 खीरदायिका वाग्भावो, गोधराणियो—गम्भिनियो; पवेणियो—वर्षेण्यत्ता
 बलिवद्देहि सद्धिं मेघुनपत्थनगावो ।
 27 वसा—अदमित्तद्वेन वुद्धद्वेन परियुट्ठाना; धेनुपा—तरुणवच्छके सन्धाय
 वसानं मूलद्वेन खीरदायिनियो सन्धाय पग्घरणद्वेन अनुसया, गोधराणियो—
 पटिसन्धिगम्भधारणद्वेन पुञ्ञापुञ्ञानआभिसंसारचेतना; पवेणियो—
 संयोगपत्थनद्वेन पत्थनतण्हा; गवपति उसभो—सेट्टुद्वेन अभिसंसारविज्जाणं ।
 29 खीला—गुह्यं बन्धनयंभा । पूतिलतं—गळोचिलतं ।
 33 उपधी—चत्तारो—काम उपधि सन्धं, किलेसं, अभिसंसारं ।

३.

- ३५ रसगविसाणकण्यो—सगमिगसिंगसदिसो ।
 ४० अनभिज्झितं—लोभाभिभूतेहि सञ्चकापुरित्तेहि अनभिपत्थितं पब्बज्जं ।
 ४२ चातुदिसो—(१) चतुसु दिसासु यंधासुखविहारी; (२) ब्रह्मविहारभावना-
 फरिता चतस्तो दिसा अस्स सन्तीति ।
 ४७ अनवज्जभोजी—कुहनादिमिच्छाजीवं वज्जेत्वा धम्मेन समेन उप्पन्नं भोजनं
 मुञ्चन्तो तत्थ च पटिपानुनयं अनुप्पादेन्तो ।
 ५४ सामयिकं विमुत्तिं—लोकियसमापत्तिं; सा हि अप्पितप्पितसमये एव
 पच्चनीकेहि विमुच्चति । आदिच्चधंघुस्स—पञ्चेकबुद्धस्स ।
 ५५ विट्ठिविस्सूकानि—मग्गसम्मआदिट्ठिया विरुद्धेन विस्सूकानि द्वासट्ठि
 विट्ठिगतानि । ५६ निरासयो—नित्तण्हो ।
 ६० थपोधिकानि—सकसकओधिबसेन ठितानि येव ।
 ६९ अरिद्धमानो—भजहमानो ।
 ७३ विमुत्ति—चतस्सो वि हि एता अत्तनो पच्चनीकधम्मेहि विमुत्तता विमुत्तियो ।
 ७५ अत्तट्ठपञ्जा—अत्तनि ठिता एतेसं पञ्जा; दिट्ठट्ठपञ्जा ति अयं पि
 किर पौराणपाठो, सम्पति विट्ठेव अत्थे एतेसं पञ्जा, न आयति
 पेक्कवन्तीति धुत्तं होति ।

४.

- ७८ निदानं—छेदकं, छवकं, उप्पाटकं ति अत्थो ।
 ७९ धुरधोरहं—(१) धुरायं पथानं; अथ वा (२) पुरिमधुरं वहन्ता धुरा, मूल-
 धुरं वहन्ता धोरह्हा ।
 ८० योगवसेमाधिवाहनं—योगेहि खेमत्ता योगवसेमं निब्बाणं; तं आंभिमुत्तं
 वा बाहिप्यतीति अधिवाहनं ।

५.

- ८७ परमं—सञ्चधम्मार्त्तं अगं उत्तमं, निब्बाणं ।

६.

- ९१ पराभवतो मुत्तं—पथभवतो पुरिसस्स किं द्वारं किं काण्णं ।
 ९२ भवं—दृढन्तो अपरिहायन्तो पुरिसो ।

110 तिम्वरुत्यनिं—तिम्वरुफलसदिसत्यनिं तरुणदारिकं ।

112 सोपिष्टं—मच्छर्मसमज्जादिसु लोलं, गेपजातं ।

7.

116 वसलो—हीनधम्मानं वरसनतो सिञ्जनतो अन्वास्तवनतो वसलो ।

121 किञ्चिद्वत्कम्पता—अप्यमत्तके पि किस्मिन्चिदेव इच्छाय ।

125 पटु-अत्यसंपन्नो, उपकरणसंपन्नो । 131 असतं-असज्जनानं । अमन्तं-अभूतं ।

137 सोपाको-अत्तनो स्नादनत्याय मते सुनसे लभित्वा पचतीति सोपाको ।

8.

145 खुद्दं—कायवच्चीमनोदुश्चरितं खुद्दं, लामकं ।

147 संभवेसी-संभवं एसन्तीति संभवेतिनो, अप्यहीनभवसंयोजनत्ता आपत्तिं
पि संभवं एसन्तानं सेवपुण्यजनानं एतं अधिवचनं ।

148 व्यारोसना पाटिषसञ्जा-कायवच्चीविकारेहि व्यारोसनाय च मनोविका-
रेण पाटिषसञ्जाय च । 149 नियं-अत्तनि जातं, ओरसपुत्तं ।

150 असंबाधं-भिन्नसीमं; सीमा नाम पञ्चाधिको बुद्ध्यति; तस्मिं पि पवत्तं
ति अत्थो । 151 ब्रह्मविहारं-सेट्ठविहारं ।

9.

153 अनोमनामं—अलामकेहि सन्धाकारपरिपूरेहि गुणेहि नामं अस्साति ।

156 आरा पमादम्हा—अब्रह्मचरियविरतिं पुच्छति, आरा पमदम्हा ति पि
पठन्ति, आरा मातुगामा ति बुत्तं होति ।

158 खीणव्यप्यथो—रुससयाचो । वेभूतियं-विभूतिं विनासं करोतीति.

159a व्यप्ययेन—वच्चीकम्मना ।

165 एणिजंघो—एणिमिगस्सेव अनुपुञ्चवट्ठा जंघा अस्सा ति.

178 सुहुट्ठितं—सुन्दरं उट्ठितं ।

II

195 अन्तं—गलवाटककरीसमग्गपरियन्ते सरीरान्तरे ठितं ।

उदरं—उदरियं, उदरे ठितं आसितपीतस्त्रायितसायितं ।

” यकपेळस्स—यकनपिण्डस्स; यकनं अन्तो सरीरे दिन्नं थनानमग्गन्ते
दन्निवणपस्सं निस्साय ठितं ।

105 वत्थिनो-मुतस्स, ठानूपचारेण पनेतं वत्थीति वुत्तं ।

” वक्कं-हृदयमंसं परिकित्तिपित्वा ठितं, पिहक्कं-हृदयस्स वामपस्से उदुक्कं-
पटलस्स माथकपस्सं निस्साय ठितं ।

लसिका-अट्टिकसन्धीनं अम्भजनकिच्चं साधयति ।

198 सेदजल्लिका-सेदो च लोणपटलमलमदो जल्लिका च ।

203 यथा इदं-सविञ्जाणकासुभं (सरीरं) आयुस्माविञ्जाणानं अनपगमा
चरति तिट्ठति तथा एतं एतरहि सुत्ताने सयित्तं अविञ्जाणकं पि
पुञ्चे तेसं धम्मनं अनपगमा अहोसि,

यथा एतं-यथा च एतं एतरहि मतसरीरं तेसं धम्मनं अपगमा न चरति
न तिट्ठति...तथा इदं सविञ्जाणकं पि तेसं धम्मनं अपगमा भाविस्सति ।

205 परिहीरति-दुग्गन्धो समानो पुण्णगन्धादीहि अभिसंस्सरित्वा परिहीरति
(परिहीरयति.) । 206 उण्णमेतवे-उण्णमित्तुं ।

12.

209 संसाय वत्थूनि-संघायतनधातुभेदानि किलेसट्टानानि दुक्खपरिञ्चाय परि-
जानित्वा । पमाय बीजं-वत्थूनं बीजं अभिसत्तारविञ्जाणं वधित्वा ।

” तस्सं पहाय...-अकुसलवितकं पहाय सउपादिसेसं निब्बानधातुं पत्ता
लोकस्यचरियं करोन्तो अनुपुञ्चेन चरिमाविञ्जाणवत्तया अनुपादिसेस-
निब्बानधातुप्पत्तिया दिवो वा मनुस्सो वा’ ति न उपेति संत्वं, अपरि-
निब्बुतो एव वा...‘रतो’ ति ‘दुट्ठो’ ति वा संत्वं उपेति ।

13.

210 नायूहति-तस्स तस्स निवेसणस्स निव्वज्जकं कुसल अकुसलं वा न करोति

214 ओगहने-नहानतिल्ले, थंभो-(यत्थ) उच्चाकुलीनोऽपि नीच्चाकुलीनो
ऽपि अंगं धसेन्ति ।

” वाचापरियन्त-उण्णवसेन उपरिभं वा अवण्णवसेन हेट्ठिभं वा ।

217 निपज्जवादी-‘किं एत इमिना दिन्न’ ति आदिना नयेन दायकं निपातेत्वा
अपियवचनानि वत्तं ।

222 भुग्मानि-भूमियं निव्वत्तानि । 223 निसामेय-सुणार

- 220 समाधिमानन्तरिकं—यं च अतनो पवत्तिसमनन्तरं नियमेनेव फलपदानतो
“आनन्तरिय समाधी” इति आहुः; न हि मग्नसमाधिद्वि उपपन्ने तस्स
फलपत्तिनिषेधको कोचि अन्तरायो अत्थि ।
- 221 पुगला-सत्ता। सतं-सप्पुरिसेहि। अटु-वत्तारो च पटिपञ्चा चत्तारो च फले उत्ता।
अथवा ‘अटुसतं’ इति तेसं गणन परिच्छेदो । ते हि एकबीजि*-कोलंकोल-
सत्तकत्तुपरमा तयो सोतापञ्चा, कामरूपअरूपभवेसु अधिगतफला तयो
सकदागामिनो, ते सब्बेऽपि चतुर्णं पटिपदानं वसेन चतुर्वीसति, अन्तरा-
परिनिब्बायी उपहृत्तपरिनिब्बायी ससंसारपरिनिब्बायी असंसारपरि-
निब्बायी उद्धंसोतो अकनिट्टगामी इति अविहेसु पञ्च, तथा अतप्प-
सदस्स-सुवस्सीसु; अकनिट्टेसु पन उद्धंसोतवज्जा चत्तारो इति चतुर्वीसति
अनागामिनो, सुप्पवविपस्सको समथयानिको इति द्वे अरहन्तो, चत्तारो
मग्गट्ठाति चतुपञ्चाम्, ते सब्बे ॥ सद्वाधुर-पञ्चाधुरानं वसेन द्विगुणा
हुत्वा अटुसतं होन्ति ।
- 222 निकामिनो-काये च जीविते च अनपेक्खा हुत्वा पञ्चाधुरेण विरियेण
सब्बकिलेसेहि कतनिकत्तमना, तेन तेसं विरियसंपन्नं पञ्चाकत्तन्धं दस्सेति ।
मुधा-अव्ययेन, काकणिकं वि व्ययं अक्त्वा ।
निब्बुत्तिं-पटिप्पस्सद्भकिलेसदर्थं फलसमापत्ति ।
- 223 इन्दसीलो-नगरद्वारविनिवारणार्थं उम्मारम्भन्तरे अटु वा वस वा हत्थे
पठविं सणित्वा आकोटितस्स सारदाहमयत्थम्भस्सेतं अधिवचनं ।
- 239 चतुहपयेहि-वत्तारो अपाया नाम निरय-तिरञ्जान-पेत्तिविसय-असुरकाया।
॥ अभिञ्जानानि-मातुघात-पितुघात-अरहन्तघात-लोहितुप्पाद-संभवेद
-अञ्जसत्तयास्सेसकम्मानि ।
- 232 अभव्वता विटुपदस्स-पापकम्मं कत्वा तस्स पटिच्छादय विटुनिब्बाण-
पदस्स...अभव्वता ।
- 233 फुत्तिसत्तग्गे-सब्बसासपसासासु संजातपुण्णे । 234 वरञ्जू-निब्बाणञ्ज ।

174.

- 239, सामाका-धुनित्वा वा सिसानि उचिन्तित्वा वा मय्हपग्गा तिणघञ्जजाति,
चिगूलका-कणवीरपुण्णसंठानसीसा; चीनकानि-अटविपव्वत्तपादेसु

अरोपितजाता चीनमुग्गा । गविष्कलं—यं किञ्चि रुक्सवष्टिफलं ।

सतं—सन्तो अरिया । २४० आमगन्वं—मच्छमंसं ।

२४१ ब्रह्मबन्धु—ब्राह्मणगुणविरहित, जातिमत्तब्राह्मणाति ।

२४२ अज्जेनकुज्जं—निरत्यकानत्यजनकगन्धपरिधापुणनं ।

२४३ दुरजया—दुर्विज्ञापया । २४४ लूत्तसा—लूत्ता, अत्तकिलमथानुयुत्ता ।

२४५ भस्ससमुत्तयो—समुत्तितं भस्सं, अत्तकंसनता ।

२४६ सूचका—पेसुज्जेन सूचका । २४७ मच्छमंसाननासकत्तं—मच्छमंसानं अनासकत्तं ।

15.

२५३ सप्पानि—कातुं सक्कानि, २५४ पोरिसं धुरं—पुरिसानुच्छविकं भारं ।

16.

केवलकप्पं—अनवसेसं । २५६ सोत्थानं—सोत्थिभावं ।

२६० पणिधी—पणिधानं, नियुज्जनं, उपनं । २६१ बाहुसच्चै—बहुस्सुतभावो ।

17.

टंकितमन्धो—चतुर्धं पासाणानं उपरि वित्थतं पासाणं आरोपेत्वा कृतो पासाणमन्धो । सूचिलोमो—सररि चअस्स सूचिसदिसानि, लोमानि अहेहं ।

२७१ ओत्तजन्ति—यथा गामदारका कीळन्ता काकं सुत्तेन पादे बन्धित्वा खिपन्ति ।

18

२७७ गणवसिकको—अनेकवसिको ।

२८१ अभिनिन्विज्ज याथ—विवज्जेय्याथ, मा भजेय्याथ ।

” कारणद्वं...—कचवरं इव निद्धमथ, कसटभूतं च न हत्थे वा सीसे वा गहेत्वा निकट्ठय । २८२ पलापा—अन्तो तण्डुलविरहिता, बहि यूत्तेन वीहि विय दिसन्ति ।

19.

२८५ ब्रह्म निर्धिं—मेत्तादिविहारं । २८६ पकत्तं—उदिस कत्तं; एसानं—एसमानानं ।

२८७ अज्जर्वं—उज्जुभावो । २९१ परिन्नुद्धं—परिद्धिणं ।

३०३ सम्मापासो—सम्मा एत्थ पासन्तीति; दिवसे दिवसे सम्मं सिपित्वा

तस्स पतितोकासे वेदिं कत्वा संहारिमेहि यूपादीहि सरस्सतिनदिया
निमुंगोकासतो पभुति पटिलोमं गच्छन्तेन यजितब्बस्स सात्रायामस्स
एतं अधिवचनं ।

निरग्गळो—नत्थि एत्थ अग्गळोति; नवहि परियञ्जेहि यजितब्बस्स
सद्धिं भूमिया च पुरिसेहि च...विभवदक्खिणस्स सम्भवेधपरियाय-
नामस्स अस्समेधविकप्पस्सेवेतं अधिवचनं ।

311 अनसर्न—मुदा । 313 अणु धम्मो—हीनधम्मो.

20.

- 317 विभावी—परेसं पि पाकटं करोति । 320 निज्झपेतुं—पेयस्सापेतुं ।
321 कियेन—इच्चिपदरेन; अरितेन—वेळुदण्डेन । उपयञ्जु—उपायञ्जु ।
322 सोतावधानूपनिमुपपन्ने—सोतओदहनेन च मग्गफलानं उपनिस्सयेन च
उपपन्ने ।

21.

- 325 अनुसुट्टयको—उसुट्टयाविगमेन अनुसुट्टयको ।
327 तच्चेहि निव्येय—समथविपस्सनापटिसंयुत्तेहि सुभासितेहि कालं सेपेय्य ।

22.

- 333 विसत्तिकं—नागप्पकारेसु विसयेसु विसट्ठवित्थिण्णविसालत्ता विसत्तिकं
भवमोगतण्हं ।

23.

- 335 पण्डितो—सारिपुत्तो । अनिमित्तं—विपस्सनं (रागनिमित्तादीनं अगहणेन)

24.

यंगीसो—परिब्बाजकस्स पुत्तो परिब्बाजिकाय कुच्छिड्भि जातो । सो
अञ्जतरं विज्जं जानाति यस्सानुभावेन छवससिं आकोटित्वा सत्तानं गतिं
जानाति । [सो बुद्धसावको हुत्वा अनुपुब्बेन भगवता पटिमानवन्तानं
भिक्षूनं अग्गाट्टाने ठपितो] ।

निग्रोधकप्पो—कप्पो ति तस्स नागं; निग्रोधमूले अरहत्तं अधिगतत्ता
निग्रोधकप्पो । 350 सुविकप्पितेन—सुदु विकप्पितेन अभिसंसतेन ।

351 निगम्य-सुदु याचित्वा, निबन्धित्वा, धोनं-धुतसम्बर्षोपै ।

१ न कामकारो...सस्येयकारो-(पुयुज्जना) यं पत्येन्ति आतुं वा वतुं वा तं न संकोन्ति, तृणगतानं पन पञ्जापुञ्जगमा किरिया, ते यं पत्येन्ति आतुं वा वतुं वा तं संकोन्ति ।

355. पंचसेट्टो-(1) पंचनं पठमसिस्ताने पञ्चवगियानं सेट्टो, (2) पञ्चहि वा सद्वादीहि इन्द्रियेहि (3) सीलादीहि वा धम्मकखन्येहि (4) अतिविसि-ट्टेहि चकसुहि च सेट्टो ति । संगीतिकारानमेविदं वचनं ।

356 इसिसत्तम-(1) इसि च सत्तमो च उत्तमट्टेन, (2) विपस्सि-सिसि-वेत्समु-ककुत्तन्ध-कोणागमन-कत्तपनामके छ इसयो अत्तना सह सत्त करोन्तो पाहुभुतो ति ।

358 उपादानं-उपादातवट्टेन वट्टं । मञ्जवेत्त-तेभूयकवट्टं ।

25.

360 मंगला-मंगलसुत्ते बुत्तान दिट्ठमंगलादीने एत अधिवचनं ।

371 वग्गगतेसु न वग्गसारि-वग्गमेता नाम द्वासट्ठिदिट्ठिगतिका, अञ्जमञ्ज पट्ठिलोमत्ता, एवं वग्गाहि दिट्ठिहि गतेसु सत्तेसु न वग्गसारि, ' इदं उच्चिज्जस्सति, इदं तथेव भविस्सती ' ति एवं दिट्ठिवत्तेन अगमनतो ।

373 कप्पातीतो-'अह मम' ति कप्पन सव्व पि वं तण्हादिट्ठिकप्प अतीतो ।

374 सव्वपधीन-स्वन्ध-कामगुण- किलेसाभिसंसारभेदानं उपधीनं ।

26.

380 वेत्सवणी-विज्ञाणाय राजधानिया रज्ज करेतीति ।

381 तिथिया-नन्द-वच्च-सकिचेहि जधिपुग्गलेहि तीहि तित्थकरेहि कत्ते दिट्ठित्थे जाता, तेसं सात्तेन पञ्चजिता पुराणकत्तपादयो छ संत्थारो, तत्थ नाथपुत्तो निगण्ठो, अवसेसा आजीविका ।

391 संपाटिरैज्जपवाहनं-सुमलादिनो संपाटिरज्जस धोवनं ।

402 पाटिहारियपवत्तो-(1) वत्सुपनायिकाय पुरिमभायो आसाळहमासो, अन्तो वत्से तयो मासा कत्तिकमासो ति इमे पञ्च मासा, (2) आसाळह-कत्तिक-रुग्गुणमासा तयो एवाति अपरे, (3) पवत्सुपोसधदिवसो न पुरिम-

पच्छिमादेवसवसेन पम्से पम्से तेरसी-पटिपदा-सत्तमी-नवमी संखाता
चत्तारो चत्तारो दिवसाऽति अपरे ।

404 सयंपभा-ति लुद्धनामा छ कामावचरदेवा [चातुम्भहाराजिका, तावर्तिता,
यामा, तुसिता, निम्मानरति, परनिम्भितवसवसी ।]

27.

409 गिरिब्वजं-[राजगहं] हि पंडव-गिज्झकूट-वेमार-हसिगिळि-वेपुहु-
नामकानं पञ्चजं गिरीनं मज्जे वजो विय उतं, तस्मा गिरिब्वजं ति
बुद्धति । अभिहारेसि-नगरे चरि । 410 बहा-आरोहपरिणाहसंपन्नो ।

424 वट्टु-दिस्वा ।

28

420 नमुचि-अत्तनो विसया निम्भरमितकामे देवमनुस्से न मुद्धति, अन्तरायं
करोति, तस्मा नमुचीति बुद्धति ।

420 कण्हस्स-नमुचिनो । 440 मुज्जं परिहरे-संगामावचरा अनिवत्तिनो
पुरिसा अत्तनो अनिवत्तनकमारं आपनत्थ सीसे वा घजे वा आवुधे वा
मुज्जतिणं बन्धन्नि । 440 ओतार नाधिगच्छिस्स-रन्ध विवर नाधिगमिं ।

447 मेदवण्णं-मेदपिण्डसदिसं 440 वीणा-वेळुवण्डु नाम वीणा कच्छतो
पतिता, या सकिं अंगुलेहि वादिता चत्तारो मासे मधुरस्सरं मुद्धति, ये
गहेत्वा सक्को पञ्चसित्वस्स अदासि ।

29

अनवज्जा-वज्जसंखातरागादिदोसविरहिता । अननुवज्जा-अनुवाद्दिमत्ता ।

30.

हव्यसेसं-अग्निग्निं हुतावसेसं पायासं ।

450 निवुत्तकेसो-अपगतकेसो, ओहारितकेसमस्सु ।

457 साविर्त्ति-बुद्धं सरणं गच्छामि, धम्मं सरणं गच्छामि, संघं सरणं
गच्छामीति इम अरियसाविर्त्ति सन्धाय पुच्छति ।

458 पूरुत्तासं-वरुक्कं च पूरं चाति । 463 जातवेदो-अग्नि । हिरानिसेधो-
हिरिया दोसे निसेधेति । 468 ममायितानि-तण्हादिट्टिममायितानि ।

468 समेहि-विपस्सिआदीहि बद्धेहि । विसमा-पञ्चेकबद्धादयो अत्तमेम-
सञ्चसत्ता ।

- 473 मानसत्तेसु—मानेन लगेसु । 474 विवेकदस्ती—निष्ठाणदस्ती । परवेदियं—
परेहि आपेतब्बं । आरम्भणा—पञ्चया, पुनम्भवकारणानि ।
475 परोवरा—परावरा, सुन्दरासुन्दरा, बाहिरा अज्झात्तिका । 476 अकाचो—
बाहिरमलामावेन विमलत्ता वा आगुं न करोति, तेन अकाचो ।
478 यत्तत्तस्स—पुरिसस्स । 481 सीमन्ता—(1) सीमाति मरियादा साधुजनवुत्ति,
तस्सा अन्ता परियोसाना, फिलेसा; (2) बुद्धवेनेय्या सेवा च पुण्यज्जना
च । 486 आयोगो—आयजितब्बो, ततो ततो आगम्म वा यजितब्बं
एत्थ; देय्यधम्मानं अधिट्टानभूतो ।

31.

षडञ्जू—याचकानं वचनं जानामि, वुत्तमत्ते येव ‘अयं इदं अरहति,
अयं इदं’ ति पुरिसविसेसावधारणेन बहुपकारभावगहणेन वा ।
याचयोगो—याचितुं युत्तो ।

- 408 मवाभवाय—सस्सताय वा उच्छेदाय वा, अय वा भवस्स अमवाय
पुनम्भवानभिनिव्वत्तिया । 490 समिताविनो—फिलेसवूपसमकारिनो ।
501 अत्तदीपा—अत्तनो दीपं कत्वा विचरन्ता, खीणासवा ।

32.

मेलुवनं—तरस उट्थानस्म नामं; तं किर वेळ्ळहि परिकिरत्तं अहोसिं ।
कलम्बकनिवापो—कलम्बकानं एत्थ निवापं अदंसु । पुराणसाढोहिता—
माता विय पिता विय हितज्झासया । न संपापन्ति—न संपादेन्ति ।
हीनाय—गहट्टभावाय । रत्तञ्जू—(1) रतनञ्जू ‘निष्ठाणरतनं जानाम
मयं’ ति एयं सकाय पट्टिज्जाय लोकेनापि सम्पत्ता; (2) यपुरात्तिविदू
वा । उज्जातब्बो—अवजानितब्बो ।

- 510 अनुधम्मं—अत्यानुरूपं पाळिं आरोपेन्तो । 513 सोरत्तं—सुखमत्तं; सूरत्तं—
सुदु उपरत्तं । 514 पज्जेन कतेन—भाषितेन मग्गेन । विमवं च भवं
च—विपत्तिसंपत्ति—हानिवुद्धि—उच्छेदसम्मत—अपुञ्जपुञ्जपभेदं ।
515 उत्सदा—रागदोसमोहमानदिट्ठिकिलेसदुच्चरितसंराता सत्त ।
517 कप्पानि—नया तथा निक्कप्पनतो तण्हादिट्ठियो; अय वा संवट्टविय-
ट्टकणे । विचेय्य—अनिच्चादिमावेन सम्मासेत्वा । केवलानि—सम्मानि ।

524 खेतानि—आयतनानि । मूलबंधनं—अविज्जाभवतण्हादि । पण्डरानि—
आयतनानि, पकतिपरिसुद्धता लुब्धिया च एष वृत्तानि ।

529 वेदानि—सम्बसमणब्राह्मणानं सत्यसञ्जकानि वेदानि ।

537 दुष्पक्षवेपथु—दुष्पक्षविपाकं । 538 तीणि.....सट्ठि—सक्कायविट्ठिया
सह ब्रह्मजाले वृत्तदासट्ठिदिट्ठिगतानि । सञ्जयस्वरसञ्जानिस्सितानि—
'यदेतं 'इत्थि पुरितो' ति वोहारनाम, या चार्यं भिच्छापारिवितक्कालुस्स—
वादिक्सेन 'एकरूपेण अत्तना मयित्तञ्ज' ति बालानं विपरीतसञ्जा,
तदुभयानिस्सितानि । ओसरणानि—ओसरणानि तिस्थानि, दिट्ठियो ति
अत्थो । ओघतमगा—ओघतमं ओघन्त्यकारं अगा, ओघन्तं अगा ति वा
पाठो ।

540 मोनपथेषु—ज्जाणपथेषु । नारदपञ्चता—ते पि किर द्वे देवगणा पञ्जावन्तो ।
वेमत्तता—नानन, न सम्बेनेव परिवसितम्ब ।

33.

अगुत्तरापा—अगा एव; महामहर्हिगंगाय एन या उत्तरेण आपो तासं
अविदूरत्ता उत्तरापा ति वृत्तान्ति ।

समाद्वेप्पेसि—तथारूपानं पुञ्जानं एन पि कसन्वताय वियोजेसि ।
सपहसोसि—सादिट्ठिकसपरायिकेन फलविसेसेन पसंसेसि । कायवेप्प्याव-
ट्टिकं—कायेन वेप्प्यावच्छं । निषण्णु—नामनिषण्णु, रुक्खादीनं देवचन
प्पकासकं सत्थं । केट्ठमं—किरियाक्कप्पविक्कप्पो कवीनं उपकाराय सत्थं ।
अक्खरप्पभेदो—सिक्का च निरुत्ति च । लोकायत—वितण्डवादसत्थ ।
केणित्तमिये—केणियस्स अस्समनिवासिने । पदे पदं—पदसमीपे पद, तेन
सुरितगमनं पटिसेधेति ।

548 सुसुक्कदाठो—मग्वतो हि दाठाहि चन्द्रकिरणा विद्य अतिविय पडररं सियो
निच्छरन्ति । 559 जम्बुराण्डस्स—जम्बुद्वीपस्स ।

563 कण्हाभिजातिको—चण्डालादिनाचि हले जातो । 567 सदिट्ठिकं—पक्कत्तं ।

568 अग्निहोतमुत्ता—अग्निहोतसेट्ठा । 570 इतो अट्ठमि—इतो अट्ठमे दिवसे ।

34.

574 आनिमित्त—किरियाक्कानिमित्तविपहितं, न हि सक्का लब्धं 'यावाहं' ।

या इदं या करोमि, ताव त्वं जीउ मा मिय्याति' । कसिरं-किच्छं, न सुतयापनीयं । ६०२ अब्बहे-उद्धरे ।

35

ध्वङ्की साकुरसो तोद्वेय्यो ति बोहारनामं एतं, पोस्सरसाति जाणुस्सोणीति नैमित्तिकं । गहणि-मातुकुच्छि । अकिसत्तो-अनवज्जातो ।
धत्तत्तेपत्तो-आचारसेपत्तो ।

६०४ अनुज्जातपाटिज्जाता-आचरियेहि च अनुज्जाता, अत्तना च पाटिजा-
निम्हाति अत्थो । ६०५ केवलिनो-निटुंगता ।

६०६ जप्पे (ज. जप्पे) वेवे । ६०८ सयातीतं-ऊनभावं अतीतं, परिपुण्णं ।
६०० व्यक्खित्तं-व्याकरिस्सामि । जातिविभंगं-जातिवित्थारं ।

६०१ तिणानि नाम अन्तोफेग्गुनि बहिसारानि तस्मा तालनालिकेरादयोऽपि
तिणसंगहं गच्छन्ति, रुक्खा नाम बहिफेग्गू अन्तोसारा ।

६११ समज्जाय-बोहारमत्तेन । ६१५ परपेस्सेन-परेसं येय्यावच्चेन ।

६१७ इस्सत्थं-आपुषजीविकं । ६२० भोवादि-भो भो ति वचनमत्तेन
अज्जेहि सक्खिनेहि विसिट्ठत्ता भोवादि । ६२२ नन्दि-नय्हनभावेन
पवत्ते कौधं । वरत्ते-बन्धनभावेन पवत्ते तण्हं । सन्दानं सहनुकर्म-
अनुसयानुकर्मसहितं द्वासट्ठिदिट्ठिसन्दानं । पळिधं-अविज्जापळिधं ।

६२४ उस्सद्वो-तण्हाउस्सद्वो । ६३२ नामिसजे-कुञ्जापनवसेन न लग्गापेय्य ।

६३५ आलया-तण्हा । ६५४ रथस्साणीव यायतो-यथा रथस्स यायतो आणि
निबन्धनं होति, न ताय अनिवद्धो याति, एव लोकरस उपपज्जतो
पवत्ततो च कम्मं निबन्धनं, न तेन अनिवद्धो उपपज्जति, न पवत्ततीति ।

36.

पेसला-पियसीला । कळाय-चणक । बेलुवसलाटुक-तट्ठवेळुव ।
वीसातिसारिको-मागधकेन पत्थेन चत्तारो पत्था कोसलरट्टेकपत्थो होति,
तेन पत्थेन चत्तारो पत्था आळहकं, चत्तारि आळहकानि दोणं, चतुर्दोणं
मानिका, चतुर्मानिकं सारि, ताय सारिया धीसतिसारिको ।
तिलवाहो-तिलसकटं ।

६५० कुठारी-कुठारिसदिसा फरुसावाचा । ६५८ कळि-अपराधं ।

- 664 विभूत-विगतभूत आलिकवादी । भूतह-भूतिहनक, बुद्धिनासक ।
 665 पपत-सोम, पपद-महानिरय । 669 ओनहियाना-पलिपेटेत्वा ।
 670 समुष्पिळवासा-समुष्पिलवन्ता, सकि पि उख सकि पि अथा गच्छमाना
 फेणुदेहक पच्चन्तीति वुत्त होति ।
 672 सब्बसमा हि समन्तकपल्ला-यस्मा तस्मा कुम्भिया उपरिभाग निष्काजि-
 तत्ता सब्बत्थ समा समन्ततो कटाहा, तस्मा अपगन्तु त्तिर मर्याति वुत्त
 होति ।
 673 जिह्वा बळित्तेन गहेत्वा आरजयारजया-मुसावादीन निरयपाला जिह्व
 बळित्तेन निष्काङ्गित्वा यथा मनुस्सा अल्लचम्म भूमिय पत्थरित्वा स्वीलेहि
 आकोटेन्ति, एव आकोटेत्वा फरसहि फाळत्वा एक एक कोटि उन्दित्वा
 विहनन्ति, छिन्नछिन्नकोटि पुनपुन समुट्ठाति । आरचयारचया-आवि-
 डिजया आविजित्वा । 675 काकोलमणा-दण्डकाकमणा ।
 ,, कुलला-कुललपविसनो, सेनान एत नामति एके ।

37

- 679 पत्तीते-तुट्ठे । 680 चित्ति करित्वा-आदर करित्वा । कल्लरूपो-तुट्ठरूपो ।
 681 दट्ठु-दिट्ठा । 682 मरुमुद्धवासिने-सिनेरस्स हि हेट्ठिमतले दसयोजन-
 सहस्स असुरमवन, माज्झिमतले द्विसहस्सपस्तिद्वीपपरिवारा चत्वारो
 महाद्वीपा, उपरिमतले दसयोजनसहस्स तावतिसमवन, तस्मा देवा
 मेरुमुद्धवासिनो ति वुच्चन्ति ।
 686 अवसरि-ओतरि । 688 सुकुसलसम्पहट्ट-कुसलेन सुवर्णाकारेन सपट्ठितं
 तापितं ति अधिष्ठायो । 687 दद्धमान-विजोत्तमान ।
 689 वीतिपतन्ति-सत्तिर बीजमाना पतनपतन करोन्ति ।
 690 जिगिस्सको-जिगिस्सन्तो, परियेसन्तो, उपपरिवसन्तो । 692 न ओरकाए
 अय ओरको, परित्तो, न । 694 असमपुरास-असमाविरियस्स । अथावी
 इविसवतो । 700 मोनेप्प्य उत्तम पद-मुर्वनि सम्भक उत्तमपट्ठिपद् ।
 इरभिस्सभव-सहितु इक्क । 702 अक्कट्टवन्दित-अकोस च वन्दनं च ।
 704 परोवरे-सुन्दरे च असुन्दरे च । 710 विवसने-समतिक्रमे ।

- 711 पयत-ओभासपरिक्रानिमित्तपयुत्तं [see 930] । 714 समणेन-
बुद्धसमणेन ।
714 न पारं विगुणं यन्ति-एकमग्गेन द्विक्सत्तं निब्बाणं न यन्ति । ...
कस्मा । येन मग्गेन ये किलेसा पहीना तेसं पुन अप्पहातश्चतो, एतेन
परिहानधम्मामावं दीपेति । न यिदं एकगुणं मुत्तं-तं च इदं पारं एकस्सत्तं
येव फुसनारहंऽपि न होति । कस्मा । एकेन मग्गेन सस्सकिलेसप्पहानामाव-
तो; एतेन एकमग्गेनेव अरहत्तामावं दीपेति ।
715 विसता-तण्हा । 716 उपड्विजस्सं-उपड्विजायिस्सं, कथयिस्सं ।
716 सुरधारूपमो-यथा मधुलिङ्गं सुरधारं लिहन्तो छेदतो जिह्वं रक्खति,
एवं धम्मेन लद्धे पच्चये परिभुजन्तो चित्तं किलेसुप्पत्तितो रक्खेय्य ।
719 मामको-मम सावको ।
720 सोब्भेसु-मातिकासु । पदरेसु-दरीसु । 723 यतत्तो-भुत्ताचित्तो ।

38.

उपनिता-कारणं, पयोजन । द्वयता-द्वे अवयवा एतेसंति द्वया; द्वया
एव द्वयता । अड्विजा-अरहत्तं । 725 अन्तकिरियाय-वड्डुक्खत्तस
अन्तकरणत्थाय ।

- 728 उपधि-सासवक्कम्मं । 730 विज्जागता-अरहत्तमग्गविज्जाय खीणासवसत्ता ।
757 फत्साभित्तमया-फत्सनिरोधा । 739 मोसधम्मं-नत्सनधम्म, पलोकिनं-
जरामरणहि पटुज्जनधम्मं । 744 आरम्म-कम्मसंपयुत्तं विरियं ।
715 अनारम्भे-निब्बाणे । 749 आरोग्यं-निब्बाणं । संखाय-पञ्चबोद्धित्वा ।
संखं-‘देवो’ ‘तिमनुस्सो’ ति आदिक्कं संखं । 758 सञ्चाभित्तमया-सञ्चावबोधा ।
759 केवला-अनवसेसा । 761 सकायो-पञ्चसत्तन्वा । 763 सन्तिके-
यं अत्तनो सरिरे तच्चपञ्चकमत्तं परिच्छिन्दित्वा अनन्तरं येव अधिगन्तव्वतो,
अत्तनो सन्धानं वा निरोधमत्ततो सन्तिके, निब्बाणं ।
704 मारुपेय्यं-तेभूमक्कवट्ट ।

39.

- 771 नावं सिञ्चित्व-अत्तभावनावं किलेसूदकगरुक्कं सिञ्चित्वा लहुकेन
अत्तभावेन...सत्त्वधम्मपारं निब्बाणं गतो भवेय्य ।

40.

772 सत्तो-लम्गो । 773 न अञ्जमोक्ता-अञ्जे मोचेतुं न सकोन्ति ।

774 अवदानिया-अवंगमनताय, मच्छस्ताय बुद्धादीनं वचनं अनादियनताय च अवदानिया ।

775 दिट्ठसुतेसु-दिट्ठेसु च सुतेसु च धम्मेषु । 776 सञ्जं-नामरूपं ।

41.

780 खिलो-रंभादिखिलो । 781 समत्तानि-पुष्पिण्णानि । 782 पाया-
[प] वदति ।

783 उस्सवा-[8०० 515] 784 पकप्पिता-परिपक्विता; संसता-पञ्चयाभि-
संसता । अधीवदाता-अयोदाता । कुप्पपटिच्चसन्ति-यस्मा अत्तनि तस्मा
दिट्ठिया दिट्ठधम्मिकं च सकात्तादिं, संपत्तधिकं च गतिविसेत्तादिं आनि-
संघं पस्सति, तस्मा तं च आनिसंघं तं च कुप्पताय च पटिच्चसमुप्पन्नताय
च सम्मुतिसन्तताय च कुप्पपटिच्चसन्तिसंस्ताते दिट्ठिं निस्सितो व होति ।
सो तं निस्सितता अत्तानं वा उक्कंसेय्य परे वा धंभेय्य अभूतेहि पि
गुणद्वेसेहि । 785 निरस्सति-ब्रहाति ।

786 अनूपयो-तण्हादिट्ठिउपमानं अभावेन अनूपयो ।

787 अत्तं निरत्तं-अत्तदिट्ठि वा उक्कंसेददिट्ठि वा; गहणमुत्तनं वा ।

42.

दिट्ठिगतिको बालो अभिजानाति-"पस्सामि..."

788 अञ्जेन-असुद्धिमग्गेन । दिट्ठिं हि नं पाव तयावदानं-सानं दिट्ठि येन
'मिच्छादिट्ठिको अयं' ति कथेति । वदानं-वदेन्तं, कथेन्तं ।

790 वत्ते-हात्थिवत्तादिमेवे वत्ते । अत्तंजहो-अत्तदिट्ठिया यसस कस्स चि वा
गहणास्स पद्दन्ता अत्तंजहो । 791 एजा-तण्हा ।

792 सञ्जसत्तो-कामसञ्जादिषु लम्गो । 793 विकप्पयेय्य-तण्हाक्कप्पेन वा
दिट्ठिक्कप्पेन वा विकप्पयेय्य । 795 परम्मगहीतं-'इदं परं' नि उम्माहीतं नाथि ।

43.

798 परिब्बसानो-वसमानो । उत्तरिं कुरुते-सेट्ठं कुरुते । 800 अत्तं पहाय-यं
पुब्बे गहितं तं पहाय । विगप्पेसु-नानादिट्ठिवत्तेन विगप्पेसु ।

801 उभयन्ते—फस्स—फस्ससमुदयआदीसु । 802 सञ्जा—सञ्जासमुदापिना
दिट्ठि । 803 धम्मा—दासट्ठिदिट्ठिगतधम्मा ।

44

805 विनाभावसन्तं—विज्जमानविनाभाव । 810 सामागियं—पटिरूपं ।

45.

816 यानं मन्तं—हृत्थियानादि यानं अदन्तं विसमं वि आरोहति, आरोहकं
वि भजति, पपातेऽपि पपतति । 818 मंकु—दुम्भनो ।

819 सत्थानि—अत्तनो परेसं च छेदनद्वेन सत्थानि कायदुच्चरिनादीनि ।

820 परिक्खिस्सति—परिक्खेस्सति ।

46.

825 कयोज्जं—कलहं । 826 युत्तो कयार्यं—विवादकथाय उस्सुको । अपाहतस्मिं-
पञ्चर्हामंसकेहि 'अत्थापगतं ते भणितं, व्यञ्जनापगतं ते भणितं' ति
आदिना नयेन अपसादिते वादे ।

832 पटिघेनिक्कत्ता-पटिलोमकारको । 833 वित्तेनिक्कत्ता-क्खिलेससेनं विनासेत्वा ।

834 धोनेन युगं समागमा—धुनक्खिलेसेन धुवेन युगगमाहं समागमा ।
सगगसि—सकिसससि ।

47.

837 अज्जनमन्नि—निज्जाणं । न दिट्ठिया—ति आदीहि दिट्ठिसुतिसमापत्ति-
प्राणवारिणीत्यतानि पटिग्गपति । अदिट्ठिया—दसवत्सुकं सम्मादिट्ठिं
विना; अमुत्तिया—नवगं गयनं विना; अज्जाणा-कम्मस कत्ताधानुत्थेमिक-
प्राणं विना, भसीलता—पातिमोक्षसंवर विना; अक्खता—पुतद्वयतं
विना, एते च पुरिमे.. निम्भज्ज पण्डिते.. अनुगमाय । 840 मोमुहं—अति-
मूर्ख । 841 एत्थमुत्तं—एत्थज्जके अंशुत्ति जाते । 847 सज्ज—कामसज्जा
847 पटुपत्ता—अट्टा कामाधिकरणं पट्टजिना धम्माधिकरणं अज्जमज्जं
पटुपत्ता, ये कामसज्जदिक्कं अगगेषुं, विनेयतो महट्ठा, ये च दिट्ठि
अगगेषुं, विनेयतो पट्टजिना, ते ।

48

849 पुज्जनो—अभिषदा । नृगमेत्थे—'गन्तो' नि आदिना मयेन व
उत्तागगतसो ।

- 860 अकुकुघो-हृत्कुकुघादिविरहितो । 851 विवेकदस्सी कस्तेसु-पञ्चुपनेसु
चकसुसंफस्तादिसु अत्तादिभावविवेकं पस्सति ।
853 अनस्साधी-तण्हासन्यवविरहितो ।

49.

- 864 निट्ठा-समिद्धि । 866 विनिच्छया-तण्हादिट्ठिविनिच्छया ।
867 विभवं-वर्यं; मयं-उप्पादं । 874 सज्जसज्जी-पकतिसज्जाय सज्जी ।
विसज्जसज्जी-विरूपाय सज्जाय सज्जी, उम्मत्तको वा सित्तचित्तो
वा । असज्जी-सज्जाविरहितो, निरोधसमापन्नो वा असज्जसत्तो वा ।
विभूतसज्जी-‘सव्यसो रूपसज्जानं’ति आदिना नयेन समतिक्रान्तसज्जी,
अरूपज्ज्ञानलाभी । एवं समेतस्स-एतस्मिं सज्जासज्जितादिभावे अठ्ठया
यदेतं वुत्तं “सो एवं समाहिते चित्ते...पे०...आकासान्ध्यायतनसमापत्ति-
पटिलाभत्याय चित्तं अभिनीहरती” ति एवं समेतस्स अरूपमगगसमंगिनो ।
सज्जानिदानस्स पपञ्चसेस्ता-एवं पटिपन्नस्सा पि या सज्जा तन्निदाना
तण्हादिट्ठिपञ्चा अप्यहीना येव होन्ति ।
875 नो-नु । अगं-एतावता नु अगं मुद्धि वदन्ति उदाहु अज्जं पि एत्तो
अरूपसमापत्तितो अधिकं वदन्ति । यम्वत्स्स-[See 478.]
876 समयं-उच्छेदं । 877 भवाभवाय-पुनपुनप्राप्तिषा ।

50.

आदितो द्वेऽपि गाथा पुच्छागाथा ।

- 878 सेकं सकं दिट्ठिपरिब्वसाना-अत्तनो अत्तनो दिट्ठिया वसमाना ।
880 इंदानि तिस्सो विस्सज्जनगाथा । 891 संदिट्ठिया-सकाय दिट्ठिया ।
वीवदाता-योदाता । 883, 885 पुच्छागाथा । 884, 890 विस्सज्जनगाथा ।
885 पवादियासे-वादिनो । 887 विमानदस्सी-मुद्धिअमावसंसातं विमानं
असम्मानं पस्सन्तोऽपि । 888 तथेव पावा-तदेव वचनं (तं वा) दिट्ठिं
वदति । 889 समत्तो-गुण्णो, उद्धमातो । 890 तुमो सहा-सोऽपि
तेनव सह । 892 सकायने-सकमगो । 893 मेयकं-कटहं ।
894 सयं पमाय-सयं च सत्थारादिं निम्मिनिन्ना । उच्चं-भिज्ज्यो ।

51.

- 895 अन्वानयन्ति—अनुआनयन्ति, पुनपुन आहरन्ति । 896 अप्यं... पसंसासंखातं वादफलं अप्यं । समाय—रागादीनं समाय । दुवे फलानि—निंदा पसंसा च, जयपराजयादीनि वा तं-सभागानि ।
- 897 सम्पुतियो—दिट्टियो । उपयं—उपगन्तव्यदेन उपयं, रूपादिषु एकं पि धम्मं उपेय्य । सन्ति—पेमं । 900 सन्ति अनुग्गहाय—दिट्ठिं अगहेत्वा । 902 संवेधितं—तण्हा दिट्ठि चऽस्स पकप्पितेसु वत्थुसु संवेधितं पि होती ति वुत्तं होति । 906 पच्चत्तं—अत्तनि दिट्ठिगाहमसमेव । 907 सेट्ठतो अञ्जं—अञ्जत्र सतिपट्टानादीहि ।
- 908 किं हि तुमस्स तेन—तस्स तेन दस्सनेन किं कतं, किं दुक्खपरिञ्जासाविता उदाहु समुदयप्पहानादीनं अञ्जतरं ।
- 909 विस्वान वा अस्सति—नामरूपानि निच्चतो सुखतो वा, न अञ्जथा ।
- 911 संसं—जानित्वा । नऽपि आणवन्धु—नापि अस्स आणेन कतो बन्धु अस्थीति, अकततण्हादिट्ठिवन्धु । उग्गहणन्तमञ्जे—उग्गहणन्ति+अञ्जे ।
- 913 अनत्तगरही—कताकतवसेन अनत्तगरही 914 न कप्पियो—बुद्धिं पि (तण्हा—दिट्ठि-) कप्पं न उपेति । पत्तभारो—पतितभारो । नूपरतो—पुथुज्जनकल्याणकसेखा विय उपरातिसमंगी पि न होति । न पत्थियो—नित्तण्ही ।

52.

- 916 मूलं—अविज्जादयो किलेसा । मन्ता—मन्ताय । विनया—विनयाय ।
- 917 धामं—मार्गं । 918 विकप्पयं—‘अहं उच्चा कुला पब्बाजितो’ ति आदिना मयेन अत्तानं विकप्पेन्तो । 920 अनेजस्स—अनेजो + अस्स ।
- 926 सविमूसं—सद्धिं विमुत्ताय ।
- 927 विरुत्तं—मिगादीनं वसितं । 930 पयुत्तं—चीवरादीहि संपयुत्तं, तदर्थं वा पयोजितं [See 711.] । 934 अनीतिहं—पच्चक्खं ।

53.

- 937 भवनं—त्ताणं । अनोसितं जरादीहि अनज्हावुत्थं । 938 ओसाने व्यारुद्धे—योञ्चनादीनं ओसाने येव अन्तगमके येव विनासके येव जरादिहि व्यारुद्धे आहताचित्ते सत्ते । सद्धं—रागादिसद्धं ।

१४० सिक्खानुगीयन्ति—हत्थिसिक्खादिका अनेकसिक्खा कर्णीयन्ति, उगग्रहन्ति वा । १४१ वेविच्छं—मच्छरियं । १४४ आकासं—तण्हा, रूपादीनं आकासनतो । १४५ आजवं—आजवनट्टेन आजवं । १४८ नाज्जेति—नाभिज्झति । १५२ अनुद्धरी—अनिस्सुक्खी । १५३ निसंरिपति—पुब्बा-मिसंखाराविस्सु यो कोचि संखारो, सो हि निसंखरीयति निसंखरोति वा ।

५४.

१५५ गणी—गणाच्चरियो । आगमं (१) आगतोऽग्निः; (२) आगमनं वा । १५८ विजिगुच्छतो—जातिआदीहि अद्विधतो । १५९ कीवन्तो—किञ्चका; सीवन्तो—कूजेन्तो; न एन पुब्बेनापरं सन्धीयति । १६१ व्यप्पथयो—वचनानि । १६२ एकोदि—एकगाचितो । १६४ परियन्तचारी—सीलादिस्स चतुस्स पत्थिन्तेस्स चरमानो । १६८ भवन्तो—वियाप्पियं अभिभवन्तो । १६९ कुवं—कुहिं । १७१ रुसितो—रोसितो, धट्टितो । १७२ तक्कासयं—कामवितक्कादिस्स आसयं कामसञ्जाविं । १७४ पञ्च रजानि—रूपरागादीनि पञ्च ।

५५.

१७६ कोसलानं पुरा—सावत्थितो । १७७ समासने—समासन्ने विसये, आसन्ने रट्टे । १८० उगग्रपादो—मग्गकमणेन षट्पादतलो, पण्हिकाय वा पण्हिकं गोष्फकेन वा गोष्फकं जण्णुकेन वा जण्णुकं आगन्त्वा पि षट्पादो । १८२ अनुजानाहि—अनुमञ्जाहि सइहाहि । अभिसंखरित्वा कुहको—गोमयवनपुष्फकुसतिणादीनि आवाय सीधं सीधं बावरिस्स अस्समद्वारं गन्त्वा गोमयेन भूमि उपलिम्पित्वा पुष्फानि विकिरित्वा तिणानि संघरित्वा वामपादकं कमण्डलूदकेन धोवित्वा सत्तपादमत्तं गन्त्वा अत्तनो पादतले परामसन्तो एवं रूपं कुहनं कत्वा तिं अत्थो । भेरवं—भयजनकं वचनं । १९६ विधुरो—विगतधुरो, अप्पटिमो । १००९ पुब्बवासनवासिता—पुब्बे कस्सपस्स भगवतो सासने पब्बाजित्वा गतपञ्चागतवत्तपुब्बवासनाय वासितचित्ता । १०११ गोमदं—गोधपुरस्स नामं । वनसब्दयं—तुम्बवनगरं बुद्ध्यति, वनसावत्थिंति एके । १०१३ मागधं पुरं—मागधपुरं, राजगहं । पासाणकं चेतियं—महतो पासाणस्स उपरि पुब्बे देवद्वानं अहोसि, उप्पन्ने एन भगवति विहारो जातो, सो तेनेव पुरिम-वोहारेन पासाणकं चेतियंति बुद्ध्यति ।

1018 आदिस्त जम्मनं-कृतिवस्सो ति एवं उद्दिस्सि अम्हाकं आचरियस्स जातिं ब्रूहि । 1021 पविचयं-विचारं । 1023 पुच्छं-पुच्छमानं ।

56-71.

1023 वेविच्छा-मच्छरियं । जप्पामिळेपनं-तण्हामिळेपनं ।

1034 सोता-सब्बेसु रूपादिषु आप्तनेसु तण्हादिका सोता । 1038 संसत-धम्मस्से-अनिच्चादिवसेन परिवीमंसितधम्मा; अरहतं एतं अपिबचनं ।

1048 परोवरानि-परत्तभावसकत्तभावादीनि परानि च ओरानि च । अनियो-रागादिईषविरहितो । 1053 अनीतिहं-अत्तपच्चत्तं । 1055 उद्ध-अनागतद्धा; अधो-अतीतद्धा । नन्दि-तण्हं; निवेसनं-दिट्ठिनिवेसनं; विज्झाणं-अभिसंसारविज्झाणं ।

1057 अनुपपीकं-निब्बाणं । 1058 अट्ठितं-सक्कच्चं, सदा वा । 1064 माहं गमिस्सामि-अहं न गमिस्सामि, न सिक्खामि, न वायमिस्सामि ।

1065 अय्यापज्जमानो-नानपकारत्तं अनापज्जमानो । 1070 कथाहि-कथं-कथाहि । तण्हकत्तयं रत्तमहापिप्पसा-राशिन्दिदं निब्बाणं विभूतं कत्वा पस्स; एतेनअस्स दिट्ठधम्मसुखविहारं कथेति ।

1071 परमे-उत्तमे (आकिञ्चन्नायतने) । अनानुयायी-आकिञ्चन्नाय-तनब्रह्मलोके अविगच्छमानो । सीति सिया-सीतिभावं पत्तो भवेध्य, निब्बाणपत्तो सत्ततो हुत्वा तिट्ठेय्य । 1074 अत्थं पळेति-अत्थं गच्छति ।

1077 आजीविकनिगण्ठादिकं सन्धाय “यन्ति मुनयो” ति वदन्ति ।

जीवितेनूपपन्नं-नानपकारकेन छूसजीवितसंसातेन जीवितेनूपपन्नं ।

1079 यता-सकाय दिट्ठिया गुत्ता । 1084 हुरं-पुब्बतर । तको-कामवितको ।

1087 दिट्ठधम्मामिनिब्बुता-विदितधम्मता दिट्ठधम्मत्ता रग्गादिनिब्बाणेन च अभिनिब्बुता । 1090 पञ्चकप्पी-समापत्तित्राणादिना ध्याणेन तण्हाकर्षं वा दिट्ठिकर्षं वा कप्पयति । 1092 इदं-इदं दुक्कसं; नापरं-न पुन ।

1093 अनापरं अपरपटिमागादिविरहितं, छेदं ।

1095 पद्धग्-पद्धत्ता, परिचारका, सिस्सा । 1096 सहजनेत्त-सहजात-सब्बञ्जुत्तत्राणवक्कु । 1098 दट्ठु-दिस्वा [३००४३४] । उग्गाहीत्त-तण्हादिदिवसेन गहितं । निरत्तं-निरसितत्वं, मुञ्चितत्वं ।

- ११०० पदानं कामचन्द्रस्त-उमज्ज्ञानं निब्वनेनस्त कामचन्द्रपदानं ।
 उपेक्षासति-चतुत्यज्ज्ञानउपेक्षासति । ११०९ विचारणं-विचारणकारणं ।
 ११११ सतस्त-संप्रज्ञानस्त । १११३ विमुक्त-ममतिहन्तः, सम्बन्धायप्राहा-
 यिनो-सम्बन्धकायप्राहायिनो, पहीनम्पमपटिसन्धिहन्तानि अधिष्ठायो,
 विज्ज्ञाणामावृत्तिपस्तनेन 'नस्थिं किञ्ची' ति वस्ततो, आकिञ्चज्ज्ञायन-
 लाभिनो । कथं नेप्यो-कथं य सो नेप्यो, कथमम् उन्तरे ज्ञाणं
 उपादेतत्त्वं । १११४ विज्ज्ञाणाद्वृत्तिपो-अभिसंसारवसेन वनम्भो,
 पटिसन्धिहन्तेन सत् । विमुक्तं-आकिञ्चज्ज्ञायतनाधिमुक्तं । १११५ आकि-
 ञ्चज्ज्ञासंभवं अत्वा-आकिञ्चज्ज्ञायतनजनकं कम्माभिसंसारं 'पल्लिबोपो
 अयं' ति अत्वा । वृत्तिमतो-वृत्तितवास्तम् ।
 १११६ द्वाहं-अनितमुत्तस्त च मेतेप्यमुत्तम् च अस्ताने द्विस्तनुं । देविमि-
 विमुद्धिदेवभूतो इति । १११७ अभिहन्तइस्तारि-अग्गइस्तारि ।
 अजिहट्टो-याचितो । पाप्मायनं-पाप्मनम् निब्वानम् अयनं ।
 ११३७ अनीतिकं-किलेसईतिवितर्कितं । ११४३ विरसोमि-अविनामोमि ।
 ११४४ संकप्पयत्ताय-तेन संकप्पयमनेन ।
 ११४५ वीपा वीपं उपपुत्ति-सत्तारादितो सत्तारादि अभिगाडि ।
 ११४६ वफलि-वफलित्थेरो सद्धाधुरेन अरहसे पापुणि* ।
 ११४७ अधिदेवे-अधिदेवरुद्धे धम्मे । ११४८ असंहीरे-रत्तादीहि अनंटादि ।

INDEXES.

[*N.B.*—The indexes are not intended to be exhaustive; The Devanagari figures indicate the number of pages and the Roman figures indicate the number of stanzas.]

I. Index of Proper Names.

(I) Gods, Persons, Sects and Peoples.

अजितो (कैसकंथली) ७२, ७३.
अजितो 1006, 1016, 1031-37, 1124.
अनापिण्डको १४, १७, २६, ४०, ५१,
६३, ९७.

असितो (इति) 679, 686, 698, 699.
आजीविका 381.

आदिचर्य 54, 540, 915, 1128.

आदिवा (गोत्तेन) 423.

आखको (यखो) २४.

आळवि-गोतमो 1146.

भोक्काको 302, 308, 991.

इन्दो 310, 316, 679, 1024.

इय्यो 1008, 1105, 1106, 1125.

उपसीवो 1007, 1069-74, 1076, 1124.

एरावणो (नागराजा) 379.

कण्डसि... (see also असितो) 689.

कपियो 358.

कप्पायनो 354, 358.

कप्पो (निप्रोधकप्पो) 349.

कप्पो 1007, 1092-94, 1125.

कसिमारद्वाजो ११-१२.

कस्सपो, (पञ्चकुब्जो) 240-41.

कस्सपो, पूरणो ७२.

कुवेरो 380.

फेणियो (जटिलो) ८१-८३, ८६-८७.

कोकालियो १७-१९.

कोसलका ४०.

खरो (यखो) ३७.

गोतमो (see also बुद्धो) १२, १३, १८,
७३-७४, ८४, 153, 164, 376,
448, 553, 596-99, 699, 848,
933, 1057, 1083, 1084, 1117,
1136, 1140.

— (तस्स) जाति 683

— (तस्स) विद्धि न 1117.

— (तस्स) एव्वज्जा 407-424.

— „ एघान 425-455.

— अनीतिहमदस्सी 934.

— अभिकन्तवस्सावी 1118.

— अभिधु 934

— चक्खु 599.

— चक्खुमा 495, 541, 1116.

— तम्बुद्धो 1136.

— नागनागो 543.

— नागो 1101.

— नाथो 1131.

— पम्फतो 1136.

— पट्टपञ्जो 539.

— पारह सव्वपम्मानं 1105.

— पुत्तिस्सुत्तमो-544.

गौतमो बुद्धसेट्टो 383, 1126

— ब्रह्मा 1065

— भुरिपञ्जणो 1136, 1138, 1140

— भुरिपञ्जो 376, 538

— मारसेनपमइको 561, 563

— माराभिमु 545, 571

— झुनि 1085

— लोकनायको 991

— लोकस्स गतिं पज्जानाति 377

— विषत्तच्छुद्धो 378

— वीरो 547.

— सङ्को 1069, 1090, 1113, 1116

— सम्पा, पञ्चानन्तको 1148

— सम्पाभिज्जावलम्बको 992

— समगो 866

— समन्तचक्षु 1063, 1069-73,
1090, 1133

— सहामनेच 1096

— सीहो 546

हुद्धो 83-85

हुद्धकणि (पण्डितो) 1007, 1096-98,
1126

जावुस्सोणि ९०

जावुस्सो ९०, 594

जिस्सो (see मत्तेव्यो)

मोद्धेव्यो ९०, 1008, 1088, 1091, 112०

धनियो, गोरो 18, 20, 22, 24, 26 28

धिमिको, उपासको ५१, ५४

धोतको 1007, 1061-63, 1066,
1068, 1124

धन्दो 1007, 1077-83, 1124

नमुधि (see also मारो) 426, 439

नारद-पम्बता 543

नालको 697

निगण्डा 381

निगण्डो नातुत्तो ५२, ५३

विशोधकव्यो ४५, 544

वज्जुपु लब्धवको ५२, ५३

पद्यो (परिष्काजको) 833

पिगियो (महाद्वि) 1008, 1120-21,
1123, 1125, 1131, 1138, 1146

पुण्णको 1006, 1043-48, 1124

पुणो करसपो ५२, ५३

पोन्सरसाति ९०, 594

पोसालो (ब्राह्मणो) 1008, 1112,
1114, 1125.

पावरि (ब्राह्मणो) 984, 986, 994 95,
1006, 1010, 1019, 1021,

1025, 1028-1030

विम्बिसारो 409

— मागधी सेनिय ५३

हुद्धो (see also गौतमो) 83, 134,
377, 408, 513, 990, 993,
1006, 1126-29

— अनावरणद्वारा 1005

— अनोमपञ्जो 362

— अनोमविरियो 313

— असमधुरो 694-695

— इतिस्तमो 3०6.

— गणिमागतो 955, 9०7

— गभीरपञ्जो 176-177

— ज्ञान न रिद्धति 167

— तपोउद्धो 1133

— विपुलको 83, 690, 995, 998

— दुम्भस्सन्धु 401

— धम्मस्सामी 83

— धम्मेषु चक्षुमा 161

— पवरो 377

— पवरो सारपीन 33

— पद्धतपञ्जो 359 996

— सुरिसद्वयसत्थि ८१

— वगवा पञ्चसेट्टो 356

— महापीतो 562

— मारसेनपमइको 561-63

— माराभिमु 545, 571

— झुनि 1127

192 I. Index (1) Gods, Persons, Sects and Peoples.

- बुद्धो लोकनाथो ११५
 — लोचनायको १११
 — लोचनान्ध ११३
 — धरपञ्चो ५६५
 — विषट्चक्र १११
 — वैरभयानीतो १६७
 — सक्कपुत्रो ६१०
 — सक्कपुत्रो ८१, १११, ११६
 — सक्कपुत्रो ११३
 — समुज्जपञ्चो ३५२
 — सक्कपुत्रो ६६२
 — नन्दा २०८, ४७९, ५०८ ६५६, ९८, १०२४
 — (ब्राह्मणा) ५१९
 — (गौतमो) ५५०
 — सक्कपुत्रो ९८ ९९
 — सक्कपुत्रो १०१४
 भद्राशुभो १००८ ११०१, ११०३, ११२०, ११४०
 भारद्वाजो ९०-९१, ५०६
 अगिरु १७, २०
 (कर्त्ति) ११
 सन्दर्भिक ६४
 भोजराजानो ५६३
 मन्त्रालो गोपालो ७१-७२
 मरु ६८१ ६८८
 मागधियो ८३७-८४१
 माया ६९ ४८७-८८, ५००-०६, ५०९
 मानवो १३७, १३८
 मारधम्यानुपजा ७६४
 मारसयागो ७३३
 मारतेनममद्वो (गौतमो) ५६१, ५०३
 मारसेना ४३६-३९-(१) कामा (२) अरति
 (३) सुविपासा, (४) तण्डा (५)
 धीनामिद्ध (६) मी (७) निचिक्किन्ना
 (८) मन्त्रो यमो (९) लामो सिलोको
 सक्करो मिच्छाल्लो यमो (१०) यो
 चत्तारं समुत्तरे परो च अपजाननि,
 माराभिधु (गौतमो बुद्धो) ५४५, ५७१
 मातो ४२९-३१, ४४२, १०९५, ११०३,
 — (यक्खो) ४४९
 मेत्तधु १००६, १०४९-५०, १०५३, १०५५,
 ११२४
 मत्थियो, निस्सो ८१४-१५, १००६,
 १०४०-४१, ११२४
 मेत्तुद्धवासिनो ६८२
 योग्यज्ञानो ९७-९९
 योगराजा (विधात्री) १००८, १११६, १११९,
 ११२५
 राट्टो १७
 बज्जलि ११४६
 बगिरी ४७-४९, ६४
 बालो ३८४
 बालो ९०-९१, ६००, ६१२-६१९
 वेत्तवणो ३८०
 सक्को ३४६ ६०६
 सक्क (साक्कि) ६८३, ६८५-८६,
 ६९०-९२, ६९५
 — कुलं ८१
 — कुलो (गौतमो) ६९०
 — कुला ८१, १११, ११६
 सजयो वेत्तवणो ७२, ७३
 सभियो परित्राजको ७१-७२, ६१०-१२,
 ८१
 सयपभा (देवा) ४०४
 साक्कि ४२३
 सानागिरो (यक्खो) १५३ १५५ १५७
 १५९ १६१, १६३
 सावित्रो ९७ ९९ ५५७ ९६५ ९८३
 सुद्धो ६८५
 सन्दर्भिक भारद्वाजो ६४, ६८
 सुविलोमो (यक्खो) १७, १८
 सेलो ८१, ८४, ८९, ५५४-५५५
 हम्मको १००७, १०८४, १०८६, ११२४
 हेमवतो यक्खो १५४, १५६, १५८, १६०,
 १६२, १६८, १६९

1. Index (ii) Places, Rivers, Countries, Mountains, (ii) Places, Rivers, Countries, Mountains.

अग्गाळवे (चेतिरे) ४७, 343 .

अट्टो (निरयो) }
अपयो " } १८.
अम्बुवो (") }

असिपत्तनं 670.

अस्सक 977.

अहलो (निरयो) १८.

अळक 917, 1011.

आपण ८१, ८३.

आळवी २४, 196, २४, ४७.

इन्डानगलवत्तण्णो १०, ११.

इसिन्धय वनं 684

उज्जेवि 1011.

उपलको (निरयो) १८.

एकनाळा (माझगामो) ११

अंगुत्तरापा ८१, ८३.

कविलत्तु 991, 1012.

कलम्बकनिवापो ७१, ७३.

कुम्भवो (निरयो) १८.

कुसिनारा 1012.

कोसम्बि 1012.

कोसला 422, ४४ १७६.

गया ३७.

गिन्दाऊवो (पम्बतो) १९.

गिरिष्पण (राजगहं) 408.

गोधावरी (नदी) 977.

गोनर्द 1011.

जम्बुसण्डो 552.

जैतवनं १४, १७, २६, ४०, ४१, ६३, १७.

टंकितमज्जो २७.

दक्खिणागिरी ११.

दम्बिणावध 976.

निरम्बुवो (निरयो) १८.

नेराजग (नदी) 425.

पनिदानं 1011.

पण्डव (पम्बतो) 414, 416, 417.

पुत्रो १८-१९, 677.

पावा 1013.

पासाणफं (चेतिरे) 1013, १९५.

पुण्डरिको (निरयो) १८.

पुम्भारामो १०९.

भोगनगरे 1013.

मगधा ११, 408, १९५.

मागध पुर (राजगहं) 1013.

माहिम्सनि 1011.

मिगारमानुपासावो १०९.

राजगहं (मागध पुर) १९, ७१, 1013.

सन्निनेम्भो (जनपदो) 683.

वनसज्ज 1011.

वेतरणी (नदी) 674.

वेदिता 1011.

वेसाली 1013.

वेजुपनं ७१-७३.

सकित 1012.

सावत्थि १४, १७, २६, ४०, ५१, ६१, १७,

१०९, 996, 998, 1012.

— (फेसलानं पुर) 976.

सुन्दरिका (नदी) १४.

सुनम्ब 1012.

सोगन्धिको (निरयो) १८.

हिम्बन्तो (पम्बतो) 422.

II. Index of Similes and Metaphor

- अग्नि, दट्टं अनिवसमानो 62.
 अग्निसिखूपमा (नारियो) वृषे 703.
 अग्निह्वलमुखा यज्ज्ञा 568.
 अग्नि, वातरेगेन खिलो 1074
 अग्नि, रथस्त यावतो 654.
 आकासोऽथ अन्धावज्जमानो 1061
 आदिष्ठो 550, 569, 1097.
 इन्द्रखिलो 229.
 उक्तामुखं 686.
 उदररुहवो 467.
 उदविन्दु यथाऽपि पोकलरे 812
 उरमो 1-17.
 उरसि, इव पुत्रो सेति 255.
 उरमो 29, 416.
 अंगारकास्तु 396.
 फण्डकं एलम्बुजं वारिजं 845.
 कपणो विष ह्रायति 818.
 फपि, सास्त्रे गहाय पशुञ्चै 791.
 कम्पारो, रजतस्त मार्ज निद्धमे 962.
 फाको इव (मारो) 448
 कुंम-अङ्गुलभूपमो (बालो) 721.
 कुमारको धकमिव ओस्तज्जलि 270-71.
 फोविलारो 44.
 खगविसाण 35-76.
 खन्धजा, निग्रोघस्त 272.
 खुरधारूपमो 716.
 घृणरूपो, गणधरितको 270.
 गोदिको 33-34
 गो, पञ्चो 580.
 घम्माभित्तो छायेऽथ 1014.
 घम्मततो वारि यथा (अधिकेष्टानि) 353.
 चरलुमा (गोनमो मुद्धो) 495, 541, 956,
 1116.
 चरलुं, लोके (गोनमो) 699.
 चन्दो 465, 498, 569, 637.
 — खयातीतो 598.
 — पञ्चसे पारिपुर्णि उपागतो 1016.
 तथा 1-17.
 नयो, दुट्टि 77.
 नमो इव लोको 348.
 नसर, उज्जु 215, 464, 497.
 नसितो, बुद्धस सीत इव 1014.
 नारासभो 687.
 निमिसं, अन्धं 669.
 यमो, भोगाहने 214.
 दिजो, कुम्भनकं पहाय 1134.
 नरो, अनुसोतगामी बुद्धमातो 319.
 ” मोहनस्मि पगाळ्हो 772.
 नळसेतु 4.
 नागो, वृत्तिलतं दालयित्वा 29.
 ” शूषानि विवज्जयित्वा 53.
 ” (गोनमो) 1101.
 नागं 543.
 नावा, दळ्हा 321.
 — विवेनऽरितेन सवगिधुता 321.
 — भिन्ना 770-771.
 निकुञ्जित 11.
 नेक्खं, सुवण्णं 689.
 पञ्जा, युगमंगले 77.
 पटिञ्जल 11.
 पत्तं, आमं 443.
 पवीषो, यथा (निम्पानि) 235.
 पटुमं, मोयेन अलिप्पमान 71, 213.
 पटुमे वारि यथा न लिप्पति 812
 पण्णे वारि यथा न लिप्पति 811.
 पल्लवे, अस्तमणे, वायआचारगोधरे 282.
 पारिछलो 64.
 पुण्णिक, तोये न ववलिप्पति 647.

पुष्पं ८

फलं, पकं 570

फालो १२.

भाजना, मलिक* 577.

माध्या, वीतरसि 1016

भिरपुष्पं 2

मगो, विद्वेसाभित्तो 276

मनो, योत्त 77

मच्छा, अनीदृक् 777, 936

मग्ने यथा समुद्रस्त कमि नो जायति 920

मलिकभाजना 577

मन्दोऽत्र परिक्रिस्तति 820

माला, विर्यं पुन अद्वयत्वे 149

माध्या, चने वितता 272

मिगो 39.

मुख

— अग्निदुत्तमृत्वा यज्जा 568

— आदिशो, तनम 569

— चन्दो, वक्षस्तन 569

— राजा, यद्वस्तन 568

— सयो, यज्ज 569

— सागरो, मदीन 568

— सावित्री, छन्दो 569

मूढ ११.

मानं, मन्त 816

रजो, सुखयो पट्टिवात खिचो 602

रहो, द्रो 721

राज्य, विजित रट्ट पहाय 46.

रत्नंऽत्र वपनिवर्तति 712

रत्नपुष्पे, कुरित्तमो 233

रमाकवीरो 38.

रतो III

राजिनी, महालामेऽत्र 1014

रातो, अम्भपनं विहति 348

— जालिन् अस्त्रमालो 71, 213

— तुलेऽत्र योत्ते 591

रायसा इव (मारो) 447-448

रादि, पोष्वापनेऽत्र 625

रात्रिभिन्दु पोस्वरो 302.

रासरो, (तनम) सुपासिने 394

राम्युसको 416

रजो (सहस्रनेत्रो) 346

रजं, विहानं 78

रसि, कालपावन 77

रसो, गुहाय 772

रसा हिनी, (पक्षत चाम्पा) 609

रसा, बीन 77

रसवित 1

रसण, आदिन 591

रसिलम्बुचरि, जालं मेला 62

रत्नविन्दो 767

रासरो, आरगमिद 625.

रासपाणि आरगा 631

रसिने (अग्नि), वज्रलम्बो 687.

रसिने, हसस्त नव नीलेनि 221.

रसिने, सप्पस्त 768

रसिनेऽत्र वक्षस्तन 44

रसिने (गोतनी) 646, 672

रसिने 592, 684, 1016

— रक्षको 166

— गिरिगम्भरे 416

— राटपती 72

— सहस्र अस्त्रमालो 71.

रसिने 697.

रसिने, राजसादय द्रो 821.

रसपुष्प, जालिने 686

रसच, वयोवन 78

रसा 350.

रसो, महोदधि अस्त्रमालो 1134.

रसि, रसा 77.

III. Index of subjects and important words:

- अकर्मकधी 534, 638.
 अकपियो 800.
 अकाथो 470.
 अकालचारी 386.
 अकेवली 878, 891.
 अखिलो 1060, 1147.
 अगिहत्त 249, 428, ६४, ७७८.
 अज्जन्तद्वि 794.
 अज्जसं च वडिद्धा च 738, 1111, 1113.
 अज्जत्तसन्ति 837, 838.
 अज्जप्यामावे 740, 752
 अज्जा १०९, ११५.
 — विनोक्खो 1105, 1107
 अज्जाग 839, 840.
 — पक्खा 847.
 अत्तगही 778.
 — वृद्ध 935.
 — वीरा 501.
 — सम्पापणिधि 280.
 असं 800, 8 8.
 असज्जहो 780.
 अत्तं विद्धं 767, 858, 919.
 अत्तानुदिदि 1119.
 अद्दस्स 206.
 अदिट्ठ 1122.
 अदिट्ठि 839, 840.
 अद्दुक्खमसुखं 738.
 अपम्मो 310, 312, 450.
 अधिमुत्तचित्तो 1149.
 अनत्तगही 913.
 अनरिपम्मो 782.
 अनागामिता 109, 115,
 अनानुयोमी 1071-73.
 अनारियं 815.
 अनासव 765, 996, 1082-83, 1105,
 1133, 1145.
 अनिकेतसाती 844, 970.
 अनिमित्त 842.
 अनीनिह 934, 1053, 1066.
 अनुपस्सना १०९-११५.
 अनुपादियानो 470, 800, 915.
 अनुपादिसेत्तो 854, 876.
 अनुविदितो 528, 530.
 अनुसया 14, 369, 545, 571.
 मानं 342.
 अनुस्तदो 624.
 अनुपधीक 1057, 1083.
 अनुपयो 786-87, 897.
 अनेलमुगो 70.
 अनोपतिषयो 1081.
 अनोमनामो (सत्था) 153, 177.
 अनोत्तितं 937.
 अन्तो, पुन्धो 849.
 अन्ता उभो 582, 778, 801, 10
 1042.
 अपायो, चत्ताते 231.
 अपुनम्भो 1121, 1193.
 अपमज्जा 507.
 अपमादो 334.
 अज्जत 839, 840.
 अज्जहे 592.
 उद्दं 583.
 -अब्बुद्धसत्तो 593, 779.
 अभिज्जा 992.

- अभिधानानि, त 231
 अभिनिर्विज्ज 281
 अभिनिवृत्तो 456, 469
 अमनोगध 835
 अमोसधम्मो 758
 भरति 642, 835
 भरहा 186, 539, 590, 644, 1003
 भरिय 533, 585, 758 761, 762
 765
 — धम्मो 353, 783
 — पवित्ते 330
 — सावको 90
 भरुप 755
 भवदानिया 774
 भविज्जा ११०, 730, 1026, 1033,
 1105, 1107
 भविज्जानं 1122
 भविद्व 762
 भविद्वा 728, 1051
 अपीवदाता 784
 भसहीर 1149
 भसङ्कुप 1149
 भसञ्जी 874
 भसान 869, 870
 भसीलता 839, 840
 भसुत्त 1122
 भसुरा 681
 भसुरो 439
 अस्तमणे 282
 अस्तुति 839, 840
 आकातो 944
 आकिञ्चज्ज 1070-72
 आकिञ्चज्जात्तमवा 1115
 आज्ञानियो 472, 528, 532
 आत्त 1062
 आयक्कण 927
 आदावगमो 794
 — तण्हा 1103
 — सत्तो 1104
 आदि (आचरियो) 1018
 आदिनियो 89 — ग्रहजा 36
 आमगघो 240-48
 आवतन 373
 ओवागो 486
 आरम्भा १११, 744-45
 आरम्भणा 474, 506
 आरुप ११४
 आरुपवासिनो 754
 आलवानि 535, 635
 आसव 162 163, 525, 535, 540,
 572, 1100
 — परिस्सयो 749
 — पद्दान 374
 भव 472
 आससत्तो 1080-91
 आसा 474, 634, 704 864 865
 निर 494
 आहारा १११, 747-48
 इच्छ 311, 706, 707, 773, 872
 इज्जा ११४, 750-51, 1040-41,
 1048
 इतिहातो १, 1620
 इतिहीनिह 1084, 1135
 इयमावो 729 740, 752, 1044
 इयि 112
 इदमिस्सरो ८४
 इरिया 1038 — वयो 385
 इस्सि 284, 458, 679, 691, 1008,
 1043-45, 1125, 1126
 इस्सिसत्तयो 356
 उकापारो 336, 336
 उकापुल्ल 686
 उचावच 702 959,
 उचावचा 703, 714
 उद्धरा 931
 उण्णनि 830
 उण्णा 1029
 उपकिलेता, वेत्ता ८८

198 III. Index of subjects and important words.

उपनिषद् १०९.

उपसर्ग ११, १८, ८१.

उपधि ३३, ३४, ३८४, ३७४, ५४६, ५७२,
७२८, ११०. १०५०, १०५१.

निर° ३३-३४.

उपधौ ७८७, ८०७.

अन° ७८७, ८०७

उपादान ३५४, ११२ ७२२, ७४३

अन° ५४६

— खधौ ४७५.

उपाधिसौ १०९, ११५.

उपायात्ता ५४२

उपासको ५१, ३७६

उपेक्ष्य ११०७.

उपोसयो—अट्टमी, चातुर्दशी, पञ्चदशी
४०१-४०३

— अट्टमिको ४००, ४०१

— पण्णरसो १६३

उत्स ८६०, ९५४

उत्सवा ५१५, ७८३, ८५५, ९२०

उत्तरिया ८२०, ८२१

उत्तोदि ९६२, ९७५.

उजातुगा ७९१.

उजिजधौ १६५.

ओद २१, १७३, १७४, १८३, १८५, २१०,
२७३, ४७१, ४९५, ७७१, ७७९, १०५२,
१०६४, १०६९-७०, १०९३-९४.

— अतिग १०९६

— दिण्ण १७८, ८२३, १०८२-८३,
११०१, ११४५.

ओम ८६०, ९५४

ओसरणानि ५३८.

फला ५८, ५४१, ५५९, १०२५, ११४९

फच्छ २०.

फनकिधौ ११०५

फधकथा ५५०. ८६६, ८६८, १०६३,
१०८८-८९

फधकथी १०६४

फधरीलो ८४८

फगाल ८२५, ८२८

फण १६, ३५, ५१७, ६२१, ६३५, ८१०,
९११.

फणियो ९१४.

फण्डद ९४.

फण १३६, १४०, १४१, १६३, १६४,
२५३, ३२४, ३३०, ३६५, ५१६, ५९९,
६५०, ६५२, ६५४, ६६६, ८४६,
८९९, ९००.

फलहा ८६२-६३.

फलि ६५८-६५९.

पुरितन् ६६४

फन्यत्तो ६८०

फण्णगणानि ९६९.

फसम्भु २८१.

फसि, अमन्यत्ता ७७-८०.

फसको ६१२, ६५१.

फावगुणा ५०, ५१, १७१, २८४, ३३७.

— पेको ९४६.

फामा ५०, ३५९, ४२३, ४३०, ४६४, ४६७,
४०७, ७६६-७७४, ८२३, ८४४,
८५७, १०३९, १०७०-७२, १०८८-९९,
१०९७-९८, १०९६.

फाववेम्पावदिक ८२

फारण्डव २८१.

फिन्वितकारी ९६५-९६, ९७१-७२, ९७६

फुक्कच ८२, ४८१, ११०६.

फुक्कचिय ९७२.

फुटारी ६५७.

फुण्णपटिचसन्ति ७८४

फुसला ५६३, ७८२, ७८३, ७०८, ८२५,
८३०, ८७६, ८७८, ८७९, ८८५, ८८८,
८९८, ९०३, १०७८.

फुसलो ३२१, ५२३, ५२५, ५३६, ५९१,
८८८, १०३९

फुरसोन्मा ७२०

फेटुम ८२, १०२०

फेवली ८२, ४८१, ४९०, ५१९, ५९५.

फोयो ८६६, ८६८, ९२८, ९६८.

- खगोलीय 333
 खिल 19, 780, 973
 क्षीणासतो 82, 471, 411, 193, 539, 644
 क्षेत्र, विश्व, महा, मानुसके 524
 क्षित्तिजिन 623-24
 — सल 524
 क्षेमवसिष्ठो 809.
 गन्धो 798, 847, 857, 912
 गन्धकरण 927
 गन्धरोप्या 29, 535
 गवाक्ष 769
 गङ्गावत् 393, 404
 गङ्गा 43, 90, 134 487-489, 428
 गङ्गा 61
 गात्रो अक्षदा 207, परमा मित्ता 206
 गात्रो, परिवर्तितो मनुस्मान 307
 गात्रो, सौरता 308
 गिति 19
 गिहि 220, 221, 404
 — वधनानि 44
 — व्यञ्जनानि 44, 111
 गोदान-304
 गोक्षका 612
 गो, वज्रो 580
 — हनन 308-310
 — हननं न 294-297
 गोत्र 455
 — वज्रो 456
 गोधराजियो 26-27
 गोमण्डपपरिचर्या 391
 वज्र 684, धम्म 507, 693
 — वनन 698
 वरण 462, 536
 वरणवा 533, 636
 वलिन 114
 वासुदितो 42
 वामरा 688
 वसुधपातो 902
 वेतो 616, 652
 उन्वसो 568
 उन्वो 171, 203, 387, 778, 835, 86-867, 1026, 1086 1106
 जगज्जिनघरा 1010
 जग्गु 782, 792, 796, 805, 867, 1103
 जणं 328, 1033
 जण्ये 593
 जरा 725, 727, 804, 1044-1048, 1052, 1056, 1060, 1079-81, 1092 94 1097, 1120, 1122 23
 जानेपदो 462
 जानि 136, 139, 141-142, 421, 423, 400, 725, 727, 729, 1045-48, 1052, 1056, 1060, 1079, 1081, 1120
 — स्त्रयो 476, 517, 743
 — यरण 467, 500
 — वरणकोविदो 484
 — वावो 316, 41, 596
 — विर्यतो 600
 जानिषो चनसो-परतिवा मन्त्रवत्, धृष्ट
 वेमिका 314-15
 जिनपदो 628
 जिवा 989
 जिवा 379, 697, 996
 — वरप्रतिपदतो 996
 जित्ति 804
 ज्ञानं 69, 106, 157, 980
 ज्ञानं 378, 503 758-89, 839, 840, 987, 999, 1078, 1113, 1115
 ज्ञानपक्क 1077.
 ज्ञानवत् 911
 ज्ञान, यथाभूतं 101
 जित्तो 215, 328, 339, 370, 477, 579
 जित्तित्तो 52
 ज्ञानधिराज 963
 ज्ञानवत् 1084, 1135

200 III. Index of subjects and important words.

नको 209, 885, 886.

नहृक्खयो 70, 211, 1070, 1137,
1139, 1141.

नहृच्चिउद् 1101.

नहृहा 3, 306, 355, 436, 405-96, 740-41,
770, 835, 854, 856, 916,
1068, 1082-83, 1088, 1109,
1123.

— अधिपत्ते 1123.

— आदान 1103.

— वृक्खस्स सभवे 741.

— निगघातनं 1085.

नयागतो 236-38, 252, 347, 351,
467-68, 557, 1081, 1051,
1114.

नयिरं 883.

नन्दि 926, 942.

नपो 77, 267, 292, 295, 655, 901.

नपो, अग्निहोतस्स उपसेवना 249.

अमर 249.

उत्पसेवना 249.

खराजिनानि, जटाजल्लं, भग्गिय, मन्ना-
हनि, सुविहयं 249.

मज्झ 249.

नसयावरा 146, 394, 704, 967.

निक्किञ्चा 927.

निग्गफरा—पूजो करसपो, भक्खानि गो-
सालो, भजितो केत्तकम्बली, पञ्चपो
कम्बपनो, संजयो बेलहिहत्तो, निगण्टो
वात्तपुत्तो ७२-७३.

निरियया—आजीविका, निगण्टा 381.

निट्ठा 891, 892.

निम्बहत्थनी 110.

निग्गहा ९९. 677.

पट्ठा

गोन 104.

जानि 104.

धन 104.

घावरा 146, 295, 704.

यियो 769.

धीनं 484, 1106.

दक्खिणा 482, 486.

दक्खिणेण्य 488-89, 504, 509

वुहु 424, 681, 1098.

दग्गो 512, 515.

दरपजा 16.

दत्तनं

आरिप्तञ्चान 267.

मुनि 207.

दत्तनसंपत्ता 231.

दाया, वर 396.

दासपोत्तिं 769.

दिट्ठे 793, 797, 798, 801, 887, 897,

901, 914, 1070, 1086.

दिट्ठुप्पमाधिनिम्बुना 1087, 1096.

दिट्ठुप्पयो 1053, 1066.

दिट्ठुत्तं 250, 778, 812, 813.

दिट्ठि 116, 152, 471, 474, 781,

786, 787, 789, 799, 800,

802, 832-33, 837, 840-41,

846, 847, 851, 880-81, 895,

908, 910-11, 1078.

— निवेत्ता 785.

— विस्सकानि 65.

— सारी 911.

दिता, दत्त-वत्तस्सो दिता, वत्तस्सो विदिता,

उद्दे, अपो 1122.

दीपो 1092-94, 1145.

पुक्कफारी 664.

पुक्खं 36, 61, 67, 183-84, 278,

473, 574, 596, 686, १०९-

११४, 724-26, 738, 741-42,

745, 747-767, 760, 762,

789, 1033, 1042-51, 1056-

1057, 1058.

— उपधिविज्ञानं 728.

पुक्कजनिरोपगायिनी पट्टिका १०९.

III. Index of subjects and important words. 201

- दुष्यन्तिरोधो (उपसर्गो) १०९.
 — वेपथु ५३७.
 — समुद्रयो (संययो) १०९.
 दुष्वासितं ६५७.
 दोतो ७४, २७०, २७१, ३७१, ४३३, ४७३,
 ५०६, ५०७.
 द्रवता १०९.
 द्विपादको २०५.
 धम्मचक्रं ५५७, ६९३.
 धम्मचरितं २७४-२८३.
 — चरिया २०३, २७४.
 धम्मट्ठो ७४९.
 धम्मनको ११०७.
 धम्मधरो ५८.
 धम्मद्वं ८८.
 धम्ममंगो ६९६.
 — विनिच्छयकम्प ३२७.
 धम्मसन्धोसबाधो ३२७.
 धम्मवर्ण २६५.
 — सासच्छा २६६.
 धम्मसंघमनां १८०, १९२.
 ध्मा ७८४, ७८५, ७८७, ८०१, ८०३,
 ८३७, ८६१-८६६, ९०७, ९७५.
 ध्मा, कुसला १०९.
 — चतुरो-सच्च, धम्मा (द्मो), धिनि,
 धागो १८८.
 — तयो-सकायविहिं, विविक्किच्छता,
 सीलवर्तं २३१.
 — पारममनीया १९६.
 — रूपा, सदा, रसा, गन्धा, कस्सा ७६९,
 सज्जं ७९७, ९१४, ९९२-९९३,
 १०७६, ११०५.
 धम्मो ६१, १८२, १८८, ३१३, ४८०, ६८,
 ३२०, ३२७, ३३०, ३६१, ३८३,
 ४५३, ४७१, ४७५, ७६२-७६४,
 ७९२, ८४०, ८५६, ८७८, ८३०,
 ८९१, ९०३-९०५, ९१७, ९९३,
 १०१५, १०१३-५४, १०६४, १०७५,
 १०९७, ११०२, ११२०, ११२२,
 ११३७, ११३९, ११४१.
 धम्मो अकालिको ११३७, ११३९, ११४१.
 — अणु (पोरानो) ३१८.
 — अनीतिको ११३७, ११३९, ११४१.
 — पुनं ३८५.
 — पणीनो ३८९.
 आकणं (पोरानो) ४०.
 मेधुनो २९१-२९३.
 मोहं २७६.
 विज्जानं ३१७, ३२१-२३.
 — विद्यापन्नो ३१४.
 सं १०२०.
 — संदिद्धिको ११३७, ११३९, ११४१.
 धम्मो कथा ३२५.
 धुतो-अक्खं, इत्थिं, सुतां १०६.
 धोतो ३५१, ७८६, ८१३, ८३४.
 धोरय् ७९.
 धवत्तं ५६१, ९२७.
 नत्थि किञ्चि १११३
 नत्थि जहो ११०१.
 नम्मी १०५५, ११०९, १११५.
 — मर ६३७.
 नरको ७०६.
 नरो ३१०, ३२४, ३२९.
 — वमसो, ३२९.
 — सम्माविहिदो ३२४.
 — सालसो ३२९.
 नागनागो ५४३.
 नागरागो १०७४.
 नागरूपं ३५५, ६३०, ६३७, ७५६, ८७२,
 ९०९, ९५०, १०३६-३७, ११००.
 निग्गह्मणो ३५१.
 निषण्णु (ण्णु) ८१, १०२०.
 निच्छातो ७०७, ७५८.
 निज्जपये ३२२.
 निज्जपेत् ३२०.
 निट्ठो ८६४, ८६५.
 निव्वनो ११३१.
 निव्वान ८६, २०४, ३६५, ८२२, ९४०,
 १०६१-६२, १०९४, ११०८-११०९.

2803

202 III. Index of subjects and important words

निष्ठाण, अमोसधम्म 758

— तण्हाय विच्छद्धानेन 1109

निष्ठाणपत्ति 186, 404

— पद 204, 365, 1086

— मनसो 042

— सच्छिद्राकिरिया 267

निष्पत्तेन 25

निष्पदा 340

निष्पुत्त 10, 508, 630, 638, 707,
1041

परि° 785, 737, 739

निष्पुत्ति 917, 933

निमित्तं, हर्ष 341

निरत्त 787, 858, 919, 1098

निरया, वृत्त-अभ्युदो निरयो, निरभ्युदो°, अ-
बयो°, अहो°, अदो°, उदा°,
सोमनिर्धको°, उप्पलको°, पुण्डरिको°,
पुमो°, १८

निरयो १८, 601.

— अभ्युदो, निरभ्युदो 660

— पुमो १८-१९, 677.

निरामगन्धो 251-52, 717.

निरासरो 56, 634, 1090-91

नितोषो ११४, 754

निदानपुत्ति 326

निविस्सवादी 910, 913

निवेत्तं 210, 300, 470, 785, 801,
846, 1055

निपुनकेतो 456

निसंखित्ति 953

निम्सयता 856

निहीनो 707, 812, 890

नीवेप्यो 855, 918

नीत्तवरात्ती ८४.

नीत्तवरात्ति, पद्य 17, 541

निव्याम् 424, 1098

निदाना (निदानम्, सिदानको, श्रानका)
518, 521, 646

निकप्पिता 784, 786, 802

निकप्पितानि 838, 902.

निकोदो 18

निकदन्तो 280

निकुम्भमानो 790

निकया चत्तारो-बीवर, निष्ठाण, सयनासन,
मिलानपञ्चपभेससङ्गपरिद्वार 339

निकयिको 47.

निको 514

निकसेट्टो 300

निकज्जकप्पी 77, 184-86, 329, 381
432, 434, 443, 1090-91.

निकज्जा 931, 960, 1035, 1036

निकजाणवा 202, 204, 1090-91

निकहवीमरुसका 827

निकपि 371, 538

निकिञ्चसमुप्पावद्दा 653

निकिपदा 714, 921.

निकिभानवा 58, 803, 1147

निकिञ्चिनिकता 832.

निकडरानि 526

निकिटतो 116, 204, 335, 336, 523,
526, 578, 591, 653, 721,
733, 800, 820, 874-76, 1007,
1125.

निकिपत्तो 530, 537, 540

निकिप्यो 914

निकफ ८२, 595.

निकुमो (निरयो) १९, 677.

निकुम्भ 1095

निक 72, 338, 960, 960

निकमारो 626, 914

निकपत्तया 874, 916

• निक्कजित्तान्त्रोविजो 385

निक्कजित्तो (निक्क इतिपासो) 385-392

निक्कजा, निक्काकासो 202, 403, 406,
567.

निकनपन्नु 430

निकदो 334, 1033

निकोदा 841.

III. Index of subjects and important words.

203

- पयुता (पाषा) 711, 930
 परवृत्तपञ्जीवी 217.
 परधर्मिका 905
 परामर्श 91-116
 परिगृह्य 470, 779, 805, 809, 871, 872.
 परिद्वी 1752, 1056
 परिनिष्ठागणनी 514.
 परिनिष्ठागणनी ४७-४८, 359, 346, 370, 407, 735, 737, 739, 758
 परिनिष्ठागणनी 533, 537.
 परिनिष्ठागणनी 134.
 — (सम्मा) 359-376.
 परित्ता 825, 826
 परित्तया 42, 40, 770, 921, 960, 965, 989.
 — सीत व उण्ह व खुइ विपार, पाता-
 तये, इत्ततिरित्तये व 52.
 परोवर 853, 475, 704, 1048, 1148.
 पलापो 89, 282
 पवेगिणी 26, 27.
 पम्ह 833.
 पळिपो
 उक्खित्त 622
 पाटिहाविपक्का 402
 पाणमुता 146.
 पानिमोक्खो 340, 921
 पादलोको 63, 925, 972.
 पाप 22-24, 57, 216, 399, 452, 547, 574, 636, 790
 पाप
 — आचारगोचरो 280.
 — संकपो 280
 पाविच्छो 133, 280, 289
 पापुञ्जकरण 256.
 पापासो १३
 पार 714, १६६, 1129, 1130
 — गता 803
 पार गमनीया 1130.
 पारं गमनीया धम्मा १६६.
 पारं, जरामरणस १६६.
 पारय 167, 539, 692, 771, 992, 1019, 1105, 1112.
 पारायन 1130, 1131, १६६
 पाव 789.
 पाषा 782, 888.
 पिण्डचरितो 414, 708
 पिण्डो 391-392
 पुग्गलवैमल्लना ८१
 पुग्गला, अट्ट (राक्ष) 227.
 पुञ्ज 427-28, 431, ९९, 569, 636, 790
 पुञ्जसिधो 487-89, 505
 पुञ्जवेक्खो 463-66, 481, 487-503. 505
 पुनम्मो 162-163, 503, 730, 733, 743, 746, 754.
 खीण* 514
 पुनप्राप्तवप्राप्तता 1009.
 पुनप्राप्तसय 672.
 पुण 1073
 पुलासो 459, 467-479, 486
 पुन 585, 590, 807, 808.
 पेसला ९८, 678
 पेसुणो 362, 389, 862, 863
 पेसुणियं 928.
 पेसुणेय 852
 पेत्तिको 615, 651.
 फस्सो १११ 387, 736-737, 709, 778, 851, 871, 870-72, 923.
 आपक्क 986.
 मनुस्स 964
 बान्हे 199, 318, 399, 578, 657, 721, 879, 880, 882, 887-88 893
 बुद्धा 81, 80, 86, 3९6, 490, 523.
 — गायपिणीय पट्टाग्नि 80, 490.
 — विकारि व चरुत्ति 386.

204 III. Index of subjects and important words

- बोधिसत्त्वो 983.
 ब्रह्मचरिय 32, 168, 267, 274, 292,
 294, 326, 354, 396, 428,
 445, 567, 655, 693, 696,
 1128.
 ब्रह्मचरि 289.
 — परायणो 717.
 ब्रह्मचरिचरिया 403.
 — सविट्ठिक 567.
 ब्रह्मचरिचरि 1041.
 ब्रह्मचरिचरि 285.
 ब्रह्मचरिचरि 241, 315.
 — लोको 139, 508, 509.
 — विहार 73, 161.
 — विहार (अणमज्जा) 507
 ब्रह्म 293, 476, 479, 508, 656, 982,
 1024, 1065, 1128.
 — (गोतमो) 550.
 — (ब्राह्मणो) 519.
 — (ब्राह्मणान्) 293.
 ब्राह्मणधम्मो (धेराणो) 284.
 ब्राह्मणा, अवज्जा 288.
 ब्राह्मणा, मम्मचम्भुनो 140.
 — वाक्सीला 382.
 ब्राह्मणो (कम्मायमो) 356.
 — अया न होति, कम्भुना होति 136,
 142, 590, 599, 650.
 — उज्ज्वेकम्भो 463-66.
 भक्तको 286.
 भवानी, वंच-बंसापिपान, सिद्धिप, मनुस्स-
 फस, चत्तुपद, पराधम्मिक 964.
 भरिया (कीर्णने) 290.
 — पनि अणमज्जा 314.
 भवसान 773.
 भवामरो 496, 776, 786, 801, 677,
 901, 1040, 1068.
 भवपति 838.
 भवेषु भावति 777.
 भवो 6, 16, 69, 361, 514, 776, 777,
 839, 856, 867, 869, 870, 923,
 1055, 1133.
 — भट्टो 230.
 काम 1091.
 भिक्खाचरिया 700.
 भिक्खु 1-17, 202-204, 343, 859-82,
 366-68, 375, 411-12, 416,
 513-514, 551, 746, 915,
 919, 920, 923, 925, 928-30,
 933, 958, 959, 960, 961, 975,
 1041, 1056, 1104
 — कलहापिरतो 276.
 — छिन्नसौमो 715.
 — पञ्चाण्णा 204.
 — पटिलीनचरो 810.
 — वापिच्छो, 'पापमाचारनोचरो 275-
 282.
 — मग्गजिनो 86.
 — मग्गजो 88.
 — मग्गदुरी 89.
 — मग्गवेसी 87.
 — मायावी कुलधूसको 89.
 — सतो 741, 783, 1030, 1104.
 — सन्तो 783.
 भिक्खु (तत्त चरिया) 386-302,
 916-934.
 (तत्त भोजन) 358.
 (" परभोजन) 366.
 भिक्खुचम्भो 303.
 भिक्खुसंघपुरस्सतो 1016.
 भिक्खुसंघो 403, ६८, १०९.
 — अट्टुल्लसो ८१, ८२.
 भिक्षि 21.
 भुता 35, 146, 147, 394, 620, 747
 — नत्ता, चापत्ता 624.
 भुत्ति दण्ड निधाय 394.
 भुत्त 664.
 भुरिचज्जो 346, 376, 538, 792, 1027,
 1143.

III. Index of subjects and important words. 205

- भेरी 923, 959, 965, 981.
 भोजराजानो 553.
 भोवादि 62.
 मकली 56, 437, 631, 1132.
 मगो 275, 703, 880.
 मगजिनो 84-86.
 मगजीवी 84, 85, 88.
 मगदूरी 84, 85, 89.
 मगदिसको (मगदेशी) 84, 85, 87.
 मगो, दुक्तुवरसमगाणी 724, 726.
 मंहु 818, 826.
 मंगल 252-269.
 मंगलबोसविपहीनो 360.
 मंगना 300.
 मन्धु 578-79, 1092-94, 1100.
 — नरो 1119.
 — धर्म 1104, 1146.
 — गुल 776.
 — राजा 1118, 1119.
 — हाविनो 755.
 मन्त्रमेकाने अनासरुने 249.
 मण्डलमाल ८२-८३.
 मत्तिसम्व 620.
 मनोवितका 270-71
 मन्ता 302, 306, 1000, 1018, 1040, 1042.
 मन्नाटुनि 249.
 ममादिन 119, 466, 777, 803, 809, 950, 1056.
 मरण 32, 318, 426-27, 573, 729, 742, 806.
 मरु 681, 688.
 महादेशो 819.
 महापुरिसरसखणाणि 549, ८२, 1000-1003.
 — दसिन् 1000-1003
 — द्वे-कोसीहि व पणुपुम्ह, पद्वजिन्ना ८४.
 — नयो-कोसेहि व पणुपुम्ह, पद्वजिन्ना, उणा मद्रुफलो 1022.
 महापुरितो 1040, 1042.
 मानसपा 473.
 मानात्रमदे 342.
 मानाभिसमयो 342.
 मानो 4, 469, 494, 537, 831, 786, 846, 862, 863, 889, 913, 1132.
 मायनो 719, 806, 927.
 माया 216, 469, 494, 537, 787, 926.
 मातुषा 212.
 मिता 37, 68, 76, 296. मिताणा 75, 254-55. मिता(नि) 185, 187.
 मिता, कम्पाणो 338.
 मुज पतिहोर 440.
 मुण्डको (मुण्डो) ८५.
 मुने 714, 700, 793, 797, 79९, 801, 81२, 813, 837, 901, 914, 1082-83, 1086, 1122.
 मुनि 846.
 मुदिता 73.
 मुद 988-90, 1004, 1023.
 मुदाधियानो 987-990, 996, 1001, 1023.
 मुनि 207, 209-12, 216, 218, 220, 221, 462, 481, 523, 527, 540-41, 723, 770, 780, 802, 811, 812, 821, 827, 838, 844, 845, 850, 877, 912, 914, 94८, 954, 1032, 1038, 1073, 1077, 1078, 1081, 1085, 1090-91.
 मुनि (चरिया) 207-221, 702-23.
 — — (रामे) 702, 710-713.
 — नामकाचा विमुनो 1074
 मुनिवरो 628.
 मुनिद्वय 207.
 मुमाधो 100, 129, 242
 मुन्ददमापो 1043.
 मुला 73, 143-152, 223, 507, 967.

206 III. Index of subjects and important words

- मेघुनं 218, 291, 293, 400, 609,
 704, 814-17, 820, 821, 835,
 926 .
 मेधकं 893, 894, 935.
 मेधनं 718, 723.
 मेधपथ 540.
 मेधेयं 484, 700-701, 716.
 मेधेयसेधो 608.
 मेधुडो 840-41.
 मेधपानी 780, 757.
 मेधवज्ज 819, 866, 868 931, 948.
 मेधवम्भो 276.
 मेधनं 399, 772.
 मेधन्तरा 478.
 मेधमग्गा 347.
 मेधो 74, 131, 160, 493, 638, 787,
 847, 1182.
 मेधा* 730.
 मेधा* 13.
 मेधला, मेधसना 179.
 — भाळवको २४, सातागिरो, हेमको
 163-163, 168, 169.
 मेधलो (धुरिहो) 478, 875-76.
 मेधलो (मातो) 440.
 मेधज्जकालो 458, 482.
 मेधज्जपथो 1045.
 मेधज्जसपदा 505, 609.
 मेधलो 249, 296, 468, 461, 484,
 506, 1043, 1045, 1047.
 मेधा* ८३, 978, 979.
 मेधोधिकानि 60.
 मेधयोगो ६९, 487-489, 509.
 मेधको 312, 313, 618, 652.
 मेधयोगा 1046-47.
 मेधनगलं 77.
 मेधकस्मि 79, 425.
 मेधो, दिम्भो, माउरुको 641.
 मेधं 77.
 मेधपानीको 617, 662.
 मेगा 835.
 मेगानि, पञ्च-मेगो रूपेण, सदेह, गन्धिपु,
 रसेह, कसेह 914.
 मेजो 207, 275, 334, 662, 665.
 मेनानि, तीणि-मुद्धरनं, धम्म* संघं 224,
 238.
 — सत्त-चक्रननं, हत्थि*, भस्स*, मणि*,
 हत्थि*, गहपति*, परिणायक*, ८१.
 मेनवरी 683.
 मेनि 41, 59, 270-71, 642, 956.
 मेन्नु ७३.
 मेन्नेसी 826.
 मेगारणी 795.
 मेगो 2, 74, 270-71, 361, 490, 974,
 1046, 1086.
 मेगव्यादा 831.
 मेगा 40, 419, 449, 552, 554, 568,
 619, 662.
 मेणो 584.
 मेण 156, 508, ११४, 754, 755, 872-
 874, 943, 1121.
 मेणुपगा 754
 मेगा, तयो—इच्छा, अवसनं, जरा, 311.
 — अट्टानवुत्ति 311.
 मेगो 51.
 मेकखणं 927, 1004, 1020-21.
 मेकखणमन्तपारय 690.
 मेकखण 360, 1019.
 मेग 601, 607, 611.
 मेकधम्मा 268.
 मेकायत ८२.
 मेको 168-71, 581, 861, 937, 1032-
 33, 1040, 1043-44, 1045,
 104२, 1053-54, 1066, 1067, etc
 — अयं ..परलोको 779, 1117.
 — उरुध समुपलो 169.
 — तयोप 348.
 मेहं 1117.
 — मेहजो 1119.

III. Index of subjects and important words 207

- वाग्वत 371.
 वाग्वती 371, 800,
 वाग्वी, वाग्वी 404
 वने 792, 898
 वतसेपत्नी ११
 वापुष्प ८५, 1022
 वायुवाया ४५, १०५
 वदञ्ज ६१, 487
 वदपत्नी 10
 वदिवत् 100, 120
 वरना 622
 वसतो 116-135
 — न जया होति, कम्पना होति 136,
 142
 वाग्वी 614, 651, 1014
 वाक्कामा 825
 वाक्पत्नी 1076
 वाक् 780, 787, 827, 829, 850,
 879, 839, 903, 906
 — हीन 827
 विकालभोजन 400.
 विचारण 1108, 1109
 विज्ञा 169, 334, 606, 730, 1026
 विज्ञान १११, 734-35, 1037, 1039,
 1073, 1110, 1111
 विज्ञानाद्वितीय 1114
 — विरोधी 1037, 1111
 विज्ञान 1086, 1122
 — समाधिस्तार 329
 विज्ञानसारानि सुमासिक्तानि 329
 विज्ञो 7, 270, 271, 970, 1109
 विदा 535 792 897, 947, 1056,
 1060
 विदिवत् 538, 806, 867, 887, 894
 विद 514, 806, 867, 869, 870
 विद्वत्सत्पत्नी 1113
 विद्वत्सत्पत्नी 874
 विमानदस्त्री 807
 विमुनि, वेतो 720, 727
 वज्र 725, 727
 विमुनि वेता, कङ्कणा, मुदिता, उपेक्षा 73
 — सामयिका 54
 विमोदी 1088-89
 विमना 800
 विमामो 903
 विमानतो 795
 विमिय 79, 184, 432, 966, 1026
 विमिय 528, 531, 548.
 विम 927.
 विमामो ८१, 372, 376, 1003,
 1147
 विमादो 696, 796, 828, 862, 863,
 877, 894, 898, 907, 912
 विमोदस्त्री 474, 851
 विमोदपत्नी 1065.
 विमो 772, 814, 822, 915
 विमामो 874.
 विमना 715
 विमामो १११ 788, 807, 1054,
 1066, 1067, 1080, 1087
 विम 57, 215, 774-776, 843
 विम 813, 824, 840, 892
 विमामो 55
 विमामो 833, 1078
 विमामो 793, 914
 विमो 799, 842, 855, 900
 विमामो 11, 214, 507, 629, 1072
 विमामो 1115
 वेद 322, 408-59, 472, 479, 503,
 528-29, 733, 742, 846, 890,
 947, 1049, 1009, 1060
 — संपन्न उपेति 748
 वेदजो 920, 1023
 वेदन्त 463
 वेदना ११२, 739, 1111,
 वेदा ११२, 792, (वेदान्) 1019
 वेदो (वेद) 920, 1023, 1037
 वेदनि 158, 159
 वेदाकार ११५.

III. Index of subjects and important words. 203

- सारं 329.
 विड्वान् 329.
 सपार्थि 329.
 दृक्स्त पञ्चम्य च 330.
 सावित्री 457, 569.
 सिद्धि 613, 651.
 सीति 1073.
 सीमन्ता 484.
 नीमातिगो 795.
 सील 292, 294, 783.
 रिं 324.
 सीलपदं 782, 780, 797, 798, 803,
 836, 839, 887, 899, 900, 931,
 901, 1079-83.
 सुख 509, 738, 761-762.
 सुकृतो 1119.
 सुने 329, 330, 353, 779, 793, 797
 -98, 802, 846, 897, 901, 914,
 1079-83, 1086, 1116.
 सुनि 839-41, 1076.
 सुदानुपस्ती 788.
 सुद्धि 790, 830, 839, 840, 891,
 898-901, 906-910, 1079-81.
 सुद्धिनामो 910.
 सुविनं 360, 807, 927.
 सुभासितं 325, 321, 327, 384, ११,
 450-51.
 सुरा 681.
 सुखो 970, 1038.
 सोको 564, 586, 591, 994, 1036.
 सोमो 112.
 सोता 197, 250, 355, 461, 1034-35.
 सोतापधानुपनिखपपको १२२.
 सोत्थिको 533-534.
 सापधीको 780.
 सोनाको 137.
 सीरत 513, 515, 540.
 लहो 36, 943.
 इत्य 463-466
 इत्यसेत १४.
 इत्यो 328
 इत 439, 461, 479.

IV. Index of Ditthis.

अञ्जं इतो याभिवदन्ति धर्मं अपरद्धा सुद्धि
अकेवलानो 891.

अनं निरज 787.

इतिऽहं ति सीलवते 783.

इदमेव सबऽति च वादिषन्ति 832, 835.

इधेव सुद्धिंति वादिषन्ति 822.

इधेव सुद्धीति वादिषन्ति नाऽनेसु धर्मेसु
विमुद्धिमाहु 824.

एनाभिजान परम ति अत्वा 788.

आणेन वा सीलवतेन वा (दिट्ठि) 799

आणेन सो (मगे) पजहाति दुक्ख 789.

दिट्ठिमा सुतिमा आणेन सीलवतेन (सुद्धि,
विमुद्धि) 839-840.

दिट्ठेन सुद्धि नरस्त होति 789.

दिट्ठे सुते सीलवते सुते वा (सुद्धि) 790.

परमति दिट्ठिसु परिचरानो 790

परसामि सुद्ध धर्म अरोण दिट्ठेन ससुद्धि

नरस्त होति 788

यद्वचनि पस्सति आनिमसं दिट्ठे सुते सीलवते
सुते वा 796

(वादिद) दिट्ठसुत सुतेसु वा अञ्जेन सुद्धि
813.

यानि च तीणि यानि च सुट्ठि समगप्पवाइ
सितानि 538

मा एव जानाति स वेदि धम्म 878

संवे संवेससु वतानि जन्तु उच्चावचं गच्छति
विट्ठि संज्जते 792.

Corrections and Additions.

P	Line	Incorrect	Correct
2	23	सक	मन्व
7	13	आष	आष
6	29	फना	फुनो
7	1	आरोपविवा	ओगाविवा
8	1	मेन	मन
8	6	थरे	रे
8	16	कव	कव
9	4 from the bottom	उद्दे अज्जाणि	गृहि अज्जाणि
11	14	मव	मव
11	10	वपामि च	वपामि च.
14	2	मनि अवज	मनि अवज
14	3	धम्मद	धम्मदे
14	7	उट्टेन	उट्टेन
14	1 from the bottom	पुद्गमगम	पुद्गमगम
22	2	विभूतिव	विभूतिव
29	9	उपनिवसन्त	उपनिवसन्ते
29	6 from the bottom	तथा ³	तथा
30	8	सुगव	सुगवे
32	1	अरियत्तव नि	अरियत्तवनि
32	8	करानि	फरोनि
32	2 from the bottom	सविष	वविष
33	4	भुतादि	भूतादि
38	2 from the bottom	सूय-1 2 1)	सूय-1 1 2 10
40	18	पनरु	परुत
47	12	अनुधम्म	अगु धम्मो
50	8	विमुक्तो	विष्यमुक्ता
53	Add a foot note	391-392 cf V M chap I P 33.	
53	"	397-98 cf सूय-1 10 22 सद न कुज्जा न य कावेज्जा कम्मपत्तति य णणुजाणे ।	
68	5	दक्खिण	दक्खिण
85	Add to the foot note of 33S of V M chap VII P 101		
88	7	सञ्जुन	सञ्जन
88	8	वप्परा	विप्परा

P	Line	Incorrect	Correct
94	Opening figures in foot-notes should be	621, 625, 626, 627, 628, 629	
95	Heading	वामटे	वसिष्ठसुत and the number of the page, ९५.
101	6 from the bottom	जे रङ्ग	जे रङ्ग
103	24	दिपदान जनमो	दिपदानमुननी
123	6 from the bottom,	विविक्तमासण	विविक्तमासण
130	7	समणवाहणा	समणवाहणा
131	9	हान्ति	हान्ति
133	Heading	लुन्नावि ल	लुन्नाविहसुत
133	12	नक	नक
135	5 from the bottom,	१ अग्नहणन्तिमञ्ज १ प०-अग्नहणन्तिमञ्ज	
137	12	खिष्ट	खिष्ट
141	5	क्यास्मसु	क्यास्मसु
148	8 from the bottom, V M I P. 3	V M I P. 3	V M I P 33
149	13	सम्पससय	सम्पससय
151	10	उभन्तममिञ्जाय	उभन्तममिञ्जाय
159	Heading	नीदेय्य	नीदेय्य
172	1 from the bottom,	मुगाय	मुगाय
175	9	पाकट	पाकट
177	11	निक्खमित्तामे	निक्खमित्तामे
177	20	अनुवादाविमुत्ता	अनुवादाविमुत्ता
183	4 from the bottom,	वा	वा
188	8	पुञ्ज	पुञ्ज
190	3	Roman	Arabic
191	Between lines 24 and 25,	add तिक्क 679.	
196	19	—दण्ड	—दण्ड
196	24	अल निरल	अल निरल
197	5	ओयागो	ओयागो
198	1	फथाज्ज	फथाज्ज
199	1 from the bottom	तक्कवट्ट	तक्कवट्ट
202	14	पडहवीमसका	पडहवीमसका